

III.
M. 39123.
h.

39123, III, M, h.

УЗАЈЕМНИ ПРАВОПИС

СЛАВЈАНСКИ,

ТО JE:

УЗАЈЕМНА

SLOVNICA ali MLUVNICA

SLAVJANSKA.

Spisal i na svétlo izdal:

Matija Majar Ziljski.

V ZLATNOM PRAGU 1865.

Komisija v slovanskem knjigkupečtvě v Pragu.
Založba pri spisovatelji v Gorjah. (Post Arnoldstein, Kärnten.)

с. Бѣ једннѣ ѡззык словѣнскѣ; словѣнн, нже сѣдахъ
по доунаевн, нхѣже приша оугрн, н марава, уесн н лн-
хове н полане, нже нынѣ зовома роусь.

Несторъ.

г. Духъ братства, кроткій, величавый,
духъ мира снова воскресимъ
и скажемъ міру слово Славы,
еще не слыханное имъ!

К. С. Аксаковъ.

с. Гдѣ је слога, ту је и божји благослов.

Сербска пословица.

č. Kdo ve slovanském národu počet dialektů umenšuje, ten má
takovou zásluhu, jako ten nejslavnější auktor a spisovatel.

J. Kollar.

p. Rod słowiański był zawsze ludem pierwotnym, właściwym i
jednosłownym.

Chodakowski.

uz. Наук језика славјанскога мора обсеговати нај менје пет главних
наречјѣ: наречје ізвѣрно-славјанско алі церковно, поль-
ско, руско, ческо і сербско.

Iz francuzskoga poslavjanjeno. Moniteur, april 1840.

030002223

Predgovor.

Ta slovnica ali mluvnica obseže v sebi zajedno šest slovnice scela jednako uredjenih, to je, slovnice cerkveno-slavjansku, rusku, horvatskoserbsku, cesku, poljsku i uzajemno-slavjansku, dalje se ozira po priloznosti i na ostala književna narečja slavjanska, namreč na gorotanskoslovensko i bolgarsko, na ugerskoslovensko i lužičkoserbsko osobito onda, kada se v jednom ali drugom od njih najde nešto presno slavjanskoga, što se je zgubilo v ostalih naših književnih jezicima.

To je prva uzajemna slavjanska slovnica, kakove do sada nismo ješće imeli i ktera je potrebna vsakomu Slavjanu, koji želi i žada lahko, berzo i dobro se naučiti slavjanščini v obče, ali nekteromu pojedinomu slavjanskomu narečju, budi kteromukoli. Ta uzajemna slovnica slavjanska želi i žada biti prijateljicoj sovetnicoj slavjanskim spisovateljem v dvojbenih slučajih, da bi po njoj lahko jednim pogledom preglednuli vsu slavjanščinu i da bi lahko i berzo najšli slovnični tvar, izraz ali obrat običeni i navaden vsemu slavjanstvu, ali vsaj večej straně slavjanstva, i da bi jim ne trebalo mudno i trudno v vsakom dvojbenom slučaju preiskovati vseh osem slovnice naših sadajnih književnih narečij. Slavjan se ne može osnovateljno i dokladno naučiti niti svojemu domačemu jeziku, ako se ne ozira neprestano i na ostala narečja; spisovatelj slavjanski ne može pisati čisto niti svoj dosadajni književni jezik, ako ga ne prisposodblja i ne poravnava naj menje vsaj s četirmi glavnimi narečji slavjanskimi. Svoje književno narečje čisto pisati se ne pravi, pisati ga tako, da v njem se zadržaju vse njegove jednostrane posebnosti i pokrajinske neveljanosti, nego čisto pisati svoje književno narečje še pravi, provincialisme i idiotisme, ktere se samo v tom knj. narečju najdu, po malu i po časě odložiti i na městě njih upeljati i naměstiti slovnične tvare, izraze i obrate uzajemne, to je, znane, obične i navadne vsemu slavjanstvu, ali vsaj

večej njegovej straně. Tako čisto pisati može pa samo oni, kto se spisovaje neprestano ozira vsaj na četiri glavna književna narečja. I to uči ova uzajemna slovnica slavjanska.

Imel sem tu knjigu uže čelu spisanu cirilskimi pismeni, pa uvaživši vsestrano sadajne slovstvene okolnosti Slavjanov v obče i naj bližje potrebe Slovincov, Horvatom, Čehov, Moravanov, Slovakov, lužičkih Serbov i Poljakov, večji děl latinoj se služečih, sem ju dal natisnuti za sada pismeni latinskimi, ako ravno sem tvrdo prepričan, da bi bilo jinače mnogo prikladnjeje, da je tiskana cirilicoj gradjanskoj, kojoj se služi već od 62,000.000, to je, dva i šestdeset milionov Slavjanov.

V knjigi sem napisal, da je Bolgarov 3,587.000; med tiskanjem te knjige se je pak skazalo, da jih je po naj novjšem spočitanji skoro ješče jedenkrat toliko, to je njih 6,835.000.

Opomeniti moram ovdě, da v knjigi nerědko sem napisal slovo: *serbsko*, kdě bi imelo stati slovo: *horvatsko-serbsko*, to sem tako napisal samo kratkosti radi i molim učtivo, da mi to nikto ne zaměri.

V sklanjah i v časovanji sta někada po dvě koncovki uzajemně, to je, v slavjanstvě jednako daleko i široko razširjeně, navadně i običně: onda bi se po pravici imela jedna ista pověd postaviti za uzajemni priměr po dvakrat, po obojem sposobu; ja sem pak kratkosti radi postavil samo jeden uzajemni priměr, i to, tisti, kteri je podobněji jugoslavjančině, drugi priměr si lahko primisli učeni čitatelj sam, kdě bi toga bilo trěba. Tako se može po uzajemnu, po vseslavjansku, jednako dobro i veljano napisati, na priměr:

Он тегрује, они тегрују (с) роби і коньї, польї і костми, али:
Он тегрујет, они тегрујут робами і коньями, польями і костями.

V takih slučajih stoji v slovnici priměr samo po prvom sposobu, ako ravno bi imel stati i po sposobu drugom, koji je isto tako pravilen i vseslavjansk, kako prvi.

Nikto ne misli, da bi to bilo něko osobito ritirstvo, ali něko učeno junačtvo, ako v toj slovnici najde někū nesravnalost, nedoslědnost, ali upravo někū pogrěšku: teh nesravnalostij i nedoslědnostij su krivi naši dosadajni neuzajemni književni jeziki i nije kriva ta slovnica, ktera v vsakom paragrafu se vseserdno trudi dokazati, kako bi se po malu i po čase imele odstraniti te nesravnalosti i nedoslědnosti iz naših dosadajnih neuzajemnih knji-

ževnih narečij. Nije nikako čudo, ako su v toj slovnici nektare pogrěške, najde se jih nekoliko ješće v vsakoj slavjanskoj slovnici, toliko veĉ v ovoj, ktera obseže zajedno šest slovníc. Nisem počel spisovati tu knjigu iz nekake prevzetnosti ali gordosti, nego zato, ker takovu uzajemnu slovniciu pogrěšamo i je neobhodno potrebujemo. — Minulo je uže nekolik lět, da se je izpisala čena v časopisě českého museum za knjigu pod naslovom „Brus jazyka českého,“ ktera bi svetovala, kako se ima českoslavjanski jezik dalje lěpšati i izobraževati. To je dokaz, da takove knjige dejstviteljno potřebujemo. Mnogo vremena je po tom uže minulo i do sada takova knjiga ješće nije na světlo prišla, i zato sem se prijel i lotil ja toga děla i spisal sem ju, kako sem naj bolje vedel i znal. Prikora, mislim, bi zato ne zasluževal.

Mislim, da ne bude nikto čitaje ovu slovniciu po dětinsko se počel prepirati i prikarjati o pismenih latinskih ali cirilskih. To bi bilo po abecedarsku. Němci se služe dvojnih pismen, latinskih i němečkih, jamačno ne bude to tak užasen i v nebo upijući grěh, ako se i mi Slavjani služimo dvojnih pismen, latinskih i cirilsko-slavjanskih. Cirilicu gradjansku tepervo sada upeljevati nije potřeba, jer je uže od starodavna daleko i široko po světu na dobro upeljana: nje se služi uže sada veĉ od dva i šestdeset milionov Slavjanov; naprotiv niti latinu nije trěba zametovati, naj se je svobodno vsaki služi, kako mu je drago; to pa dokaza ne trěba, da Slavjan književen mora znati čitati oboje, latinicu i cirilicu, to těrja značaj sadajnoga časa; to jinače ne može biti, dokazivali mi ovako, ali onako.

Nadam se, da ne bude nikto tako šemasto směšen, da bi čitaje tu slovniciu počel o političkih sanjarijah berbljati i tlahati. Vse se ložeje može politično obračati, samo se ne mogu nespreměnljive pravde (axiomi) matematike i čisto nevina pravila slovnice.

Poslědnič očakujem, da me ne bude nikto nepravično ujedal i nespodobno kavsals zato, da sem učtivo i smireno spisal i na světlo izdal tu slavjansku slovniciu mnogim trudom i nemalim troškom.

Kada bi Tebi, častni čitatelju! něčto v slovnici osobito se zdelo i činilo krivo napisano, molim, da tada pročitaš paragrafa 9. i 14.

Na straně 29. v poslědnjej redki se je podkradla tiskarska pogrěška i stoji krivo: *azbukej vsoslavjanskoj* město *azbukoj vseslav-*

janskoj, onda na stranč 112. v poslednjnej redki: *i* ali *ima* i bi imelo glasiti: *i* ali *ami*.

Živeč v Gorjah v lěpoj sicer ziljskoj dolině pa oddaljen od města, neimajuč sam potrebnih knjig k spisovanji te slovnice sem bil ne malo zaražen i zabunjen, pa tu je mi blagomiselno pomagal iz te zabune častitljivi gospod *Ivan Sumper*, župnik v Skočidolě (*Gottesthal*), koji je meně za čelo to vreme prijateljsko posudil svoje slavjanske slovnice i slovarje. Lěpa hvala!

Tverdi se v občě i to ne brez razloga i ne brez pričine, da na slovstvenom polju nije dolgočasnjega i suhoparnjega děla, nego je spisovanje matematike i slovnice: ja naprotiv sem imel pri spisovanji te slovnice mnogo veselja i serdečne radosti, ker sem neprestano jasněje uvidil, da su si naši dosadajni književni jeziki mnogo bližji i mnogo podobniji, kako se obično misli i sem se neprestano bolje prepričal, da nisu něki posebni jeziki, nego da su v istině samo narečja jednoga jedinoga jezika slavjanskoga.

V. Gorjah, Post Arnoldštejn, Kärnten.

Spisovatelj.

Obseg.

I. O slavjanskome jeziku v obče.

§	Strana
1. Slavjanski jezik se děli na staroslavjanščinu i na sadajnu slavjanščinu	1
2. Sadajna slavjanščina se děli na prostorečje i na književni jezik	—
3. Prostorečje se děli na šest narečij, nekoliko podnarečij i na premnogo raznorečij	—
4. Književni jezik se děli na četiri glavne i na četiri manje književne jezike	2
5. Slovstvu nije škodljivo, da različno govorimo v raznih narečjih	—
6. Slovstvu je verlo škodljivo, da neuzajemno pišemo v osmi književnih jezikov	3
7. Uzajemno pisati, čto to znači	5
8. „ „ je moguče	6
9. „ „ je prilično lahko	—
10. „ „ je prepolezno	7
11. „ „ uči uzajemna slovnica	10
12. Kako je uzajemna slovnica sastavljena	—
13. Ktere slovničke slike su uzajemne	12
14. Prazdni prigovori proti uzajemnosti	—
15. Kterih knjig je upotrěbovano v ovoj slovnici	18

II. O pismě slavjanskome.

16. Cirilica i latina	20
17. Razdělenje cirilice i latine	—
18. Lista slavjanskih pismen	—

O značenji pismen.

19. Pismena jednakoga značenja v očlom slavjanstvu	22
20. Pismena, kojih značenje se mora razsvětliti, i to : cerkvena	—

§.	Strana
21. ruska	24
22. serbska	26
23. česka	27
24. poljska	28

O cirilici i latině v obče.

25. Azbuka gradjanska budi azbukoj vseslavjanskoj	29
26. Za vseslavjansko pismo je samo azbuka gradjanska sposobna	30
27. Za vseslavjansko pismo latina nije sposobna	31
28. Za vseslavjansko pismo take azbuka cerkvena nije sposobna	34
29. Azbuka gradjanska se mora nekoliko urediti	—

O uređivanji azbuke i abecede.

30. Razbor azbuke ruske	34
31. „ „ serbske	40
32. „ abecede česke	42
33. „ „ poljske	43
34. Azbuku urediti je moguće, dosta lahko i neobhodno potrebno	44

O azbuki uzajemnoj.

35. Pismena azbuke uzajemne	46
36. Zvuk pismen azbuke uzajemne	—
37. Razděljenje samoglasnikov	48
38. „ „ soglasnikov	49
39. Slike pismen tiskavnih	—
40. „ „ pisavnih	—

III. O pravopisě uzajemnom.

41. Razděljenje pravopisa	51
42. Pravopis prostorečen	—
43. „ „ slovoizpiten	—
44. „ „ uzajemen	—
45. Kada se ima upotřebovati pravopis prostorečen	—
46. „ „ „ „ „ slovoizpiten	—
47. Medja slovoizpitnoga pravopisa	53

Pravila uzajemnoga pravopisa.

48. Preglaševanje samoglasnikov	53
49. Pologlasniki v obče	59
50. Pologlasnik pogiblji	—

§.	Strana
51. Pologlasnik blaglasni	60
52. Pologlasniki se ne smēju izostavljati	—
53. Pologlasnik stojeć za c. ѣ v ѡѣ, рѣ se stavlja uz. obiĉno pred л i р	61
54. Za c. рѣ se piše uz. ep	—
55. „ c. рѣ „ „ „ naj obiĉnēje ep	—
56. „ c. ѡѣ „ „ „ ѡл	62
57. „ c. ѡѡ, рѡ „ „ „ ѡѡ, рѡ	63
58. „ c. рѣ „ „ „ рѣ	—
59. „ c. ep „ „ „ ep	—
60. „ c. ѡр „ „ „ ѡр	64
61. Pomehĉovanje soglasnikov	—
62. в, б, п, м se mogu uz. pomehĉati s ѡѣ ali samo s ѣ	66
63. Kada su в, б, п, м jotovani, se neimaju pomehĉovati jerom (ѣ) niti pismenoma ѡѣ	—
64. Za pomehĉano д c. жд se piše uz. дѣ	67
65. Za шт (=ш) se piše uz. svobodno ali ч ali ц, nekada шч	—
66. Pokratjevanje slov	68
67. Odmetavanje soglasnikov v glagoljih pred нжтн	69
68. Pismeni д, т bi se v priĉastji minulom ĉasovavnom ne imele izsuvnuti	70
69. Pismena se ne podvojuju	—
70. Pismena se pišu v pravom redē	—
71. Staroslavjansĉina, ruĉina i ĉeĉina malo kada stavljaју nekak soglasnik neslovoizpitno	71
72. Verlo ĉesto piše neslovoizpitno poljšĉina	72
73. „ „ „ „ serbĉina	73
74. г, х, к se nekada spremēnjaju, nekada je svobodno spremēnjati jih, ali ne spremēnjati	75
75. Uzajemno se piše jednako veljavno paz ali poz	76
76. Pristavljavno д se uz. jednako veljavno pristavi ali izostavi	—
77. Vsako slovo se piše po seбē	77
78. Tudja vlastna imena se pišu po zvuku	—
79. Deržati se uz. prizvuka svojega nareĉja i ne pisati prizvuĉnih znakov	—
80. Deržati se uz. ĉasomēre svojega nareĉja i ne pisati ĉasomērnih znakov	78
81. Slova, koja se pišu velikimi pismeni	—

IV. O tvaroslovji.

O imeni statnom.

82. Spol trojni	83
83. Se spozna ali iz pomēna	—
84. Ali iz koncovke	84

§.	Strana
85. Číslo trojno	86
86. Padov sedem	87
87. Sklanje četiri	—
88. Perva sklanja	88
89. Razbor koncovek	89
90. Slova, koja se sklanjaju po prvoj sklanji	91
91. Někoja slova se mogu sklanjati svobodno po tverdom ali po mehkom priměre	92
92. Pologlasnik se uz. někada izsuvne	93
93. Statna na цъ i зъ imaju v padě 5. jednotnom ве, же	—
94. Narodna imena na ннѣ	—
95. O jednotniku na оу	94
96. O sklanji prirastkovej	96
97. Druga sklanja	98
98. Razbor koncovek	100
99. Slova, koja se sklanjaju po drugoj sklanji	101
100. Blagoglasni pologlasnik se někada umetne	—
101. Statna spola srědnjega na ма dobivljaju vsuvku ен, она на а pak ет	102
102. Slova, koja se tako sklanjaju	—
103. Tretja sklanja	103
104. Razbor koncovek	104
105. Slova, koja se sklanjaju po tretjej sklanji	105
106. Primetbe k tretjej sklanji	106
107. Četverta sklanja	108
108. Razbor koncovek	—
109. Slova, koja se sklanjaju po četvertoj sklanji	109

Obča poznamenovanja k sklanjam.

110. Ako sta v slavjanščině v někom padě dvě koncovki verlo razširjeně, ste obě postavljene za uzajemně	110
111. Pad 4. někada jednak pervomu, někada drugomu	—
112. Ruski pad peti jednotni	—
113. O ruskom i poljskom množniku	111
114. O serbskom množniku	112
115. O preskakivanji imen statnih	113
116. O častenji i pogerdjivanji statnih imen	117

O zaimeni.

117. Sklanja zaimen азъ, ты, себе	122
118. Razbor padov	123
119. Zaimena se pokratjuju	—
120. Zaimena pridavna	—

§.	Strana
121. Sklanja zaimena н, ѣ, та	124
122. Razbor padov	—
123. Sklanja zaimena мой, мое, моя	126
124. Razbor padov	127
125. Zaimena, koja se tako sklanjaju	—
126. Pokratjevanje zaimen prisvajajućih	—
127. Sklanja zaimena ть, то, та	128
128. Razbor padov	—
129. Zaimena, koja se tako sklanjaju	129
130. Sklanja zaimena кѣто	—
131. Sklanja zaimena вѣто	—

O imeni pridavnom.

132. Pridavna se děle na tvrda i mehka	130
133. Sklanjaju se po neizvěstnu ali po izvěstnu	—
134. Kako se pridavna končivaju po neizvěstnu	—
135. Sklanja neizvěstna pridavnih	131
136. Razbor koncovek	132
137. Pridavna, koja se sklanjaju po neizvěstnu	—

O sklanji izvěstnoj pridavnih.

138. Kako se naredi sklanja izvěstna	134

Sklanja izvěstna pridavnih tverdih.

139. Priměr	135
140. Razbor koncovek	136
141. Pridavna koja se tako sklanjaju	138
142. г, х, к, ск se v sklanji spreměnjaju, někada je svobodno spreměnjati jih, ali ne spreměnjati	139

Sklanja izvěstna pridavnih mehkih.

143. Priměr	140
144. Razbor koncovek	—
145. Pridavna koja se tako sklanjaju	142
146. Primetbe	143

O stupnjovanji.

147. Kako se naredi druga stupnja pridavnih	144
148. „ „ „ tretja stupnja pridavnih	146
149. Kako se stupnjuju prislovi	147
150. Primetba	148
151. Pridavna i prislovi stupnjovanja nepravilnoga	—

O číslě.

§.		Strana
152.	Čísła osnovna: <i>единъ, -о, -а</i>	149
153.	Sklanja čísla: <i>два, двѣ</i>	—
154.	Razbor padov	150
155.	Sklanja čísel: <i>трие, четърие</i>	—
156.	Razbor padov	151
157.	Čísła od <i>пять</i> do <i>десать</i>	—
158.	Čísła osnovna složena s slovom <i>на</i>	152
159.	„ „ „ bez slova <i>на</i>	—
160.	Čísła redovna se sklanjaju kako pridavna	153
161.	Kako se skladaju čísła redovna višja od <i>сто</i>	154
162.	Kako se čísliteljni zlomki izražavaju	155

O glagolji.

163.	Děli glagoljevi	—
164.	Glagolji se děle po naravě na proste i složene, na izvirne i izpeljane	—
165.	Glagolji se děle po pravilnosti na pravilne i na nepravilne	156
166.	„ „ „ po prehodnom slogu na 6 obrazov	—
167.	„ „ „ po trajanji na 4 vide	—
168.	Vid glagoljev se spozna ali iz značenja	—
169.	Ali iz obraza glagoljeva	157
170.	Vidi nazorno izraženi	160
171.	Razdělovanje na obraze i vide je prevažno	—

O časovavnih slikah.

172.	Časovavne slike	161
173.	Časovavne slike samo v někojih narečjih obične	—
174.	Někoja oběna poznamenovanja k časovavnim slikam	162
175.	Časovavne slike su ali jednoduhe ali složene	164

O časovavnih slikah jednoduhih.

176.	Naj važnějše sliki ste neurčiti naćin i sadajni ćas	—
177.	Glagolji se děle glede ćasovanja na jednopenje i na dvupenje	—
178.	Neurćiti naćin, kako se naredi pravilno	—
179.	Kako ga naredjaju někoji glagolji nepravilno	165
180.	Ćasovavne slike, koje se izpeljuju iz neurćitoga naćina	165
181.	Kako se naredi dostižni naćin	—
182.	„ „ „ pričastje minulo ćasovavno	—
183.	„ „ „ „ „ ĉineće	166
184.	„ „ „ „ „ terpeće	167
185.	„ „ „ ćas minuli jednoduhi nedokonćavnih glagoljev	—

§.		Strana
186.	Kako se naredi čas minuli jednoduhi dokončavnih glagoljev	167
187.	" " " " sadajni	168
188.	Razbor koncovek	—
189.	Časovavne slike, koje se izpeljuju iz sadajnoga časa	170
190.	Kako se naredi velivni način	—
191.	" " " pričastje sadajno čineče	171
192.	" " " " " terpeče	—
193.	Kako se koncovke časovavne privేశavaju penju	172
194.	Uzajemna slovnica ima šest časovanj s osmiju priměrov	—
195.	1. Časovanje, priměr нестн	—
196.	Glagolji, koji se tako časuju	174
197.	Glagolji s penjem на г, х, к	175
198.	" " " д, т	176
199.	" " " в, б, п	177
200.	" " " л, р	—
201.	1. Časovanje, priměr бѣтн	—
202.	Glagolji, koji se tako časuju	179
203.	Primetbe	—
204.	2. Časovanje	180
205.	Glagolji, koji se tako časuju	181
206.	Primetbe	—
207.	3. Časovanje	182
208.	Glagolji, koji se tako časuju	184
209.	4. Časovanje	185
210.	Glagolji, koji se tako časuju	187
211.	Primetbe	—
212.	5. Časovanje, priměr дѣлатн	189
213.	Glagolji, koji se tako časuju	190
214.	Primetbe	191
215.	5. Časovanje, priměr писатн	192
216.	Glagolji, koji se tako časuju	193
217.	Primetbe	194
218.	6. Časovanje	195
219.	Glagolji, koji se tako časuju	196
220.	Časovanje glagolja pomočljivoga бѣитн, вѣдѣ, ѣсмѣ	197
221.	Primetbe	200
222.	Glagolj хотѣтн	201

O časovavnih slikah složenih.

223.	Složene slike časovavne	—
224.	Kako se naredi čas minuli složeni	—
225.	" " " čas budući	202
226.	" " " želivni način sadajnoga časa	203
227.	" " " " " minuloga časa	204
228.	" " " terpeči smisel	—
229.	Nepravilni glagolji	205

O predlogu.

§.		Strana.
230.	Kteri pad različni predlogi terjaju	206

V. O skladnji slov.

231.	Kada se stavlja slovo себе	209
232.	" " " " свой	—
233.	" " " " не	210
234.	Pad 2. terjaju: не	211
235.	" " " nektera pridavna	—
236.	" " " pridavna i prislovi stoječi v 2. stupnji	212
237.	" " " čisla osnovna višja od пять	—
238.	" " " čisla obća	—
239.	" " " někoji glagolji	213
240.	" " " skoro vsi glagolji povračivni	—
241.	Imena statna poměneča neizvěstnu množinu se stavlja v 2. pad ali v 4.	214
242.	Čislo (datum) se stavlja v 2. pad ali v 4.	—
243.	Statna, koja znače komu něčto pripada, se stavlja ali v pad drugi ali se spreměne v pridavno	215
244.	Pad 3. se stavi někada město drugoga	216
245.	" " " " pri glagolji БЫТИ	—
246.	Kada se stavlja 7. pad nastrojni	—
247.	" " " dostižni način	219
248.	Terpni smisel kako se opiše	—
249.	Slovored sovsěm svoboden	220
250.	Nagovor: ты, вы	221
251.	Slavjansko pozdravljanje	223
252.	Slavjanska svetačna klica: Слава! Хура!	224
253.	Slavjanski naslovi	—

VI. O besědnji.

254.	Besěduja budi narodna i uzajemna	227
255.	Po čem biva besědnja narodna	228
256.	" " " " uzajemna	232
257.	Dokončanje	235

УЗАЈЕМНИ ПРАВОШИС

СЛАВЈАНСКИ

ТО ЈЕ

УЗАЈЕМНА

SLOVNICA ALI MLUVNICA

SLAVJANSKA.

SPISAL I NA SVĚTLO IZDAL

MATIJA MAJAR ZILJSKI,

ŽUPNIK V GORJAH.

(Post Arnoldstein, Kärnten.)

V zlatnom Pragu.

Tisk c. k. dvorne tiskarnice Sinov Bogomila Haase.

1 8 6 3.

7.3. VYŠEŠNÍ PRAHA

ČARBAŇSKÍ

TO BE

UNIVERSITY

UNIVERSITY OF BRNO

STAVANSKA

BRNO

NATURAL SCIENCES

INSTITUTE

BRNO

V. V. V. V.

BRNO

1883

I. O slavjanskem jeziku v obče.

§. 1. Slavjanski jezik se děli na jezik staroslavjanski i na sadašnju slavjanščinu. Staroslavjanski jezik se imenuje obično jezikom cirilskim ali cerkovnim.

§. 2. V sadašnji slavjanščini razlikujemo slavjansko prostorečje i slavjanščinu književnu.

§. 3. Prostorečje, to je, govor naroda slavjanskoga, se děli na mlavu dvojnu: na jugoiztočnu i na zapadnu*).

Mlava jugoiztočna obsega:

1. govor ruski s narečji:

velikoruskim s	35,314.000	dušami	
maloruskim s	13,144.000	„	
běloruskim s	2,726.000	„	51,184.000 duš.

2. govor jugoslavjanski s narečji:

serbskim s	5,294.000	dušami	
horvatskim s	801.000	„	
gorotanskoslovenskim s	1,151.000	„	7,246.000 „

3. govor bolgarski s . . . . . 3,587.000 „

Mlava zapadna obsega:

1. govor poljski s . . . . . 9,365.000 „

2. govor českoslavjanski s narečjima:

českim s	4,414.000	dušami	
ugerskoslovenskim s	2,753.000	„	7,167.000 „

3. govor lužičkoserbski s narečjima:

gornjolužičkim s	98.000	dušami	
dolnjolužičkim s	44.000	„	142.000 „

dakle slavjansko govorečega ljudstva . . 78,691.000 duš.

*) Po narodopisě Šafařikovom.

Prostorečje slavjansko ne ima samo ovdě imenovana narečja, nego se razběgava dalje na tako veliku i nepreglednu množinu podnarečij, raznorečij i odrod, da se ovdě podrobno napočitati ne mogu, čto v tako ogromnom i tako naramno razširjenom narodě, kako je naš slavjanski, jinače ni biti ne može.

§. 4. Književna sadajna slavjanščina je razděljenja na osem dělöv, to je, na četiri glavne književne jezike i na četiri manje književne jezikiče.

Glavni književni jeziki su:

1. Jezik ruski, v kojem pišu Rusi, i to: Velikorusi, Malorusi i Bělorusi, njih . . . . . 51,184.000 duš.
2. Jezik horvatskoserbski, v kojem pišu Horvati i Serbi, njih . . . . . 6,095.000 „
3. Jezik česki, v kterom pišu Čehove i Moravani, njih . . . . . 4,414.000 „
4. Jezik poljski, v kterom pišu Poljaki njih . . . . . 9,365.000 „

Manji književni jezikiči su:

1. Bolgarski, v kterom pišu Bolgari, njih . . . . . 3,587.000 „
2. Gorotanskoslovenski, v kterom pišu Slovenci prebivajući v Krajskoj, v Štajerskoj, v Koruškoj, v Goričkoj itd. njih . . . . . 1,151.000 „
3. Ugerskoslovenski, v kterom piše jeden děl Slovakov, (drugi děl spisuje knjige v československom jeziku) njih . . . . . 2,753.000 „
4. Lužičkoserbski, v kterom pišu lužički Serbi, njih . . . . . 142.000 „

§. 5. Slovestvu slavjanskomu to nije škodljivo, da govori-mo različno i da se prostorečje slavjansko děli na već narečij, podnarečij, raznorečij, odrod i posebnosti: to nije nič nenavadnoga, nego to je naravno, to nije nič škodljivoga, nego je za književni jezik ješće polezno i koristno. Několiko narečij i podnarečij ima vsaki samo po nešto večji živeči jezik, kako bi jih ne imel naš slavjanski, tako široširoko po světě razprostranjeni jezik? — I ako bi v nekøjem živečem jeziku ne bilo nijednoga narečja, bi se vendar časom některa sama od sebe porodila; samo izumerli jeziki ostanu nespremenjeni, kakovi su bili nekada. Po těj narečjih i podnarečjih se književni jezik obogati

i polěpša, iz njih lahko jemlje, kako iz někoga zaklada, potrebna i priměrna slova, slovničke izraze, poslovice i prirěčja. Čtograd imaju vsa narečja i podnarečja v sebě lěpoga i krěpkoga, vse književni jezik lahko v se sprime i se s tēm izобрази, da mu nije potreba kovati novih, narodu neznanih slov i drugih izrazov, ali si jih izposudjevati iz tudjih jezиков. — Štetno i škodljivo bi bilo le to, ako bi někto hotel prostorečje nepreměnjeno upeljati za književni jezik, jerbo iz toga bi ne izrastel jezik književni, nego iz toga bi se izleglo toliko směšnih jezikičov i prostorečnih pisarij, koliko je razlik v govorě priprostoga ljudstva našega. V prostorečji se mogu i moraju pisati samo narodne pěsni, narodne pripovědke i samo takovi sastavki, koji su naměnjeni k tomu, da se iz njih točno vide posebnosti prostorečja jedne stanovite pokrajine.

§. 6. Naj škodljivějše slavjanskomu slovstvu i narodnoj prosvěti je to, da pišemo město v jednom jedinom književnom jeziku slavjanskom — uzajemnom — v osmi neuzajemnih književnih jezиков i jezikičov i da imamo po tom osem različnih literatur i směšnih literaturic město jednoga velikoga i veličanstvenoga slovstva vseslavjanskoga.

Slovstvo veselo cvěti, ako ima mnogo izverstnih knjig iz vsěh znanostih — da se pak može mnogo takih knjig napisati, na světlo izdati i razprodati: trěba mnogo izverstnih spisovateljev i mnogo čitateljev. Več je spisovateljev izverstnih i več je čitateljev: več i učenějših knjig se može spisati, na světlo izdati i razprodati, to hoče reći: veselěje bude procvětalo slovstvo. Naprotiv: koliko manje je spisovateljev i čitateljev, toliko manje se može izdati i razprodati knjig, to je: toliko slaběje prihadja slovstvo. Pišući v osmi književnih jezиков i jezikičov razdělimo ravno tēm svoje spisovatelje, čitatelje, knjige i slědstveno svoje slovstvo na osem dělov. S tēm oslabimo i pokvarimo sami svoje slovstvo, jerbo vsaki děl je manji od celine — quaelibet pars minor toto. To je tvrda resnica, jasna i naravna, ktore nije trěba dokazovati: škoda zadene pa nas vse.

V některih naših malih jezikh i jezikičih bi se mnogo na učnih knjig niti izdati ne moglo, ako ravno bi je uže spisane

imeli. Da se někója knjiga može izdati bez škóde, se mora od nje razprodati naj manje 400 iztisov, da se doplačá vsaj za naj većju potrebu tiskarina, černilo i bumaga (papir). Kdě je onda ješće někak krajcarček za knjigarja, kteri živi jednom od dobička, kteróga vjame, pa ne od škóde, koju preterpi? Kdě je dalje ješće něčto za spisovatelja, kteri se je mnogo učil, trutil i znojil knjigu spisovaje? Vsaki dělavec je svojega plačila vrěden, toliko več spisovatelj, kteri se plemenito trudi na polji književnosti v prid narodu svojemu. V narodih imajučih samo jeden jedini književni jezik, na priměr v Francuzih i Angležih, se izverstne knjige lahko izdavaju. Kada ima spisovatelj važen spis dokončan, se za njega spisovatelju ponudjaju ne rědko tisuče zlatov. Vsa druga se godi spisovatelju pišučemu v naših malih književnih jezicih i jezikičih. Kada ima spis dokončan, onda se našemu spisovatelju stoperv prava běda počne. Sada mora on knjigu ali sam na svoje stroške tiskati dati, ali pak mučno jiskati predbrojniko i moljakati, kako je Stanko Vraz istinito kazal, „da bi se koja blaga duša smilovala i knjižicu kupiti blagovolila.“ Kto je ovoj bědi kriv? Toga nisu krivi niti spisovatelji niti narod, nego samo naša razcepljenost na osem neuzajemnih književnih jezikov. Tota razdrobljenost je tista škodljiva slana, ktera nam cvětje našega slovstva smodi, ona je tisti podjed, žeruči červ, kteri podjeda korene i votli sam sterženj slavjanske lipe; ona je tista zla bolezanja, černá morija, koja nam ljudstvo desetini i mori; ona je naj nevarnějši i naj ukrutnějši vrag, koji nam neusmileno davi narod.

Take mal narod može imeti sicer prilično veliko slovstvo, pa nemoguče je, da bi imel narodič čitajuč samo tri, četiri milijone ali deset milijonov duš — caeteris paribus, pri jednakih okolnostih — toliko spisovateljev i čitateljev, naslědovno toliko slovstvo, kako narod čitajuč osemdeset milijonov duš. Malomu narodiču se ne dostava za veliko slovstvo dostatečnoga ljudstva i dostatečnoga prostora.

Toga smo prepričani ne samo mi Jugoslavjani, nego ono isto misle i Čehoslavjani. Na dokaz stojte ovdě slova, ktera je o tom pisal J. Kolar v knjigi: Hlasové o potřebě jednoty spisovněho jazyka, na straně 121. „Národ náš jest veliký, jest největší v Evropě, ale skrže nesvornost od jakživa tak roztrhán, rozdroben

a oslaben, žeť ho v celosti sotva svojim jmenovati smíme. Nesvornost slavjanská proměnila se již v historické přísloví, cizincům slouží ona za posměch a k rouhání se nám, my sami na sebe vzdycháme a nařikáme: my nesvorní Slávové! my roztrhaný národ!“ Dalje na straně 126. „Ze Slovákův nic nebude, z Čechův a Moravanův též nic, zůstanouli co mrvy a zlomky osamotněli: shluknouli se ale svorně v jedno tělo, budouli spolu držeti, spolu působiti: směle odolají všem pohromám a outokům na jejich řeč a národnost se valícím. — Němci byli v této příčině moudřejší, ti znali a ustavičně na to pamatovali, že každé království samo v sobě rozdělené pustne a dům na dům padá. O bysme tedy již jednou zmudřeli i my nesvorní, svéhlaví, v ničem se sjednotiti nechtějící Slávové...“ (Národ náš je velik, je naj večji v Evropě, pa po neslogi svoje žive dni tako raztergan, razdrobljen i oslabljen, da ga v celosti jedva směmo svojim imenovati. Nesloga slavjanska se je spreměnila uže v zgodovinsku poslovicu, po kojej nas tudjinci zasměhavaju i zasramuju; mi sami nad seboj zdihujemo i tugujemo: Oj mi nesložni Slavjani! mi raztergani narod! — Iz Slovakov ne bude nič, iz Čehov i Moravanov take nič“ — tužnim srcem moramo ovdě Jugoslavjani pristaviti: iz Slovincov, Horvatov, Serbov i Bolgarov takodjer ne bude ničta — „ako ostanu kako mervice i drobtine razdrobljeni; ako se pak sduže, ako budu vkupa deržali, vkupa posobili: budu se junačko vbraniili všem vragom napadajučim njih jezik i narodnost. — Němci su bili v tom mudřeji, oni su znali i neprestano se spoměnjali: da vsako kraljestvo samo v sebě razděljeno pustne i pada hiša na hišu. Oj da bi take mi uže zmudřeli, take mi nesložni, svojeglavi Slavjani, koji se v ničem sjediniti nečemo!)

Tako daleko smo to v svojej neslogi i neuzajemnosti uže dotěrali, da dalje v slovstvě tako ostati ne može, sada se ne pita več: ali bi imeli pisati uzajemno — približevavno — da bi se těm složili v jednom uzajemnom slovstvě, ali ne — nego sada se samo pita: Kako bi se najložeje sblížali naši sadajni književni jeziki? Jine pomoči nije kromě, da pišemo uzajemno.

§. 7. Čto to znači: pisati uzajemno?

Pisati uzajemno se pravi: pisati v dosadajnih književnih jezicih pa tako, da se oni po malu bližaju i med

seboj podobniji prihadjaju na toliko, da književen Slavjan za potrebu razumi vsaku uzajemno spisano slavjansku knjigu.

§. 8. Je-li moguće uzajemno pisati?

Gotovo, jamačno je moguće. Vsaki živeći jezik ima svoja narečja i podnarečja — mnogi izobraženi narodi, na priměr Francuzi, Italijani, Angleži, Njemci i ostali, imaju v svo'em prostorečji več narečij i podnarečij, nego mi Slavjani i njih narečja i podnarečja se mnogo več razlikuju, nego naša slavjanska i predce imaju ti narodi samo po jeden jedini književni jezik. Čto je pri jinih narodih móguće i čto pri njih djansko postoji, bi ne vědel, začo bi imelo biti nemoguće samo pri nas Slavjanih? Naša narečja su si mnogo podobnēja, nego se obično misli — to je scela naravno, jerbo vsa zajedno činivaju samo jeden jedini jezik slavjanski, zato ne mogu se med seboj tako strašno razlikovati. Isti naši priprosti ljudi, razna narečja govoreći, slovnice neznajući, znadu vendar govor tako obrnuti, da se govoreći za potrebu razume: morala bi biti vendar čudna, ako bi samo naši spisovatelji, samo naši književni i učeni ljudi pišući za vse Slavjane, ne znali ali ne hotěli svoj dosadajni književni jezik malo obrnuti, popraviti, poravnati, izobraziti, da bi za potrebu i za silu razuméli i ostali Slavjani.

§. 9. Pisati uzajemno nije samo moguće, nego je ješće prilično lahko. Tërja se samo slēdeće:

Spisovatelj slavjanski hoteč pisati samo za svoje pleme piši nepreměno v svojem dosadajnom književnom jeziku, to je: spisovatelj ruski za Ruse po rusku, serbski za Serbe po serbsku, česki za Čehe po česku, poljski za Poljake po poljsku i tako dalje.

To jamačno nije nič novoga i nije nič težkoga.

Naprotiv: ako spisovatelj slavjanski naměrava pisati něšto tako izverstnoga i važnoga, tako imenitnoga i visprenoga, da bi imeli čitati i razuměti vsi Slavjani zajedno, stejně — a on piši onda opet v svojem dosadajnom književnom jeziku, Rus po rusku, Serb po serbsku, Čeh po česku, Poljak po poljsku ale — i v tom postoji vsa razlika — on piši uzajemno.

I to je prilično lahko.

Ne tërja se, da bi moral uzajemni spisovatelj znati vsa slav-

janska narečja, ali da bi moral morebiti v vsěh spisovati, nego da bi spisoval samo v svojem dosadajnom jeziku pa uzajemno i da bi knjige uzajemno spisane rozuměl.

Ne těrja se, da bi morali pisati něki nov književen jenzik — nego dosadajni književni jenzik pa tako, da bi se koliko moguče približevali ostalim narečjem.

Ne těrja se, da bi se vse razlike morale poravnati, nego samo některe, samo one, koje spisovatelj rado i lahko poravna po onoj blagoj poslovice: *In essentialibus unitas, in accidentalibus libertas, in omnibus charitas*, to je: Budimo v stvarěh podstatnih složni, v nepodstatnih svobodomiselni, v vsěh ljubeznivi.

Ne těrja se, da bi se popravke upeljale v jeden mah, na vrat na nos, nego po malu, po časě. J. Kolar piše v knjigi: „Hlasové“ na straně 112. „Z počátku nebylo by moudré hned všeccko převrátiti a příliš velikou proměnu a bouřku v řeči a literatuře stropiti; takové věci jen z ticha a pomalu předse brány a uvozovány býti musejí.“ (Iz počátku ne bilo bi mudro berzo vse prevratiti i převěliku přeměnu i burju zagnati v jeziku i slovstvě; takové řeči se moraju činiti i upeljati le z tiha i po malu jedna za drugoj.)

Ne těrja se, da bi vsi slavjanski spisovatelji morali početi uzajemno pisati, nego v vsakom plemeni slavjanskom samo někoji, samo naj izverstnější, samo oni, koji su nadehnuti svetoj slogoj i slavjanskoj uzajemnostju.

Ne těrja se niti od těh uzajemnih spisovateljev, da bi imeli vse svoje spise i knjige uzajemno spisovati, nego samo one, koje su naměnjene vsěm Slavjanom, koje su tako izverstne i važne, tako imenitne i visprene, da bi jih imeli čitati i rozuměti vsi Slavjani.

§. 10. Pisati uzajemno je prepolezno, prekoristno i neobhodno potřěbno.

Po slogi i uzajemnosti bi slovstvo slavjansko tako veselo i bogato procvětalo, kako to ješče svět nije nikada vidil. Ako počemo pisati uzajemno, stupimo těm vsi uzajemno pišuči spisovatelji i vsi čitatelji v jedno veliko slovstveno družtvo; vsěh spisovateljev i čitateljev skupa bi bilo jamačno već, nego rozděljenih na osem dělov po dosadajnih neuzajemnih književnih jezicích.

Ako je več spisovateljev, stavaju se oni izverstněji, učeněji, jeden drugoga v učenosti podpira; čto je jeden sozidal, to zida lahko drugi i tretji dalje, čto je jeden izmislil, to lahko vsi jini upotrebe; nije potřeba vsakomu opet od početka počinjati, jeden stupi tako rekuč drugomu na ramena, slovstvo raste, kako piramida; slovstvena moč složnih i uzajemnih spisovateljev raste, kako se pravi: in progressionem arithmetica. Deset složnih i uzajemnih spisovateljev ne ima samo desetput toliko slovstvene moči, nego več kako tisučkrat toliko, kako vsaki po sebě. — Spisovatelj pišuč uzajemno stupi uprav radi svoje uzajemnosti na tako visoko stanovišče, da ga vidi, sliši i razumi ves književni svět slavjanski. Spisovatelju se veselja i radosti serdce širi, ako vě i zna, da ne govori samo jednoj straně ljudstva, samo jednomu kolenu naroda, nego jednomu celomu velikomu narodu: onda obletaju spisovatelja visoke i imenitne misli, vsi njegovi spisi stavaju se važněji i izverstněji, bešeda njegova prihadja imenitněja i krepčeja.

Kako nezměrně koristna i potřebna je sloga i uzajemnost v slovstvě i v običnom životě, dokazuje krasno J. Kolar v knjigi: „Hlasove“ pišuč na straně 123 i 124. „Skrze svornost všech stává se národ sám v sobě silným, svobodným, veselým, cizozemcům vážným, přátelům milým, protivníkům v čas nebezpečnosti strašným a nepřemoženým: skrze nesvornost stává se národ nejen nešťastným ale i opovrženým; nesvornost rozdrobuje a ochromuje všechny síly, činí nemožná veliká předsevzetí a díla, ona zničuje všeliké drahé dědictví a poklady od starých časův ku potomkům příšlé, láme svaté památky a pomníky předkův, a co tisíce horlivých rodákův za mnohé roky dobrého pro národ vykonali, to jeden buřič za hodinu zmařiti může; ona uvrhuje národ v nebezpečnosti od zevniterných nepřátelův podmaněnu a potlačenu býti, nebo mezi dvěma nesvornými třetí se směje; ona shořčuje celé živobyti, činí trpké všechny jiné radosti a příjemnosti, slovem nesvorný národ ve vlastních svých střevách ryje. Při svornosti ještě žádný národ nezhybnul; ona mnohý malý a slabý národ velikým a slavným učinila, mnohý veliký co prach v povětří rozfoukala. Nebo nepřítel jen do toho se dává, o němž ví, že vniter roztrhaný, mdlý a zhnílý jest, anť toho se bojí, toho v pokoji nechává, o němž zná, že je tuhý, celý, čerstvý. Národní nesvornost jest

národní samovražda; malý, ale svorný národ již často zvítězil nad národem velikým, nesvorným. Národ mohou mnohé zlé a nešťastné příhody prikvačiti, nákazlivé nemoci, mor, neouroda, drahota, hlad, porážky v bitvách, ztráta v obchodu a kupectví, anobř i ztráta svobody a krajiny: ale jeho největší neštěstí jest vniterné roztrhání a rozmrvení; tu sobě sám národ kopá blízký hrob, do kterého se sám pochová, a z něhož vzkříšení nemožné bývá. Jeli tedy tobě tvůj národ milý, svleč se sebe sobectví a záhubné vášně, a obleč se v národnost a svornost; obětuj mu k zachování jednoty raději své vlastní právo a jmění, anobř žádá-li to povinnost i svůj vlastní život. Národ záleží z jednotlivých lidí, moudrost jednotlivých jest moudrost národu, čím větší počet majetných, zmužilých, svorných synův: tím majetnější, zmužilejší, svornější národ. Naproti tomu ukazují-li se v národu všudy sváry a různice, stránky i roty: to jest znamením, že ten národ k otroctví a k záhubě dozrává, že není hoden v řadě národův státi; on sám kuje sobě pouta na vlastní nohy a meč na vlastní krk.“

(Po slogi vsěh stane narod sam v sebě silen, svoboden, vesel, tudjincem važen, prijateljem mil, protivnikom v nevarnosti strašen i nepredobljiv: po neslogi stane se narod ne samo nesrečen, nego i zaveržen; nesloga razdrobuje i kazi vse sile, učini nemoguča vsa velika podvzetja i děla; ona zničuje vse drage zaklade od starih časov naslědjene, lomí svete spoměne i spomenike praotcov i čto su stvorile tisuče iskrenih domorodcov za mnoga léta dobroga za narod, to jeden burič može pokončati za jeden sat, za jeden čas; ona pripraví narod v nevarnost, da ga zvunajni neprijatelji preobladaju i potlače, jerbo med dvěma nesložnoma se tretji smeji; ona ogreni vse življenje, ona ogorči vse jine radosti i prijjetnosti, s jednoj besědoj, nesložni narod rije v svojem vlastnom oserčji. Pri slogi ješče nijeden narod nije poginul, ona je nerědko učinila iz maloga i slaboga velik i slaven narod, ona je mnogi veliki neprijateljski narod kako prah po větrě raznesla. Jerbo neprijatelj se samo toga podstupi i loti, o kojem vě, da je iznutra raztergan, medleven i gujilov; onoga se pak boji, onoga v pokoji pusti, o kojem vě, da je složen, močen i čverst. Narodna nesloga je narodno samoubojstvo; mal pa složen narod je uže nerědko premagal velikoga i nesložnoga.

Lehko da nahrupe na narod mnoge hude nesreče, kužne bolezni, morija, slabe lětine, dragota, glad, lakota, zguba v vojski i tergo-
vanji, dá zguba svobode i vlasti: pa njegova naj večja nesreča je
iznutrajno razdrobljenje i razkolništvo, tēm narod sam sebē koplje
bližnji grob, do kojega se sam pokoplje, iz kojega več vstati ne
može. Ako ti je tvoj narod mil, ne budi sebičen, sleči iz sebe
samoljubje i škodljive strasti i okraši se narodnostju i slogoj;
obetuj narodu, da mu ohraniš jedinstvo, radje svoju vlastnu pra-
vicu i premoženje, — dá, ako bi bilo trēba, ješče svoj vlastni
život. Narod sastoji iz pojedinih ljudi, mudrost pojedinih ljudi,
je mudrost naroda; čim več je premožnih, korenitih i složnih si-
nov, tēm premožnji, korenitiji i složnji je narod. Naprotiv, ako
se v narodē ukazuju povsuda nesloga i nesklad, prepiri i stranke:
to je znamenje, da te narod dozreva k robstvu i pogubē, da nije
vrēden stati med narodi; on sam sebē kova železje, verige, na
vlastne noge i meč na vlastni vrat.)

Sloga i uzajemnost nam je prepolezna i neobhodno potrebna.

§. 11. Pisati uzajemno uči uzajemna slovnica slavjanska.

§. 12. Kako je ova uzajemna slovnica sastavljena?

Ova slovnica je vseslavjanska, je prispodabljujuća i je uza-
jemna, i to kaže kako mora biti osnovana.

Ova slovnica je vseslavjanska, ona smatra vse sadajne slav-
janske književne jezike samo za narečja jednoga jedinoga slav-
janskoga jezika, ona smatra ćelu sadajnu slavjanščinu kako jeden
ćelek, kakō jeden jedini slavjanski jezik. — Do sada smo imeli
slovnice za pojedina naša narečja, na primēr: slovnicu staroslav-
jansku i staročesku, slovnice za jezik ruski, serbski, česki poljski,
dalje za gorotankoslovenski, bolgarski, za ugerskoslovenski i
lužičkoserbski i k tomu ješče krainerische, vindische sprachlehre
i tako dalje: pri vsej toj množinē slovnice nam je pa ješče
nedostavalo slovnice vseslavjanske. — Učena slovnica F. Mi-
klošiča: Vergleichende grammatik der slavischen sprachen ob-
sega sicer take vsu slavjanščinu, vsa naša književna narečja,
ktera su v njej osnovana po jednom istom obrazci — čto je za naše
sadajne okolnosti tako neizmērno zaslužno, da se to dosta do-
nahvaliti nikako ne može — pa v njej se ne smatraju vsa naša

narečja kako jeden jedini slavjanski jezik, nego se stavljaju sicer v jednoj knjigi pa ne kako jeden čelek, nego zraven sebi kako posebni jeziki slavjanski, što kaže uže naslov sam: Grammatik der slavischen sprachen i se imenuju slédeći jeziki: altslovenisch, neuslovenisch, bulgarisch, serbisch, kleinrussisch, russisch, čechisch, polnisch, oberserbisch, niederserbisch.

Pritomna slovnica je prisposobljavajuća, ona spraviva i prisposobljava s staroslavjanščinoj naše sadajne četiri glavne književne jezike: ruski, horvatskoserbski, česki i poljski.

Na prvom mjestu je postavljena po vsej pravici staroslavjanščina, jer ona obsega v svojoj izvornoj bogatosti i v svojoj presnoj i dosljednoj podobi blizo vse slovniceke izraze i slike, koje se v naših sadajnih književnih jezicima nerédko nahadjaju samo raztrušene i osakadjene. V dvojbenih slučajih nam je staroslavjanščina vjerdostojna upraviteljica i tvrda podloga, na kojoj jedinoj se može za našu sadajnu slavjanščinu nešto dostatečnoga i veljanoga ustanoviti.

Na manje naše književne jezike se ova slovnica ozre samo po prilici, samo kada se je v njih začuvalo nešto izverstnoga, starodavnoga i presno slavjanskoga, što se je iz ostalih naših narečjih zgubilo i stratilo.

Ova slovnica je uzajemna, jerbo ona ustanavlja, koje slovniceke slike i koncovke tvaroslovne su uzajemne, to je, koje su prikladne i prilicne vsemu slavjanskomu jeziku i koje su najobičnije i najrazumljivije vsemu slavjanskomu narodu. Slovnica F. L. Čelakovskoga: Čtení o srovnavací mluvnici slovanské; v Praze 1853 je sicer take vseslavjanska i prisposobljavajuća slovnica, vendar nije uzajemna, jerbo motri sicer vse naše sadajne književne jezike, kako jeden čelek, kako jeden jedini jezik slavjanski, jer spravuje s staroslavjanščinoj četiri glavne jezike naše, razlikuje se pak od pritomne uzajemne slovnice podstatno tým, da se ona pri spravivanji i prisposobljanji ustavi i ne ustanovi povsuda, nego samo nekada po prilici uzajemne slike slovniceke i uzajemne koncovke tvaroslovne. Slovnica, koja toga ne čini, se ne može nazvati uzajemnoj slovnicoj i je podobna sudcu, koji bi pravdu dvěh tužiteljev skerbno prejisikal i pravično spoznal, v čem ima jedna ali druga strana prav, v čem krivo: pa po-

slédnič bi sudbe vendar ne izrekel. — Ja naprotiv mislim, da se naša narečja ne imaju neprestano prisposodabljati i nekonečno se sravnivati samo zato, da bi se prisposodabljala i sravnivala: nego zato, da bi se po prisposodabljanji i sravnivanji pravično ustanovile one slike slovničke i tvaroslovne, koje su uzajemne, to je, vseslavjanske, da bi ne bilo tréba spisovateljem v vsakom posebnom dvojbenom slučaji opet vse naše dosadajne književne jezike mučno prisposodabljati i jiskati, které slike slovničke su vzajemne, naj običnjše, naj razširenjše i vseslavjanske.

§. 13. Ktere slovničke slike su v ovoj slovnici postavljene za uzajemne, za vseslavjanske?

Za uzajemne i vseslavjanske slike slovničke su postavljene:

1. One, koje su obične vsemu slavjanskomu narodu ali većej njegovoj straně.

2. Ako ste dvě slovnički sliki blizo jednako močno razširjeni v slavjanstvě, ste postavljeni obě za uzajemni slavjanski jezik i spisovatelj si može svobodno izmed nju izbrati onu, koja se njegovomu narečju bolje priléze.

3. Ako ste dvě slovnički sliki blizo jednako močno razširjeni v slavjanstvě jedna doslédna i slovospitna, druga nedoslédna i neslovospitna: je postavljena za sliku uzajemnu doslédna i slovospitna.

4. Ako je v někojem slučaji već slovničkih izrazov običnih v naših sadajnih književnih jezicích i ako nijeden nije običen niti v cělom slavjanstvě, niti v većej njegovoj straně: onda se v ovoj slovnici nije mógel ustanoviti izraz uzajemni slavjanski — ale kada se budu časom naši sadajni književni jezici med seboj bolje približali, se budu i za ove slučaje ustanovile slike uzajemne slavjanske, čto se sada ješče nije dalo učiniti.

§. 14. Prazdni prigovori proti uzajemnosti.

Pervi prigovor: Ne velja pisati uzajemno, nego se mora držati pravila: Piši kako govoriš.

Ovi prigovor je scela kriv i neistinit. Pravilo: Piši kako govoriš, ne velja za književni jezik, nego samo za prostorečje; po tom prostorečnom pravilě se imaju pisati samo narodne pěsni, narodne pripovědke i taki spisi, iz kojih bi se imelo viděti, kako ljudstvo v někoj pokrajinjě govoreč osobito zavija. Vsi ostali

spisi i knjige se imaju pisati jezikom književnim, učeno tako uredjenim, da ga, koliko moguće, lahko razumi ne samo jedna pokrajina, nego ves narod. Kto bi pisal točno tako, kako se v nekoj pokrajini govori — bi pisal v prostorečji jedne pokrajine, pa ne v književnom jeziku. Vsaki izobraženi narod ima v slovstvu, v učiliščih i v uradih književni, po potrebě vsega naroda uredjeni, jezik. Ni ga naroda izobraženoga, koji bi po raznih svojih pokrajinah razna svoja prostorečja imel upeljana v knjigah, v učiliščih i v uradih; to ne može biti niti pri Slavjanih. Take naši sadajni književni jeziki se ne pišu točno po prostorečji, nego su već ali manje učeno uredjeni, se ne pišu po pravilē: piši kako v tvojej pokrajini prostorečno govoriš, nego po pravilē: piši učeno uredjeno, da te dobro razumi vse tvoje pleme, ne pak samo jeden kut tvoje domovine. Lehko bi bilo da kako pisati samo v prostorečji, ne trebalo bi učiti se slovnice svojega jezika, kako se uče vsi izobraženi narodi, nego samo piši kako govoriš, to jedino prostorečno pravilo bi stačilo za čelu slovnice, jerbo prostorečna slovnica ima samo to jedino pravilo: Piši kako govoriš. Iz toga pravila pa ne može izrasti nikada književni jezik, nego toliko prostorečnih jezikičov, koliko je različno govorečih pokrajin. Kto nam Slavjanom nasvetuje, da pišemo vsaki po svojem prostorečji, čisto tako, kako govorimo v različnih pokrajinah različno — tak je ali kukavna neznalica, koji ne zna razlučiti prostorečja od književnoga jezika, ali je potuhnjen sovražnik, vrag, naroda našega, njegove prosvēte i sreće, koji namērava nesrečnu razcepljenost i odtuda izvirajuću oslabljenost našu sovražno uvēkovečiti.

Drugi prigovor: Nov jezik se ne smē izmišljovati, se ne smē oktrojirati.

Nov jezik se ne smē izmišljovati i toga ova uzajemna slovnica take ne čini. V njej nije nič izmišljenoga, nijedno novo pisme, nijedna sklanja, nijeden pad, nijedno časovanje, nijedno slovo — vendar da pravicu povēm, jedno slovo izmisliti sem bil prisiljen. Do sada se je slovo *slog* upotrebovalo v dvojnomo pomēnē: v pomēnē *silaba* i *stillus*, što je bilo dvosmiselno; ja sem se služil slova *slog* v pomēnē *silaba* i za pomēn *stillus* sem prisiljen načini slovo *besēdnja*, jer v slovarjih nisem nikakoga slova naj-

šel za poměn *stillus*. Ako bi pak to jedino slovo někomu smetalo, ja mu jamačno ne branim, služiti se jinoga, koje mu bolje dopada. — Ovo jedino novo slovo pa ne děla novoga jezika.

Nov jezik ova uzajemna slovnica ne uči, nego naprotiv, ona uči, kako se vidi iz §. 9., da ima pisati vsaki slavjanski spisovatelj v svojem dosadajnom književnom jeziku — i to se jamačno ne pravi, nov jezik upeljevati; pristavi je sicer: piši svoj dosadajni književni jezik uzajemno, to je tako, da se dosadajni književni jeziki uzajemno bližaju i vsemu slavjanskomu narodu stavaju razumljivěji. To pa nič nije krivoga, tēm se ne napravlja nov jezik, nego tēm se naprotiv naši književni jeziki hvalevrědno samo lěpšaju i izobrazuju. Ova uzajemna slovnica uči, kako se vidi iz §. 13., da se uzajemno pišući spisovatelj ima služiti slovničkih izrazov i slik, koje su obične ali vsemu slavjanskomu narodu ali barem većej njegovoj straně — ona zato ne uči novoga jezika, nego jezik, koji uže sada, v istině, v djanji, de facto postoji od časti v celom narodě slavjanskom, od časti barem v većej njegovoj straně. Nikto pameten ne može zaměriti ovoj uzajemnoj slovnici, ako uči, da se imaju obče znane slovničke slike upotřebovati město pokrajinskih, samo v někom kutu znanih, da se imaju upotřebovati čisto slavjanska slova, město tudjih, latinskih, francuskih, italijanskih, gerčkih, madjarskih, němečkih i tako dalje.

Nov jezik se ne smě izmišljevati, pa učeno uredjivati se književni jezik smě i mora osobito pri nas Slavjanih, koji imamo za pojedina svoja plemena osem neuzajemnih književnih jezikov — pravoga slavjanskoga jezika za ves narod pa nič. Vsaki književni jezik je učeno uredjen, nijeden nije golo prostorečje, zato se moraju vsi izobraženi narodi svojega književnoga jezika već lět marljivo učiti, zato take slavjanski jezik ne može biti golo prostorečje i take Slavjani se moraju svojega književnoga jezika učiti. Take naši sadajni književni jeziki su učeno uredjeni — jinače bi ne třebalo za nje slovnice — razlika med uredjenjem sadajnih naših književnih jezikov i med uredjenjem uzajemnoga jezika slavjanskoga postoji samo v tom, da su se naši književni jeziki uredili samo ozirom na govor jednoga plemena, uzajemni jezik slavjanski se mora pak urediti ozirom na govor celoga naroda slavjanskoga.

Jezik se ne smē oktrojirati. To je istina, pa toga ova slovnica ne děla. Oktrojirati se pravi: svojevóljno, svojeglavo i siloj nečto ustanoviti. Slovnica uzajemna ustanavlja sicer slovnička pravila, kako to činiva vsaka slovnica, pa ona jih ne ustanavlja svojevóljno, svojeglavo i siloj, nego prejišče slovničke izraze i slike vsega slavjanstva, pa onda ustanovi nestrano i pravično one izraze i slike za uzajemno slavjanske, koje su ali vsemu slavjanskomu narodu obične, ali na naj manje večej njegovoj straně.

Tretji prigovor: Po uzajemnom spisovanji budemo pak svoj jezik porusili, poserbili, počesili i tako dalje.

Ovi prigovor je scela prazden i neslavjansk. Neču na njega ja odgovarjati, odgovori na njega slavni J. Kolar: „Der Vorwurf einiger, dass wir auf diese Art unsere Sprache russisiren, polonisiren, böhmisiren u. s. w. werden, so wie er an sich unslawisch ist, verdient nichts als verlacht und verachtet zu werden. Was slawisch ist, wo immer, ist unser.“ Ueber die literarische Wechselfeitigkeith zwischen den verschiedenen Stämmen und Mundarten der slawischen Nation. Seite 97. (Ako bi nam nětko prigovarjal, da budemo po uzajemnosti svoj jezik porusili, počesili, poserbili i tako dalje, je tako prigovarjanje neslavjansko i ne zasluži jinoga, nego da se mu posmehujemo i ga preziramo. Vse čto je slavjansko, budi kděkoli, je naša svojina.)

Četvrti prigovor: Po uzajemnosti se možebiti hoče dosadajnih osem književnih jezikov odstraniti i naših osem literatur razoriti?

To nikako! Uzajemnost ne odstranjuje dosadajnih književnih jezikov naših, nego jih naprotiv utverdjuje i povzdiguje, ona naša dosadajna slovstva ne podkopava, nego jih širi i proslavlja. Uzajemno spisana knjiga ruska ostane ruska, horvatskoserbska ostane horvatskoserbska, česka ostane česka, poljska ostane poljska i tako dalje — pa uzajemno spisane knjige budu mnogo važnjeje, uzajemno pišući spisovatelji budu mnogo slavněji upravo radi uzajemnosti, jerbo uzajemno spisane knjige ruske se ne budu čitale samo od Rusov, horvatskoserbske ne samo od Horvatov i Serbov, česke ne samo od Čehov, poljske ne samo od Poljakov itd. nego od vsega slavjanstva. Uzajemni spisovatelj ruski se ne

bude proslavil samo med Rusi, horvatskoserbski ne samo med Horvati i Serbi, česki ne samo med Čehi, poljski ne samo med Poljaki itd., nego radi uzajemnosti po vseh plemenih slavjanskih. Po blagoj uzajemnosti ne budu se razoravala naša dosadajna slovstva, nego naprotiv se budu bolje širila i veseljeje procvétala. I v napred budu činivale vse knjige ruske slovstvo rusko, horvatskoserbske horvatskoserbsko, česke česko, poljske poljsko itd., pa vse budu činivale samo jeden čelek, kako činivaju razni udi človečjega telesa jedno telo človečje i razne gredice jeden vert, jednu zgradu. Imenovati se može to slovstvo vseh Slavjanov dvojako, kako je komu ljubše, ali čelim naslovom: slovstvo rusko i horvatskoserbsko i česko i poljsko i bolgarsko i gorotanskoslovensko i ugerskoslovensko i lužičkoserbsko — ali kratko jednim jedinim obćim imenom: slovstvo slavjansko.

V tom smo Slavjani podobni Helenom jer i oni su govorili i pisali četirmi dosta različnimi narečji: attičkim, doričkim, joničkim i eoličkim, pa su se dobro razumeli i vsi njih spisi i knjige su činivale slovstvo vsem obćno helensko. „Was also bei den Griechen möglich und wirklich war, warum könnte dasselbe nicht bei uns Slaven sein? Kolars Wechselseitigkeit. (Čto je dakle bilo moguće i je djansko obstalo pri Helenih, začto bi ne imelo biti moguće pri nas Slavjanih?)

Peti prigovor: Ova uzajemna slovnica je nepopolna.

Uzajemna slovnica mora biti kratka v sadajnih naših okolnostih. Ona nije slovnica jezikoizpitna, nego samo kratka slovnica upotrebiteljna (praktička); ona ne obseže vse iznimke i razlike sadajnih književnih jezikov naših, ona ne obseže nesčiselne nepravilnosti i nejednakosti vseh narečij, podnarečij, raznorečij i odród prostorečja slavjanskoga: nego ona obseže samo naj glavnějša pravila slavjanščine, zato prispodablja s staroslavjanščinnoj samo naše četiri glavne književne jezike: ruski, horvatskoserbski, česki i poljski; na četiri manje književne jezike se ozre samo, kada se je v njih začuvalo nešto izverstnoga, starodavnoga, presno slavjanskoga, čto se je iz ostalih naših jezikov izgubilo. Naměra uzajemne slovnice je: prejiskati v čem se slaga govoreč ali pisuč ves naš narod, ali barem naj većja njegova strana i po tom ustanoviti pravila, po kojih bi se naši knji-

ževni jeziki po malu, po časě, sblížali. Naměra ove uzajemne slovnice pak nije, ne može i ne smě biti: nagromaditi na jednu nepreglednu gromadu vsa pravila, vse iznimke i vse razlike vsěh naših osem književnih jezikov, vse nesčiselne nedoslědnosti i nejednakosti premnogih prěstorečij: kto bi hotěl vse to nakupičiti v jeden celek, njemu bi se moralo početi v glavě vertěti i v mozku měšati.

Uzajemna slovnica ne naměrava učiti, kako bi se moglo na naj različnějši načın i sposob pisariti, nego ona si prizadeva učiti pisati književno uredjeno tako, kako govori i razumi ves naš narod ali vsaj večja njegova strana. I slovnice jinih narodov obsegaju samo obče veljana pravila jezika književnoga, učeno uredjenoga, ne pak vse moguče razlike, nejednakosti i posebnosti prěstorečne. Tako mora to biti uredjeno i v uzajemnoj slovnici slavjanskoj.

Uprav těm se sostav uzajemne slovnice podstatno razlikuje od sostava učenih jezikoizpitnih knjig, kakove su na priměr: Miklošičeva: Vergleichende grammatik der slavischen sprachen, Wien; Šafaříkov Slovansky narodopis, v Praze 1842; Hatalovo Zvukoslovje ugerskoslovenskoga narečja i njegovi jezikoizpitni sostavki v časopisě Musea království českého itd. Takovi učeni jezikoizpitni spisi i knjige prejiskuju, tako rekuč, na drobnogled pojedina slavjanska narečja v naj menjših razlikicah — koliko podrobněje, toliko izverstněje; jinače uzajemna slovnica, ona motri samo na naj glavnějše stvari, — samo na debelo, ona se vznášı nad našimi narečji tako visoko, jih motri tako iz daleka, da zmiznu i zibnu izpred oči vse iznimke, vse manje razlike i da se razpoznaju samo staroslavjanščina i naši četiri glavni jeziki i da uže oni sami tako, od daleka motreni, splavaju v jeden cělek i se vide samo kako jeden jedini jezik slavjanski. Učene jezikoizpitne knjige su podobne zlatnoj vagi (zlatnomu věsu), kojoj se veleučeno převagivaju i izpitavaju naj manje razlikice pojedinih narečij slavjanskih — ova uzajemna slovnica naprotiv je podobna velikanskoj vagi veleteržca, koji tergovaje prodava železo i svinec (olovo) samo na veliko po centih i po pudih.

Šesti prigovor: V ovoj slovnici se nalaze mnoge nejednakosti i nedoslědnosti.

To je istina, pa v naših sadajnih okolnostih to ne može jinače ni biti. Ove nejednakosti i nedoslédnosti izviraju iz toga, jer su i naši sadajni književni jeziki, jedan drugomu prisposobljeni, v mnogih slučajih nejednaki i nedoslédni, iz toga, jer književni slavjanski jezik jošče nije prilično uredjen, nego se po uzajemnosti stopervo učeno uredjuje; kada se budu naši dosadajni književni jeziki po uzajemnosti bolje med seboj sblížali i se izjednačili, kada se bude književni jezik slavjanski bolje uredil: bude i uzajemna slovnica, doslédnėja i pravilnėja.

Kratko rečeno: Samo po blagoj uzajemnosti može slovstvo naše veselo procvéteti i prosvéta narodna se ustanoviti i se razširiti. „Jen to jest zajisté opravdová vzdělanost a obraza, která vykvěta z celého národu ne z jedné částečky a z jednoho nářečí. — Kdo ve slovanském národu počet dialektů umenšuje, ten ma takovou zásluhu jako ten nejslavnější auktor a spisovatel; neboť skrze to činí národ velikým, pevným, celým, k literatuře a vzdělanosti schopným. — A jakže to nejlépe a nejjistěji učini? Tak, jestli sobě zvolí řeč takovou, kterou s maličkým rozdílem všicknj rovně budou rozuměti. A totot jest naš a všech novějších spanilomyslnějších československých literatorů a spisovatelů svatý cíl.“ J. Kolar v knjigi: Hlasové na straně 111. (Jedino to je zaisto prava izobraženost i prosvéta, koja se prisvětí iz celoga naroda, pa ne iz jedne strančice ali iz jednoga narečja. — Kto v slavjanskom narodě množinu narečij zmenšuje, te učini toliko koliko naj slavnější književnik i spisovatelj; jerbo tēm stava narod velikim, čverstim, celim i sposobnim za slovstvo i prosvētu. — Pa kako se to naj ložeje i naj jistėje učini? Tako, ako se izbere i uredi jezik takov, kojega budu s maličkim razdělom vsi jednako razuměli. I uprav ovo je naša i vsěh novějšíh blagomiselnih československih — ja ovdě pristavim: i v obče slavjanskih — književnikov i spisovateljev sveta naměra.)

§. 15. Knjige, kojih je pri spisovanji ove slovnice upotřebavano, su slědeče:

Vekoslava Babukiča: Osnova slovnice slavjanske narečja ilirskoga.

U Zagrebu. 1836.

J. A. Berličs illirische Sprachlehre. Agram 1843.

Františka Ladislava Čelakovského: Čtení o srovnávací mluvnici slovanské. V Praze 1853.

Josephi Dobrovski: Institutiones linguae slavicae dialecti veteris. Vindobonae 1822.

Vaceslava Hanky: Počátky posvátného jazyka slovanského. V Praze 1846.

— Mluvnice českého jazyka. V Praze 1849.

— Mluvnice polského jazyka. V Praze 1851.

Johann Heims: Russische Sprachlehre: Riga 1804.

Dr. J. P. Jordans: Polnische Sprache. Leipzig. 1845.

Dr. Miklosichs: Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen Wien.

Božidara Raiča: Начала русскаго языка protumačena českim jezikom od Váceslava Hanke, na jugoslavenski jezik prevel... U Zagrebu 1851.

Vuka Štefanoviča Karadžiča: Kleine serbische Grammatik. Leipzig und Berlin, 1824.

Pavla Josefa Šafařika: Slovanský národopis. V Praze 1842.

Александра Востокова: Русская грамматика. С. Петербургъ. 1835.

Primetba.

Kratice v ovoj knjigi upotrěbljene su:

c. poměni cirilsko, cerkveno slavjansko, staroslavjansko.

č. „ česko.

dv. „ dvojník.

gsl. „ gorotansko-slovensko.

h. „ horvatsko.

jedn. „ jednotník.

m. „ mužskoga spola.

mn. „ množník.

p. „ poljsko.

r. „ rusko.

s. „ serbsko (-horvatsko).

sr. „ srědnjega spola.

uz. „ uzajemno.

ž. „ ženskoga spola.

II. O pismě slavjanskom.

§. 16. Slavjani pišemo — v obče rečeno — sada dvojnimi pismeni: cirilskimi i latinskimi. Cirilska pismena zovemo: azbukoj, latinska: abecedoj.

Stara, sicer častitljiva, za vsakdanja opravila pak neokretna glagolica se najde sada skoro samo v cerkevnihi knjigah Senjske i Kerčke dijeceze v Dalmaciji, — bukvice, něka odroda cirilice samo pri kristjanih sjedinjenih v Bosně, — neotesani švabah i pismena němečka samo porědko med Čehoslavjani, — vsa ta i tēm podobna pismena su med Slavjani malo razširjena i budu po vsej priliki skoro se zgubila i pozabila, kako su se pozabila pismena pred několiko lěti novo izmišljena po někom Krajnci i opet jina izmišljena po někom Štajerci.

§. 17. Cirilica se děli na azbuku cerkvenu i na gradjansku; gradjanska opet na rusku, serbsku i uzajemnu; latina na abecedu obdobnu i na poljsku.

Cirilicoj cerkvenoj se tiskaju knjige bogoslužebne pravoslavnihi kristjanov; cirilice gradjanske se služi v vsēh svojih osobnih i javnih spisih i v vsēh knjigah svetovnih daleko večja strana Slavjanov, to je, Rusi, Serbi i Bolgari, njih skupa blizo dva i šestdeset milijonov; abecede obdobne se služe Čehoslavjani, lužički Serbi, Horvati i Slovenci, nas samo blizo osem milijonov i abecede poljske se služe Poljaki, njih něčto črez devet milijonov.

§. 18. Lista slavjanskih pismen.

A z b u k a				A b e c e d a			Azbuka uza- jemna
cerkovna	gradjanska			obdobna		poljska	
	ruska	serbska	horv. slov.	česka			
А а	А а	а	А а	а	а	а	
Б б	Б б	б	В в	в	в	б	
В в	В в	в	У у	у	у	в	
Г г	Г г	г	Г г	г	г	г	
Д д	Д д	д	Д д	д	д	д	
Е е	Э э	е	Е е	е	е	е	
Ж ж	Ж ж	ж	Ž ž	ž	ž	ж	

A z b u k a				A b e c e d a			Azbuka uza- jemna
cerkovna	građjanska		obdobna		poljska		
	ruska	serbska	horv. slov.	česka			
Ѡ ѡ	• •	• •	• • •	• •	• •	• •	
Ѣ ѣ	Ѣ ѣ	• •	• • •	• •	• •	• •	
Ѥ ѥ	Ѥ ѥ	• •	• • •	• •	• •	• •	
		ђ	• • •	đ	• •	• •	
		ћ	• • •	ć	ć	• •	
		ѣ	• • •	• •	l	• •	
		ѥ	• • •	• •	ń	• •	
		Ѧ	• • •	• •	ř	• •	
		ѧ	• • •	• •	řz	• •	
				ů	• •	• •	
				ou	• •	• •	

O značenji pismen.

§ 19. Slědeća pismena znače v celom slavjanstvě ono isto, zato nije trěba razlagati njih značenja:

- c. а, б, в, д, ж, з, к, м, н, о, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш.
 rs. a, ó, b, d, ž, z, k, m, n, o, p, r, c, t, φ, x, ц, ч, ш.
 č. a, b, v, d, ž, z, k, m, n, o, p, r, s, t, f, ch, c, č, š.
 p. a, b, w, d, ž, z, k, m, n, o, p, r, s, t, f, ch, c, cz, sz.
 uz. a, ó, b, d, ž, z, k, m, n, o, p, r, c, t, φ, x, ц, ч, ш.

§ 20. Kromě těh pismen, kterih značenje se sravnava v vsěm slavjanstvě, su ješće jina, kterih značenje se razlikuje v raznih naših narečjih i se moraju zato razsvětлити.

Pismena azbuke cerkovne, kterih značenje se mora razsvětлити, su slědeća:

- Ѧ, ѧ, Ѩ, ѩ, Ѫ, ѫ, Ѭ, ѭ, Ѯ, ѯ, Ѱ, ѱ, Ѳ, ѳ, Ѵ, ѵ,
 Ѷ, ѷ, Ѹ, ѹ, Ѻ, ѻ, Ѽ, ѽ, Ѿ, ѿ, ѿ, ѿ, ѿ.

Ѧ se imenuje jer i je jedno naj pamětigodnějših i naj važnějših pismen slavjanskih i ima v azbuki cerkovnoj dvojno značenje, 1. pomehča soglasnik, kteromu se privěsi: c. конь, хмель, моль, tada glasi kako horv. j: konj, hmělj, molj; 2. je pologlasnik, kratko è, c. вѣрба, вѣръ, сѣръ se čita: vèrba, vèrh, sèrp.

ъ se imenuje jor i je glasilo kako kratko ò: с. рѣбѣ, вѣбѣ, не-семѣ, se čita: *rabò, vòlkò, nesemò*.

і znači čisto *i* brez osobite tverdoti ali mehкости, с. листіе, зеліе čitaj: *listije, zeliје*.

ы pisme složeno iz **ъ+і** se imenuje jori, izvorno kratko òi, onda čisto *i* = čp. *y*: с. соухыи, рыба = čp. *suchy, ryba* = horv. *suhi, riba*.

е znači vseгда čisto *e*: с. жена = s. жена = č. *žena*.

оу pisme sastavljeno na gerčki sposob *ou* znači *u*: с. доуша = č. *duše* = p. *dusza*.

ж nosov samoglasnik znači poljsko *a* i glasi blizo kako *on*: с. дѣбѣ, мажѣ = p. *dąb, maż*, čitaj: *donb, monż*.

я nosov samoglasnik znači poljsko *e* i glasi blizo kako *en*: с. мясо, тела = p. *męso, cięłę*, čitaj: *menso, telen*.

ј znači stoječe v početku sloga *j*, jot, stoječe po soglasniku **ь**, jer, zato ga imenujem jotjer; ne stoji nikada samo za se, nego se spaja s jednoduhimi samoglasniki i činiva s njimi spojeno nove slike pismenske:

ј + а, ј + е, ј + і, ј + оу, ј + ж, ј + я =
я, е, и, юу, ъ, ѡ.

Ako stoje ti sastavljeni samoglasniki v početku sloga, se imenuju jotovanimi, to je, jotom složenimi i znače:

ја, је, јі, ју, јон, јен;

ako pak stoje po soglasniku, se imenuju jerovanimi, to je, jerom složenimi i znače:

ья, ѣе, ѡі, ѡу, ѡон, ѡен;

namreč:

я znači v početku sloga *ja*: с. яворѣ, яма = s. javor, jama = č. *javor, jama* = p. *javor, jama*; po soglasniku **ья**: с. ко-ня, ко-ля, vlastně: ко-нѣа, во-лѣа, čitaj kako horv. *konja, volja*;

е znači v početku sloga *je*: с. есть, едѣа = s. jest, jedva = č. *jest, jedva*; po soglasniku **еѣ**: с. ко-нѣемь, по-лѣе, vlastně: ко-нѣемь, по-лѣе, čitaj kako horv. *konjem, polje*;

и znači v početku sloga *ji*: с. искра, кра-и = č. *jiskra, kraji*; po soglasniku **иі**: с. ко-ни, къ ко-ли, vlastně: ко-нѣи, к во-лѣи, čitaj kako horv. *konji, k volji*;

юу znači v početku sloga *ju*: с. югѣ, кра-юу = s. jug, kra-ju =

ъ jor pisme v ruščině bezglasno: рабъ čitaj: *rab*;
 i = c. ĭ znači čisto i brez vsake osobite tverdoti ali mehkości
 i se stavlja samo pred samoglasniki: терніе, знаменіе, čitaj:
ternije, znamenije;

ы = c. ѣ = čp. y = horv. i glasi kako čisto, nepomehčano i:
 r. рыба, дымъ = čp. *ryba, dym* = h. *riba, dim*;

э pisme jedinoj ruščině svojstveno se stavlja izklučivo samo
 v početku sloga i znači čisto e: этотъ, это, эта = čp. *etot,*
eto, eta;

у = c. оу = čp. u: r. душа = c. доуша = č. *duše, p. dusza*.

Slědeča ruska pismena . . . . . я, е, и, ю
 su ono isto, čto cirilska . . . . . ѡ, ѣ, ѣ, юу
 to je stoječa v početku sloga su jotovana i znače *ja, je, ji, ju*
 stoječa po soglasniku su jerovana i znače . . . . . ѡа, ѡе, ѡі, ѡу
 namreč:

я ima trojno značenje, čto se mora osobito primetiti:

1. kada stoji za c. ѡ v početku sloga, znači *ja*: яворъ,
 яма = c. ѡкоръ, ѡма = s. javor, јама = č. *javor, jama* = p.
javor, jama;

2. kada stoji za c. ѡ po soglasniku, znači *ѡа*: ко-ня, во-ля,
 vlastně: ко-нѡа, во-лѡа, čitaj kako horv. *konja, volja*;

3. kada stoji město c. ѡ, glasi e: мясо, дѣтя, десять, хва-
 лять мѣсто c. ѡасо, дѣта, десать, хвалать, čitaj: *meso, dēte,*
desetj, hvaljet;

e ima take trojno značenje:

1. kada stoji v početku sloga za c. ѡе, znači *je*: есть, едва,
 рыб-ѡ-е čitaj: *jestj, jedva, ribѡ-je*;

2. kada stoji po tverdom ali nepomehčanom soglasniku
 (§. 38.), znači *ѡе*: ко-немъ, по-ле, to je vlastně: ко-нѡем,
 по-лѡе, čitaj kako horv. *konjem, polje*;

3. kada stoji po mehkom soglasniku (§. 38.), znači čisto e:
 жена = c. жѡна = s. жена = č. *žena*;

и = c. ѡ znači v početku sloga *ji*: искра, кра-и = č. *iskra,*
kraji; po soglasniku znači *ѡі*: ко-ни, къ во-ли, to je vlastně:
 ко-нѡі, къ во-лѡі, čitaj kako horv. *konji, k volji*;

ю = c. юу znači v početku sloga *ju*: югъ, кра-ю = s. југ, крају;

po soglasniku znači *yu*: ко-ню, по-лю, to je vlastně: ко-нью, по-льу, čitaj kako horv. *konju, polju*;

й = с. ѣ = сѣр. *j*: край = с. kraj, ѣр: *kraj*;

ѣ znači v početku sloga *je*, pa samo v treh slovih: ѣхать, ѣздить, ѣсть, čitaj kako da bi stalo po horv. *jehati, jezditì, jestì*; po soglasniku znači vlastně *ye* = ѣ. *ě*, pa v ruščině se čita točno kako čisto *e*. „Буква *ѣ* произносимая въ Русскомъ языкѣ совершенно сходно съ буквою *e* . . .“ Vostokov na str. 355.

г = с. г = р. *g*: гора čitaj kako р. *gora*;

л = с. л = р. *l* glasi kako něčto srédnjega med *l* i *u*; scela pravilno ga izgovarjaju Rusi i Poljaki: дѣло, даль = с. дѣло, даль = р. *dzielo, dał*;

ш glasi kako *šč*: щука = р. *szczuka*, čitaj: *ščuka*;

ѣ s dvěma točkama glasi samo v prostorečji *jo*, v književnom jeziku se piše i čita čisto *e*. „Вообще же, произношение *e* съ ударениемъ какъ *jo* не имѣетъ мѣста въ словахъ употребляемыхъ въ важной рѣчи.“ Vostokov str. 366.

Slědeča pismena cerkovne azbuke su ruščině nepotrěbna i su po pravici iz ruske azbuke izpuščena: ѡ, ѧ, Ѣ, Ѥ, Ѧ, ѧ, Ѩ, ѩ, Ѫ, ѫ, Ѭ, ѭ, Ѯ, ѯ.

§. 22. Pismena serbska azbuke po Vuku Štefanoviču Karadžiču uređjene, kterih značenje mora se razsvětлити, su slědeča: ѡ, ѧ, Ѣ, Ѥ, Ѧ, ѧ, Ѩ, ѩ, Ѫ, ѫ, Ѭ, ѭ, Ѯ, ѯ.

Pismena ѡ, ѧ, Ѣ, Ѥ nisu nič jinoga, nego jerovani, jerom v jedno novo pisme sliti, soglasniki: л, н, д, т, to je vlastně: ѡ, ѧ, Ѣ, Ѥ.

ѡ = ѡ: моѡ = с. моѡ = г. моѡ = horv. *molj*;

ѧ = ѧ: коѧ = с. коѧ = г. коѧ = horv. *konj*;

Ѣ = Ѣ: меѢ, жеѢ, роѢн, to je vlastně: меѡ, жеѡ, роѡен, horv. *medja, žedja, rodjen*;

Ѥ glasi blizo kako horv. *tj*, р. *ć*: несуѤ, среѤан čitaj: *nesutj, sretjan*;

Ѧ = дж novo skovano pisme samo za slova turska na pr.: Ѧлат, Ѧаміа = джелат, джаміа, čitaj; *dželat, džamija*;

e vseгда i povsuda čisto *e*. жена = ѣ. *žena*;

и po obrazě dvojno *i*, to je: *ı + ı* = и, znači pak v serbsčině samo jednoduho *i* = с. ѡ, г. ѡ, ѣр. *y*: риба, дим = с. рѡба, дѡмѡ = г. риба, дѡмѡ = ѣр. *ryba, dym*;

j: *javor, kraj* = s. *javor, kraj*;

l se izgovarja v češčině i serbsčině neslavjanskim zvukom jako latinsko *l*: *slama, dělo*.

§. 24. Písmena poljska, kterih značenje se mora razsvět-
liti, su slédeča: *’, i, é, ci, y, e, q, g, h, j, ł, l, dz, rz*.

’ postavljeno nad soglasnikom značí *ь* i glasi jako *j*: *b’, n’,
ń, p’, ś, w’, ź*, to je: c. *бъ, мь, нь, пь, сь, вь, зь* i glasi jako
horv. *bj, mj, nj, pj, sj, vj, zj*, na priměr: *wygoń, jabłoń, neś*,
čítaj kako da bi stalo: c. *вѣгонь, яблонь, несь* = r. *выгонь,
яблонь, несь* = horv. *vigonj, jablonj, nesj*;

i stoječe v početku sloga značí *ji*: *iskra, mo-i* = horv. *jiskra,
mo-ji*; stoječe po soglasniku, ako mu ne slédi ješče jeden samo-
glasnik, značí *ы*: *ko-ni, ku wo-li*, to je vlastně: *ко-ни, к во-лы*
od *воля* = horv. *ko-nji, vo-lji*; stoječe po soglasniku, ako
mu slédi ješče jeden samoglasnik, značí *ь* i glasi jako *j*:
bieg, nieco, pieszy, sierp, wiek . . . to je vlastně: *бѣг, нѣцо,
пѣши, сѣрп, вѣк*; čítaj kako horv.: *bjeg, njeco, pješi, sjerp,
vjek . . .*

é, ci. — Ovdě se mora opomenuti, da poljsko *c* sicer značí *c*.
ц, naprotiv pismeni *p. é, ci* ne značíte *c. ць, ци*, nego *ть, ты*
i glasite obě scela jednako, kako horv. *tj: kmieć, nieśc, chwa-
lic, gonić* — *ciebie, ciele*, to je vlastně: *къметь, нѣсць, хва-
лить, гонить* — *тьебѣ, тѣлѣн*, čítaj kako da bi stalo po
horv. *kmjetj, njesjtj, hvaljitj, gonjitj* — *tjebje, tjeljen*. V osta-
lom se izgovarjaju *p. ź, ś, é* i *zi, si, ci*, ako ovim posled-
njim třem ješče jeden samoglasnik slédi, zvukom ležečim v
srědě med *z, s, c* i *ź, ś, é*, „zvukem šeplavým — tak jako
děti neumějice ještě dobře mluvíti *ź, ś, é* vyslovují.“ Vaclav
Hanka: Mluvnice polského jazyka na str. 3.

y = c. *ы* = r. *ы* = horv. *i* glasi jako čisto, nepomehčano *i* brez
vsake osobite tverdosti ali mehkosti: *ryba, dym* = c. *рыба,
дымъ* = r. *рыба, дымъ* = s. *riĉa, dim* = horv. *riĉa, dim*;

e značí vseгда čisto *e*: *sześć* = c. *шесть* = r. *шесть* = č. *šest*;
q nosov samoglasnik = c. *ą* glasi blizo kako *on*: *dąb, mąż* =
c. *дѣбъ, мѣжъ*, čítaj: *donb, monž*;

ę nosov samoglasnik = c. *ą* glasi blizo kako *en*: *męso, ciele* =
c. *мясо, телѣ*, čítaj: *menso, telen*;

- g, h* = c. *г* = rs. *г* s toj razlikoj, da se poljsko *h* piše samo v nekterih slovih i glasi jemnjeje od *g*, tako jemno kako česko *h*: *gora* = c. *гора* = rs. *gora* = horv. *gora*; dalje p. *rozhowor*, *hubka* = č. *rozhovor*, *hubka*, to je vlastně: *розговор*, *губка*;
j: *javor*, *kraj* = c. *яворъ*, *край* = r. *яворъ*, *край* = č. i horv. *javor*, *kraj*;
ł = c. *л* = r. *л* glasi kako něčto srědnjega med *l* i *u*; Poljaki i Rusi ga izgovarjaju scěla pravilno: *stoma*, *dał* = r. *со-лома*, *даль*;
l je soglasnik pomehčan, jerovan i znači c. *ль* = r. *ль* = horv. *lj*: *mol*, *chmiel* = c. *моль*, *хмель* = r. *моль*, *хмель* = horv. *molj*, *hmělj*;
dz znači slovoizpitno *дь*, ktero se pak po poljsku ne izgovarja *dj*, nego *dz*: *dzieło*, *dziw*, slovoizpitno bi se moralo pisati: *дьело*, *дьив*;
rz znači slovoizpitno *рь* i glasi blizo kako *rж* = *rž*: *rzecz*, *rzeka*, slovoizpitno: *рьеч*, *рьека* (= *рѣч*, *рѣка*), čitaj blizo kako: *ржеч*, *ржека* = *ržeč*, *ržeka*.

O cirilici i latině v obče.

§. 25. Sramota i grěhota — ne našemu slavjanskomu narodu — nego — brez vse zaměre budi rečeno — nam spisovateljem, da jednoga istoga naroda sini tako različno pisarimo; jedni cirilicoj, drugi latinoj, jedni azbukoj ruskoj, drugi serbskoj, jedni abecedoj poljskoj, drugi obdobnoj česko-horvatsko-slovenskoj. Kada ljubitelj slovstva slavjanskoga i prosvěte narodne promotri totu žalostnu književnu razcěpljenost i razdrobljenost: serdce mu mora proplakati stranoj od tuge, stranoj od gnjeva osobito, jer ta različna pisarija ne izvira toliko iz jezika samoga, nego večji děl iz naše nesloge, iz naše neuzajemnosti, po kteroј spiso- vatelji različnih naših plemen ne ředko jeden isti zvuk, jedno isto slovo, brez vse potrebe različno pisavamo. Toј nesložnoj i neuzajemnoj pisariji se mora konec učiniti. Kako? — Evo tako!

Azbuka gradjanska priměрно uredjena budi nam v spisih i knjigah vsěm Slavjanom naměnjenih azbukeј vsěslavjanskoј.

§. 26. Samo azbuka gradjanska je sposobna za azbuku vese-
slavjansku.

1. Azbuka gradjanska je naj popólnější alfabet, ona ima za vsaki slavjanski zvuk svoje vlastno pisme, ni ji potřeba pismena kerpati, jim rogičev nastavljati, kako to činiva abeceda obdobna, na priměr: ž, š, č, ni ji potřeba stavljati nemotorno po dvě pismeni za jeden zvuk, kako to činiva abeceda poljska, na priměr: *ch, sz, cz.*

2. Azbuka gradjanska je uprav naša vlastnina slavjanska i uže radi toga vsakomu pravomu Slavjanu mila i draga.

3. Azbuka gradjanska je verlo ugodna i ugledna, da se može svobodno usporediti s vsakim i naj uglednějším pismom.

4. Azbuka gradjanska je čudnovito daleko i široko po světě razprostranjena, namreč v polovině Evrope, v tretjině Asije i v dosta velikom prostorě Amerike; azbukoj pišu Rusi, Serbi i Bolgari, to je blizo 62,000.000 čitaj: dva i šestdeset milijonov Slavjanov. Čto več, i isti Romuni, v Moldaviji i Valahiji služe svetu liturgiju (sv. mešu) na staroslavjanskem jeziku i pišu svoj jezik obično cirilskimi pismeni. Nad vse to se azbuka ješče neprestano širi, kako v kraljestvě poljskom i nedvojbeno budu sprijeli asijski narodi, graničeči na Rusj, od Rusov prosvětu i zraven take pismena cirilska. V samom dělě zauzima uže sada azbuka ogromen prostor; od Salonika na Srědozemnom morji do řeke Amura na granici kitajskoj, od Neve do Tiffisa v Maloj Asiji, od Arhangeljska na Bělom morji do morja Černoga, od Černegore do Kamčake i ješče dalje. Kako se mora spisovatelju azbukoj pišućemu serdce radostju širiti, kada pomisli, da je domovina njegove azbukoj spisane knjige ves široširoki svět cirilski.

Prigovarja se sicer azbuki — pa po krivici — slědeče:

Govori se: Azbuka nije sposobna za veseoslavjanski alfabet, jerbo človek, kteri je ni navadjen iz mlada, ju težko čita.

To ničesa ne dokaže proti azbuki — jer toga jamačno nije azbuka kriva, ako ju někto slabo čitati zna, toga je on sam kriv, ako se je nije dovoljno naučil. Tak izgovor je književnomu Slavjanu nepristojen; v sadajnom časě se može i mora těrjati od Slavjana književnoga, da se prilično nauči ne samo latine, nego i azbuke slavjanske.

Prigovarja se dalje: Azbuka ima nekoliko pismen v podobě latinskim scěla jednakih v značenji scěla različnih, namreč: в, н, р, с, у, х, ktera znače v latině vse nečto jinoga, nego v azbuki i ta pismena měšaju Slavjana latine navadjenoga v čitanji.

Proti cirilici to nič ne dokaže; jer i latina ima ona ista pismena v podobě cirilskim scěla jednaka, v značenji scěla različna, namreč: B, H, P, V, X, ktera znače v cirilici take něčto jinoga, nego v latině i ta pismena měšaju isto tako Slavjana cirilice navadjenoga.

Čto več, po pravici se reči može, da latina s těmi pismeni daleko več Slavjanov muti i meša, namreč 62 milijonov cirilskih Slavjanov, cirilica pa samo blizo 18 milijonov Slavjanov latinoj pišučih.

To stoji tvrdo: Samo azbuka gradjanska je sposobna za alfabet vseslavjanski.

§. 27. Latina se nikako ne može vzeti za vseslavjanski alfabet:

1. Latina je za slavjanski jezik presiromašna, ona neima toliko pismen, koliko ima slavjanščina samostojnih zvukov i mora zato te nedostatek različno nadoměstovati bėdnoj kerparijoj. Naměsto cirilskih jednoduhih pismen x, ш, ч piše poljska abeceda nemotorno po dvě pismeni: *ch*, *sz*, *cz*, abeceda obdobna česko-horvatsko-slovenska stavlja město cirilskih: x, ж, ш, ч — (*ch*), *ž*, *š*, *č*.

2. Latina uže od svojega izvora nije za slavjanski jezik uredjena; ona ima preveč različnih i to verlo različnih pravopisov: latinski, italijanski, francuski, angleški, španijolski, obdobni česko-horvatsko-slovenski, poljski i tako dalje. Některi su zělo zapleteni, največ francuski i angleški: od kterih duvu bi se lahko po pravici reklo, da je nju naj glavnějše pravilo pravopisno: Čitaj jinače, nego je pisano, i piši jinače, kako se ti narekuje. Nijeden izmed vsěh těh pravopisov nije sposoben za slavjanščinu.

3. Latina je med Slavjani premalo razširjena. Latinoj piše samo 18 milijonov Slavjanov, i to pravopisom poljskim Poljaki, obdobnim Čehove, Slovaki, lužički Serbi, Horvati i Slovenci; daleko večja strana slavjanskoga naroda, to je Rusi, Serbi i Bolgari, njih skupa blizo 62 milijonov, piše cirilicoj.

Latinska abeceda se někada — pa neosnovano — preporučuje

za vseslavjanski alfabet. Govori se: Ako bi sprijeli cirilski Slavjani latinska pismena, bi si tēm odperli zaklade učenosti cěloga učenoga světa, jerbo latina je znana po cěloj Evropě i ješče dalje.

Lěpo rečeno — pa ne podgodjeno!

Latina nije jeden cělek po Evropě, nego je razděljenja blizo na osem verlo različnih pravopisov, jezikov i slovstev, kako je uže rečeno: se děli na pravopise i jezike latinski, italijanski, francuski, angleški, španijolski, poljski i obdobni česko-horvatsko-slovenski. To izvēstno nije jedna jedina latina, nego jih je najmanje osem različnih latinie, pravopisov i jezikov stojećih proti jednoj velikoj, ogromnoj azbuki gradjanskoj. — Kteri iz tēh pravopisov bi si pak izbrali za slavjanščinu? Ni jeden nije sposoben za jezik slavjanski. Sprijeti bi mogli samo jeden pravopis i samo tēm bi si ne mogli odpirati zaklade učenosti vsēh tēh jezikov. Kak zaklad učenosti si pa odpre Slavjan samo tēm, ako latinsku abecedu zna? — On pozna blizo 30 latinskih pismen, to je ves tisti zaklad učenosti — nēkoliko tēh pismen pozna i cirilski Slavjan: ako bi si hotel nēkto odpreti zaklade učenosti cěle latinske Evrope, neču reči cěloga učenoga světa, bi ne bilo dosta, da bi se naučil samo latinskoj abecedě, nego bi se moral naučiti i vsēm tēm pravopisom, jezikom i slovstvom, kteri se pišu abecedoj latinskoj. Koliko dobička pa dobivlja slavjansko slovstvo od Italijanov, Francuzov, Angležev i Španijolcev toga radi, da pišemo zapadni Slavjani latinoj? — Nijednoga! Slovenci i Horvati, žalibože! uže tisuč lēt žalostno skušamo, kako se Slavjanu po latině odpiraju zakladi učenosti cěloga světa! Po latině smo slovstveno odcěpljeni od večje časti slavjanskoga naroda, to je, od Slavjanov gradjanskoj azbukoj pišućih — po latině smo i mi latinoj pišući Slavjani opet med seboj razdrobljeni na razne pravopise i krivopise, tako da menja plemena naša, kako Slovenci, Horvati, Slovaki i lužički Serbi ne možemo se nikako dokopati bogatoga slovstva.

Sliši se nēkada, ali porēdko, objavljati želja da bi Slavjani cirilski zapustivši cirilicu sprijeli latinska pismena i pravopis, ne vēm, kteri.

Iz stanovišča cirilskih Slavjanov promotrena taka želja mora biti samo směšna.

Ne mamimo samih sebe, ne očekujmo, da bi Slavjani cirilicou se služeči, nju zapustivši sprijeli latinu s někim zapadnjačkim pravopisom. Cirilica je s narodem tēm tako zarašćena, v njem tako globoko ukoreninjena, da se niti pomisliti ne može, da bi někoja volja ali sila ljudska taku změnu dognati mogla. Pa kako bi mogel někto razumno i spodobno želěti i žádati, da bi se imelo dva i šestdeset milionov cirilicou pišucih Slavjanov ravnati i upravljati po daleko manjej straně naroda latinoj pišucega? Ne može se pristojno nikako těrjati, da bi daleko večja strana naroda imela zapustiti svoju domaču, ugodnu, izverstnu, ogromno razširjenu i v narodě utverdjenu azbuku gradjansku — i da bi lehkomiselnou sprijela latinu manje sposobnu i na razne pravopise razděljenu. Naprotiv sadajni čas těrja, da vsaki izobraženěji književni Poljak, Čeh, Slovak, lužički Serb, Horvat i Slovenec se učí i vadi cirilice gradjanske. Ložeje i naravněje se pridruži manja strana večej, nego na opako, večja manjej. Tako piše o tom F. L. Čelakovski v svojej knjigi: Čtení o srovnací mluvnici slovanské. V Praze 1853. na straně 10. „Věc tato však na straně východních a jižních Slovanův již tak dalece dospěla a v národ vnikla, že nelze ani pomyslití, by která vůle neb síla lidská změnu tu způsobiti s to býti mohla. A zdaliž kdo slušným způsobem i žádati můž, aby více jak 60 milionův cyrilštinou pišících Slovanův řídití se mělo počtem s druhé strany daleko menším, tím více ještě přijaté jimi ono písmo nijak ani v úhlednosti aniž v dokonalosti za latinským pozadu ne stojí, abrž v církevní jich řady hluboce jest vkořeno. Spíše dle přirozeného běhu věci ta doba snad nastane, že ono nyní tak nazvané ruské písmo, jak toho již nyní v království Polském příklad máme, šíříc se více a více k jihu a západu nezbytnou stane se potřebou každého vzdělanějšího Slovanína.“

Da je latina presiromašna v pismenih za slavjanski jezik, to potvrđuju i latinoj pišuci spisovatelji, kteri ne ředko měšaju osobito v slovospitnih sostavcih neprilično pojedina cirilska pismena med latinska. Taka gerda mešarija nije jež, nije žaba, ona samo jasno dokazuje, da latina nije sposobna za jezik slavjanski. Ne pišimo takove mešarije — ako se ti čini latina tako prijetna — e dobro, a ti piši svobodno latinoj; ako naprotiv uvidiš, da latina neima vsěh pismen, kterih potrebuješ v svojem spisě ali v

A z b u k a r u s k a se služi uže sada slědečih pismen sovsěm uzajemno: а, б, в, г, д, ж, з, к, л, м, н, о, п, р, с, т, у, ф, х, ц, ч, ш.

Slědeča pismena se moraju pak već ali manje urediti, da je ruska azbuka sposobna za vse slavjanstvo: ѣ, ъ, я, е, и, ю, э, ѣ, ѝ, ѳ, і, ы, ш.

Slavjansččina ima samo običnih pet čistih jednoduhih samoglasnikov: . . . . . с. а, е, і, о, оу
lat. a, e, i, o, u.

Samo v staroslavjanščině, v poljščině i bolgarščině sta ješče dva jednoduha nosova samoglasnika, с. ж, ѡ = p. q, ç. Od nju pozdněje.

Početnik uprav čudoj ostermi i užasne videč v ruskoj azbuki kromě těh pet čistih i jednoduhih samoglasnikov, ješče čělu, dolgu red někih jinih samoglasnih pismen: ѣ, ъ, я, е, и, ю, э, ѣ, ѝ, ѳ, ы.

Za azbuku uzajemnu se moraju ta pismena bolje urediti:

ѣ. To pisme je izmed vsěh pismen cirilskih naj večji smutitelj i zapletovavec pravopisa cirilskoga:

Ono je dvojsmiselno, stoječe v početku sloga znači j, po soglasniku ѣ.

Ono ne stoji nikada samo za se, nego se spojiva s samoglasniki čistimi i prostimi . . . . . с. а, е, і, оу
i radja nove pismenske slike . . . . . с. ѡ, ѡе, и, юу
= г. я, е, и, ю

i činiva vsa š njim spojena pismena isto tako dvojsmiselna, kako je jotjer (ѣ) sam, da ona stoječa v početku sloga znače . . . . . uz. ja, je, ji, jy
stoječa po soglasniku pak . . . . . uz. ѡа, ѡе, ѡи, ѡу.

Toto dvojsmiselno pisme čini, da ruska azbuka pri vsej svojej silnoj množině samoglasnih pismen — slovníčarji jih napočítaju petnajst: а, е, і, о, у, я, ѣ, и, ю, э, ѡ, ѣ, ѳ, ѝ — prece ne može razlikovati jotovane samoglasnike od jerovanih, jerbo ima za obodvojna one iste pismenske slike s těm jotjerom složene. V ruskoj azbuki su toti nesrečni jotjer pri dvu pismenih uže izostavili i izbrisali, da pišu město с. ѡ, ѡе, izpustivši ѣ (jotjer) samo я, е, pa to pisme je tako do čěla ničemno i neveljano, da i izpu-

šćeno i izbrisano děla v písmenih я, е, онu istu zmotnjavu, kako da bi ješće osobno i neizbrisano zraven stalo. Koliko nereda i zmotnjave to písmе v ruskoj slovnici děla, se ovdě kratko niti razložiti ne može; skoro bi třěbalo posebne sklanje napraviti samo radi toga nesrečnoga i neveljanoga písmena. Iz toga písmenskoga bludišća se izbaviti ne možemo jinače, nego da za uzajemnu azbuku ustanovimo jednoduhu pravilo:

Пиши *j* i *ь* за се по себѣ, то је, пиши за písmena ciril-ska . . . . . я, ѳ, и, юѳ
i за ruska . . . . . я, е, (ѳ) и, ю,
ako стоје v početku sloga, obično . . . . . uz. ja, je, ji, jy,
ako стоје за soglasnikom . . . . . uz. ѳа, ѳе, ѳи, ѳу.

Zato:

за я, kada стоји мѣсто с. я v početku sloga: яворъ, яма . . . пиши
uz. ja: явор, јама . . .

kada стоји мѣсто с. я по soglasniku: ко-ня, во-ля . . . пиши
uz. ѳа: ко-нѳа, во-лѳа . . .

kada стоји мѣсто с. я i glasi по rusku е: мясо, дѣтя, десять
. . . пиши uz. е: месо, дѣте, десеть . . .
за е, kada стоји мѣсто с. е v početku sloga: есть, едва, дѣлаешъ
. . . пиши uz. je: јестъ, једва, дѣлајешъ . . .

kada стоји мѣсто с. е по tverdom ali по nepomehčanom
soglasniku: ко-немъ по-ле . . . пиши uz. ѳе: ко-нѳем, по-лѳе . . .

kada стоји по mehkom soglasniku: жена . . . пиши uz. čisto
е: жена . . .

за ѳ s dvěma pikama, ako стоји v početku sloga: ѳжъ, ѳлка, моѳ,
. . . пиши uz. je: јѳжъ, јѳлка, мојѳ . . .

kada стоји по soglasniku: лѳнъ, мѳдъ . . . пиши uz. čisto
е: лѳн, мѳд . . .

за и стојеће v početku sloga: искра, кра-и . . . пиши uz. ji: јіскра,
кра-јі . . . за стојеће по soglasniku: ко-ни, къ во-ли . . . пи-
ши uz. ѳи: ко-нѳи, к во-лѳи . . .

за ю стојеће v početku sloga: югъ кра-ю . . . пиши uz. jy: јјг,
кра-јј . . . за стојеће по soglasniku: ко-ню, по-лю . . . пиши
uz. ѳу: ко-нѳу, по-лѳу . . .

за ѳ, kada стоји v početku sloga, čto се sluči samo v třeh slovih:
ѳхатъ, ѳздитъ, ѳсть пиши uz. je: јѳхатъ, јѳздитъ, јѳсть; kada

stoji po soglasniku, se zaderži **ѣ**, ali se stavi čisto **e**. Ovim pismom se velikoruski spisovatelji nepotrebno preveč muče; iz narečja njihovoga se ne može razpoznati, ali bi se imelo pisati **ѣ**, ali **e**, ker se pri njih oboje jednako izgovarja, kako čisto **e**, zato imaju spisanu čelu listu slov, ktera bi se imela pisati jatom (**ѣ**). Těm pismom se nije trěba toliko mučiti, — ako pozna spisovatelj iz izgovora, da se ima pisati **ѣ** — dobro! onda napiši **ѣ**, ako pak to iz izgovora ne pozna — onda piši svobodno čisto **e**, tě dvě pismeni se zastupujete ne samo v velikoruskom govorě, nego i v gorotanskoj slovenščině i v některih pokrajinah serbskih, čto več i v samoj staroslavjanščině se znajde směsoma **ѣ** i **e**: **пѣвѣ, мѣткѣ, мѣдѣ** . . . pa take: **пѣска, мѣско, мѣдѣ** . . .

za **э** na priměr v slově: **этотъ, это, эта** . . . piši uz. vsegda čisto **e**: **етотъ, это, эта** . . . V ruskoj azbuki je **э** potrebno, jerbo pisme **e** stoječe v početku sloga znači *je*; kada bi imelo v početku sloga se čitati čisto **e**, se po rusku pisme **e** staviti ne može, jerbo po rusku bi to značilo: *je*, zato su morali za čisto **e** stoječe v početku sloga izmisliti novo pisme, to je **э**. V azbuki uzajemnoj je to pisme scěla izlišno, jerbo za **e** jotovano se piše: *je*, za jerovano: *ѣe*, za čisto **e**.

za **й**, **ай**, **ей**, **ий**, **ой**, **уй**: **край, клей, роѣ** . . . piši uz. **j**, **aj**, **ej**, **ij**, **oj**, **uj**: **край, клеј, рој** . . . Cirilica ima nedobro dva znaka za jedino jot; v početku sloga stavlja tisti jotjer: **ѣ** c. **ѣ, ѣ, ѣ, юѣ, г. ѣ, е, и, ю**, na konci sloga tisti **й** s rogičem — čto samo pravopis obteščava i slovnička pravila zapletuje; naj priličnjeje je jamačno, da se vsegda piše **j**, budi v početku sloga, budi na konci, kako to činivaju vsi Slavjani latinoj pišući, pa i Serbi slėdeći pravopis Vuka Štefanoviča Karadžića, čto več i oni Serbi, kteri se derže pravopisa ruskoga, uviđaju, da se město **ѣ** i **й** mora slika **j** upeljati i kako samostavno pisme se pisavati; profesor Zaharijevič v Bělomgradě serbskom piše v svojej grammatiki na straně 10. „види се, да се **j** или примити или направити мора, па ће се и азбуковица скратити моћи.

ѣ = c. **ѣ**, v azbuki cerkovnoj je značilo kratko **ѣ**, v ruskoj je pak to pisme bezglasno, scěla bezposleno i izlišno, ono

zauzima na prazno prostor i se motovili med ostalimi pismeni samo toliko, da směšnjavu napravlja; v ruskom pismě nije to pisme nič jinoga, nego peto kolo na vozě.

Tverde sicer slovničarji, da je jor (ъ) znak tverdosti i potřebno, da se mora soglasniku privěsiti onda, kada bi se imel soglasnik tvrdo izgovarjati. Pa to nije istina. Jora nije nikada potřeba privěšovati soglasnikom. Soglasniki su jedni po naravě svojej vseгда tverdi: r, x, k, jedni vseгда mehki; ж, ш, ч, щ, ostali su pomehčavni, to je tverdi, kteri se pomehčati mogu. — Jor, kako znak tverdosti, privěšovati soglasnikom po naravě vseгда tverdim bi bilo — bezsmiselno; privěšovati ga soglasnikom po naravě vseгда mehkim, bi bilo — protinaravno; privěšovati ga soglasnikom pomehčavnim, bi bilo — scěla nepotrebno, jerbo ako se ima pomehčavni soglasnik pomehčano čitati, se mu privěsi ъ, znak mehkosti, ako se mu ъ ne privěsi, se uže iz toga vidi, da se ne ima čitati pomehčano, nego tvrdo i pri tom naravno nije třeba privěšovati jora za znamenje tverdosti.

Dalje tvrde slovničarji, da se pisme jor mora privěšovati imenom statnim mužskim, da se tēm razlikuju od statnih ženskoga spola. Toto privěšovanje je opet prazno. Ako ravno bi se jor statnim mužskim vseгда privěševal, bi vendar ostala brez jora vsa tista mužska imena, ktera se končivaju na ъ: конь, моль . . .

Poslednič dopuščaju některi, da je jor izlišno, pa tvrde zravno, da se na naj manje mora pisati v takih slovih predlogom složenih, v kterih se predlog konči na soglasnik i slovo počinja samoglasnikom, da onda jor naznačuje, kako se ima slovo razděliti v svoje sloge, na priměr: разиграть, объятие, объехать, da bi bez jora napisano někdo ne čital: ра-зиграть, о-бятие, о-бъехать. Pa i ovdě se berzo pokaže, da jora nije potřeba, samo da se ta slova napišu azbukoj uzajemnoj: разиграть, обятие, обехать. Kratko i krěpko kaže o tom Miklošič, da ъ je ruščině izlišno, ъ potřebno, pišuč: „ъ ist im russischen nicht nothwendig, ъ kann nicht entbehrt werden.“

i jedno izmed naj priljudnějših pismen, povsuda dobro znano, v azbuki cerkovnoj, v gradjanskoj i v vsěh jezikih, kteri se latinoj pišu; ono je čisto i bez vsake osobite tverdosti ali mehkosti, v ruščině se v istině piše za čisto i, pa samo

onda, kada stoji pred samoglasnikom jotovanim; — v pravopisě uzajemnom piši toto čisto i jednoduhu i povsuda i vseгда, kdě i kada se čuje nepomehčano i, na priměr: r. терпие знаменіе, piši uz. терпие, знаменіе.

и = с. ѣ; v staroslavjanščině je izvorno značilo kratko di, v ruščině znači vseгда nepomehčano, to je, čisto i, r. рыба, дымъ . . . to bi se imelo uzajemno vseгда pisati jednoduhu i: рѣба, дѣм. Ruska podoba toga pismena je sastavljena iz ѣ + і = и i protislovi njegovu značenju, jer se pred i protismiselno stavi pomehčiteljno ѣ, kako bi rekel, na znamenje, da se ima nepomehčano čitati! V azbuki uzajemnoj je toto и scěla izlišno, jerbo za i jotovano se piše ji, za je-rovano ѣi, za čisto i pak jednoduhu i — někoga četvertoga pismena i pa ne potrebuje nijedno narečje slavjansko.

ш je pisme složeno iz ш i ч, taka sastavljena pismena samo azbuku bezpotreбно množe i pravopis obtežavaju i zamotavaju, zato piši uzajemno město ruskoga щ: шука, торжище . . . uz. шч: шчука, торжішче . . .

Ako bi se azbuka ruska tako uredila, bi bila sposobna za vse slavjanstvo, ona bi se znatno pokratila, sprijela bi samo jedino j, ktero se najde v latině pa take v azbuki serbskoj Vuka Štefanoviča, naprotiv bi odpadlo devet pismen, kao izlišnih: ѣ, я, и, ю, э, й, ъ, ы, ш; znamenito bi se polehčal ruski pravopis i slovnica bi se neverjetno pokratila, jerbo bi se izjednačili mnogi padi v sklanjah imen statnih i ješče već, cěle sklanje bi izčesnule i zibnule, ktere se razlikuju samo po nesposobnoj i nespretnoj azbuki. Na dokaz toga stojte ovdě některi padi někojih statnih imen pisani ruskoj, pa onda uzajemnoj azbukoj.

r. jedn.	1. раб-ъ,	2. -а,	3. -у;	мн. 1. -ы,	3. -амъ,	6. -ахъ,	7. -ами
	кон-ъ,	-я,	-ю;	-и,	-ямъ,	-яхъ,	-ями
	кра-й,	-я,	-ю;	-и,	-ямъ,	-яхъ,	-ями
	дѣл-о,	-а,	-у;	-а,	-амъ,	-ахъ,	-ами
	пол-е,	-я,	-ю;	-я,	-ямъ,	-яхъ,	-ями
	послани-е,	-я,	-ю;	-я,	-ямъ,	-яхъ,	-ями
uz.	раб,	-а,	-у;	-і,	-ам,	-ах,	-амі
	конь,	-а,	-у;	-і,	-ам,	-ах,	-амі
	крај,	-а,	-у;	-і,	-ам,	-ах,	-амі

дѣл-о,	-а,	-у;	-а,	-ам,	-ах,	-амі
поль-е,	-а,	-у;	-а,	-ам,	-ах,	-амі
посланиј-е,	-а,	-у;	-а,	-ам,	-ах,	-амі

Ješče jeden priměr :

г. jedn.	1. рыб-а,	2. -ы,	4. -у;	мн: 2. -ѣ,	3. -амѣ,	6. -ахѣ,	7. -ами
	вол-я,	-и,	-ю;	-ѣ,	-ямѣ,	-яхѣ,	-ями
	змѣ-я,	-и,	-ю;	-ѣ,	-ямѣ,	-яхѣ,	-ями
uz.	рѣб а,	-і,	-у;	—	-ам,	-ах,	-амі
	воль-а,	-і,	-у;	—	-ам,	-ах,	-амі
	змѣј-а,	-і,	-у;	—	-ам,	-ах,	-амі

§. 31. Azbuka serbska je po Vuku Štefanoviču uže sada tako izverstno uredjena, da je v slēdečih pismenih sovsēm prikladna vsemu slavjanstvu: а, б, в, г, д, е, ж, з, ј, к, л, м, н, о, п, р, с, т, у, ф, х, ц, ч, ш.

Slēdeča pismena se moraju pak već ali manje urediti, da je serbska azbuka sposobna za vse slavjanstvo: љ, њ, ѣ, ѣ, ц, и, (ѣ, е, і).

Pismena љ, њ, ѣ, ѣ su iz dvu pismen sostavljena i znače: љ, њ, дѣ, тѣ. Takovim sostavljanjem dvu pismen v jednu novu pismensku sliku se radjaju bez potrebe nova pismena, azbuka se množi, pravopis se obtežava i pravila slovnička se zapletavaju. Ruska azbuka sostavlja ѣ i ѣ slēdečimi samoglasniki, serbska pak s predstoječimi soglasniki; obadvoje ne velja. V serbščini bi takovo sostavljanje soglasnikov s ѣ za veliku silu ješče moglo proјiti, jer se jerom pomehčuju samo četiri soglasniki л, н, д, т i bi trebalo samo totih četirih novih, jerom sostavljenih slik: љ, њ, ѣ, ѣ; naprotiv v azbuki uzajemnoj se tako sostavljanje dvu pismen v jednu sliku terpeti ne može. Azbuka uzajemna mora biti tako uredjena, da je sposobna za vsa slavjanska narečja; v ruščini i v poljščini bi pak tako sostavljanje soglasnikov s jerom čudno izgledalo, kdě je po 13 pomehčavnih soglasnikov, na priměr v poljščini: *b', ć, dz, l, m, n, p, rz, ś, ó, ź, gi, ki*, ovdě bi se moralo skovati 13 novih pismen, i vsaki lahko uvidi, da to biti ne može. Zato budi v azbuki uzajemnoj pravilo:

Пиши vsako pisme za se, po seбѣ — pa i pisme ѣ po seбѣ.

Zato:

za љ: мољ, поље... piši uz. љ: мољ поље...

za њ : коњ, њива ... piši uz. њ : коњ, њива ...

za њ : међа, рођен ... piši uz. њ : меда, родън ...

za h, ako izvira iz t: свѣћа od свѣтити, пића od питати... piši uz. ть: свѣтъа, пита... ako izvira pak h iz г ali к: моћ od могу, печ od пекъ, bi se imelo pisati uz. ч: моч, печ. Rusi i Slovenci pišu za h vseгда ч, izviralo ono iz т, г ali к.

za ц : паміа, целат ... piši uz. дж : джаміа, джелат ... tako pišu ovi zvuk i Malorusi, na priměr : джугъ (lin, riba); v serbsčini se te zvuk verlo rědko nahadja i to samo v některih turskih slovih, i samo radi njih nije nikako potreba lěpu slavjansku azbuku nagerdjivati ovim Turkičem ;

za и риба, дим ... piši i : риба, дим ... Pisme и, sastavljeno iz и+и, stavljaju Serblji nedobro za jednoduhu i; za jednoduhi zvuk i se mora pisati i pisme jednoduhu i, čto se toliko ložeje čini, jer je pisme i v latině i v cirilici obče znano. Ovo pisme je českopoljskomu i samo po slici jednako, po poměně znači to, čto českopoljsko y.

Jedna strana Serbov se služi azbuke uredjene po Vuku Štefanoviču, druga strana pak azbuke ruske; o toj se je uže govorilo, ovdě samo ješče některe primetbe:

ѣ znači tisto pomehčano e, ktero se v raznih krajih Slavije po različnih narečjih prerazlično izgovarja, namreč: e, i, ie, je, ije, po poljsku ješče: ie, ia, io, s. вера, вира, виера, вјера, вијера, p. *wierzyć, wiara, biodro*; po serbsku se ne rědko v jednom istom slově različno piše: блиједјети, бијелјети ... = блѣдѣти, бѣлѣти ... V običnom razgovorě se može svobodno izgovarjati, kako je komu drago, v književnom jeziku se pak jedno isto pisme tako prerazlično zavijati ne smě. Azbuka uzajemna mora biti sposobna za vsa narečja; všem na jedenkrat jinače ustreči ne možeš, kromě ako pišeš město všeh razlik ѣ: вѣра, вѣрити, бѣдро, блѣдѣти, бѣлѣти ... Lěpo piše Babukič v knjigi: Osnova slovnice slavjanske narečja ilirskoga na straně 3. „Naša naměra ovdě nije predpisivati ljudem zakone, kako imaju taj zabilježeni ě u občem i prostom razgovoru izgovarati, nek ga svaki izgovara kako mu drago; ali zavolju sloge ilirske (mi pristavimo: i radi uza-

jemnosti slavjanske) potřebno jest, da se u pismu jednako uvěk ě piše.“ V ovoj knjigi stoji vsегда ѣ;

е stavljaju někeri ne dobro město е. ѣ, to je v početku slova vlastně je pišuč: е, еден... е. ѣ, ѣднѣ, piši uz. je, једен... i je čisto i, pa ga stavljaju krivo za j: још, југ... piši uz. још, југ...

Ako bi se azbuka serbska tako uredila, čto bi jamačno ne bilo težko, bi bila sposobna za vse slavjanstvo.

§. 32. Abeceda česka bi se verlo lahko uredila po uzajemnu, to je tako, da bi bila scela prikladna za vsa slavjanska narečja. Potřeba je jednoduhu samo za slėdeča česka pismena :

a, b, c, č, d, e, f, ch, j, k, m, n, o, p, r, s, š, t, u, v, z, ž pisati: а, б, ц, ч, д, е, ф, х, ј, к, м, н, о, п, р, с, ш, т, у, в, з, ж.

Slėdeča pismena se moraju pak već ali manje urediti, da je česki alfabet sposoben za vse slavjanstvo: ˘ ˘ ň, ř, đ, t, ě, i, y, ů, ou, h, l.

Za ˘ v ň, ř, đ, t piši uz. ъ: нь, рь, дь, ть;

za ň: kůň, ňadra... piši uz. нь: конь, њадра...

za ř: řeka, řeč... piši uz. рька, рьеч... paziti se pak mora, da v češčině i poljščině pomehčano рь glasi kako рж; v vsej ostaloj slavjanščině naprotiv povsuda kako рj = рj;

za đ: měď, loď... piši uz. дь: мѣдь, лодь...

za t: šťastny, prst... piši uz. ть: штьастні, прсть...

za ě: těsto, němy... piši uz. ѣ: тѣсто, нѣмі...

za i, ako stoji po soglasnikih: ko-ni, div, niva... piši uz. ѣ: ко-нѣ, дѣв, нѣва...

za y: ryba, dym, bystry... piši uzajemno i, ktero pak scela tako glasi, kako českopoljsko y: рѣба, дѣм, бѣстри...

za ů: stůl, vůl... piši uz. dolgo ó: стóл, вóл...

za ou: roucho, oud, soud... piši uz. dolgo ý: рýхо, ýд, сýд...

ů i ou ne pišu ostalí Slavjani, nego samo jedini Čehove, pa nití oni vsi, Slováci namreč pišu i izgovarjaju dolgo ó i ů město ů i ou, da i sami stari Čehove su tako pisavali, zato piše V. Hanka na straně 12. „Přitom by též čárkované ó místo kroužkovaného ů psati se mělo“ — i na straně 13. „u prodlužuji ještě Moravané a Slováci: súd... místo soud...“

za *h*: *hora, hlava, noha* piši uz. *г*: *гора, глава, нога*; vendar mogu Čehove toto *г* svobodno izgovarjati tako jemno, kako svoj *h*; za *l* bi se imelo po uzajemno pisati někada *л* i někada *ль*, na priměr *с. дѣло, даль; моль, хмѣль* uz. *дѣло, дал; моль, хмѣль*; jer pak Čehove ne razlikuju v izgovorě tě dvě pismeni, nego ju izgovarjaju obě jednako, kako latinsko *l*, zato mogu i pisati za obě jednako samo *л*: *дѣло, дал, мол, хмѣл*.

§. 33. Abeceda poljska bi se verlo lahko uredila po uzajemnu, to je tako, da bi bila scela prikladna za vsa slavjanska narečja. Potřeba je samo jednoduho za slědeča poljska pismena:

a, b, c, cz, d, e, f, g, ch, j, k, ł, m, n, o, p, r, s, sz, t, u, w, z, ź pisati: *а, б, ц, ч, д, е, ф, г, х, ј, к, л, м, н, о, п, р, с, ш, т, у, в, з, ж*.

Slědeča pismena se moraju pak več ali manje urediti, da bude poljski alfabet sposoben za vsa slavjanska narečja: ' (*b', m', n', p', s', w', ź, ć, ci*) *i, y, l, dz, rz, h, q, e*;

za ' piši uz. *ь*, za *b' m', n', p', s', w', ź, ć* piši: *бъ, мъ, нь, пь, съ, въ, зь, ть*, na priměr: *wygoń, jabłoń, neś*... piši uz. *вігонь, яблѣнь, несь*...

za *i*, kada stoji v početku sloga: *iskra, mo-i*... piši uz. *ји: жи-скра, мо-ји*...

kada stoji za soglasnikom, ako mu ne slědi ješče jeden samoglasnik: *ko-ni, ku wo-li*... piši uz. *би: ко-нѣи, к во-лѣи*...

kada stoji za soglasnikom: *bi, mi, ni, pi, si, wi, zi, gi, ki*, ako mu slědi ješče jeden samoglasnik: *bieg, nieco, pieszy, sierp wick*... piši uz. *ь: бь, мъ, нь, пь, съ, въ, зь, гь, къ: бьег, ньцо, п еши, сьerp, вьек*... Město *ь* se piše take *ѣ: бѣг, вѣк*...

za *ć* i *ci* se ne piše uz. *ць* ali *ци*, nego *ть, ти*, na priměr: *kmieć, nieść, chwalić, gonić* — *ciebie, ciełę*... piši uz. *кмѣть, ньсѣть, хвалѣть, гонѣть* — *тьебѣ, тѣлѣ*...

za *y*: *ryba, dym*... piši uz. *и*, ktero pak scela tako glasi, kako českopoljsko *y*: *риба, дѣм*...

za *ł*: *mol, chmiel*... piši uz. *ль: моль, хмѣль*...

za *dz*: *dzielo, dziw*... piši uz. *дъ: дѣло, дѣв*... ovo se *дъ* pak čita po poljsku *dz*;

za *rz*: *rzeka, brzeg, zwierz, drzewo*... piši uz. рь: рька, брьег, звьрь, дрьево... kdě glasi ь po poljsku, kako ж; město ьe se obično piše ъ: рѣка, брѣг...

za *h*: *rozhowor*... piši uz. г: розговор... kdě se pak г svobodno može izgovarjati tako jemno, kako *h*;

za *q*: *dąb, mąż*... piši uz. дѣб, мѣж...

za *ę*: *męso, cielę*... piši uz. ѣ: мѣсо, тѣльѣ...

§. 34. Je li pak moguće tako urediti azbukú i abecedu?

To je jamačno moguće i ješće dosta lahko, pa i neobhodno potřěbno.

Bi ne věděl, začto bi ne imelo biti moguće, několiko urediti azbukú i abecedu. Pogledajmo samo, koliko smo Slavjani uže do sada na bolje uredili pravopise svoje i lahko se prepričamo, da popravke, ktere se imaju upeljati, da se vsi Slavjani v jednoj občeji uzajemnoj azbuki složimo, su prave malenkosti, proti popravkam, ktere smo uže do sada v azbuki i abecedě upeljali.

Rusi su pisavali někada vse azbukoj cerkovnoj i jezikom staroslavjanskim — pa su priležno uredjivali azbukú po potřěbah i svojstvah svojega jezika, su izpustili iz azbuke mnogo izlišnih pismen, kako: ѡ, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ; su izobraževali svoj jezik tako, — da kratko vse pověm, da su zapustivši azbukú cerkovnu i jezik staroslavjanski sprijeli uglednu i krasnu azbukú gradjansku i upeljali svoj krěpki jezik ruski.

Serbi su pisavali isto tako do ne davna azbukoj cerkovnoj i jezikom staroslavjanskim — pa su obodvoje zapustivši pisati počeli azbukoj gradjanskoj i svojim lěpim i razgovetnim jezikom serbskim, — pravopis se jim ješće do te dobe nije naležito ustalil, i zato se pri njih toliko ložeje popravi i poravna, čto se popraviti i poravnati mora, da pišu uzajemno.

Čehoslavjani su pisali ješće pred ne davnim švabahom i to pravopisom dosta zamotaním: pa su v naših časih zapustivši švabah sprijeli latinu; pravopisne popravke su tako neverjetno naglo upeljevali, skoro vsakoga mēseca něčto, da je něki šaljivi spisovatelj česki o mēseci juliji lěta 1841. pisal: Tento znamenitý mēsic jest letos ještě tím znamenitějši, že v něm žádný nový český pravopis na světlo nevyjde.

Poljaki su pisavali někada frakturoj i izdavali knjige šva-

bahom, su stavljali čudna, neznana pismena na priměr • mĕsto sadajnih q, q: poźdnĕje su zapustili fraktursku i ťvabahsku abecedu i su sprijeli latinsku.

Mi Slovenci, nas samo blizo poldrugi milijon, smo pisali i tiskali svoje knjige jeťťe lĕta 1836. trojnim, razliĕnim alfabetom. Jugoslavjani v obĕe smo imeli tada samo deset razliĕnih pravopisov i krivopisov, — v Dalmaciji je to tako daleko priťlo, da si je skoro vsaki spisovatelj skoval svoj posebni pravopisiĕ, — i gledaj! koliko se je poravnalo v kratkom ĕasĕ, — Horvati su zaverĕli svoj neprikladni pravopis i sprijeli obdobni ĕeskoslovenski i lĕpo knjiŕevno nareĕje horvatsko-serbsko; Slovenci smo zaverĕli novo skovana pismena i vse svoje tri pravopise i smo se sloŕili zajedno s Horvati po pravopisĕ obdobjom s ĕehoslavjani.

Toliko smo Slavjani v kratkom ĕasĕ uŕe na pravopisĕ popravili, gotovo se nam ne ubrani upeljati jeťťe te popravke, ktere su potrebne, da se sreĕno sloŕimo v azbuki uzajemnoj.

To je jamaĕno moguĕe i k tomu jeťťe dosta lahko. Ne izjiskuje se, da bi se upeljala azbuka uzajemna v jeden mah, na vrat na nos, nego po malu; ne oĕakuje se, da bi vsi spisovatelji slavjanski se imeli poprijeti uzajemne azbuke, nego samo iz vsakoga nareĕja nĕkteri i samo naj izverstnĕjši i naj uzajemnĕji; ne tĕrja se, da bi se imele na svĕtlo izdajati vse knjige uzajemnoj azbukoj, nego samo naj vaŕnĕjťe i naj uĕenĕjťe, ktere su namĕnjene vsemu narodu slavjanskomu.

Da se sloŕimo v azbuki uzajemnoj, nije samo moguĕe i lahko, nego je take neobhodno potrebno. Za jasni dokaz toga stoj ovdĕ samo jeden jedini kriklavi primĕr, kako razliĕno pisavaju naťe dosadajne neuzajemne azbuke i abecede jedno isto pisme ъ.

Piťe se:

1.	po rusku ъ :	конь,		
2.	„	я : коня	mĕsto uz.	ѡа : конѡа,
3.	„	е : конемъ	„	„ ѡе : конѡем,
4.	„	и : кони	„	„ ѡи : конѡи,
5.	„	ю : коню	„	„ ѡу : конѡу,
6.	po serbsku ѡ :	моѡ	„	„ ѡѡ : моѡѡ,
7.	„	њ : конъ	„	„ ѡњ ; конѡњ,
8.	„	ђ . међа	„	„ ѡђ : меѡђа,

9.	po serbsku	h: svĕĥa	mĕsto uz.	тъ: свѣтъа
10.	po horvatsku	j: molj	„ „	ь: моль
11.	„	ć: svĕća	„ „	тъ: свѣтъа
12.	po ěesku	ň: kůň	„ „	нь: конь
13.	„	ř: řeka	„ „	рь: рѣка
14.	„	': mĕď	„ „	ь: мѣдь
15.	po poljsku	': jabloń	„ „	ь: яблонь
16.	„	i: bieĝ	„ „	ь: бѣг
17.	„	i: koni	„ „	ѣ: конѣ
18.	„	dz: dziw	„ „	дь: дѣв
19.	„	rz: rzeka	„ „	рь: рѣка
20.	„	l: mol	„ „	ль: моль ...

Tako to pišemo po neuzajemnu!

Kako doslĕdno, jasno i krasno bi bilo to uredjeno v azbuki uzajemnoj, ako bi se pisali:

ĉisti soglasniki	a, e, i, o, y
jotovani	ja, je, ji, jo, jy
jerovani	ѣа, ѣе, ѣѣ, ѣо, ѣу.

O azbuki uzajemnoj.

§. 35. Po vsĕm do sada reĉenom obsega uzajemna azbuka slĕdeĉa pismena: a, б, в, г, д, е, ж, з, и, j, к, л, м, н, о, п, р, с, т, у, ф, х, ц, ч, ш, ъ, ѣ, radi poljščine i bolgarščine ješĉe ж, а.

§. 36. Kako ta pismena po uzajemnu glase, je uže do sada se razložilo, ovdĕ se samo slĕdeĉe ješĉe primĕti jasnosti radi:

V obĉe ima i zaderži v uzajemnoj azbuki vsako pisme svoj prirodni zvuk. Zato:

e glasi kako ĉisto e: мед, лен, жеж... pa ne po ruskom prostoreĉji o: мјод, лјон, јож...

i glasi kako ĉisto, nepomehĉano i, kako ĉp. y: рѣба, дѣм... pa ne kako ĉp. ѣ, s kterom sta si po podobĕ jednaka, pa ne po zvuku;

o glasi kako ĉisto o: вода, гора, овес, хорошо... pa ne po moskovskom prostoreĉji a: вада, гара, авјос, харашо...

б, в, д, г, з, ж... glase svojim prirodnim zvukom: дуб, ца-рев, род, свѣг... pa ne po prostoreĉji ruskom kako: п, ф,

т, к, с, ш... дуп, царѣ, рот, снѣк... ne po prostorečji serbskom tvrdo pred tverdimi soglasniki: ропство, слатко, ниско, тешко... ali po prostorečji českom: *барка, opstaviti, potpora*... nego: робство, сладко, нízко, тежко; бабка, об- ставити, подпора...

Některa pismena azbuke uzajemne se naprotiv svobodno mogu po različnosti narečja čitati različno. Takova su:

г: гора, нога... glasi *g*: *gora, noga*... pa Čehoslavjani i Malorusi ga mogu svobodno izgovarjati po svojem jemnje tako, kako svoj *h*: *hora, noha*;

л glasi pravilno tako, kako ga Rusi izgovarjaju i Poljaki svoj *ł*: г. даѣ, дѣло... p. *dał, dzieło*... pa Čehoslavjani ga mogu svobodno čitajući izgovarjati kako svoj *l*: *dal, dělo*... i Serbi na konci sloga kako *o*: дао, орао... i Slovenci i Slovaki po svojem kako soglasničko *u*: *dau*... vendar pisati se mora л.

ó glasi kako dolgo *o*: стóл, вóл... Čehove ga pak mogu svobodno izgovarjati po svojem kako svoj *ů*: *stůl, vůl*...

ý glasi kako *u*: ýд, сýд... Čehove ga pak mogu svobodno izgovarjati kako svoj *ou*: *oud, soud*...

ь glasi obično kako *j*, zato:

рь: рѣка, рѣд... glasi kako *rjeka, rjad*... Čehove i Poljaki ale mogu to svobodno čitati po svojem: č. *řeka, řad*, p. *rzeka, rzad*, blizo kako *rž*: *ržeka, ržad*... dalje:

дѣ: дѣв, дѣло... glasi kako *dj*: *dživ, djelo*... Poljaki ale mogu svobodno ga čitati kako svoj *dz*: *dziv, dzieło*.

ѣ na priměr: вѣра glasi *je*: *vjera*, ale se može v raznih narečjih svobodno čitati kako *e, i, ei, ie, je, ije*, po poljsku take *ia, io*: *vera, vira, veira, viera, vjera, vijera* p. *wiara*.

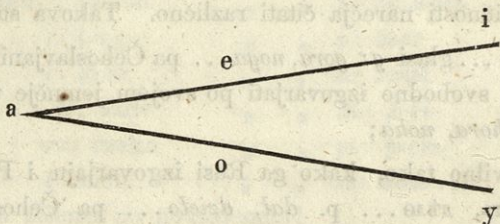
рѣ: рѣч, рѣка... glasi *rje*: *rječ, rjeka*... po česku se ale svobodno može čitati kako *ře*: *řeč, řeka*... i po poljsku kako *rze*: *rzecz, rzeka*...

дѣ: дѣло... glasi *dje*: *djeło*... Poljaki mogu pak to svobodno čitati po svojem *dzie*: *dzieło*...

§. 37. Pismena su ali samoglasniki ali soglasniki.

Samoglasniki azbuke uzajemne su: *a, e, i, o, y* i složeno **ѣ**; onda radi poljščine i bolgarščine **ѡ, Ѣ**. Ostala pismena su soglasniki.

Soglasnika *e, i*, se zoveta visokima, *o, y*, globokima i kako v sredě med njimi stoji *a*, čto bi se dalo tako le upodobiti:

Samoglasniki v uzajemnoj azbuki nisu niti tverdi niti mehki, nego obojetni, to je, oni glase stoječi za tverdimi soglasniki tvrdo, za mehkimimi mehko. Samoglasniki se ne pomehčuju, nego soglasniki.

Těm se jednoduho odstrane tista zamotana ruska, česka i poljska pravila: Po tóm i tom soglasniku mora naslědovati samoglasnik tverd, po tistom i onom pak mehek. V uzajemnoj slovnici velja slědeče jednoduho pravilo:

Ako se ima slog izgovarjati pomehčano, se privěsi soglasniku **ь**, ako se ima izgovarjati tvrdo, to je, nepomehčano, se soglasniku **ь** ne privěsi.

V azbuki uzajemnoj sta **л** i **р** prava soglasnika, pa ne samoglasnika.

Dvoglasnikov uzajemna slovnica neima — zato nisu dvo-
glasniki:

с. ай, ей, ий, ой, оуї; я, ѳ, и, — юу

г. ай, ей, ий, ой, уй; я, е, и, — ю

р. . . . . ia, ie, — io, iu

уз. ај, еј, иј, ој, уј; ја, је, ји, јо, ју

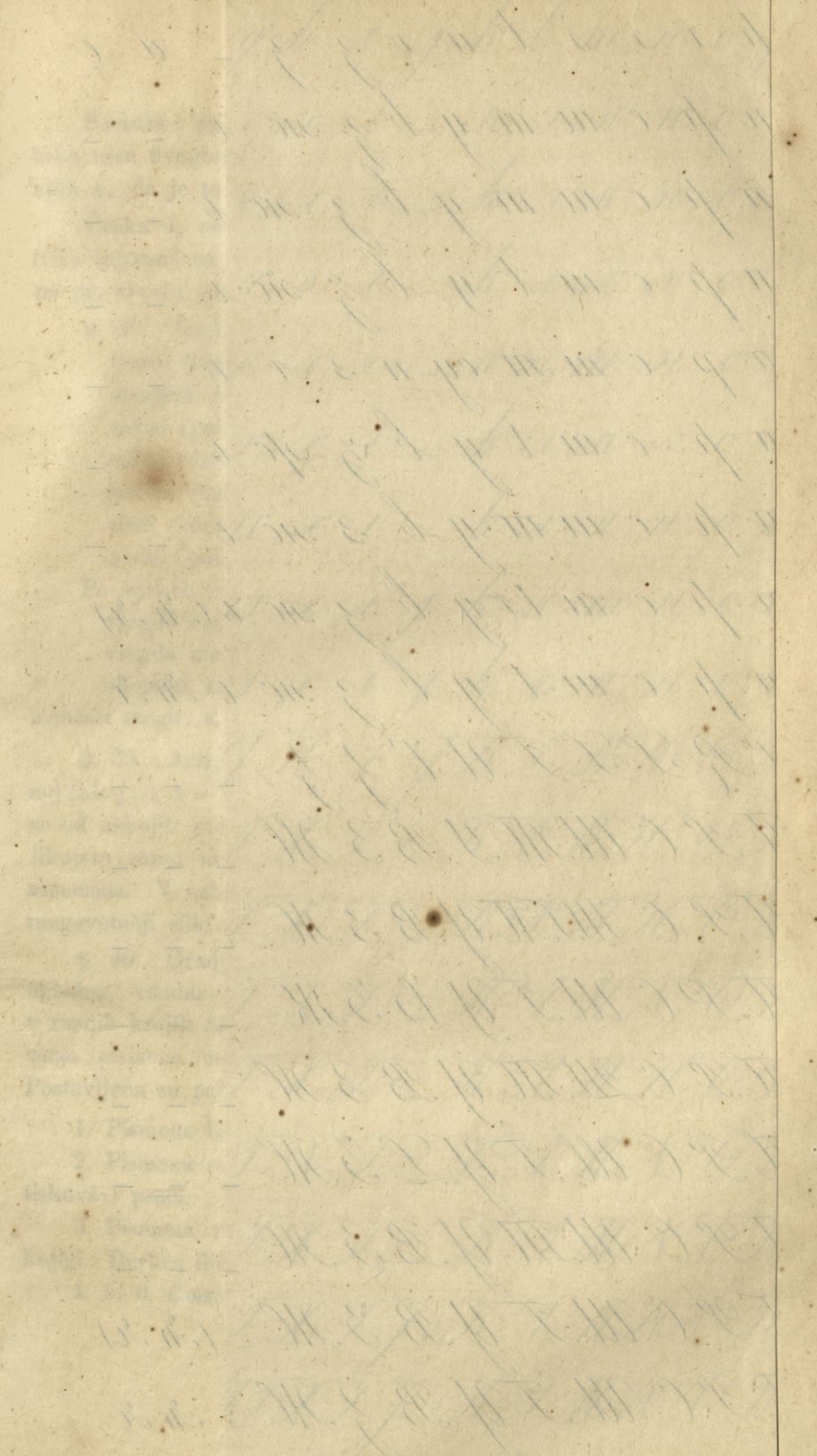
ѡа, ѡе, ѡи, ѡо, ѡу; dalje:

с. ав, ев, ив, ов, оув; вл, вѳ, вп, во, воу

г. ав, ев, ив, ов, ув; ва, ве, ви, во, ву.

To su samoglasniki obični stoječi zraven soglasnika **ј** ali **ь** ali **в**.

1. a b c d e f g h i j k l m n o p r s s t u v z z - a e

2. a б у r d e t ф r x i - к л м н о п р с ш т у в з ж в - -

3. а б у r d e t ф r x i - к л м н о п р с ш т у в з ж в - -

4. а б у r d e t ф r x i - к л м н о п р с ш т у в з ж в - -

5. а о у r d e t ф r x i - к л м н о п р с ш т о у н з л в - -

6. а б у r d e t ф r x i - к л м н о п р с ш т у в з ж в - -

7. а б у r d e t ф r x i - к л м н о п р с ш т у в з ж в - -

8. а б у r d e t ф r x i j k l m n o п р с ш т у в з ж в (н р)

уз. а б у r d e t ф r x i j k l m n o п р с ш т у в з ж в н р

1. A B C D E - F G H I J K L M N O P R S T U V Z Z - - -

2. А Б У Ч Д Е - Ф Т X Y - К Л М Н О П Р С Ш Т У В З Ж - - -

3. А Б У Ч Д Е - Ф Т X Y - К Л М Н О П Р С Ш Т У В З Ж - - -

4. А Б У Ч Д Е - Ф Т X Y - К Л М Н О П Р С Ш Т У В З Ж - - -

5. А Б У Ч Д Е - Ф Т X Y - К Л М Н О П Р С Ш Т У В З Ж - - -

6. А Д У Ч Д Е - Ф Т X Y - К Л М Н О П Р С Ш Т У В З Ж - - -

7. А Б У Ч Д Е - Ф Т X Y - К Л М Н О П Р С Ш Т У В З Ж - - -

8. А Б У Ч Д Е - Ф Т X Y - К Л М Н О П Р С Ш Т У В З Ж - (н р)

уз. А Б У Ч Д Е - Ф Г Т X Y - К Л М Н О П Р С Ш Т У В З Ж - н р

Serbsko: ao, eo, no, oo... na pr. dao, pepeo, mio voo... take nisu dvoglasniki, jerbo koncovo o stoji samo město soglasnika л, da je to vlastně: ал, ел, ил, ол... дал, пепел, мил, вол...

Česka ů, ou take nista dvoglasnika, nego jednoduha, pa široko izgovorjena samoglasnika с. o, y, zato sta take jednosložna, na pr. roucho, proud... pa ne dvusložna: ro-úcho pro-ud...

§. 38. Soglasniki su po ustrojnosti:

- jemni (liquidi) j, ъ,
- ustnični (labiales) в, ф, б, п, м,
- nebni (palatales): н, л, р,
- zubni (dentales): д, т,
- jezični (linguales): з, с, ц,
- sični (sibilantes): ж, ш, ч,
- gerlni (guturales): г, х, к.

Po naravě svojej su:

- vsegda tverdi: г, х, к,
- vsegda mehki: ъ, j, ж, ш, ч, ц,

obojetni ali pomehčavni, to je, tverdi, kteri se pak pomehčati mogu: в, ф, б, п, м, н, л, р, д, т, з, с.

§. 39. Azbuka gradjanska tiskavna ima dvě pismeni s dvojnoj slikoj: и, т — и, ш; posljednji dvě sliki ste manje sposobni, jer se od nekojih jinih, njima preveč podobnih, pismen preslabo razlikujete samo neznatnimi, jedva viditeljnimi čarkicami, kako: иицшшшц. V azbuki uzajemnoj bi se imele stavljati vsegda dvě razgovetniji sliki: и, т — I, T.

§. 40. Gradjanska azbuka pisavna je verlo lěpa i osobito ugledna, vendar se slike nekojih pismen nekoliko različno pišu v raznih krajih Slavije, kako kaže priložena listina, koja obseže samo pismena uzajemnoj azbuki potrebna i v abecednom redě. Postavljena su pak v listině v redki:

1. Pismena latinska.
2. Pismena ruska po predpisě F. J. Jezbere: Ruská abeceda tisková i psací.
3. Pismena ruska vzeta iz liste: Slavisches Alfabetarion v knjigi: Berličs illirische Sprachlehre. Agram. 1842.
4. 5. 6. Славено-Сербскія рукописныя малыя и великія буквы

v knjigi Pavla Solariča: Вукварь славенскій триазбучный. Въ Млеткахъ, 1812.

7. Pismena serbska iz knjige: Прегледалица Србскогъ Краснописаня за употребленіе учеһесе младежи. У Београду 1847.

8. Pismena serbska iz knjige: Начала русскаго языка spisane českim jezikom od Váceslava Hanke na jugoslovenski jezik prevel Božidar Raič. U Zagrebu 1851.

9. Pismena azbuke uzajemne.

Različno v različnih krajih se pišu pismena mala в, л, г, и, т, i velika: А, Г, І, Н, Т. V někojih stranah ima Г skoro scĕla jednaku sliku kako v jinih krajih Т; І kako Н. Veliki pismeni А i Л ste kromĕ jedne neznatne, jedva viditeljne ĉarkice skoro scĕla jednaki.

Slike ovih pismen se moraju urediti za azbuku uzajemnu po slĕdeĉih pravilih:

Ako ima něko pisme v raznih krajih po dvĕ sliki, i

1. ako je jedna jednostavna i jednoduha, druga bezpotrĕbno zamotana i zaĉerĉkana: se uzame za azbuku uzajemnu slika jednostavna i jednoduha;

2. ako je jedna slika taka, da se lahko naredi jednim potezom i da se lahko sveŹe s ostalimi pismeni, druga pak ako nije takova: se uzame za azbuku uzajemnu slika, koja se lahko naredi jednim potezom i se lahko sveŹe s ostalimi pismeni;

3. ako je jedna slika razgovetna, da se od jinih podobnih pismen lahko razpozna, a druga nerazgovetna: se uzame za azbuku uzajemnu slika razgovetna;

4. ako je jedna slika velikih pismen podobna ali jednaka sliki malih pismen, druga pak nepodobna i nejednaka: se uzame za azbuku uzajemnu slika malim pismenom podobna ali jednaka.

Po tih pravilih uredjena azbuka uzajemna pisavna bi imela pismena tako naslikana, kako se to vidi v priloŹenoj listinĕ pod ĉislom 9.

Pisavna azbuka tako uzajemno uredjena bi bila razgovetna, lahko bi bilo se nauĉiti ju ĉitati, lahko i berzo ju pisati; bila bi v obĉe tako izverstna, da bi se ji teŹko našlo para. Ako hoĉe někto se neobiĉne izverstnosti azbuke pisavne uzajemno uredjene

živo prepričati, samo da ju prisposdobi s nekim jinim pismom, na priměr, s pismom němečkim. Tamo su velika pismena od malih scěla različna, tako da bi človek, ako bi to popred ne věděl, ne verjel, da ta čudno zasukana i zakleštrana velika pismena, malim sovsěm nepodobna, k malim němečkim pismenom spadaju. Vse izverstněja je azbuka uzajemna: kto zna mala pismena — zna uže bez vsega učenja dvě tretjini velikih pismen, jerbo su malim sovsěm jednaka, samo da se velika pismena napišu několiko věčjoj slikoj.

III. O pravopisě uzajemnom.

§. 41. Pravopis se děli na prostorečen, slovoizpiten i uzajemen.

§. 42. Pravopis prostorečen učí pisati različno, točno tako, kako priprсто ljudstvo v raznih krajih Slavije različno govoreč zavija, budi doslědno, budi nedoslědno, budi pravilno ali nepravilno, budi slovoizpitno ali neslovoizpitno. Pravopis prostorečen ne ima pravila, na naj više bi se moglo reči, da ima jedno jedino pravilo glaseče tako: Piši točno tako, kako ljudstvo něke pokrajine govori. Prostorečnih pravopisov je vlastně toliko, koliko je razlik v govorě priprostoga ljudstva.

§. 43. Pravopis slovoizpiten učí pisati tako, kako kaže koren, izpeljevanje, sklanjanje, stupnjovanje ali časovanje slov.

§. 44. Pravopis slovoizpiten priměreno uredjen za vsa slavjanska narečja imenujemo pravopisom uzajemnim.

§. 45. Pravopis prostorečen se ima upotrěbovati samo v zapisovanji narodnih pěsni, narodnih pripovědek i samo v tistih spisih, iz kojih se imaju viděti vlastnosti i osobitosti někoga prostorečja.

§. 46. Vsaki književni jezik se ima pisati pravopisom slovoizpitnom. To mora biti, pa ne zato, da bi spisovatelj pokazoval svoju slovoizpitnu učenost, ne za to, da bi čitatelj nepotrěbno se opoměnjal na koren, ali na izpeljevanje, na sklanjanje, stupnjovanje ali časovanje slov: nego za to, jer se književni jezik može ustanoviti samo na slovoizpitnom pravopisě, jer je slovoizpit za čělu slavjanščinu jeden isti i jer su pravila slovoizpitna všem slav-

janskim narečjem blizo jednaka i se po tēh jednakih slovoizpitnih pravilih sadajni slavjanski jeziki po malu sblīžuju i se neprimētno sjedinjuju v jeden vseslavjanski jezik, pomēn slov se razjasnuje, slovnica se pokratjuje i polehčuje; slovoizpitni pravopis je ustanovitelj i osnovatelj vsakoga književnoga jezika, dakle i književnoga jezika slavjanskoga.

Vsi naši književni jeziki su osnovani već ali manje na slovoizpitnom pravopisē; prostorečnim pravopisom piše samo većji děl Slovakov i oni Serbi, koji naslēduju pravopis Vuka Štefanoviča i Karadžiča.

Prostorečnim pravopisom se književni jezik ne smē pisati, jer književni jezik mora bit', koliko moguće, jednak i jednosličen celomu narodu ali plemenu: prostorečen pravopis je pak v raznih krajih Slavije tako različen, kako je različno prostorečje, on nerēdko protislovi samomu sebě v raznih krajih, on svojevoljno spremēnja, pristavlja i odmetava pismena; ne glēdeč na slovoizpit i na koren slov, piše ne rēdko jedno isto slovo različno v raznih pokrajinah, budi doslēdno, budi nedoslēdno, on ne ima inoga pravila, nego nepravilnost prostorečja; on obtemnuje pomēn slov i obtežuje slovnicu, on književni jezik iz osnova podkopava i ga iz korena izruva, ga drobi na toliku množinu književnih jezikičev, koliko je različnih narečij, podnarečij i raznorečij v govorē priprostoga ljudstva, on je rušitelj vsakoga književnoga jezika.

Kamo bi prišli, ako bi hotēli pisavati po prostorečji? Mēsto pravilnoga književnoga jezika bi si napravili pisariju polnu posebnostij pokrajinskih (provincialismov). Vsako narečje bi slovom pismena po svoje pravilno i nepravilno pristavljalo, jih izpuščalo i jih spremēnjalo. Kako bi to izgledalo, stoj ovdē za primēr samo jedno slovo; piše i govori se namreč c. ЧЛОВЕКЪ, r. ЧЕЛОВѢКЪ, s. ЧЛОВЕК i ЧЛОЕК, gsl. *človek* i *čvovk*, č. *člověk*, p. *człowiek* i *cztek*.

Podloga i podstata književnoga jezika je govor naroda, pa govor slovoizpitno uredjen — slovoizpit nije tvoritelj, nego upravljatelj (regulator) književnoga jezika, zato se ne smē etimologizovati neograničeno, sicer bi si napravili jezik na polo izmišljen

i na polo staroslavjanski i ako bi slovoizpitovanje ješće dalje gnali, bi se nam izlegel jezik na polo izmišljen i na polo sanskritski.

§. 47. Medja, kako daleko se smē slovoizpit gnati v književnom jeziku, se po pravilih točno težko da opreděliti i naznačiti, v tom mora pokazati slavjanski spisovatelj svoju sposobnost i svoju vēštinu, vendar veljate dvē pravili:

1. Ako vsi četiri glavni naši jeziki něko slovo pisavaju jednako, se mora tako pisati i v pravopisē uzajemnom i se ne smē dalje etimologisovati; na primēr: slēdeća slova se pišu v vsēh četirih glavnih jezicih neslovoizpitno i se imaju i v uzajemnom pravopisē tako pisati:

c. ОБѢТЬ, ОБЛАКЪ, ОБЫЧАЙ, ОБЪСНИ, МАСЛО, ВЕСЛО...

г. обѣтъ, облако, обычай, обѣснѣ, масло, весло...

s. obět, oblak, običaj, oběsiti, maslo, veslo...

č. obět, oblak, obyčej, oběsiti, maslo, veslo...

p. obietnica, obłok, obyczaj, obiesić, masło, wiosło...

uz. obět, oblak, običaj, oběsiti, maslo, veslo...

pa ne: обвѣтъ, обвѣлок, обвѣчѣй, обвѣсѣти, мазло, везло...

ako ravno izhadjaju ta slova iz: ОБ i ВѢТЬ, ОБ i ВЛЕКЪ, ОБ i ВЪИ-
НЖТИ, ОБ i ВѢСНИ, iz МАЗАТИ i iz ВЕЗЖ...

2. Ako slavjanski jeziki něko slovo različno pisavaju, se mora pisati v pravopisē uzajemnom, kako slovoizpit tērja.

Pravila uzajemnoga pravopisa.

§. 48. V obče: ne preglášuj samoglasnikov — pismen v slovih neslovoizpitno ne izpuščaj — ne pristavljaj — ne spremenjaj i v krivom redě jih ne piši.

Ruščina stavlja neslovoizpitno:

e: бей, пей; брею... mēsto c. и: бий, пей; брѣж... piši uz.
bij, pij; briju...

ѣ stavlja samo v trēh slovih: ѣхать, ѣздить, ѣсть mēsto je:
jexать, jezдитъ, jestъ, uz. jexati, jezditì, jestì;

и stavlja porēdko: дитя, сидѣть... mēsto c. ѣ: дѣтя, сѣдѣти...
piši uz. дѣте, сѣдѣти...

o stavlja město с. ѣ: одинъ, озеро, олень, осень... město с. ѣдннъ, ѣзеро, ѣлень, ѣсень... piši uz. једн, језеро, јелен, јесен...

ь stavlja dosta često pred samoglasnikom město и али і v ime-nih statnih na pr.: ученье, веселье, питье; лодья... v pri-davnih na priměr: рыбае, рыбаь, рыбаьго, только, чьй... v glagoljih načina neurčitoga: двигнуть, хвалить, дѣлать... v časě sadajnom: бю, пью... v načině velivnom: двинь, будь... město с.: оуѣнение, веселие, питье; ладя, рыбае, рыбаь, рыбаьго; толко, чьй; двигнати, хвалити, дѣлати; бѣю, пью; двини, бѣди... piši uz. ученије, веселије, пије; ладја, рибије, рибија, рибијего; толико, чји; двигнути, хвалити, дѣлати; бију, пију; двигни, буди... Serbščina piše samoglasnike dosta pravilno, samo da stavlja nedobro:

e, и, не, је, ије, ње, на priměr: вера, вира, вѣра, вѣра, виѣра, летјети, вртјети, умјјети, бдиједјети, бољети... město с. ж: вѣра, летѣти, вртѣти, оумѣти, бдѣдѣти болѣти... V serbščině se pisme ж poznamenuje na šest načinov, nerědko se stavlja v jednom istom slově nedoslědno: je, ије али ње (ње, ње) itd. Та просторечна мѣшарија се готово не може употребовати v književnom jeziku, јер всѣм Serbljem и всѣм Slavjanom се на једенкрат јиначе не да вstreči, него да се пише мѣсто всѣх тѣх разлика уз. ж: вѣра, летѣти, вртѣти, умѣти, бдѣдѣти, болѣти...

Češčina preglasuје samoglasnike izmed vsѣh slavjanskih narečij naj častěje и to na vis, pišuč po mehkih и po pomehčanih soglasnikih e, i město a, u, čto je jedna njenih naj slabějših stran; она stavlja:

e: *tejný, jeviti*... město а: с. тѣинъ, ѣвѣти... г. тайный, явить...

s. тајни, јавити... р. *tajny, jawić*... piši uz. тајни, јавити...

i: *jitro, jih, jicha, lid, čelist, již*... město

с. оу, ю: оутро, югъ, юха, людъ, челюсть, оуже...

г. утро, югъ, юха, людъ, челюсть, уже...

с. јутро, југ, јуха, људи, челюст, јур...

р. *jutro, . . jucha, lud, czelusić, już*... piši

uz. јутро, југ, јуха, људ, челюст, јуже...

i: *církev, císař, cíditi, bdíti, mníti, zříti, dlíti*... město e ali
 т: с. црѣкъвь, цѣсарь, цѣдити... г. церковь, цесарь, цѣдить...
 gl. *cerkva, cesar, cediti*... р. *cerkiew, cesarz, cedzić*... piši
 uz. церков, цесарь, цедити; бдѣти, мнѣти, зрѣти, длѣти...

i: *smích, sních, hřích, bída, dílo, míra, místo, víra*... město
 с. т: смѣхъ, смѣгъ, грѣхъ, бѣда, дѣло, мѣра, мѣсто, вѣра...
 г. смѣхъ, смѣгъ, грѣхъ, бѣда, дѣло, мѣра, мѣсто, вѣра...
 р. *śmiech, śnieg, grzech, bieda, dzieło, miara, miasto, wiara*...
 uz. смѣх, смѣг, грѣх, бѣда, дѣло, мѣра, мѣсто, вѣра...

i: *klíč, líbo, líto*... město ю

с. ключь, любь, лютъ...

г. ключъ, любый, люто...

с. кључ, љуб, љут...

р. *klucz, luby, luty*... piši

uz. кључ, љуб, љут...

Ovo pregláševanje je naj slabějša strana lěpe češćine; uže v pojedinih slovih děla směšnjavu, ješće večju pak v slovnici; na priměr, statna imena ženska imajuča mehek ali pomehčan so-glasnik pred koncovim а: с. доуша, кожа, овца; воля, земля, ве-
 черя... preglase а на е, čineč: *duše, kůže, ovce; vůle země, ve-
 čeře*... kako da bi bila srědnjega spola, kteri izhadja take na
 е: *pole, moře*... Naj večju směšnjavu činiva pregláševanje pak
 v sklanjanji statnih imen i v časovanji glagoljev, tako da je jinače
 prijetna i slovoizpitno izobražena češćina tēm daleko se oddaljila
 od jezika vsēh ostatnih Slavanov; na priměr stōjte ovdě padi
 preglášeni statnih imen mužskih, srědnjih i ženskih; tako se
 končivaju statna:

mužska: č. jedn. 1. *hrač*, 2. -e, 3. -i, 4. -e, 5. -i,

město: с. " " конь, -я, -ю, -я, -ю,

uz. " " конь, -а, -у, -а, -у,

srědnja: č. jedn. 1. *pol-e*, 2. -e, 3. -i; mn. 1. 4. 5. -e, 3. -ím,

město: с. " " пол-я, -я, -ю; -я, -ямъ

uz. " " поль-е, -а, -у; -а, -ем

ženska: č. jedn. 1. *vůl-e*, 4. -i, 7. -i; mn. 3. -ím, 6. -ích, 7. -ěmi

město: с. " " вол-я, -я, -ямъ; -ямъ, -ячь, -ями

uz. " " воль-а, -у, -ý; -ам, -ах, -ами

Tako se preglášuju i glagolji, na priměr:

č. jedn. 1. osoba: *biji, piši, kupuji* ...

město: c. „ „ *биѣ, пиши, купуѣ* ...

uz. „ „ *бију, пишу, купују* ...

č. mn. 3. osoba: *biji, piši, dělaji, kupuji* ...

město: c. „ „ *виѣтъ, пишитъ, дѣлаѣтъ, купуѣтъ* ...

uz. „ „ *бијут, пишуѣтъ, дѣлајут, купујут* ...

č. v velivnom načině: *dělej, dělejme, dělejte* ...

město: c. „ „ *дѣлай, дѣлайте, дѣлайте* ...

uz. „ „ *дѣлај, дѣлајте, дѣлајте* ...

Cěla časovanja se v češčině poměšaju ovim pregláševanjem. Glagolji opetovavni na *ити, ѣѣ* se časuju v cěloj slavjansčíně po časovanji petom po primerě: *дѣлати*, sama češčina jih pak preglášuje i jih tako spreměni, kako da bi se slike neurčitoga načina časovale po časovanji tretjem na *ити*, i slike sadajnoga časa po časovanji četvertom na *ити*: *хвалити*.

č. *shan-ěti, -ěl, -ěn; -im, -iš, -í, -íme, -íte, -eji* ...

c. *поган-ити, -ѣлъ, -ѣнѣ; -ѣѣ, -ѣѣши, -ѣѣтъ, -ѣѣте, -ѣѣте, -ѣѣтъ*

uz. *поган-јати, -јал, -јан; -јам, -јаш, -ја, -јамо, -јате, -јaju* ...

Tako preglášeno i prebrušeno ne piše ni jedno slavjansko pleme, samo jedini Čehoslavjani — pa ne vsi, jeden njih velik děl — Slovaki — piše i govori nepreglašeno, pa i Čehovi sami su po starom pisavali nepreglašeno. Toto pregláševanje se je počelo v 14. veku i onda su preučeni slovničarji se dětinsko zaljubili v ovo neslavjansko eekanje i iikanje tako, da su si izuměli škodljivo kazi-pravilo: Po mehkij i po pomehčanih soglasnikih se mora pisati *e* ali *i*; onda se je preglášovalo na vrat na nos: *čas, ješ, želař, jesný, objesniti* ... město *čas, jař, želař, jasný, objasniti* ... tako daleko se je to zagnalo, da su skušali preglášovati i po tverdih soglasnikih, pisuč: *nem, vem* město *nam, vam*. Tada se je počelo pisavati: *pečiji, naplniji, osvěčiji, ponižiji, kraliji, povišiji*. Videči, da se tēm skoro vsi samoglasniki tlačě v dva visoka samoglasnika *e* i *i*, su skušali některe izmed njih opet natrag, nazad i navdol preglasiti pišuč: *sjela, pjesmo, křjež* ... naměsti *sila, pismo, křiž* ...

Pozdněje su sicer několiko odhenjali i prestali od toga prečestoga pregláševanja, — pa ješče v našem časě je v někojih

slučajih prostorečje česko pravilněje od književne češćine; pristo ljudstvo česko rěka ješće do dnes lěpo nepreglašeno: *piju, pišu, sěju, miluju*... ako ravno spisovatelji uže 400 lět se trude popačiti pravilni govor i upeljati preglašeno: *piji, piši, sěji, miluji*... město pravilnoga nepreglašenoga. O tom piše Hanka na straně VIII.: „*piju, seju, miluju* ríkáme ješće posud, ač již po 400 let: *piji, seji, miluji* pišeme.“

Preglašeno pišu samo Čehoslavjani v Čeah i na Moravě, njih samo blizo 4 milijoni, vsi ostatni Slavjani, njih blizo 76 milijonov, pišu nepreglašeno: pisati nepreglašeno je zato lěpo i ugodno 76 milijonom Slavjanov, pisati preglašeno pa samo četirim milijonom. Da nije osobito lěpo to preglaševanje i da v slovnici preglašene koncovke pri sklanjanji i časovanji mnogo nereda dělaju: spoznaju učeni Čehoslavjani sami. Čelakovski poznamenjuje k sklanji statnih mužskih na straně 118. „kterážto samohlasná převrhlost ze 14. věku se piše; neboť dříve i v našem jazyku se skloňovalo: *muž - a - u*, jak to ostatni jazykové vesměs činí“ — i k sklanji statnih ženskich kaže na straně 143. „Obrazec měkkého skloňování českého ukazuje nam zřejmě, kterak všecky skloňovací samohlásky převrhly se v dvě nejvyšší a nejvyšší totiž *e* a *i*, čímž ale našemu nynějšímu jazyku nehrubě poslouženo i stojí v tom ohledu daleko pozadu za ostatními slovanskými sestrami. Plnější a rozmanitější bilotě ovšem staročeské skloňování, majíc tuto podobu, jak se nám z nejstarších památek našich jeví: *holubica, vola, - e, - i, - u, - e, - i, - ú.*“

V uzajemnom književnom jeziku bi se imelo toto česko preglaševanje po malu odstraniti, — to nije nič nemogućega, — su se spisovatelji nekđajni mogli navaditi gerdoga preglaševanja, se mogu sadajni spisovatelji isto tako lahko i ješće ložeje opet navaditi nepreglašenoga pisanja; mnogo se je od nekđajnoga prečestoga preglaševanja v češćině uže opustilo — isto tako se može po malu ješće već opuščati i posljednič scěla opustiti, — nepreglašeno pisati je ugodno všem Slavjanom, pa i Čehoslavjanom bi ne bilo nimalo neznano, jer jeden velik njih děl — Slovaki — piše od někada pa i sada nepreglašeno; v prostorečji českom se ale može svobodno preglaševati, kako je někomu milo i drago.

Tako to činivaju hvalevredno na priměr Rusi, koji v prostorečji samoglasnike različno zavijaju, pa pišu jih sovsěm těm pravilno.

Rusi izgovarjaju :

a beznaglasno po *ж, ш, ч, щ*, ako ne stoji v koncovkah sklanjavnih, kako *e*: *часы, ужесь, лошедь...* pišu ale pravilno: *часы, ужась, лошадь...*

e: izgovarjaju v některih slovih po moskovskom govorě kako *jo*: *лжонь, жожь, жолка, мждь, житжо, можо, зелјонаја берјоза...* pišu ale pravilno *г.*: *лень, ежь, елка, медь, житье, мое, зеленая береза...* izgovarjaju *e* po *ж, ш, ч, щ* kako *o*: *жолтый, чорный, щотка...* pišu ale: *желтый, черный, щетка...*

ѣ izgovarjajo kako *jo*: *гнјозда, звјозды, сјодла...* pišu ale pravilno: *гнѣзда, звѣзды, сѣдла...*

o beznaglasno izgovarjaju po moskovskom govorě kako *a*: *вада, харашо, маладой, гаварю...* pišu ale pravilno *г.* *вода, хорошо, молодой, говорю...*

Ješće mnogo častěje od Čehov přeglašuju Malorusi samoglasnike v svojem prostorečji govoreči na priměr:

лѣдъ, мѣдъ, вѣль, соколѣ, двѣрѣ, бѣбѣ, сѣль, кѣнь, кѣсть; tako i v 2. padě *мн. пѣль, нѣгѣ, гѣрѣ...* ale pišu pravilno po rusku: *ледь, медь, воль, соколь, дворѣ, бобѣ, соль, конѣ, кость; полей, ногѣ, горѣ...*

Ako Rusi, osobito Malorusi, v prostorečji samoglasnike tako različno preglášuju, pa pri vsěm tom jih pravilno pišu: začto bi ne mogli i Čehovi v prostorečji samoglasnike pregláševati, ale v uzajemnom književnom jeziku nepreglašeno jih pisati? V některih slučajih to uže sada dělaju, na priměr izgovarjaju:

ý kako *ej*: *bejk, sejr, bejva...* i pišu pravilno: *býk, sýr, býva...*

Poljščina preglášuje samoglasnike večji děl na vdol i stavlja :

a po soglasnikoma pomehčanima *l, rz*: *caly, caluje, lato, las, slad, blady, rzaz, rzadki, strzala...* město *с. ѣ*: *цѣль, цѣлоуѣкъ, лѣто, лѣсь, слѣдѣ, блѣдѣ, рѣза, рѣдѣкъ, стрѣла...* piši uz. *цѣл, цѣлѣју, лѣто, лѣс, слѣд, блѣд, рѣза, рѣдек, стрѣла...*

Stavlja :

ia po tverdih soglasnikih: *biaty, ciato, ciasto, dziad, dziatać,*

gniazdo, kwiat, miara, miasto, niewiasta, obiad, piana, siano, siadam, świat... město с. ѣ: бѣлъ, тѣло, тѣсто, дѣдъ, дѣлати, гнѣздо, цвѣтъ, мѣра, мѣсто, невѣста, обѣдъ, пѣна, сѣно, сѣдаѣ, свѣтъ... piši uz. бѣл, тѣло, тѣсто, дѣд, дѣлати, гнѣздо, цвѣт, мѣра, мѣсто, невѣста, обѣд, пѣна, сѣно, сѣдам, свѣт...

Stavlja :

o, io pred tverdimi soglasniki město e:

p. *biodro, czolo, pioro, siodło, siostra, żona, szosty...*

с. бѣдро, чело, перо, сѣдло, сестра, жена, шесты...

г. бедра, чело, перо, сѣдло, сестра, жена, шесты...

с. бедро, чело, перо, сѣдло, сестра, жена, шести...

č. bedro, čelo, pero, sedlo, sestra, žena, šestý...

uz. бедро, чело, перо, сѣдло, сестра, жена, шести...

Stavlja :

o: wrzód, wprzód... město ѣ, с. врьдъ, прѣдъ, г. вредъ, предъ

č. vřed, před... piši uz. ѣ ali e: врьд, прѣд...

Stavlja :

u samo v malo slovih: *bruzda, dluto, pułk, pułkownik* město

ó: *brózda, dlóto, półk, półkownik* — „s u psány schvalovati nemohu, poněvadž analogie u přirovnání s ostatními nářečími v polském čárkované ó žada, jakož se posud od dobrých spisovatelů psalo.“ Hanka na straně XVII.; с. бразда, длато, плькъ...

г. бразда, долото, полкъ, полковникъ... с. бразда,

длато... č. brázda, dlato, pluk, plukownik... uz. бразда,

длато, полк, полковник...

Po uzajemnom pravopisě se samoglasniki ne preglašuju niti po sposobě ruskom, niti po českom na vis, niti po poljskom na vdol.

§. 49. Samoglasniki *a, e, i, o, u* verlo berzo izgovorjeni se imenuju ploglasniki. Radi svojega berzoga izgovora imaju vsi v vsěh narečjih naših blizo jednaki zvuk. Pišu se različno, v staroslavjanščině ѡ, ѣ; ѡ obično za ploglasnika visoka è, ì; ѣ za globoka ò, ù; v sadajnih narečjih se pišu s potezom na pravo: à, è, ì, ò, ù; potez se jim nastavi samo v slovnicaħ i v slovarjih.

§. 50. Piši uzajemno za pogiblji vi ploglasnik pisme *e*, na priměr:

- с. орѣль, осѣль, коуныць, локыць, коныць, пѣсь; пѣськѣ, патѣкѣ...
 г. орель, осель, купецъ, ловець, конецъ, песь; песокъ, пятѣкъ...
 s. oraо... купац, ловац, конац, пас; пѣсак, петак, крѣпак...
 gsl. orel, osel, kupec, lovec, konec, pes; pĕsek, petek, krepek...
 ě. orel, osel, kupec, lovec, konec, pes, písek, pátek...
 p. orzeł, osioł, kupiec, lowiec, koniec, pies; piasek, piątek...
 uz. орел, осел, купец, ловец, конец, пес; пѣсек, петек, крѣпек...

§. 51. Někada se v sadajnih nařečjih umetne ploglasnik samo blagoglasja radi, kdě ga staroslavjanščina neima i onda se imenuje ploglasnikom blagoglasnim. Piše se po tom pravilě, kako ploglasnik pogibljivi uz. e:

с. огнь, жгль, котѣль...

г. огонь, уголь, котель...

s. ogaň, ugaľ, kotoa...

gsl. ogenj, vogelj, kotel...

č. oheň, uhel, kotel...

p. ogień, węgiel, kocioł...

uz. огонь, уголь, котел...

§. 52. Ploglasniki se i soglasnikoma *p* i *l* pravilno pristavljaju v staroslavjanščině i v sadajnih narečjih, na priměr: с. врьба, влькѣ, г. верба, волкѣ, p. *wierzba*, *wilk*, gsl. *verba*, *volk*: samo v serbsčini pri *p* se ploglasnik izpušča: врба, i v češčině ne vseгда, ale verlo često pri *r* i *l*: *vrba*, *vlk*... To je nelěpa serbska i češka pravopisna posebnost; škoda, da su gorotansko-slovenski spisovatelji v novějšej době počeli naslědovavši Serbe i Čehove take pri *r* izpušćati ploglasnik pišuc: *vrba*... Kojigod ploglasnik ali samoglasnik bi se napisal, bilo bi iz verstněje, nego da se izpusti.

Slovničarji sicer kažu: Ako se ploglasnika *ь*, *ъ* ali *e*, *o* na priměr v slovih: с. врьба, влькѣ, г. верба, волкѣ, gsl. *verba*, *volk* izpustita i se piše: s. врба, č. *vrba*, *vlk*, da sta onda *r* i *l* samoglasnika: pa v istině se ima ta rěč jinače i to ovako: ako se iz ploglasnih slogov *er*, *ol* = *рь*, *ль* izsuvneta dva ploglasnika *e*, *o* = *ь*, *ъ*, ostaneta dvě pismeni *r*, *l*, koje ste jamačno soglasnika, pa ne samoglasnika, — na najviše bi se mogla imenovati dvojajtima pismenoma, jer stojita za dvě pismeni, za *er* i *ol*.

V uzajemnom pravopisě se pologlasnik neima izostavljati.

§. 53. Pologlasnika **ь, ѣ** se v staroslavjansčíně soglasnikoma **р, л** zapostavljata: c. **връба, влѣтъ**; v sadajnih narečjih se pak naj običnějšě predpostavljata tako, da je pologlasnike jima predpostavljati sadajnoj slavjansčíně pravilo, zapostavljati pak samo ředka iznimka. O tom piše Čelakovski na straně 83. „A však kladení samohlásek před souhlásky *l* a *r* mnohem častější jest, nežli po nich; neboť toto předce jen co výmínka považovati se musí.“

V uzajemnom pravopisě stavljaj pologlasnik pred **р** i **л**.

§. 54. Pologlasni slog **ръ** stoječi v srědě slova se v sadajnih narečjih naj običnějšě piše *ep*; izpušča se pologlasnik samo v serbščině, v češčině pak samo pred tverdimi soglasniki, zato:

V uzajemnom pravopisě stavljaj za pologlasni slog **ръ**, uz. *ep*; na priměr:

c. **връба, врътъ, прѣвѣтъ, мръзѣти, трѣпѣти, срѣдце, срѣтъ, зръно . . .**

г. **верба, верхъ, первый, мерзѣть, терпѣть, сердце, серпъ, зерно . . .**

s. **vrba, vrh, prvi, mrzeti, trpeti, srce, srp, zrno . . .**

gsl. **verba, verh, prvi, merzeti, terpeti, serce, serp, zerno . . .**

č. **vrba, vrch, první, mrzeti, trpěti, srdce, srp, zrno . . .**

p. **wierzba, wierzch, pierwo, mierzić, cierpieć, serce, sierp, ziarno . . .**

uz. **верба, верх, prvi, мерзети, терпети, сердце, серп, зерно . . .**

§. 55. Pologlasni slog **рѣ** stoječi v srědě slova se piše različnějšě, nego **ръ**, ale, ako se vse prav prevdari, se skaže, da take **рѣ** se poznamenuje v narečjih naših naj običnějšě s *ep*, namreč v ruščině večji děl, v gorotanskoj slovenščině vseгда, v češčině pò mehkijh soglasnikih; — samo po tverdih soglasnikih izostavlja češčina pologlasnik, serbščina to činiva vseгда, poljščina piše obično *ar*, někada *ier*, ruščina piše *op* samo po tverdih soglasnikih **г, х, к** zato:

Piši za pologlasni slog **рѣ** uzajemno *ep*: na priměr:

с. бръзъ, връста, дрѣнь, дрѣжати, мръзѣти, мрътъвъ, тврѣдъ...
 г. борзый, верста, дернь, держать, мерзнуть, мертвый, твердый...
 s. brz, vrsta, drn, držati, mrznuti, mertev, tverd...
 gsl. berzo, versta, dern, deržati, merznuti, mertev, tverd...
 č. brzo, . . . drn, držeti, mrznouti, mrtvý, tvrdý...
 p. barzo, warsta, darn, dzierżec, marznąć, martwy, twardy...
 uz. берзо, верста, дерн, держати, мерзнути, мертви, тверді...

с. трѣгъ, трѣнь, сѣрна, урѣнь, грѣбъ, грѣло, хрѣтъ, крѣмь...
 г. торгъ, тернь, серна, черный, горбъ, горло, хортъ, кормь...
 s. trg, trn, srna, crn, grb, grlo, rt, krm...
 gsl. terg, tern, serna, čern, gerb, gerlo, hert, kerm...
 č. trh, trn, srna, černý, hrb, hrdlo, chrt, krm...
 p. targ, ciern, sarna, czarny, garb, garło, chart, karm'...
 uz. терг, терн, серна, черн, герб, герло, херт, керм...

§. 56. Pologlasni slog лъ stojeći v srědě slova se v sadajnih narečjih naj običněje piše s ол, namreč v ruščině po tverdih soglasnikih; po mehkih se piše sicer ел, ktero se pak izgovarja take ол i би se imelo i ол pisati; v gorotanskoj slovenščině se piše vsegda ол, v poljščině po mehkih soglasnikih z, sz, cz take ол, jinače pak tako različno, da se niti něko prāvilo ustanoviti ne može, namreč ел, ил, ол, ул, лу; samo v serbščině se piše stegnuto у, v češčině лу, ali pak se pologlasnik izostavi, zato:

Piši za pologlasni slog лъ uzajemno ол, na priměr:

с. влѣкъ, влѣна, плѣкъ, плѣнь, млѣкнѣ, длѣгъ, тлѣвъ,
 г. волкъ, волна, полкъ, полный, молкну, долгъ, толку,
 s. vuk, vuna, puk, pun, muknem, dug, tucem,
 gsl. volk, volna, polk, poln, molknem, dolg, tolčem,
 č. vlk, vlna, pluk, plný, mlknu, dluh, tluku,
 p. wilk, wełna, pułk, pełny, milknę, dług, tłukę,
 uz. волк, волна, полк, полн, молкну, долг, толку,

с. тлѣстъ, стлѣнь, жлѣна, жлѣтъ, жлѣвъ, улѣнь...
 г. толстый, столпъ, желна, желтый, желчь, чѣльнъ...
 s. tust, stup, žuna, žut, žuč, čun...
 gsl. tolst, stolp, žolna, žolt, žolč, čoln...
 č. tlustý, sloup, žluna, žlutý, žluč, člun...

p. tlusty, slup, žolna, žólty, žolc, czoln...

uz. толст, столп, жолна, жолт, жолч, чолн ...

§. 57. Staroslavjansko *ла, ра* v srědě slov se píše v sadajních našich jezikech v obče řečeno take *ла, ра* = *la, ra*; samo poljščina ima ne malo slov, v kojich stavlja *lo, ro*; ruščina ima jih samo blizo 40, v kojich stavlja *оло, оро* město *ла, ра*; v někojih ruskich slovih je oboje navadno *ла, ра* i *оло, оро*: *злато, младый* — *прахъ, хранить, бранить* i *золото, молодой, порохъ, хоронить, боронить*... kdě je naravno *ла, ра* izverstněje od *оло, оро*, zato:

Piši za c. *ла, ра* uza jemno *ла, ра*; na přiměr:

c. власъ, блато, глава, гласъ, класъ, кладѣ, слама, хладъ...

г. волосъ, болото, голова, голосъ, колосъ, колода, солома, холодъ...

s. влас, блато, глава, глас, клас, кладѣ, слама, хлад...

č. vlas, hlato, hlava, hlas, klas, klada, slama, chlad...

p. włos, błoto, głowa, głos, kłos, kłoda, słoma, chłod...

uz. влас, блато, глава, глас, клас, кладѣ, слама, хлад...

c. брада, брана, врана, град, краљ, крава, мракъ, прагъ...

г. борода, борона, ворона, городъ, король, корова, морокъ, порогъ...

s. brada, brana, vrana, grad, kralj, krava, mrak, prag...

č. brada, brana, vrana, hrad, král, kráva, mrak, prag...

p. broda, brona, wrona, grad, król, krowa, mrok, prog...

uz. брада, брана, врана, град, краљ, крава, мрак, праг...

§. 58. Помехчано *рѣ* se píše obično v sadajnih našich jezikech take *рѣ* = č. *ře*, p. *rze*, samo někada preglasi češčina slog na vis *ří*, i poljščina navdol *rzo* (§. 37.), samo jedina ruščina píše *epe*; zato:

Piši za c. *рѣ* uza jemno *рѣ*; na přiměr:

c. брѣгъ, дрѣво, прѣдъ, прѣ... прѣвести, брѣза, врѣдъ...

г. берегъ, дерево, передъ, пере... перевести, береза, вередъ...

s. bręg, drwo, przed, pre... przewieść, brzoza...

č. břeh, dřevo, před, pře... převést, bříza, vřed...

p. brzeg, drzewo, przed, prze... przeweść, brzoza, wrzod...

uz. брѣг, дрѣво, прѣд, прѣ... прѣвести, брѣза, врѣд...

§. 59. Staroslavjansko *ср* se píše v vsěh našich glavnih jezi-

kih *cp*; sama jedina češčina stavlja *str*, pa i ona je imela v staroj dobi *sr*, kako to imaju podnes Slovaki v pismě i v govorě, zato :

Piši za c. *cp* uzajemno *cp*; na priměr:

c. сребро, срака, срѣда...

r. сребро, сорока, середа...

s. сребро, срака, срѣда...

č. stříbro, straka, středa...

p. srebro, sroka, srzoda...

uz. сребро, срака, срѣда...

§. 60. Staroslavjansko *yp* se v naših narečjih različno zavija, vendar:

Piši za c. *yp* uzajemno *yp*; na priměr:

c. урѣко, урѣвий, урѣшина, урѣпъ, урѣда...

p. черева, черевикъ, черешня, черепъ, череда...

s. прѣво, прѣвља, прѣшња, прѣп...

gsl. črevo, črevelj, črešnja, črep, čreda...

č. střevo, střevíc, třešně, střep...

p. trzewo, trzewik, trześnia, ... trzoda...

uz. чрево, чревик, чрешња, чрѣп, чрѣда...

§. 61. Pomehčovanje soglasnikov je obično vsej slavjanščině, pa nije jednako močno razširjeno v vsěh narečjih.

Serbščina i v obče jugoslavjanska narečja pomehčuju naj manje, samo л, н, д, т pišuč: љ, њ, ѣ, ѣ, gorotanska slovenščina ješče *r* pišuč *rj*; ostale pomehčavne soglasnike samo pred **ѣ**.

Ruščina i osobito poljščina pomehčujete soglasnike prečesto, nad vse to jih ruščina take potverdjuje. Po rusku su pomehčavni soglasniki: в, б, п, м, н, л, р, д, т, з, с. Čto več, pomehčuju se protinaravno take vseгда tverdi г, х, к: гибель, хижа, кисель; недуги, духи, полки, ноги, блохи, руки; onda i vseгда mehki ж, ш, ч, щ, ц: животъ, шило, число, щи... — Isto tako protinaravno se po naravě vseгда mehki potverdjuju tēm, da se jim privěsi ѣ: жѣ, шѣ, чѣ, щѣ, цѣ. Ruski slovničarji su si izmislili neistinito pravilo glaseče: Statna imena izhadjajuča na ѣ su mužska, izhadjajuča na ѣ ženska, i da bi to neistinito pravilo obveljalo, privěšuju protinaravno i statnim mužskim na mehke soglasnik izhadjajučim, kako vele, znak tverdosti ѣ: ножѣ, кошѣ,

врачъ, отецъ, плушь... čem se pak ruskomu pravopisu malo pomogne, nego odmogne, jer pri všem tom ostanu v ruščině mužska statna na ъ: конь, моль... dakle ostane ono pravilo neistinito.

Po poljsku je čezměrno vse pomehčano i zmučkano. Pomehčani soglasniki su: *b', ć, ń, ó, ó, ó, ś, ó, ź, dz, rz, ł*. V poljskom pravopisě se ne vidi to čezměrno često pomehčovanje tako jasno, jer se znamenuje na več načinov, jasněje se skaže, da je skoro vse pomehčano, ako se poljščina piše pravopisom uzajemnim, jer se v njem vse pomehčuje na jeden isti način, to je jerom (ь), na priměr: *wieść, pierśi, pierścień*... to je, kako bi pisal uz. вьесьть, пьерсьы, пьерсьтьень. Pomehčujeta se v poljščině take protinaravno dva po naravě vseгда tverda soglasnika *g, k*: *plugi, plugiem, gibki, gibkiego*... to je, kako bi pisal uz. плугы, плугьем, гибкы, гибкьего... Někada se jeden isti slog pomehča po dvojno, čto je ale vsakako preveč, na priměr: *dziad, dziedzina, anieli, żydzi, miedz*, (*dz* je pomehčano *д = дь, ia, ie, i* su jerovani samoglasniki: *ѡ, ѣ, ѡ*), to je toliko, kako da bi napisal: дьѡд, дьѣдьѡина, аньельѡы, жидьѡы, мьдзь. Poljščina pomehčuje mnogo slogov, kteri se v ostalih narečjih nepomehčano pisavaju, na priměr: *с. дѣло, десять, дрьжѣ*, to se piše po poljsku vse pomehčano ovako: *dzielo, dziesięć, dzierżę*; v slovih *пѣниѣ, несѣниѣ* se pomehčaju jednako vsi slogi s *ie*: *pienienie, niesienie*.

Člověk se mora čuditi, kako može biti v jeziku tako junačkoga i vitežkoga naroda, kako je narod poljski, vse tako pomehčano, smučkano i smečkano. Čelakovski piše o tom na straně 32. „Nej bujněji rozprostřely jsou se měkké slabiky po ruštině a poljštině, kteréžto přicházejí-li zhusta, zvláště po jednoduchých sikavkách, nedá se jazyk ospravedlniti od výčitky jakési hravé štěbetavosti. Průpovídky zajisté, jako tato jest: *cieszyc się dziecięciem*, a na sta podobných tomu zůstávají vždy pohádkou v řeči tak rekovného národu jako jest polský.“

Med serbščinoj na jednoj straně i ruščinoj i poljščinoj na drugoj straně v srědě stojite na lěp prikład uměrenoga pomehčovanja staroslavjansčina i češčina.

Češčina pomehčuje *ň, ř, đ, ł*, kromě těch pismen ješče: *v, b, p, m, l*, ta posłědnja pa samo, ako slědi i ali *ě*, jinače se po-

mehčanje ne poznamuje niti onda, kada *i* odpade, na priměr: *mluv, hub, top, lom* — od *mluviti, hubiti, topiti, lomiti*.

Samo jedno od slovníčarjev izmišljeno pravilo děla češčině směšňavu v pomehčevanji slov. To kazipravilo glasi: Po mehkom ali pomehčanom soglasniku se ima pisati mehek samoglasnik. To pravilo ne velja. Po tom pravilě bi se slog ne ředko pomehčal po dvakrat, čto nikako nije potřeba — jedenkrat bi se pomehčal po mehkom soglasniku i drugič po mehkom samoglasniku; jednoga pomehčanja dosta za jeden slog! Ako se piše na priměr: *bratři, komari*, znamenuje ř jamačno *рь*, zatim jerovano *i* gotovo *ь*, zato bi sverha stoječi dvě slovi uzajemno pisane morale ovako izgledati: *братры, комары*; piši samo jedenkrat pomehčano: *братры, комары*...

Uzajemno pravilo:

Vsegda tverdi soglasniki *г, х, к* i vsegda mehki: *ж, ш, ч, ц, ј* se ne pomehčuju i ne potvrđuju, jer bi bilo izlišno i protinaravno; nego pomehčuju se *л, н, р, д, т* tēm, da se jim *ь* privesi, kromě tēh ješče: *в, б, п, м, з, с*, ako i kdě je potřeba.

§. 62. Jeden velik děl slavjǎnščine, namreč staroslavjanščina, ruščina i serbščina, pomehčuje ustnične soglasnike *в, б, п, м* pristavljajuč jim *ль* — drugi velik děl, namreč češčina i poljščina, pristavljajuč samo *ь*.

Uzajemno se mogu ustnični soglasniki *в, б, п, м*, jednako veljano pomehčati s *ль* ali samo s *ь*, na priměr:

с. земля, оуправляти, поставляти, ловленъ, купленъ...

г. земля, управлять, поставлять, ловленъ, купленъ...

с. земля, управљати, постављати, ловљен, купљен...

č. země, rozpravěti, postavěti, loven, topen...

р. zemia, uprawiać, postawiać, lowion, topion...

uz. zemља, управљати, постављати, ловљен, купљен...

i: zemља, управљати, постављати, ловљен, топљен...

§. 63. Jedina serbščina pristavlja pomehčavni *л* soglasnikom *в, б, п, м* ne samo, kada su jerovani, nego krivo i onda, kada su jotovani, k čemu napoměni Babukič na straně 7. „Bolje bi věndar bilo, da se zubni glas *л* svagđě bez razlike ne umitje.“

Uzajemno se *в, б, п, м* neimaju pomehčovati pismenom *ль*, ako su le jotovani, kako to serbščina činiva:

- c. здравіе, копіе, кравіи, прѣвии ...
 г. здоровье, копіе, коровей, первый ...
 s. zdravьe, kopьe, kravьи, prvьи ...
 č. zdravi, kopí, kraví, prvni ...
 p. zdrowie, kopia, krowi ...
 uz. zdravije, kopije, kraviji, prvi ...

§. 64. Pomehčano ль se v slavjanščině verlo različno izgovarja i piše, i to c. жд, г. ж, s. ѣ, gsl. j, č. z, p. dz; pomehčiteljno pisme ъ ne děla pritom skoro nikake težkoče, nego se piše i izgovarja, kako uprav značaj vsakoga narečja terja: c. i г. ж, gsl. j, čp. z; većju smešnjavu děla pisme д, po staroslavjansku i po poljsku se piše prav, samo da se po staroslavjansku postavlja д po pomehčiteljnom znaku ж = жд мѣsto pred njega, po rusku se izostavlja obično, po česku i gorotanskoslovensku se izostavlja vseгда, i po serbsku se piše pravilno ѣ = дь, čitaj dj; zato:

Kada stoji c. жд, г. ж, s. ѣ, č. z, p. dz na mĕstě дь, piši po uzajemnu slovoizpitno дь i izgovarjaj ga vsako narečje po svojem, na primĕr:

- c. нѣжда, межда, прѣжда, сѣжда, жѣжда, рѣжда, медвѣждій,
 г. нужда, межа, пряжа, сажа, жажда, ржа, медвѣжій,
 s. nuĥa, meĥa, preja, saja, jeĥa, rĥa, medvĕĥij,
 č. nouze, meze, přize, saze, žizeň, rez, medvězí,
 p. nędza, miedza, przędza, sadza, żądza, rdza, niedzwiedzi,
 uz. нудьа, медьа, предьа, садьа, жедьа, редьа, медвѣды,
 c. пробуждати, осуждати, рождєнѣ, боужденѣ ...
 г. пробужать, осужать, роженѣ, буженѣ ...
 s. izbuĥati, osuĥati, pojen, buĥen ...
 č. probouzeti, osuzovati, rozen, buzen ...
 p. prebudzać, osądzać, rodzony, sądzon ...
 uz. пробудьати, осудьати, родьен, будьен ...

§. 65. V pisanji c. шт, to je ш, se děli slavjanščina na dvě veliki strani, jedna, to je ruščina i gorotanska slovenščina, piše ч, druga, to je češčina i poljščina, piše ц, jedina serbščina ima h, zato:

Piši za c. шт = ш uzajemno ч a li ц, na primĕr:

- с. ноцъ, моцъ, печь, пища, свѣща, плещи, тысящъ, царевницъ, горящій...
 г. ночь, мочь, печь, пища, свѣча, плечо, тысяча, царевичъ, горячій...
 s. ноћ, моћ, пећ, пића, свѣћа, плеће, тисућа, краљевић, горући...
 gsl. noč, moč, peč, piča, sveča, pleče, tisuč, kraljevič, goreći...
 č. noc, moc, pec, piče, svíce, plec, tisíc, královic, horoucí...
 p. noc, moc, pec, piča, świeca, plescy, tysiąc, krolewic, gorący...
 uz. noc, mocz, pecz, piča, śwѣca, плече, тисуч, краљевиц, горечи...
 i: noc, moc, pecz, piča, свѣца, плещи, тисуч, краљевиц, горуци...

V některih slovih se město ш пише ali шч ali шть: шчука, стернішче... ali: штыука стерніштье...

§. 66. Izmed vsch glavnih naših jezikov pokratjuje slova naj čestěje jezik česki; preglāševanje samoglasnikov i pokratjevanje slov to ste dvě naj slabějše posebnosti češčine.

Pokratjuju se statna imena srědnjega spola končēča se e. na **ie** v naših narečjih različno, piši uz. ije:

- с. посълание, знаменіе, житіе, оученіе, веселіе, древіе...
 г. посланіе, знаменіе, житіе, ученье, веселье, питье...
 s. sretenije, znamenje, pihe, učenje, veselje, drevje...
 č. znamení, listí, kamení, učení, kazaní, dříví...
 p. kazanie, znamie, liście, uczenie, wesele...
 uz. poslanije, znamenije, žitiije, učenje, veselije, drevije, pitije, listije, kamenije... ali: poslanije... *6e*

Naj većju směšnjavu děla toto česko pokratjevanje tēm, da se imena statna i pridavna ne pokratjuju samo v padě pervom, nego skoz cělu sklanju, čim se nepotrěbno napravljaju někake nove, ostaloj slavjanščině neznane sklanje takih statnih i pridavnih imen, kterih padí se končivaju većji děl na *i*; v pravopisě uzajemnom se moraju sklanjati nepokratjeno; na priměr:

Statna imena srědnjega spola na **ie** se sklanjaju:

с.	jedn.	1.	4.	5.	посълани-іе,	2.	-іа,	3.	-іуѣ,	6.	-і,	7.	-іемь
č.	"	"	"	"	psan-í,		-í,		-í,		-í,		-ím
uz.	"	"	"	"	poslaní-je,		-ja,		-ju,		-ji,		-jem
с.	mn.	1.	4.	5.	посълани-іа,	2.	-іи,	3.	-іемъ,	6.	-іихъ,	7.	-іи
č.	"	"	"	"	psan-í,		-í,		-ím,		-ích,		-ími
uz.	"	"	"	"	poslaní-ja,		-j,		-jem,		-jix,		-ji

Statna imena ženska na **ia** se sklanjaju:

c. jedn.	1. ладі- ѡ , 2. - ѡ , 3. - н , 4. - ѡ , 5. - ѡ , 6. - н , 7. - ѡѡ
č. „ „	lod- í , - í , - í , - í , - í , - í , - í
uz. „ „	ladí- ja , - je , - ji , - jy , - je , - ji , - ?
c. mn.	1. 4. 5. ладі- ѡ , 2. - ѡ , 3. - ѡѡѡ , 6. - ѡѡѡ , 7. - ѡѡѡ
č. „ „	lod- í , - í , - ím , - ích , - ími
uz. „ „	ladí- je , - j , - jam , - jax , - jami

Pridavna mehka i pomehčana se isto tako pokratjuju, i to v spolě mužskom i srědnjem :

	m. sr.	m. sr.
c. jedn.	1. божі- н , - ѡ , 2. - ѡго , 3. - ѡѡѡ , 4. - н , - ѡ , 6. - ѡѡѡ , 7. - ѡѡѡ	
č. „ „	bož- í , - ího , - ímu , - í , - ím , - ím	
uz. „ „	boží- ji , - je , - jega , - jemu , - ji , - je , - jem , - jim	

v spolě ženskem :

c. jedn.	1. божі- ѡ , 2. - ѡ , 3. - ѡѡ , 4. - ѡѡ , 6. - ѡѡ , 7. - ѡѡѡ
č. „ „	bož- í , - í , - í , - í , - í , - í
uz. „ „	boží- ja , - je , - jej , - jy , - jej , - jej? - jy?

v vsěh spolih :

	m. sr. ž.	m. sr. ž.
c. mn.	1. божі- н , - ѡ , - ѡ , 2. - ѡѡѡ , 3. - ѡѡѡ , 4. - ѡ , - ѡ , - ѡ , 6. - ѡѡѡ , 7. - ѡѡѡ	
č. „ „	bož- í , - ích , - ím , - í , - ích , - ími	
uz. „ „	boží- ji , - ja , - je , - jix , - jim , - je , - ja , - je , - jix , - jimi	

Po totom pokratjevanji se češčina tako močno oddaljuje od značaja slavjansčine, kako nijedno jino narečje; statna srědnjega spola na **ѡ** dobe scěla neznanu sklanju, vsi padi jednotni se končivaju na **í**, samo sedmi na **ím**; statna ženskoga spola na **ѡ** imaju v cělom jednotniku samo **í**, pridavna mehka se sklanjaju isto tako neznano. Toto pokratjevanje i pregláševanje naj već pogerduje jinače lěpu i prijetnu češčinu; ako bi česki jezik se po malu odvadil pokratjevanja i pregláševanja i se pisal cirilicoj, postal bi samo těm uže jezikom vseslavjanskim.

§. 67. Skoro vsa slavjanska narečja imaju već ali manje tu vlastnost, da pri glagoljih stojećih v drugom obrazě rado izpušćaju soglasnik stoječi pred koncovkoj **нѡти**, zvláště kada se već soglasnikov nakupi. Některa narečja si ale preveč dozvoljavaju i izsuvaju prečesto pismena, čim se koren i poměn slov čez měru potemni; na priměr česki glagolji: *kydnouti* (mečem), *kysnouti* (těsto kysne) i *kydnouti* (rukavicu do oči) zgube scěla svoje

značenje, ako se soglasnik pred *nouti* izpusti, jer onda vsi trije glase jednako: *kynu, kynouti*. Zato piše Čelakovski na straně 302. „Některá však nářečí naše předce v této věci příliš sobě povolují seslabující tím nad míru své slovní kmeny...“

Piši koliko moguče slovoizpitno i rado naslěduj ono narečje, koje soglasnik pred *нѣти* ne izpušća:

c. то(п)нѣти, блѣс(к)нѣти, ка(п)нѣти, тагнѣти, ослѣпнѣти...

r. то(п)нуть, блес(к)нуть, ка(п)нуть, тя(г)нуть, вя(д)нуть, гля(д)нуть..

s. то(п)нути, бри(г)нути, утр(п)нути, потегнути...

č. to(p)nouti, blesknouti, tisknouti, vadnouti, tahnouti...

p. uto(p)nać, cis(k)nać, pis(k)nać, więdnąć, oślepnąć...

uz. тонуті, блескнути, капнути, тегнути, ослепнути, веднути, бринути, утерпнути, тискнути, піскнути...

§. 68. Jeden velik děl slavjanščine, to je staroslavjanščina, ruščina i serbščina, izsuvlja pri glagoljih obraza pervoga, kterih koren se konči na *д, т*, ta dva soglasnika v pričastji časovavnom pred *лѣ*, drugi velik děl slavjanščine, to je češčina i poljščina i grotanska slovenščina, pak *д, т* ne izsuvlja; zato:

Pišuč uzajemno ne izsuvljaj v pričastji minulom časovavnom pred *лѣ* pri glagoljih pervoga obraza, kterih koren se konči na *д, т*, ta dva soglasnika:

c. палѣ, краглѣ, сѣлѣ, цкѣлѣ, чѣлѣ...

r. палѣ, краглѣ, сѣлѣ, цѣлѣ, чѣлѣ...

s. пао, крао, сео, цвао... naprotiv:

č. padl, kradl, sedl, květl, četl...

p. padł, kradł, siadł, kwiatł...

gsl. padel, kradel, sedel, cvetel...

uz. падл, крадл, сѣдл, цѣтл, четл...

§. 69. Ne podvojuj pismen, kromě ako slovoizpit těrja. To se zgodi v slovih složenih, v kterih predstojeće slovo se konči onim istim pismenom, s kterom slědeće slovo počinja: uz. беззаконіе, изидати, беззубі, поддани. Samo verlo malo slov podvojava pismena neslovoizpitno: r. соединенное, особенное... s. Анна, суббота... č. učennik... piši uz. сојединеноје, особеноје, Ана, субота, ученик...

§. 70. Samo několiko slov ima v sadajnoj slavjanščině pismena v krivom redě.

Pišuč uzajemno stavljaj pismena v pravom redě.

с. лауѣнь, длань, шьжати, плк-ти, -вж, бхуелл; всь, всьмбъ, всьм-доу; шьгла, дверь, цвксти, цвѣтж, кронива, медвѣдъ, дозрѣти, дозрѣль, отдѣхнѣти...

г. ачєнъ, ачность, ладонь, жмурить, допалывать, пчела...

с. сав, све, сва, сваки, посвуда...

č. mlha, dříví, kvěsti, tkvu; včela, kopřiva, nedvěď...

р. dojrzeć, dojrzały, drzwi, oddetchnać, odemknać...

uz. лачєн, лачность, длан, жмурити, доплѣвати, бчєла, вєс, вєа, вєє, вєакі, повєсуда; мєгла, двєрї, цвѣтєтї, цвѣтїм, крєпїва, мєдвѣд, дозрѣтї, дозрѣл, оддєхнутї, одмєкнутї...

§. 71. Staroslavjanščina, ruščina i češčina sicer se derže tako izverstno slovoizpita i tako ředko spreměne, ali izpuste, ali pristave neslovoizpitno něko pisme, da skoro nije vrědno spoměnjati; na priměr:

Staroslavjanščina piše někada: поустыни, милостни, грєти město: поустыних, милостних, грєбсти, piše město: раз, без, из, вѣз pred močnejšimi soglasniki рас, бес, ис, вѣс: раскопати, бесконьуиъ, искоупити, вѣскликнѣти; pred з i с piše neslovoizpitno: ра, бе, и, вѣ: раставити, безаконїє, ислѣдити, вѣзидати. O tom piše Dobrovski na straně 33. „Immo et optandum foret, ut из ac reliquae praepositiones litera з terminatae, ante omnes consonas per з scriberentur. (Vsakako bi bilo želeti, da bi se из i ostali predlogi na з izhadjajući pisavali pred vsěmi soglasniki pismenom з.)

Pišuč uzajemno piši slovoizpitno: разкопати, безкончен, изкупити, возкликнути; раставити, безаконїє, изслѣдити, воззидати...

Ruščina v prostorečji izgovarja někada neslovoizpitno soglasnike: в, б, д, г, з, ж na konci sloga, kako: ф, п, т, к, с, ш: дупъ, царєфъ, готъ, снѣкъ, образъ, рошъ... někada soglasnike с, т, к kako з, д, г: зборъ, женидба, г Богу... piše ale lěpo slovoizpitno: дубъ, царєвъ, годъ, снѣгъ, образъ, рожъ, сборъ, женитва, к Богу...

Verlo ředko si ruščina dovolji něki soglasnik neslovoizpitno spreměnitì, izostavitì ali pristavitì, na priměr: исчислїть, семь, вонзать, довлѣтъ, баринъ, бариня, сударь, батырь... piši uz. izčisliti, седем, внїзати, доволь єст, бојарїн бојарїнѣа, государь, богатїрь...

Češčina v prostorečji sicer izgovarja nekada soglasnike: *b, v, d* na konci slov neslovoizpitno kako *p, f, t*: *bapka, spof, slatky*... nekada soglasnike: *s, t, k* kako *z, d, g*: *zbor, svadba, g Bohu* i krute slova ješče jinače izgovarjajuč jih čenčasto i lenivo: *licky, počev*... piše ale lépo slovoizpitno: *babka, spev, sladky, sbor, svatba, k Bohu; lidsky, podšev*...

Verlo rědko piše češčina něki soglasnik neslovoizpitno: *křest, křtu, křtiti, pohřeb, pohřbu, třtina*... piši uz. *крест, кресты, крестити, погреб, погребы, тртина*...

§. 72. Poljščina greši verlo često proti slovoizpitnomu pravopisu, jer si dovoljuje velike i česte nedoslědnosti tako, da se hoče poljski pravopis izopačiti v gerdo nevezanost i razuzdanost i pri vsěm tom je ješče naj žalostnějše to, da v tom neslovoizpitnom kazeniji jezika svojega nověji spisovatelji ješče neprestano dalje postupaju.

Izpušćaju se pismena, na priměr: *i, j, n, t*: *nam, miano, mianować, łza, narznić; gnić, doić; iżadny, ijeden; radosny, żallosny*... piši uz. *імам, іме, іменовати, солза, нарезнути; гаяіті, доіті; ніжадні, ніједен; радостні, жалостні*... Sprehěnjaju se soglasniki svojevoljno i neslovoizpitno: *chrzest, chrztu, dech, tchu*... město: *chrzestu, dechu*... Poměšata se sovšem različna predloga *s* (cum, mit) i *z* (*iz, ex, aus*): *s panem, z bogiem; spoić, złączyc; zetrzeć, start, ścieram; roskosz, rozkocham, proźba, zmiłuj se, wojewodztwo, ludzki, bliski, prze, przetiw; nasi, starsi*... O tom piše Čelakovski na straně 44. „Jak ve mnohém jiném panuje u Polákův i v tomto ohledu ve psaní veliká nedůslednost a libovolnost. Tak u př. zanedbal se u nich důležitý rozdíl dvou předložek *z* a *s* (*изъ, со*), jež každý Slovan sic přísně rozeznává, a obou stalo se nejhorší pomatení: *s panem, z bogiem, spoić, złączyc; zetrzeć, start, ścieram*; dale: *gdy* a *kiedy* (kto), některi: *roskosz a rozkocham, proźba, tchu* (*dech*), *bliski* atd. atd., v kterémžto neladě a kazení jazyka svého novější spisovatelé vždy dále postupují. Nevázanost takováto se slovanského stanovistě vždy litovati se musí.“ —

Piši zato uzajemno: *с паном, с Богом, спойіті, случіті, сотрїті, стерл, стїрам; розкош, розкохати, просба, смілуй се, војеводство, лудскі, близкі, про, против; наші, старші*...

§. 73. Serbščina i ugerskoslovenščina ste scěla odstúpile od pravopisa slovoizpitnoga i se deržite pravopisa prostorečnoga; osobito pišu prostorečnim pravopisom oni Serbi, kteri naslěduju Vuka Štefanoviča Karadžića.

Nije naša naměra i ne može biti, po drobnu navoditi vse pogrěške prostorečnoga pravopisa, nego ovdě se navode samo pogrěške naj običnějše i one, kojimi se od ostalih narečij naj već razlikuje. — Po prostorečnom pravopisě serbščina pismena neslovoizpitno spreměnja, izpušća i slova ješće jinače kruti, namreč ne řědko izgovarja i piše soglasnike б, д, з, ж pred soglasniki močnějšimi kako п, т, с, ш: љубак, љупко; сладак, слатко; низак, ниско; тежак, тешко... Soglasnike с, т, к izgovarja i piše pred soglasniki mehčajšimi na priměr: с Богом, сватба, к Бору... kako з, д, г: з Богом, свадба, г Бору...

Město soglasnika л stojećega na konci sloga se neslovoizpitno izgovarja i piše po serbsku о, piši uz. л:

s. волъ, орълъ, котлъ; мѣсль, соль, метнѣлъ, хвалилѣ...

r. volъ, oreлъ, kotelъ, myslъ, solъ, metnulъ, xvalilъ...

s. воо, орао, котао, мисао, соо, метнуо, хвалио...

č. vůl, orel, kotel, mysl, sol, hasnul, chválil...

p. wól, orzeł, kocieł, myśl, sol, gasnał, gonił...

uz. вол, орел, котел, мисел, сол, метнул, хвалил...

Da piše serbščina о město л дěла veliku směšnjavu, jerbo tēm dobe mužska i ženska statna končěća se vlastně na л koncovku о, kako da su srědnjega spola. Slovoizpit těrja strogo v těh slučajih pisme л, piše se i od vsega slavjanstva; sami jedini Serbi pisavaju о, i Slovaki u, vsi ostali Slavjani л, njih već od sedemdeset milijonov, pa i Serbi i Slovaki pišu л vsegda, kada se slovo podaljša: s. воо, вола, орао, орла, котао, котла... Škoda, da spisovatelji horvatski zapustivši v tom pravilni govor ljudstva horvatskoga govorečega: *dal, hvalil, pital, pisal*... se sile po serbskoj neslovoizpitnoj posebnosti pisati о: *dao, hvalio, pitalo, pisao*...

Pisme x se v někojih stranah serbskih verlo slabo izgovarja, tako da se skoro ne čuje i po serbsku se s tēm korenitim i pristnim slavjanskim pismenom scěla mačehinski postupa, stavlja se město njega někada e, někada j, čestěje k, naj običněje se so-

vsěm izostavlja; za *x* se piše rado *ѣ*: slovoizpit ale těrja strogo da se *x* ne spremenja s jinim pismenom i da se ne izostavlja, nego da se vseгда piše na svojem městě, čto vse ostalo slavjanstvo i činiva, zato:

Пишуч узajemno ne spremenjaj i ne izostavlaj pismena *x*, nego ga piši na svojem městě:

c. моуха, смѣхъ, грѣхъ, храмъ, доухъ, хладъ, хлѣбъ, хоудъ,

г. муха, смѣхъ, грѣхъ, храмъ, духъ, холодь, хлѣбъ, худъ,

s. мува, смеј, грек, крам, дук, лад, лијеб, уд,

č. močha, smích, hřích, chrám, duch, chlad, chleb, chudy,

p. mucha, smiech, grzech, ... duch, chłod, chleb, chudy,

uz. муха, смѣх, грѣх, храм, дух, хлад, хлѣб, худ,

c. мѣхъ, орѣхъ, прахъ, походити . . .

г. мѣхъ, орѣхъ, порохъ, походить . . .

s. мије, ора, пра, поодити . . .

č. měch, ořech, prach, pochoditi . . .

p. miech, orzech, proch, pochodzić . . .

uz. мѣх, орѣх, прах, походити . . .

Serbščina take pismena izpušča, na priměr samoglasnike :

s. бѣлог, доброг, нашег, оног, тог, нег, овд, сад, тад . . .

uz. бѣлога, доброга, нашега, онога, тога, него, овдѣ, сада, тада . .

Izpušča take někada soglasnike, osobito *г* :

s. чес, влас, кријепос, ладнос, мас, масан, оца, пес, песница, пос, пропас, слас, жалосан; празник, радосно, уснице . . . O poslednih trěh slovih piše Dobrovski na straně 48: „празник, радосно, уснице nemo probaverit.“

Uzajemno piši, kako slovoizpit kaže: чест, власт, крѣпост, хладност, маст, мастен, отца, пест, пестница, пост, пропасть, сласт, жалостен; празник, радосно, устнице . . .

Take jinače se ješče krute slova i se piše: много, млого, вног, тавница, Млетке . . . piši uz. много, темница, Венетке . . . Někoja slova omeřave i se smedle ovim prostorečnim pravopisom, da jih jedva poznaš, piše se na priměr: гроце, утро, порватисе, зарзати, раставити, раширити . . . uz. герце, утерл, похервати се, захерзати, разставити, разширити . . .

Prostorečjem se moraju pisati narodne pěsni, narodne pripovědke i spisi naměnjeni k tomu, da se iz njih види govorjenja

način priprostoga ljudstva něke pokrajine. Slavni Vuk Štefanovič Karadžić je zato serbske narodne pėsni i pripovėdke izverstno sovsem vėrno i točno po izgovorė ljudstva napisal i tiskat dal — pa od onda su se počeli i jini serbski spisi pisavati prostorečjem, kteri bi se imeli vsi pisati književnim jezikom i pravopisom slovoizpitnim. Zato piše Babukič na straně 10. „Ovo je dalo povod, da su někoji pisci za g. Vukom Štefanovičem preziruči bližnje korene rėčih ovako i pisati počeli: mi vėndar sudimo, da se ovakovim pisanja načinom nauk istoga jezika preveć obteščava, ter zato da je bolje ovakova pretvaranja v pismu tak često ne upotrėbovati.“ I Čelakovski piše na straně 44. „Neslovanský a nechvalitebný pravopis zavedl do srbštiny jinak velezasloužilý Vuk Karadžić: слатки, тешки, српски...“

Prostorečjem piši narodne pėsni, narodne pripovėdke i samo one spise, iz kterih se ima viděti govor priprostoga ljudstva: vsi drugi spisi i knjige se imaju pisati književnim jezikom i pravopisom slovoizpitnim.

§. 74. Některa slova se mogu po uzajemnom pravopisě različno pisati.

Mėnjaju se v staroslavjanščině, češčině i poljščině vseгда, v serbščině ale samo někada pismena slėdeća:

c. г, х, к pred н i т v з, с, ц; pred е v ж, ш, ч

č. h, ch, k „ i i e v z, š, c; „ e v ž, š, č

p. g, ch, k „ i i ie v dz, sz, c; „ e v ž, sz, cz

s. г, х, к „ и v з, с, ц; „ e v ж, ш, ч:

c. дроуѣтъ, дроуѣзи, дроуѣже; ногл, нозѣ

грѣхъ, грѣси, грѣше; моуѣхл, моуѣск

рлкъ, рлци, рлче; рѣкл, рѣцѣ

č. bůh, bozi, bože; noha, noze

lenoch, lenoši, lenošē; moucha, mouše

rak, raci, rače; ruка, ruce

p. bog, bozi, bože; noga, nodze

duch, duszi, dusze; moucha, musze

rak, raci, racze; rѣka, rѣce

s. бог, бози, боже; нога, нози

дух, дуси, душе; снаха, снаси

рак, раци, раче; рука, руци.

Pred českopoljskim *e, ie*, ako stoji město *с. ѣ = о* ostanu *č. h, ch, k* i *p. g, ch, k* nespremenjena, na priměr: *с. съ богомъ, доухомъ, ракомъ, č. s bohem, duchem, raket, p. s bogiem, duchem, rakiem* — jer ovdě stoji *e, ie* město *ѣ = о*.

V ruščině se mēnjaju *г, х, к* v *ж, ш, ч* samo pri izpeljevanji slov i samo pred *e*: *строгъ строже, теку, течешь, течеть...* pred *и* i *ѣ* se pak ne mēnjaju:

г. врагъ, враги, врагѣ; нога, ноги, ногѣ

духъ, духи, духѣ; муха, мухи, мухѣ

звукъ, звуки, звукѣ; рука, руки, рукѣ...

tako i v velivniku na priměr: *од пеку, вергу... пеки, верги...*
 město: *пеци, верзи...*

Kromě Rusov zadržavaju pismena *г, х, к* nespremenjena take Slovaki i Serbi stanujuči v Slavoniji i Bosni; Slovenci jih v někojih krajih mēnjaju, v někojih jih opet ne mēnjaju i v některih je svobodno mēnjati jih ali jih ne mēnjati, zato:

V pravopisě uzajemnom se spremēnjaju v sklanjah soglasniki *г, х, к* pred *e* vsegda v *ж, ш, ч*; pred *и* i *ѣ* pak mogu jednako dobro ali spremēnjati se v *з, с, ц*, ali mogu ostati nespremenjeni; na priměr:

враг враже, дух душе, рак раче

враг, врази, вразѣ ali *враги, врагѣ*

нога, нози, нозѣ „ *ноги, ногѣ*

дух, дуси, дусѣ „ *духи, духѣ*

муха, муси, мусѣ „ *мухи, мухѣ*

рак, раци, рацѣ „ *раки, ракѣ*

рука, руци, руцѣ „ *руки, рукѣ*

§. 75. Po uzajemnom pravopisě se može svobodno pisati raz ali roz:

с. разоумъ, раздѣлити, разломити, словѣнинъ...

г. разумъ, раздѣлить, разломить, Славянинъ...

с. разум, раздѣлити, разломити, Славјан...

č. rozum, rozdělití, rozlomití, Slovan...

p. rozum, rozdzielić, rozłomić, Słowianin...

uz. разум, раздѣліті, разломіті, Славјан...

ali *розум, роздѣліті, розломіті, Слован...*

§. 76. Jedna velika strana Slavjanov izostavlja *л* v někojih slovih, druga take velika strana ga pak ustavlja:

Uzajemno se može ustavljavno и svobodno ustavlјati ali izostavlјati:

c. правило, кадило, молити ...

г. правило, кадило, молится ...

s. правило, кадило, молити ...

č. pravidlo, kadidlo, modliti se ...

p. prawidło, kadidło, modlić się ...

uz. правило, каділо, молити ...

i pravído, kadídlo, modliti se ...

§. 77. V naših književnih jezicah se nekada nedobro več slov v kup piše.

Piši uzajemno vsako slovo po sebi:

г. бавиться, бриться, дабы

č. žeby, bylby, byloby, bylaby

p. niemasz, niekupisz

uz. бавити се, брити се, да би ...

§. 78. Uzajemno se pišu tudja imena vlastna po zvuku, pa ne po pismenih tudjega pravopisa, na priměr: *Bordeaux*, *Beauharnais* ... uz. Бордо́, Бохарне ...

§. 79. Prizvuk (accentus) je razneji i krepčejji izgovor nekoga slova ali sloga. Ovdě se govori samo o prizvuku slogov. Prizvuk se najde več ali manje v vsakom jeziku, jer bi bez njega bil govor mlitav i lěnivo jednozvučen.

V poljščině se prizvukuje nepreměno i stalno predposlědnji, v češčině prvi slog slova.

Staroslavjanski prizvuk nije poznat, jer stari spisovatelji nisu pisavali prizvučnih znakov, v sadajnih staroslavjanskih knjigah su sicer nad samoglasniki prizvučni znaki postavljeni, ale su jih postavili nověji pisatelji po običaji svojega narečja i zato različno v raznih krajih Slavije, čto naravno za staroslavjanski prizvuk nič ne dokaže.

V ruščině ješće nisu se iznajšla pravila, kojih se prizvuk derži. Vostokov piše na straně 387. „Который же именно слогъ должно произносить съ ударениемъ, сему научаемся изъ употребленія и изъ словаря, потому что не приискано еще на то опредѣленныхъ правилъ.“

V serbsčině se take ješće ne poznaju prizvučna pravila.

Prizvuk se nikdē v celo j sadajnoj slavjanščině ne znamenuje, kromě v ruskih slovnica h i slovarjih. Iz vsega slēdi:

Ne sili se prizvukovanjem; govoreč prizvukuj brez straha vsēgda po prizvuku svojega narečja, a pišuč uzajemno ne piši prizvučnih znakov.

§. 80. Od prizvuka se razlikuje časoměra (metrum). Časoměra obstoji v tom, da se některi slogi izgovarjaju dolgo, některi kratko.

V staroslavjanščině ne znamenuju znaki nad samoglasniki časoměru, nego prizvuk.

Ruščina i poljščina ne razlikujete v govore i ne označujete v pismě dolgosti i kratkosti slogov.

Češčina razlikuje v govore točno i naznačuje v pismě doslědno dolgost i kratkost slogov, isto činiva i serbsščina, pa časoměrne znake piše samo onda, kada bi jinače govor nerazumljiv bil. Znak na desno ' poměni uz. dolg, na levo ` kratek slog. Babukič piše na straně 13. o naglaskih: „Sve ove znake moramo samo onda upotrebovati, kada bi nam drugač govor nerazumljiv biti mogal... Naglaski se izviše bez straha sumnjivosti govorenja tim manje potrebovati imaju, jer se v našoj prostranoj Ilirii (slovnica uzajemna pristavi: v Slaviji) po različnih krajih rěči jako različnim glasom izgovaraju.“

Sama jedina češčina pisava vsegda časoměrne znake i spisovatelji česki pišuči po česku jih mogu svobodno zadržavati i v buduče, pišuči naprotiv uzajemno bi jih mogli naj priličněje izpustiti, jer su ti znaki v uzajemnom spisě izlišni Čehom zato, jer časoměru svojega narečja znadu i brez znakov, ostalim Slavjanom zato, jer imaju v svojih narečjih časoměru nerědko različnu od češke i bi ju ne naslědovali, ako ravno bi naznačena bila; zato:

Ne sili se časoměroj; govoreč derži se bez straha časoměre svojega narečja, a pišuč uzajemno piši časoměrne znake samo onda, kada bi drugače govor nerazumljiv bil.

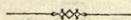
§. 81. Uzajemno se piše vse malimi pismeni. Velika se pišu samo 1. v početku povědi, 2. po točki (.), 3. po prašaji (?), 4. po klicaji (!), 5. po dvojtočji (:) pa samo kada

se navode vlastna slova někoje osobe, 6. se počínju posledníč velikim písmenom vlastna imena osob, deržav, gor, rěk...

Obična statna imena se imaju pisati vsa malimi písmeni; od toga jednoduhoga pravila se ne smě odstúpati, ako ravno hoče ruščina se v tom v něke malihernosti zaplesti, kdě se krivo učí, da bi se imela na priměr slědeča statna imena pisati velikim písmenom: господь, творецъ, спаситель, ангелъ; государство, правительство, купечество... Тěm več se imaju pisati malimi písmeni imena pridavna na priměr: уз. божји, ангельскі, генеральскі... Pravopis ruskí děla prazdne razlike učeč na priměr, da bi se imelo pisati malim písmenom slovo: небо, kada poměni uzdušno prostranstvo; velikim, kada poměni božju vsemogućnost; malim písmenom slovo: церков, kada poměni zidanje; velikim, kada poměni občestvo pravověrnh. Take razlike su same prazdne čirečare.

Po uzajemnom pravopisě nije trěba počínjati v pėsuih vsaku redku velikim písmenom.

V zlatnom Pragu.

Tisk c. k. dvorne tiskarnice Sinov Bogomila Haase.

—
1 8 6 3.
—

УЗАЈЕМНИ ПРАВОПИС

СЛАВЈАНСКИ,

ТО ЈЕ:

УЗАЈЕМНА

SLOVNICA ali MLUVNICA
SLAVJANSKA.

Spisal

i na svétlo izdal:

Matija Majar Ziljski.

—
Drugi svezek.
—

V ZLATNOM PRAGU.
NAKLADOM SPISOVATELJA.

1864.

UZAJEMNI PRÁVNÍK

ČÍSLO 1

1881

ČÍSLO 1

STAVBY A MĚSTANICE

ČÍSLO 1

ČÍSLO 1

ČÍSLO 1

ČÍSLO 1

V tiskárně Jeřabkovskoj (K. Sejfrida).

IV. O tvaroslovji.

O imeni statnom.

§. 82. Spol imen je trojni: mužski, srědnji i ženski.

Da se spozna spol imena, se mora paziti najpred na njegov poměn, onda, ako se iz poměna ne spozna, na koncovku.

§. 83. Po poměně su vsa statna imena, imejte koncovku kterukoli,

1. Mužska, ktera poměne muža ali samca, na priměr:

с. отьць, мѣжъ, сынъ, волъ, воєвода . . .

г. огець, мужъ, сынъ, волъ, воевода . . .

s. отац, муж, син, воо, војвода . . .

č. otec, muž, syn, vůl, vevoda . . .

p. ojciec, mąż, syn, woł, wojewoda . . .

uz. отец, муж, син, вол, војевода . . .

2. Srědnja, ktera poměne mlade ljudi ali mladu živinu, na priměr :

с. дѣта, теле, жрѣба . . .

г. дитя, . . . жеребя . . .

s. дѣте, теле, жребе . . .

č. dítě, tele, hřibě . . .

p. dziecię, cielę, źrebię . . .

uz. дѣте, теле, жребе . . .

3. Ženska, ktera poměne ženu ali samicu, na priměr :

с. жена, сестра, крава, господыня . . .

г. жена, сестра, корова, сударыня . . .

s. жена, сестра, крава, господиња . . .

č. žena, sestra, kráva, hospodyně . . .

p. żona, siostra, krowa, gospodynĳi . . .

uz. жена, сестра, крава, господиња . . .

6a

§. 84. Po koncovki su:

Муžска :

1. Vsa statna na tverd soglasnik, na priměr:

- с. рабѣ, дѣбѣ, возѣ; орѣлѣ, котѣлѣ; страхѣ, мѣхѣ, доухѣ . . .
 г. рабѣ, дубѣ, возѣ; орѣлѣ, котѣлѣ; етрахѣ, мѣхѣ, духѣ . . .
 с. роб, дуб, воз . . . onda izhadjajuća na o, kada stoji o naměstě л:
 орао, котао . . . dalje ona na a, e, y, kojim je x odpadlo: стра,
 мије, ду, кожу . . .
 ч. *chlap, dub, vůz; orel, kotel, strach, měch, duch . . .*
 р. *chłop, dąb, wóz; orzeł, kociel, strach, miech, duch, kożuch . . .*
 уз. раб, хлап, дуб, воз, орел, котел, страх, мѣх, дух . . .

2. Večji děl statnih na mehек ali pomehčan soglasnik, na priměr:

- с. ножѣ, кошѣ, мечѣ, крайѣ, бойѣ; конѣ, молѣ . . .
 г. ножѣ, мечѣ, крайѣ, бойѣ; молѣ, хмѣль . . .
 с. нож, кош, мач, край, бой; конь, молъ . . .
 ч. *nůž, koš, meč, kraj, boj; kůň, mol . . .*
 р. *noż, kosz, miecz, kraj, boj; kon', mol . . .*
 уз. нож, кош, меч, край бой; конь, молъ, хмѣль . . .

Srědnja su:

1. Statna na o, na priměr: с. дѣло, слово . . . г. дѣло, сло-
 во . . . с. дѣло, слово . . . ч. *dilo, slovo . . .* р. *dzielo, slowo . . .*
 уз. дѣло, слово . . .

2. Statna na e po mehkom ali pomehčanom soglasniku, na priměr:
 с. на е, ю: поле, море, сръдце . . . г. поле, море, сердце . . .
 с. поље, море, срдце . . . ч. на e, ě, kada ne izvira iz preglaševanja:
pole, moře, srdce . . . р. *pole, morze, serce . . .* уз. поље, морье,
 сердце . . .

3. Statna na ie, na priměr: посылание, знамение, житие, оу-
 чение, веселіе, питье, каменіе, дрѣвие . . . г. на ie, ъе: посланіе,
 знаменіе, житіе; ученѣе, веселье, питѣе . . . с. на ije, ъе: сретеније;
 знаменѣе, ученѣе, веселье . . . ч. на i, pokratjeno naměstě ie: *znameni,*
učení, veselí, piti, kamení, listí . . . р. на ie: *poslanie, kazanie,*
uczenie, wesele, liście . . . уз. посланіје, знаменіје, житіје, ученіје,
 веселіје, питіје, каменіје дрѣвіје, сретеније, казаніје, листіје . . .

4. Statna с. на а: нма, тела . . . г. на я, ako ono izvira iz
 с. а: имя, жеребя . . . с. на e (= а): име, жребе . . . ч. на e, ě,

kada stoji naměstě *с. а* i ne izvira iz pregláševanja: *jmě, jehně, tele . . .*
p. na ie: imie, brzemie, ciele . . . uz. ime, бреме, теле, жребе, јагне . . .

Ženska su :

1. Statna na *а* po tverdom soglasniku, na priměr :

с. рѣба, вода . . . г. рыба, вода . . . s. риба вода . . . č. ryba, voda . . . p. ryba, woda . . . uz. рiба, вода . . .

2. Statna na *а* po mehkom ali pomehčanom soglasniku, na priměr :

с. доуша, кожа, овца, вѣжа, стража, мрѣжа; воля, земля, по-
стеля, дѣнья, вечеря, ладия . . .

г. душа, кожа, овца, вѣжа, стража, мрѣжа . . . onda она на *я*,
 v kojih *я* znači *ја* ali *ѣа*: воля, земля, постеля, дѣнья, вечеря,
 куделя, пустыня, милостыня . . .

с. душа, кожа, овца, стража, мрѣжа; воля, земля, дѣнья, пустыня,
милостыня, ладия . . .

č. statna na preglášeno *e* naměstě *a* po mehkih i pomehčanih soglas-

nikih: duše, káže, ovce; vůle, země, večere . . .

p. dusza, kóža, owca; wieża, straża, dzieża; wola, ziemia, we-
czerza, dynia, kania, pustynia . . .

uz. душа, кожа, овца, вѣжа, стража, мрѣжа; воля, земля, постеля,
 вечеря, дѣнья, куделя, пустыня; ладия . . .

3. Některa statna na mehek soglasnik, kterim je *a* odpadlo, na
 priměr: *с. кудель . . . č. věž, straž, mříž, zem, dyň, kaň, koudel,*
postel . . . p. straž, kądziel, pociel, won' . . . uz. кудель, стража,
 вѣжа, мрѣжа, постеля, вонья, дѣнья, канья, земля . . .

4. Některa statna pokratjena na *i*, kterim je odpadlo *ia*, na pri-
 měr: *с. господин, поустин . . . č. pustyni, lodi, procesi, bibli . . .*

uz. господинья, пустыня; процесия, библия, ладия . . .

5. Zadnič některa statna na soglasnik, osobito na *сть*, ktera se
 moraju naučiti iz običaja, na priměr :

с. область, вѣсть, корнсть, крѣпость, вѣлюсть, съмрѣть, клѣть,
памать, рѣчь; кокошь, мьслаь, соль; моштъ, ноштъ, пешть . . .

г. область, корысть, честь, крѣпость, челюсть, смѣть, клѣть, па-
мять, рѣчь, мысль, соль; мочь, ночь, печь . . .

с. област, корист, крѣпост, милост, чѣлуст, смрт, клѣт, кокош,
памет, рѣч . . . take některa на *о*, kada stoji *о* naměstě *л*: мисао,
 соо . . . to je vlastně: мисал, сол . . . dalje: моѣ, ноѣ, пѣѣ . . .

č. *vlast, čest, kořist, milost, čelist, kost, pamět, řeč, smrt; mysl, sol; moc, noc, pec . . .*

p. *włosc, cześć, korzyść, krzepkość, czelusć, kokosz, pamięć, rzecz; myśl, sól; moc, noc, piec.*

uz. *власт, област, чест, коріст, мілост, крѣпост, чельуст, кост, смерт, клѣт, памет, рѣч, місел, сол, кокош; моч, ноч, печ . . .*

§. 85. Číslo je trojno: jednotnik, množnik, dvojník.

Staroslavjansčina ima ves dvojník, pa take slovenščina gototanska i serbščina lužicka ga imata scěla v govorě i v písmě i to pri imenih statnih, pridavnih, čisliteljnih, pri zaimeh i glagoljih.

Ruščina, naj večje i naj ljudnatějše narečje slavjansko, ima dvojník naj řědčajše, samo pri statnih i samo po čislih dva, двѣ; оба, обѣ: подайте ему два рубля, два челоуѣка приѣхали, поставлени два стола, два пера, обои очки, обои ножници. To su sami presni dvojniki. Zato nije istina, da je v ruščině dvojník izumerl, kako to některi ruski slovničarji tvrde i kako sem to i ja krivo napisal v knjigi: Pravila kako izobraževati ilirsko narečje. Naprotiv dvojník se někada i prečesto stavlja v istoj ruščině po čislih tri, čtyre: три часа, три боба, čtyре волоса, čtyре дня . . . uz. трі часі, трі бобі, четірі власі, четірі дні.

Serbščina ima dvojník samo pri statnih, pridavnih i zaimeh, pa koncovke dvojnिकove su v govorě i v písmě po někojih krajih serbskih tako naramno se razširile, da su se množnikove v neprimih padih skoro scěla zgubile. Slovničarji su tēm zapeljani dvojnिकove koncovke množniku pripisali i množnikove v iznimku metnuli, tako da padi množnikoví 3. 6. i 7. obično glase na ima: робима, пањима, дѣлима, пољима, рибама, вољама, нама, вама, тѣма, њима . . . Serbščina stavlja dakle dvojnिकove koncovke prečesto, i to mēsto množnikovih.

Češčina sadajna ima vse pade dvojnिकove samo pri některih statnih: *ruka, noha, oko, ucho, koleno*, ostala statna, pridavna i zaimeh imaju navadno samo dva pada dvojnिकova 3. i 7.: *holuboma, duboma, mužema, mečema, slovama, polema, znameníma, rybama, zeměma, kostma . . .* V staročeščině je dvojník bil skoz i skoz tako navaden, kako v staroslavjansčině. V prostorečji českom se někada i prečesto upotrebuje za množnik: *mlatiti cepama, držeti zubama . . .* Dokaz to, da je dvojník ješče dosta običen.

Poljščina sadajna upotrebuje dvojniki i to ješče dosta često — pa sadajni spisovatelji ga zělo zanemarjaju ali iz lěņivosti ali iz neznanstva, — v staropoljščině je bil take v običaji, koliko su listine starěje, toliko je dvojniki običajni: „je älter ein denkmal ist, desto zahlreicher sind die dualformen“ piše Miklošič. Med narodom poljskim se ješče sada verlo često čuje, „Unter dem Volke begegnet man ihm noch sehr häufig.“ Jordan: Slawischen Sprachdialekte I. Theil. Leipzig 1845. —

Želeti i žadati se mora, da bi poljski spisovatelji naslědovali prostorečje poljsko v uživanji dvojnika, kdě je ješče v običaji.

V glavnom se sravniva staropoljski i staročeski dvojniki s dvojnikom staroslavjanskim i večji děl i s dvojnikom sadajnih narečij, kdě je ješče v običaji: zato se v sklanjah ove knjige stavlja samo po staroslavjansku i po uzajemnu.

Iz vsega do sada o dvojniku rečenoga slědi uzajemno pravilo:

Ne sili se dvojnikom, pa marljivo služi se ga, kděkoli se je ješče obderžal, budi v govorě budi v pismě.

§. 86. Slavjanščina ima sedem padov v vsakom čislě i se imenuju:

Pad 1. imeniteljni, nominativus,

„ 2. roditeljni, genitivus,

„ 3. dateljni, dativus,

„ 4. viniteljni, accusativus,

„ 5. zvateljni, vocativus,

„ 6. městni, localis,

„ 7. tvoriteljni, instrumentalis.

§. 87. Slavjanščina ima za statna imena četiri sklanje.

Ako bi se v uzajemnu sloynicu sprijele vse sklanje različnih narečij, bi se nagromadila čela gromada sklanj potrebnih i nepotrebnih: ako se pak od sklanjanja odstrani vse, što je jednostranoga i nepodstatnoga, vse što izvira od krivopisanja, preglasěvanja i pokratjevanja, su dosta četiri sklanje: prva sklanja za statna mužska, druga za srědnja, tretja za ženska končeča se na samoglasnik, četverta za ženska na soglasnik. Sklanje prva, druga i tretja imaju po dva priměra — prvi za statna s koncovkoj tvrdoj, drugi s mehkoj.

Ostanu onda samo nektera statna, ktera se ne daju za celo sklanjati po nijednoj ovih četverih sklanj — ale takih statnih je tako malo, da se na perste lahko spočitaju, i ta se mogu svobodno sklanjati v pojedinih narečjih, kako uprav vsako narečje terja i to ne bude ni malo na škodu ali ujmu uzajemnomu jeziku.

P e r v a s k l a n j a .

§. 88.

Tverd priměr.

Jednotnik.

с. 1.	рѣв-ъ	2. -а, -оу	3. -оу, -овнѣ	4. -ъ	5. -е	6. -ъ, -оу	7. -омѣ
г.	раб-ъ	-а, -у	-у	-а (-ъ)	-ъ	-ѣ (у)	-омѣ
с.	роб	-а,	-у	-а (-)	-е(у)	-у	-ом
č.	<i>chlap</i>	-а, -и	-и, -ови	-а (-)	-е(и)	-ѣ(и, -ови)	-ем
р.	<i>chłop</i>	-а, -и	-и, -ови	-а (-)	-е, -и	-іе, -и	-ем
uz.	роб	-а	-у	-а (-)	-е	-ѣ	-ом

Mehek priměr.

с.	кон-ъ { кра-й {	-а	-ю, -іевнѣ	{-ъ } {-й }	-ю, -е	-и	{-іемъ } {-нмъ }
г.	кн-ъ { кра-й {	-я, -ю	-ю	{-я (-ъ) } {-й (-я) }	-ъ	-ѣ } -и }	-емъ
с.	кря	-а	-у	-а (-)	-у(е)	-у	-ем
č.	<i>hrač</i>	-е	-и, -ови	-е (-)	-і(е)	-і	-ем
р.	<i>król</i>	-а, -и	-и, -ови	-а (-)	-и	-и	-ем
uz.	конъ	-а	-у	-а (-)	-у, -е	-і? у?	-ем

Множнѣк.

Tverd priměr.

с.	рѣв-н, -ове	-ъ, -овъ	-омъ, -овомъ	-ы, -овы	-н	-ѣхъ	-ы, -овы
г.	раб-ы(а)	-овъ, -ъ	-амъ	-овъ (-ы,)	-ы	-ахъ	-ами
h.	роб-и	-, -ов	-ом	-е	-и	-их	-и
č.	<i>chlap-i,</i> <i>-ove, -y</i>	<i>-iv(i)</i>	<i>-im</i>	<i>-y</i>	<i>-i, -ové, -ech</i> <i>-y</i>	<i>-y, -ami</i>	
р.	<i>chłop-i,</i> <i>owie, -y</i>	<i>-ów</i>	<i>-om</i>	<i>-y, -ów</i>	<i>-i, -owie -ach</i> <i>-y</i>	<i>-ami</i>	
uz.	роб-ы	-ов	-ом, -ам	-и, -е	-ы	-их, -ах	-и, -ами

Mehek priměr.

с.	кон-и, -евѣ, (-иѣ) кра-и	-ь, -евъ, -инъ -й, -евъ	} -юмъ	-ѣ	-и	-ихъ	-и(ми)
г.	кон-и кра-и	-ей -евъ		-ямъ	-и, евъ -и	-яхъ	-ями
н.	кра-и	-ев	-ем	-е	-и	-их	-и
č.	<i>hrač-i, -ové, (-é)</i>	-ův	-ům	-e	-i	-ich	-i(mi)
p.	<i>król-i, -owie, (-e)</i>	-ów	-om	-e	-i	-ach	-ami
uz.	конь-и	-ев, -ej	-ем, -ам	-е	-и	-их, -ах	-и, -ами

Dvojnik.

Tverd priměr.

с.	1. 4. 5.	раб-а,	2. 6. -оу,	3. 7. -ома
uz.		раб-а,	-у,	-ома

Mehek priměr.

с.	кон-и,	-ю,	-юма
uz.	конь-а	-у	-ома.

§. 89. Razbor koncovek perve sklanje.

Koncovke jednotnikove tverdoga priměra:

Uz. 1. pad na tverd soglasnik: роб.

2. „ роб-а — с. дѣб-оу, г. сѣб-у, č. *dub-u*, p. *kwas-u* je iz jednotnika na оу. §. 95.

3. „ роб-у. — с. раб-ови, č. *Petr-ovi*, p. *ogrod-ovi* je iz prirastkove sklanje. §. 96.

4. „ imaju statna životna jednak drugomu: роб-а; neživotna jednak prvomu: дуб. §. 111.

5. „ роб-е. — г. jednak prvomu. §. 112. s. роб-у, č. p. *duch-u* je iz jednotnika na оу. §. 95.

6. „ роб-ѣ. — с. дѣб-оу, г. роб-у, č. *dub-u*, p. *osl-u* je iz jednotnika na оу. §. 95. č. -ovi preskok v pad 3. jedn. prirastkovi. §. 115.

7. „ роб-ом. — č. *chlap-em*, p. *chlop-em* preskok v mehk priměr. §. 115.

Koncovke jednotnikove mehkoga priměra:

uz. 1. pad na mehek ali pomehčan soglasnik: конь.

2. „ конь-а. — г. ча-ю, p. *kra-ju* je iz jednotnika na оу. §. 95. č. *hrač-e* je preglášeno. §. 48.

3. „ конь-у. — с. кон-ієвн, č. *Tomaš-ovi*, р. *krol-owi* je iz prirastkove sklanje. §. 96. č. *hrač-i* preglášeno. §. 48.
4. „ imaju statna životna jednak drugomu: конья; neživotna jednak prvomu: меч. §. 111.
5. „ конь-у. — Statna на њц, ец, па већи дѣл само животна, дѣлају 5. пад на ве: с. отче, s. отче, č. *otče*, р. *ojcze* уз. отче. — č. *hrač-i* je preglášeno. §. 48.
6. „ конь-і? али коньу?
7. „ конь-ем.

Koncovke množnikove tverdoga priměra:

- uz. 1. пад роб-ы. — г. раб-ы, č. *dub-y*, р. *kol-y* je preskok v пад 4. množnikovi. §. 115. с. раб-ове, s. роб-ови, č. *chlapo-ové*, р. *chlop-owie* je iz prirastkove sklanje. §. 96. г. берегъ, берег-а, р. *żywoł,-a* je preskok v srědñji spol. §. 115.
2. „ роб-ов. — с. раб-ъ, г. пуд-ъ je lěp, па само v nemnogih slovih obderžan, starinski пад 2. bez prirastka. §. 96. s. роб-ах, -а; -овах, -ова je iz poměšanoga množnika. §. 114. č. *chlap-ů* pokratjeno město -ов.
  3. „ роб-ом і роб-ам. §. 113. — раб-овомъ je iz prirastkove sklanje. §. 96. s. роб-има iz poměšanoga množnika bez prirastka, роб-овима s prirastkom. §. 114. č. *chlap-ům* = *chlap-om*.
  4. „ роб-і і роб-е. §. 13. — с. раб-овъи je starina. §. 96. г. раб-овъ, р. *chlop-ów* je koncovka iz pada 2. množnoga. §. 111.
  6. „ роб-ix і роб-ах. §. 113. — с. раб-ѣхъ je starina. s. роб-и je pravilni пад 6. mn. samo x je odpadlo po navadě serbskoj. §. 73. s. роб-имъ, -им je iz poměšanoga množnika. §. 114.
  7. „ роб-і і роб-амі. §. 113. — с. раб-овъи je starina. s. роб-имъ, -им je iz poměšanoga množnika bez prirastka, роб-овима, -овим s prirastkom. §. 114. §. 96. s. роб-ми, р. *woz-mi* preskok v 4. sklanju. §. 115.

Koncovke množnikove mehkoga priměra:

- uz. 1. пад конь-і. — с. кон-ієве, s. краљ-єви, č. *král-ové*, р. *krol-owie* su koncovke prirastkove. §. 96. с. не али pokratjeno

je imaju samo statna na тель: родителіе, оучителіе ali родителію, оучителію . . . je zastarano i se najde samo v češčině: učitelé, kazatelé — ostala narečja sklanjaju na običnu koncovku *i*, zato uz. учители, казатели . . . čр. *e* pri ostalih statnih imenih, koja se ne končivaju na тель, je to preskok v 4. pad množnikovi. §. 115.

2. pad конь-ев. — с. кон-ь je lěp pa samo v nemnogih slovih obderžan starinski pad 2. bez prirastka. §. 96. с. мжж-нй, г. кон-ей, р. *pisarz-y* je preskok v 4. sklanju. §. 115. с. краљ-ах,-а je iz poměšanoga množnika. §. 114. č. меѣ-ѣ,-ѣв, р. *miecz-ow* je preskok v tverdi priměr. §. 115.
3. „ конь-ем i конь-ам. §. 113. — с. краљ-има,-им je iz poměšanoga množnika §. 114. č. *hrač-ŭm*, р. *król-om* je preskok v tverdi priměr. §. 115.
4. „ конь-е. — с. мжж-н, г. кон-и, кра-и je preskok v pad 1. množnikovi. §. 115. г. koncovka евъ je koncovka pada 2. množnikovoga. §. 111.
6. „ конь-их i конь-ах. §. 113. — с. краљ-има je iz poměšanoga množnika. §. 114.
7. „ конь-и i конь-амі. §. 113. — с. мжж-нн, с. роб-ми, č. *mužmi*, р. *koŭmi* je preskok v 4. sklanju. §. 115. с. краљ-има,-им koncovka iz poměšanoga množnika. §. 114.

§. 90. Po prvoj sklanji tverdoga priměra se sklanjaju statna mužska končea se na tverd soglasnik, na priměr:

с. на ѣ: влѣкѣ, вранѣ, дѣбѣ, возѣ, орьлѣ, котлѣ, страхѣ, мѣхѣ, лоухѣ . . .

г. на ѣ, ako je privěšeno tverdomu soglasniku: волкѣ, воронѣ, дубѣ, возѣ, котелѣ, страхѣ, мѣхѣ, духѣ . . .

(Statna izhadjajuča na ѣ, ako je ovo privěšeno mehkomu soglasniku *юс, ш, ч, ц, ш*, se ne sklanjaju po tverdom priměre, nego po mehkom. §. 61).

с. јелен, вран, дуб, воз . . . take končea se на о, ako štoji město л. §. 73.: орао, котао . . . dalje она на а, е, у, kterim je odpadlo на конці ѡ: стра, мије, ду, кожу . . . то је: орал, котал . . . страх, мѣх, дух, кожух . . .

č. на tverd soglasnik *ѡ, ф, б, р, т, н, р, д, т, з, с, ѣ, ч, к*; на *л*

pak samo onda, kada stoji mĕsto tverdoga лъ : *vlk, vâl, dub, vûz, orel, kotel, strach, mĕch, duch, kožich . . .*

p. na tverd soglasnik *w, f, b, p, m, n, l, r, d, t, z, s, g, ch, k* : *wilk, woł, bijak, dqb, wóz, orzet, kociet, strach, miech, duch, kožuch . . .*

uz. statna na tverd soglasnik : волк, јелен, вол, вран, дуб, воз, орел, котел, страх, мѣх, дух, кожух . . .

Po prvoj sklanji mehkoga primĕra se sklanjaju statna muška konĉeĉa se :

1. na soglasnik mehek :

c. na *ж, ш, ѡ, ш (шт), й, ц, з* : *ножь, кошь, мевь, край, бой . . .*

г. на *ж, ш, ч, ш, ц*, ako ravno jim slovníčarji nedoslĕdno prívĕšuju ѓ, — onda na *й* : *мужь, ножь, кошь, врачь, край, бой . . .*

s. на *ж, ш, ч, ц, ј* : *муж, нож, кош, врач, колач, зној, бој . . .*

ĉ. на *ž, š, č, c, ј* : *muž, nûž, koš, meč, věnes, kraj, raj, boj . . .*

p. на *ž, sz, cz, c*, (stojeĉe za *ц* i *шт*) *ј* : *mqž, nož, kosz, miecz, kraj, raj, boj . . .*

uz. на soglasnik mehek *ж, ш, ч, ц, ј* : *муж, нож, кош, меч, врач, колач, вѣнец, край, бој, зној рај . . .*

2. на soglasnik pomehĉan :

c. *лъ, нь, рь, жд* ; *конь, моль, хмѣль . . .*

г. *конь, моль, хмѣль . . .*

s. *нь, љ, ѣ, ѣ* : *конь, паь, хмеь . . .*

ĉ. *d, t, ñ, ř* : onda *l*, kada stoji mĕsto *лъ* : *kûñ, oheñ, mol, chmel . . .*
onda ješĉe muška na *ce* : *vûdce, soudce . . .*

p. *w', b, p, n, l, rz, dź, ó, ź, ś* : *koñ, ogieñ, mol, chmiel . . .*

uz. на soglasnik pomehĉan : *конь, пень, огонь, моль, хмѣль . . .*

§. 91. Primetbe k sklanji prvoj.

Nĕktera statna se konĉivaju v staroslavjanšĉinĕ, v rušĉinĕ i poljšĉinĕ na pomehĉan soglasnik i se sklanjaju po primĕrĕ mehkom, v serbšĉinĕ i v ĉešĉinĕ na nepomehĉan, to je, na tverd soglasnik i se sklanjaju po primĕrĕ tverdom, takova su na primĕr :

c. *гольвь, медвьдь, желдьдь, гость* ; *камень, корень, ремень . . .*

г. *голубь, желудь, гость* ; *камень, корень, ремень . . .*

p. *golub, niedzwiedz, gośc* ; *kameñ, korzeñ . . .*

- s. голуб, медвед, гост; камен, корен . . .
 č. *holub, medvěd, jastráb; kamen, kořen* . . .

Uzajemno sklanjaj svobodno taka statna imena, kako se tvojemu narečju prileže, budi po tverdom, budi po mehkom priměr.

§. 92. Pologlasnik stoječi pred zadnjim soglasnikom statnoga imena se v sadajnih narečjih izsuvne :

1. Kada stoji město с ъ ali ъ i se statno podaljša, na priměr :

- c. овѣнѣ, овѣна, орѣлѣ, орѣла, купѣць, купѣца . . .
 г. овенѣ, овна, орелѣ, орла, купецѣ, купца . . .
 s. ован, овна, орао, орла, купац, купца . . .
 č. *orel, orla, osel, osla, kupec, kupca* . . .
 p. *orzel, orla, osiol, osla, kupiec, kupca* . . .
 uz. овен, овна, орел, орла, осел, осла, купец, купца . . .

2. Kada je pologlasnik v padě 1. jednotnom umetnut samo blagoglasja radi :

- c. огнѣ, огна, жглѣ, жгла, жглѣ, жгла, котѣлѣ, котѣла . . .
 г. огонь, огня, уголь, угля, уголь, угла, котелѣ, котла . . .
 s. огањ, огња, угља, угља, угао, угла, котао, котла . . .
 č. *ohně, ohně, uhel, uhle, úhel, úhlu, kotel, kotla* . . .
 p. *ogień, ognia, węgiel, węgla, węgiel, węgła, kociół, kotła* . . .
 uz. огонь, огња, угель, угља, угел, угла, котел, котла . . .

§. 93. V padě 5. jednotnom imaju ona :

- c. на цѣ і зѣ : отѣць, кѣназѣ . . . ѹѣ, же : отѹѣ, кѣнаже . . .
 s. на ц і з : отац, кнез . . . че, же : отче, кнеже . . .
 č. на с і з : *otec, knez* . . . *če, že : otče, kneže* . . .
 p. на с і dz : *ojciec, ksiądz* . . . *cze, że : ojcie, księżę* . . .
 ruski pad 5. jednotni je jednak pervomu ;
 uz. statna на ц і з : отец, кнез . . . činivaju pad 5. jednotni на че, же : отче, кнеже . . .

§. 94. Narodna imena на ннѣ, на priměr :

- c. бѣлгариннѣ, роусиннѣ, воляриннѣ . . .
 г. Болгариннѣ, Татариннѣ . . .
 s. Бугарин, Сербљин, грађанин . . .
 p. *Slowianin, Rosijanin, mieszczanin* . . .
 se sklanjaju scěla pravilno samo :

da v množniku odmetavaju slog *iu*, — čto serbščina činiva nerědko, češčina vsegda uže take v jednotniku,

da pad 1. množni dělaju na *e* — po rusku někada, po serbsku vsegda take na *i*,

da dělaju pad 2. množni bez prirastka *oe*, zato:

Uzajemno se sklanjaju narodna imena v množniku ovako: 1. Болгаре али Болгари, 2. Болгар, 3. Болгаром . . .

О jednotniku na *oy*.

§. 95. Staroslavjanščina ima samo někeri par statnih mužskih, tverdih, jednosložnih i dvusložnih, kterih ъ pervoga pada stoji město izvirnoga *oy* i ta se sklanjaju v jednotniku po staroslavjansku tako:

1. сѣинъ (ъ = izvirkomu *oy*) 2. -*oy*, 3. -*oy*, 4. -ъ (= *oy*) 5. -*oy*, 6. -*oy*, 7. -*omъ*. Kromě pada 7. na *omъ* se končiva ves jednotnik na *oy*. Ta statna su verlo podobna latinskim statnim na *u*: *cornu, genu, gelu* . . . ktera se take končivaju v celom jednotniku na *u*. Takih statnih je verlo malo v staroslavjanščině i latinščině; staroslavjanska su blizo samo slědeča: волъ, врѣхъ, домъ, медъ, мнръ, ѹннъ, джбъ i može biti ješče některa v pozdnějših spisih staroslavjanskih.

Ruščina zaběga verlo rědko v jednotnik na *y* i to samo v padě 2. i 6.

Pad 2. na *y* imaju večkrat samo statna imena mužska, samo neživotna, samo tvrda, samo jednosložna i dvusložna i od těh samo ona, koja znamenuju něčto dělimga, to je, čto se děliti može, ako se samo od jednoga děla predmeta govori, na priměr: анисъ, горохъ, песокъ, снѣгъ, рай . . . 2. pad: много анису, гороху; нѣскольکو песку, снѣгу, чаю . . . onda ješče někoja jina statna: видъ, виду, край, краю, запахъ, запаху . . . jinače se stavlja vsegda i pri ovih koncovka pravilna *a*: аниса, гороха, вида . . .

Pad 6. dělaju na *y* samo některa jednosložna i dvusložna statna znamenujuča kraj ali čas pa samo po predlogoma *въ* i *на*: верхъ, край, рай, бокъ . . . на верху, на краю, въ раю, въ боку — jinače imaju i ova pravilno *ь*: о верхѣ, о бокѣ . . . Někoja statna činivaju navadno 2. pad pravilno na *a*, 6. na *ь* i samo směju činiti ta dva pada take na koncovku nenavadnu *y*; v takom slučaji se razborit spisovatelj posluži vsegda koncovke pravilne. V važnoj rěči i v važnom govore se upotrě-

buju bez toga navadno samo koncovke pravilne, tako da je v ruščině drugopadna koncovka *y* ředka ředkost i ako štavljamo koncovku pravilnu *a*, malo kada pogrěšimo. Čelakovski piše na straně 120. „V ruštině posud druhopádní koncovka *u* stojí co řídka výmínka, a dáme-li přednost v pochybných případech samohlásece *a* před *u*, málo kdy pochybíme.“

Serbščina nikada ne zaběga v jednotnik na *y*, nego samo jedino v padě 6., kojega se je pak koncovka *y* sovsěm pooblastila i pravilni pad 6. na *n* scěla zadušila. Slovenci govorimo pravilněje čineči pad 6. na *i* ali *e* (=ě): *na světi, na dvore, v mrace . . .* Do naj novějših časov smo i tako pisavali — pa smo pred několiko lěti zapustivši svoj pravilni način pisanja počeli dělati pad 6. na *u* naslědujuc Serbe. Těm smo narečeje svoje pokvarili hoteči ga popraviti. Ja sam sem bil mnogo kriv toga kvarenja, koje sem podpomagoval, čto želim ovdě popraviti.

V češčině i poljščině se je jednotnik na *u* naj več ugnězdil na ne malu skazu jezika književnoga.

Češčina zaběga přečesto v jednotnik na *u*;

Pad 2. dělaju na *u* statna mužska neživotna, pa samo tvrda, na priměr: *dub, dubu, sněh, sněhu . . .*

Pad 5. dělaju na *u* město na *e* statna končeča se na *h, ch, k*: *vrah, vrah, duch, duchu . . .*

Pad 6. dělaju na *u* město na *ě* statna tvrda životna: *na oslu, při panu, po poslu . . .* onda končeča se na *h, ch, k* skoro vsa: *na břehu, v prachu, na počatku . . .* onda nevidljiva (abstracta): *hněv, div, dar, blud . . . v hněvu, divu, daru, bludu . . .*

Poljščina ne sklanja po jednotniku na *u* samo něčto malo statnih, kako to čini staroslavjanščina, nego njih premnogo, imenito:

Pad 2. dělaju na *u* statna mužska, neživotna tvrda i mehka mnoga, pa ne vsa, na priměr: *kwas, kwasu, miod, miodu . . .*

Pad 5. dělaju na *u* město na *e* statna končeča se na *g, ch, k*: *wróg, wrogu, duch, duchu, słowik, słowiku . . .*

Pad 6. dělaju na *u* město na *n*: statna tvrda životna: *na oslu, przy panu, po poslu . . .* onda končeča se na: *g, ch, k* skoro vsa: *na brzegu, w prochu, na počatku . . .*

V staročěščině i štaropoljščině i v sadajnom — glede toga dosta pravilnom — govorě prostoga ljudstva poljskoga nije jednotnik na *u* ni iz daleka tako močno razširjen. Po čem se je pak jednotnik na *u*

v češtině i poljščině tako rameno i čezvičajno razširil? — Po tom, jer su slovničarji krivo ustanovili malu, neznatnu, v staroslavjanščině samo nekoliko slov obsegajuču iznimku na *u* za pravilo. Ovo neugodno, neistinito i škodljivo českopoljsko kazi-pravilo glasi: „Na *u* se moraju sklanjati v padě 2. jednotnom statna neživotna, v padě 6. pak životna.“ Po ovom neugodno izmišljenom kazi-pravilě se češčina i poljščina ješče neprestano kvarita i jednotnik na *u* se v nju neprestano ješče širi, jer se spisovatelji po tom pravilě sile upeljati koncovke na *u* i pri onih statnih, v kojih do sada ješče nisu upeljane i navadne. To pravilo nije niti istinito — jerbo mnoga česka i poljska statna neživotna imaju proti tomu pravilu v padě 2. samo *a*, na priměr: č. *do chléva, kus chleba, ze mlejna, do kouta, plod života, korec ovsá . . . p. do chlewa, kęs chleba, z mlyna, do kęta, plod żywota, korzec ovsá . . .* Mnoga statna imaju navaduo pad 2. pravilno na *a*, 6. na *ě* i samo směju činiti ta dva pada take na *u*, pri čem se razborit spisovatelj vsegda derži koncovke pravilne, na priměr 2. pad: č. *dvůr, ořech, duch, hrom, hřích, stál . . .* imaju pravilno: *dvora, ořecha . . .* i samo mogu imeti zraven take: *dvoru, ořechu . . .* tako i p. *dwór, orzech, ogród, płot, kłos, wiek, krol, mąż, tkacz, pekarz . . .* imaju pravilno: *dwora, orzecha . . .* i samo mogu imeti zraven take: *dworu, orzechu . . .* — 6. pad č. *vrch, vrše i vrchu, oblak, oblacc i oblaku, potok, potoce i potoku . . .* isto take po p. *przy chłopie i przy chłopu, przy sąsiedzie i przy sąsiadu, w borze i w boru . . .*

Iz toga slědi pravilo uzajemno:

Koliko zaběgaš v jednotnik na *ov* rědčeje, toliko pišješ pravilněje.

O sklanji prirastkovej.

§. 96. Zraven obične, proste perve sklanje postoji ješče tako imenovana sklanja prirastkova, koja se od proste razlikuje samo tēm, da se pred koncovku umetne tverdim statnim *ov*, mehkim *ev* i da je koncovka pada 1. množnikova *e*.

Staroslavjanščina ima od prirastkove sklanje v jednotniku samo pad 3., v dvojniku samo pada 2. i 6. množnik pa ves. Sklanja se tako:

с. једнотник. 3. пад: рабовн, конѣвн,

мп. 1. 5. рабовѣ, 2. рабовѣъ, 3. рабовомѣ, 4. рабовѣи, 6. ра-
бовѣхъ, 7. рабовѣи,

мп. 1. 5. конѣвѣ, 2. конѣвѣъ, 3. конѣвомѣ, 4. конѣвѣи, 6. ко-
нѣвѣхъ, 7. конѣвѣи,

дв. 2. 6. рабовоу, конѣвоу.

Staroslavjanščina nije dělala razlike izmed koncovек sklanje proste i prirastkove, nego se je služila jednih i drugih smėsoma svobodno bez razlike, kako je to blagoglasje tѣrjalo. Novѣji slovnїčarji, osobito česki i polski, su si pak svojevoljno izmislili nepodstatna pravila, kada bi se imele stavljati koncovke proste i kada prirastkove.

V sadajnih narečjih je od prirastkove sklanje sovsēm običen samo jeden jedini пад, to je пад 2. množnikovi: r. рабовѣ, краевѣ, h. ро-
бов, паѣвѣ, č. *chlapů, mečů*, p. *chłopów, mieczów*. Ovi пад 2. množ-
ni prirastkovi se je v sadajnoj slavjanščině tako zělo i rameno razširil,
da skoro samo on velja i da se je prosti пад 2. bez prirastka *ов, ев*
obderžal samo pri imenih narodnih (§. 94.) i onda samo ješče pri ně-
koliko slovih, kako něka lěpa pa rědka starina, na priměr :

r. pri slědečih statnih, ako stoje po čislih više od пять : пять аршинѣ,
пудѣ, разѣ, саженѣ, человекѣ, i pri někojih jinih : до седихъ
волосѣ . . .

s. много конѣ, мало пенез . . .

č. *bez peněz, mnoho přátel, pět loket, do tych čas . . .*

p. *mного przyjacioł i neprzyjacioł . . .*

Jinače se stavlja vseгда пад 2. množni s prirastkom.

Ruščina děla samo пад 2. množni vseгда s prirastkom ; druge
pade prirastkove mogu imeti samo některa statna imena, kako : сынѣ,
кумѣ, сватѣ, зятѣ, хосяинѣ . . . pa i ova se mogu svobodno sklanjati
bez prirastka.

Serbščina děla samo пад 2. množni vseгда s prirastkom ; stat-
na jednosložna se sicer mogu i v ostalih padih množnikovih sklanjati
s prirastkom — pa take pravilno bez prirastka.

Češčina děla пад 2. množni vseгда s prirastkom ; kromě pada
2. množnoga može dělati s prirastkom samo ješče pada 3. једнотни i
1. množni.

Pad 3. jednotni na *ovi* moraju imeti po česku samo imena vlastna osobna, samo tvrda i samo kada stoje bez imena pridavnoga: *Petrovi, Vojtěchovi* . . . ale: *Bůh bohu, Christus Christu, duch duchu*. Vsa ostala statna se sklanjaju bez prirastka. Životna mogu imeti *ovi* — pa se mogu isto tako svobodno sklanjati bez prirastka.

Pad 1. množni prirastkovi na *ove* moraju imeti po česku samo životna, samo jednosložna i ješče některa, kdě to blagoglasje těrja: *syn, synové, vůl volove, posel poslove, kmet kmetove*. — Vsa ostala životna se mogu sklanjati s prirastkom, pa isto tako svobodno i bez prirastka.

Poljščina děla pad 2. množni vsegda s prirastkom, kromě pada 2. množnoga obično samo ješče pada 3. jednotni i 1. množni.

Pad 3. jednotni směju činiti s prirastkom *owi* po poljsku mnoga statna, pa samo večsložna: *człowiekowi, ogrodowi* . . . pa se mogu isto tako veljano sklanjati bez prirastka.

Pad 1. množni prirastkovi na *owie* směju imeti po poljsku samo statna imena osobna, druga imena živine i zverine i drugih neživotnih stvari samo onda, kada bi jih hotěli kako něke osobe počastiti. Tako su to česki i poljski slovníčarji svojevoljno izmislili i bezpodstatno ustanovili pravila, kada se prirastkove koncovke moraju i kada se samo směju stavljati. To su same prazdne izmišljotine.

Kto sklanja pad 2. množni obično s prirastkom ostale pade vsegda bez prirastka, to je, po sklanji prostoj: njemu se nije potřeba pečati i mučiti s těmi novo izmišljenimi pravili i svojevoljno ustanovljenimi iznimkami o sklanji prirastkovej; zato:

Dělaj pišuč uzajemno pad 2. množni v obče s prirastkom, vse ostale pade bez prirastka.

Druga sklanja.

§. 97.

Tverd priměr.

Jednotnik.

c.	1.	4.	5.	дѣл-о,	-2.	-а	3.	-оу	6.	ѣ	7.	-омѣ
r.				дѣл-о,		-а		-у		-ѣ		-омѣ
s.				дѣл-о,		-а		-у		-у		-ом
č.				děl-o,		-a		-u		-ě (u)		-em
p.				dziel-o,		-a		-u		-ie (u)		-em
uz.				дѣл-о,		-а		-у		-ѣ		-ом

Mehek priměr.

с.	1. 4. 5. пол-ю посѣлани-ю	} 2. -я	3. -ю	6. -н	7. -юмь
г.	пол-е послани-е	{ -я	-ю	{ -ѣ -н }	-емь
с.	поль-е	-а	-у	-у	-ем
џ.	<i>pol-e</i>	-e	-i	-i	-em
	<i>psan-i</i>	-i	-i	-i	-im
р.	<i>pol-e</i>	-a	-u	-u	-em
уз.	поль-е	-а	-у	-і? у?	-ем

Множник.

Tverd priměr.

с.	дѣл-а	-ѣ	-омъ	-ѣхъ	-ѣи
г.	дѣл-а (ы)	-ѣ (овъ)	-амъ	-ахъ	-ами
н.	дѣл-а	-,	-ом	-их	-и
џ.	<i>dil-a</i>	-,	- <i>im</i>	- <i>ech, ich</i>	- <i>y</i>
р.	<i>dziel-a</i>	-,	- <i>om</i>	- <i>ach</i>	- <i>ami</i>
уз.	дѣл-а	-,	-ом -ам	-их -ах	-и, -ами

Mehek priměr.

с.	пол-я посѣлани-я	{ -ѣ -ѣи }	-юмь	-нхъ	-н (ьн)
г.	пол-я послани-я	{ -ѣи, -ѣ -ѣи }	-ямь	-яхъ	-ями
н.	поль-а	-,	-ем	-их	-и
џ.	<i>pol-e</i>	-i	-im	-ich	-i
	<i>psan-i</i>	-i	-im	-ich	-imi
р.	<i>pol-a</i>	-,	-om	-ach	-ami
уз.	поль-а	-,	-ем, -ам	-их, -ах	-и, -ами

Dvojnik.

Tverd priměr.

с.	1. 4. 5. дѣл-ѣ, 2. 6. -оу, 3. 7. -ома
уз.	дѣл-ѣ -у -ома

Mehek priměr.

с.	пол-н	-ю	-юма
уз.	поль-і	-у	-ема

§. 98. Razbor koncovke druge sklanje.

Koncovke jednotnikove tverdoga priměra:

- uz. 1. 4. 5. pad: дѣл-о,
2. „ дѣл-а,
3. „ дѣл-у,
6. „ дѣл-ѣ. — s. дѣл-у, č. *dil-u*, p. *dziel-u* je preskok v pad 3. §. 115.
7. „ дѣл-ом. — č. *dil-em*, p. *dziel-em* je preskok v mehki priměr. §. 115.

Koncovke jednotnikove mehkoga priměra:

- uz. 1. 4. 5. pad: поль-е. — č. *psan-i* je pokratjeno. §. 66.
2. „ поль-а. — č. *pol-e* je preglášeno §. 48. — č. *psan-i* je pokratjeno. §. 66.
3. „ поль-у. — č. *pol-i* je preglášeno §. 48. — č. *psan-i* je pokratjeno. §. 66.
6. „ поль-и? ali поль-у?
7. „ поль-ем. — č. *psan-im* je pokratjeno. §. 66.

Koncovke množnikove tverdoga priměra:

- uz. 1. 4. 5. pad: дѣл-а. — r. махал-ы je preskok v sklanju 1. §. 115.
2. „ дѣл. — r. очк-овѣ je gerd preskok v sklanju 1. §. 115.
3. „ дѣл-ом i дѣл-ам. §. 113. — s. дѣл-има je iz poměšanoga množnika. §. 114.
6. „ дѣл-их i дѣл-ах. §. 113. — s. дѣл-ѣхъ je starina. s. дѣл-има je poměšan množnik. §. 114.
7. „ дѣл-и i дѣл-ами. §. 113. — s. дѣл-има poměšan množnik. §. 114.

Koncovke množnikove mehkoga priměra:

- uz. 1. 4. 5. pad: поль-а. — č. *pol-e* je preglášeno. §. 48. — č. *psan-i* je pokratjeno. §. 66.
2. „ поль. — r. солнц-овѣ, p. *solnc-ow* verlo gerd preskok v sklanju 1. §. 115. — s. поль-ах, -а je poměšan množnik. §. 114. — č. *pol-i* je preskok v 4. sklanju. §. 115. — č. *psani* je pokratjeno. §. 66.
3. „ поль-ем i поль-ам. §. 113. — s. поль-има je poměšan množnik. §. 114. — p. *pol-om* je preskok v tverd priměr. §. 115. — č. *psan-im* je pokratjeno. §. 66.

6. pad: пољ-ix i пољ-ax. §. 113. — s. пољ-има је помешан множник. §. 114.

7. „ пољ-и i пољ-ами. §. 113. — s. пољ има помешан множник. §. 114. — č. *psanímí* је прократјено. §. 66.

§. 99. По другој скланји тврдога примѣра се скланјају статна срѣдња на o:

с. СЛОВО, ВИНО, ЗЛАТО, ЛѢТО, МѢСТО, МАСО, СЕЛО . . .

г. СЛОВО, ВИНО, ЗОЛОТО, ЛѢТО, МѢСТО, МЯСО, СЕЛО . . .

с. СЛОВО, ВИНО, ЗЛАТО, ЛѢТО, МѢСТО, МЕСО, СЕЛО . . .

č. *slovo, vino, zlato, lěto, město, maso* . . .

р. *slowo, wino, zloto, lato, miasto, mięso* . . .

uz. СЛОВО, ВИНО, ЗЛАТО, ЛѢТО, МѢСТО, МЕСО, СЕЛО . . .

По другој скланји меккога примѣра се скланјају статна срѣдњега спола копчећа се:

1. с. на ю, е: мор-ю, срѣдце. . . г. на е: море, сердце . .

s. на e: море сердце . . . č. на e, ě, kada nije preglášeno: *moře, srdce, lice, ohniště* . . . р. на e: *morze, serce* . . . uz. на e: морье, сердце, лице, огнище . . .

2. с. на не: знаменіе, житіе, оученіе, веселіе, каменіе . . .

г. на ie, ye: знаменіе, житіе; ученіе, веселіе, пите . . .

s. на uje, ye: сретеније; знамење, учење, весеље . . .

č. на i прократјено из не: *znamení, učení, kamení, dříví* . .

р. на ie: *uczenie, wesele, liście, dąbie* . . .

uz. на ije, je: знаменіе, житіје, ученіје, веселіје, пітіје каменіје, сретеніје, лістје, дубје, дровје . . .

§. 100. Приметбе к скланји другој.

Ако би се садајним наређјем в падѣ 2. множном превећ согласников нагромадило, који би се тежко изговорили, се међ нје вметне благолјасни пологласник:

г. сѣдло сѣделъ, весло веселъ, гумно гуменъ, окно окенъ, ребро реберъ, ведро ведеръ . . .

h. седло седел, весло весел, гумно гумен, ребро ребер, бедро бедер . .

č. *sedlo sedel, veslo vesel, humno humen, okno oken, vedro veder* . .

р. *wiosło wiosel, siodło siodel, gumno gumien, okno, okien* . . .

uz. седло седел, весло весел, гумно гумен, окно окен, ребро ребер ведро ведер, бедро бедер . . .

§. 101. Statna srědnjega spola končea se c. na *ma* dobivljaju v sadajnih narečjih ustavku *en* i se takole sklanjaju :

Jednotnik.

с.	1.	4.	5.	нм-а	2.	-ен-е	3.	-ен-н	6.	-ен-н	7.	-ен-емь
г.				нм-я		-ен-и		-ен-и		-ен-и		-ен-емь
h.				нм-е		-ен-а		-ен-у		-ен-у		-ен-ом
č.				<i>jm-ě</i>		<i>-en-e</i>		<i>-en-i</i>		<i>-en-i</i>		<i>-en-em</i>
р.				<i>im-ię</i>		<i>-ien-ia</i>		<i>-ien-iu</i>		<i>-ien-iu</i>		<i>-ien-iet</i>
uz.				im-е		-ен-а		-ен- ⁱ _у		-ен- ⁱ _у		-ен-ем

Множннк.

с.	1.	4.	5.	нм-ен-а	2.	-ен-ъ	3.	-ен-емъ	6.	-ен-ехъ	7.	-ен-ы
г.				нм-ен-а		-ен-ъ		-ен-амъ		-ен-ахъ		-ен-ами
h.				нм-ен-а		-ен,		-ен-ом		-ен-их		-ен-и
č.				<i>jm-en-a</i>		<i>-en,</i>		<i>-en-om</i>		<i>-en-ech</i>		<i>-en-y</i>
р.				<i>im-ion-a</i>		<i>-ion,</i>		<i>-ion-om</i>		<i>-ion-ach</i>		<i>-ion-ami</i>
uz.				im-ен-а		-ен,		-ен- ^{ом} _{ам}		-ен- ^{их} _{ах}		-ен- ⁱ _{ами}

Двојник.

с.	1.	4.	5.	нм-ен-н	2.	6.	-ен-оу	3.	7.	-ен-ьма

§. 102. Тако се скланјaju :

- с. брѣма, врѣма, знама, писма, плема, сѣма . . .
 г. бремя, племя, стремя, сѣмя . . .
 с. бreme, врѣме, виме, племе, сѣме . . .
 č. *břímě, vutě, plemě, simě, písmě* . . .
 р. *brzemie, wumie, plemie, siemie* . . .
 uz. бreme, врѣме, писме, племе, сѣме, стреме . . .

Тако се скланјaju i имена statna srědnjega spola končea se c. на *a*, koja znače mlade ствари живеће, samo тој разликој, да се jim мѣсто *en* устави

- с. ат: жрѣва, тела, овья, осла, отроуа . . . жрѣвате . . .
 г. ят: жеребя, дѣтя . . . па се скланјaju тако samo в jednotniku. Обичнѣје се пише в jednotniku: теленокъ, щенокъ . . . в množniku: телци, щенки . . .
 с. ет: прасе, теле, јаре . . . прасета . . . i се скланјaju правилно по другој скланји тverdoga примѣра, па samo в jednotniku, в množniku preskoče в скланју перву: прасци, теоци, јарићи . . .

č. v jednotniku se jim ustavi *ět* i se sklanjaju pravilno po drugoj sklanji mehkoga priměra, v množniku se pak ustavi *at* i se sklanjaju po tverdom priměřě: *jehně jehněte, kuře kuřete . . . mn. jehnāta, kuřata . . .*

p. v jednotniku se jim ustavi *ieć* i se sklanjaju pravilno kako česka po drugoj sklanji mehkoga priměra, v množniku se jim ustavi *ieť* i se sklanjaju po tverdom priměřě: *orle, orlećia, jagnie, jagniećia, gąsie, gąsiećia . . . mn. orleťa, orleť, jagnieťa, jagnieť . . .*

Za jezik uzajemni bi moglo veljati za pravilo:

Imena statna srědnjega spola končeća se c. na *ma* dobivljaju ustavku *en*, ona na *a*, koja znaće mlade živeće stvari, dobivljaju ustavku *et*, se sklanjaju uzajemno pravilno po sklanji drugoj tverdoga priměra — jednotnik ale po mehkom priměřě.

Statno ime: небо dobi ustavku *ec* pa samo v množniku: небеса, небес, небесом . . .

Tretja sklanja.

§. 103.

Tverd priměr.

Jednotnik.

	1. рѣб-а	2. -ѣ	3. -ѣ	4. -ѣ	5. -о	6. -ѣ	7. -оѣ, -ѣ
с.	рѣб-а	-ѣ	-ѣ	-ѣ	-а	-ѣ	-оѣ
г.	рѣб-а	-ѣ	-ѣ	-ѣ	-а	-ѣ	-оѣ
с.	рѣб-а	-е	-и	-ѣ	-о	-и	-ом
č.	<i>ryb-a</i>	<i>-y</i>	<i>-ě</i>	<i>-u</i>	<i>-o</i>	<i>-ě</i>	<i>-ou</i>
p.	<i>ryb-a</i>	<i>-y</i>	<i>-ie</i>	<i>-e</i>	<i>-o</i>	<i>-ie</i>	<i>-q</i>
uz.	рѣб-а	-и	-ѣ	-ѣ	-о	-ѣ	-ѣ (oj)

Mehk priměr.

с.	вол-ѣ змн-ѣ	} -ѣ	-и	-ѣ	-ѣ	-и	-ѣѣ
г.	вол-ѣ змн-ѣ		} -и	-ѣ	-ѣ	-ѣ	-ѣ
с.	вол-ѣ	-е		-и	-ѣ	-о (е)	-и
č.	<i>vol-e</i>	<i>-ě</i>	<i>-i</i>	<i>-i</i>	<i>-e</i>	<i>-i</i>	<i>-i</i>
	<i>lod-i</i>	<i>-i</i>	<i>-i</i>	<i>-i</i>	<i>-i</i>	<i>-i</i>	<i>-i</i>
p.	<i>vol-a</i>	<i>-i</i>	<i>-i</i>	<i>-e</i>	<i>-o</i>	<i>-i</i>	<i>-q</i>
uz.	воль-ѣ	-е (i)	-и	-ѣ	-е	-и	-ѣ

Мноžник.

Tverd priměr.

с.	1. рѣвъ-ѣ	2. -ѣ	3. -амѣ	4. -ѣ	5. -ѣ	6. -ахѣ	7. -амн
г.	рыб-ы	-ѣ	-амѣ	-ѣ, (ы)	-ы	-ахѣ	-амн
н.	риб-е	-,	-ам	-е	-е	-ах	-амн
č.	<i>ryb-y</i>	-,	<i>-ám</i>	<i>-y</i>	<i>-y</i>	<i>-ách</i>	<i>-ami</i>
p.	<i>ryb-y</i>	-,	<i>-om</i>	<i>-y</i>	<i>-y</i>	<i>-ach</i>	<i>-ami</i>
uz.	riб-i (e)	-,	-ам	-i (e)	-i (e)	-ах	-ами

Mehek priměr.

с.	вол-ѣ змн-ѣ	-ѣ -ѣ	} -амѣ	-ѣ	-ѣ	-ахѣ	-амн
г.	вол-и змѣ-и	-ѣ -ѣ	} -ямѣ	-и	-и	-яхѣ	-ями
н.	воль-е	-,	-ам	-е	-е	-ах	-амн
č.	<i>vól-e</i>	<i>-í</i>	<i>-ím</i>	<i>-e</i>	<i>-e</i>	<i>-ích</i>	<i>-emi</i>
	<i>lod-í</i>	<i>-í</i>	<i>-ím</i>	<i>-í</i>	<i>-í</i>	<i>-ích</i>	<i>-ími</i>
p.	<i>wól-e</i>	-,	<i>-om</i>	<i>-e</i>	<i>-e</i>	<i>-ach</i>	<i>-ami</i>
uz.	воль-е	-,	-ам	-е	-е	-ах	-ами

Dvojník.

Tverd priměr.

с.	1. 4. 5.	рѣвъ-ѣ	2. 6.	-оу	3. 7.	-ама
uz.		riб-ѣ		-у		-ама

Mehek priměr.

с.	вол-и	-ю	-ама
uz.	воль-i	-у	-ама

§. 104. Razbor koncovek tretje sklanje.

Koncovke jednotnikove tverdogo priměra :

uz. 1. pad: riб-a.

2. „ riб-i. — с. риб-е je preskok v mehki priměr. §. 115.
3. „ riб-ѣ. — с. риб-и je preskok v mehki priměr. §. 115.
4. „ riб-y. — с. рѣвъ-ѣ je starina, se najde samo v p. *ryb-e*.
5. „ riб-o. — Ruski 5. pad je vseгда jednak prvomu. §. 112.
6. „ riб-ѣ. — с. риб-и je preskok v mehki priměr. §. 115.
7. „ riб-y? ali riб-oj? — с. рѣвъ-оѣ je starina, město koje se ne ředko najde рѣвъ-ѣ, č. *ryb-ou*, p. *ryb-a*, s. риб-ом, kdě

om nije nič jinoga nego c. њ, p. q. Rusi pišu ne rědko ryb-oi i Slovenci: rib-oi.

Koncovke jednotnikove mehkoga priměra :

- uz. 1. pad: вољ-а. — č. *vâl-e* je preglášeno. §. 48. — č. *lod-i* v vsěh padih jednotnikovih je pokratjeno. §. 66.
2. „ вољ-е. — r. вол-и, p. *wol-i* je preskok v tverdi priměr. §. 115.
3. „ вољ-і. — r. вол-ѣ je preskok v tverdi priměr. §. 115. p. *wolej* je preskok v sklanju pridavnih.
4. „ вољ-у. — c. вол-ѣ, змн-ѣ je starina, koja se je obderžala samo v poljščině: *wol-e*. — č. *vâl-i* je preglášeno. §. 48.
5. „ вољ-е. — s. вољ-о, p. *wol-o* je preskok v tverd priměr. §. 115.
6. „ вољ-і. — r. вол-ѣ je preskok v tverd priměr. §. 115.
7. „ ?

Koncovke množnikove tverdogo priměra :

- uz. 1. 5. pad: ріб-і. — s. ріб-е je preskok v mehek priměr navaden v cěloj Jugoslaviji. §. 115.
2. „ ріб. — s. ріб-ах, ріб-а je iz poměšanoga množnika. §. 114. — s. пушк-их . . . je preskok v 4. sklanju. §. 115. — p. *much-a*, *much-ow* . . . osobito gerd preskok v mužsku sklanju. §. 115.
3. „ ріб-ам. — s. ріб-ама je iz poměšanoga množnika §. 114. — p. *ryb-om* zělo gerd preskok v mužsku sklanju. §. 115.
4. „ ріб-і. — r. ryb-ъ je pad 2. postavljen město četvertoga. §. 111. — s. ріб-е je preskok v mehki priměr, kteri je pak navaden v cěloj Jugoslaviji. §. 115.
6. „ ріб-ах. — s. ріб-ама je iz poměšanoga množnika. §. 114.
7. „ ріб-амі. — s. ріб-ама iz poměšanoga množnika. §. 114. — p. *uwaga*, *uwag-i* je rědek pa zělo ostuden preskok v mužsku sklanju. §. 115.

Koncovke množnikove mehkoga priměra :

- uz. 1. 4. 5. pad: вољ-е. — r. вол-и je preskok v tverd priměr. §. 115. č. *lod-i* je pokratjeno. §. 66.
2. „ вољ. — č. *vâl-i*, p. *kropla*, *kropl-i* . . . je preskok v 4. sklanju. §. 115. — č. *lod-i* je pokratjeno. §. 66.
3. „ вољ-ам. — s. вољ-ама je iz poměšanoga množnika.

§. 114. č. *vûl-ím* je preglášeno. §. 48. č. *lod-ím* je pokratjeno. §. 66. p. *wol-om* je gerd preskok v mužsku sklanju. §. 115.

6. pad: вољ-ах. — s. вољ-ама je iz poměšanoga množnika. §. 114. č. *vûl-ích* je preglášeno. §. 48. č. *lod-ích* je pokratjeno. §. 66.

7. „ вољ-амі.— s. вољ-ама iz poměšanoga množnika. §. 114. č. *vûl-emi* je preglášeno. §. 48. č. *lod-ími* je pokratjeno. §. 66.

§. 105. Po tretjej sklanji tverdogo priměra se sklanjaju statna ženskoga spola na *a* s tverdim soglasnikom:

с. жена, крава, коса, вода, рана, слама . . .

г. женѧ, корова, коса, вода, рана, солома . . .

ѕ. жена, крава, коса, вода, рана, слама . . .

č. *žena, krava, kosa, voda, rana, slama* . . .

p. *žona, krowa, kosa, woda, rana, sloma* . . .

uz. жена, крава, коса, вода, рана, слама . . .

Po tretjej sklanji mehkoga priměra se sklanjaju statna ženskoga spola :

1. с. на *a* i *ia* s mehkim ali pomehčanim soglasnikom ж, ш, ѡ, з; ъ, жд (≡*db*), шт: *кожа, доуша, овца, вѣжа, стража, мрѣжа; земља, постеля, дѣнья, вечеря, межда, свѣшта* . . .

г. на *a* i *ja*, ako posljednje ne stoji město *а*: *кожа, душа, овца, вѣжа, стража, мрѣжа; земля, постеля, дѣнья, вечеря, куделя, лодья, пустыня, милостиня* . . .

ѕ. на *a* s mehkim ali pomehčanim soglasnikom: *кожа, душа, овца, стража, мрѣжа; земља, дѣња, кања, ладѣја, пустиња, милостиња, свѣћа* . . .

č. на preglášeno *e* ali *ě* po mehkom ali pomehčanom: soglasniku, to je, po *ž, š, č, c* (≡*ц* i шт) *j, z* (≡*жд* uz. ≡*db*) *kûže, duše, ovce, naděje; meze, svíce, večere* . . .

p. на *a, ia* s mehkim ali pomehčanim soglasnikom, to je, на: *ža, sza, cza, ja, ca* (≡*ца* i шта), *dza* (≡*жда* uz. ≡*dba*) *rza, la, bia, mia, nia, sia, cia, wia: kóža, dusza, owca, nadzieja, świeca, miedza, zorza, chwila, zemia, dynia, wieża, dzieża* . . .

uz. на *a* s mehkim ali pomehčanim soglasnikom *жу, ш, ѡ, ј, ц; ъ*: *кожа, душа, овца, вѣжа, стража, мрѣжа, земља, постеля, дѣња.*

вечерња, куделња, медња, свѣча, ладїја, пустинїја, милостинїја, кања, надбја, зорња, хвїльа . . .

2. statna ženska, kojim je odpadlo *a*, с. кжделъ . . .

č. statna ženska, kojim je odpadlo preglášeno *e* ali *ě*, to je, izvorno *a*: *věž, straž, mříž, zem, diň, kaň, koudel, postel* . . .

p. *straž, kqdziel, pošciel, zemi, karm', woň* . . .

uz. куделња, стража, постелња, земља, керма, вонња . . .

3. statna pokratjena na *n* mĕsto *na*: с. господѣинн, поуѣтынн, мн-
лостннн . . .

č. *pustynĭ* . . .

p. na *yni* mĕsto *ynia*: *gospodynĭ, mistrzynĭ, prorokini* . . .

uz. господиња, пустинїја, милостинїја, мїстриња, пророкинїја . . .

4. č. pokratjena na *i* mĕsto *ija*: *lodi, roli, procesi, bibli* . . .

uz. ладїја, ролија, процесїја, бїблија . . .

§. 106. Primetbe k sklanji tretjej.

Ako bi se v padĕ drugom množnom preveč soglasnikov nagroma-
dilo, kteri bi se težko izgovorili, se med nje umetne blagoglasni polo-
glasnik v sadajnih narečjih:

r. *e* ali *o*: метла метелъ, земля земель, капля капель, гривна гри-
вень, поповна поповень, сестра сестеръ — игла иголь, игра
игоръ, розга розогъ, бабка бабокъ, доска досокъ . . .

s. *a*, gorotansko slovensko *e*: метла, земља, сестра, крушка, игла . . .
serbsko: металах, земаљах . . . gsl.: метел, земель, сестер,
крушек, јигел . . .

č. *e*: *hra her, jehla jehel, sestra sester, služba služeb, matka
matek, svadba svadeb* . . .

p. *e*: *miotla miotel, igla igiel, gra gier, suknia sukien, služba
služeb, matka matek, deska desek* . . .

uz. *e*: метла метел, земља земель, капля капель, гривна гривен,
поповна поповен, сестра сестер, јигла јигел, јигра јигер, розга
розег, бабка бабек, доска десек, крушка крушек, служба слу-
жеб, матка матек, сукнња сукень . . .

Blagoglasni pologlasnik se ne usuvlja med lehkoizgovorljive soglas-
nike *эд, ст, ск, шч*, на primĕr: r. узда, невѣста, войска . . . s. узда,
цеста, војска . . . č. *hvězda, cesta* . . . uz. узда узд, невѣста невѣст,
војска војск, цеста цест, звѣзда звѣзд . . .

Četveta sklanja.

§. 107. Jednotnik.

с. 1.	кост-ь	2. -н	3. -н	4. -ь	5. -н	6. -н	7. -нѣ
г.	кост-ь	-и	-и	-ь	-ь	-и	-ью, ію
с.	кост	-и	-и	-,	-и	-и	-ју
č.	<i>kost</i>	-i	-i	-,	-i	-i	-i
p.	<i>kość</i>	-i	-i	-,	-i	-i	-i $\dot{c}$
uz.	кост	-i	-i	-,	-i	-i	-iju

Множник.

с.	кост-н	-нѣ	-емъ	-н	-н	-ехъ	-ьмн
г.	кост-и	-ей	-ямъ	-и	-и	-яхъ	-ями (ьми)
h.	кост-и	-и	-им	-и	-и	-их	-ми
č.	<i>kost-i</i>	-i	-em	-i	-i	-ech	-mi
p.	<i>kość-i</i>	-i	-om	-i	-i	-ach	-ami
uz.	кост-и	-ij	-ем, -ьам	-и	-и	-ех, -ьах	-ми, -ьами

Dvojnuk.

с. 1.	4.	5.	кост-н	2.	6.	-нѣ	3.	7.	-ьма
uz.			кост-и			-iju			-ма

§. 108. Razbor koncovek četverte sklanje.

Koncovke jednotnikove :

uz. 1. 4. pad : кост і кост-ь. §. 13. — Vsi padi jednotnikovi kromě pada 7. soglase v naših narečjih, samo da se sklanjaju po staroslavjansku, po rusku i po poljsku pomehčano, po serbsku i po česku nepomehčano.

7. „ кост-iju. — с. кост-нѣ, p. *kości $\dot{c}$* je lěpa v poljščině ješče navadna starina, v ostalih narečjih se pak obično za с. ж і p. *ç* stavlja *ç*. г. костью ima pokratjeno *ь* mēsto *i*; po *ш* i v obče po več soglasnikih se ale piše nepokratjeno *ію*: помощію, вѣтвію. — č. *kost-i* je preglrašeno. §. 48.

Koncovke množnikove :

uz. 1. 4. 5. pad : кост-и.

2. „ кост-ij. — г. кост-ей ima preglrašeno *ей* mēsto *нѣ*. §. 48. — č. *i*, *kost-i* se izgovarja blizo kako *ij*.

3. „ кост-ем і кост-ьам. §. 113. — с. кост-има je iz po-

měšanoga množnika. §. 114. — p. *kośc-iom* preskok v něku mužsku koncovku. §. 115.

6. „ *кост-ех* i *кост-ѡх*. §. 113. — s. *кост-има* je iz roměšanoga množnika. §. 114.

7. „ *кост-ми* i *кост-ѡми*. §. 113. — s. *кост-има* je iz roměšanoga množnika. §. 114.

§ 109. Tako se sklanjaju statna ženska končea se na soglasnik, ako nisu pokratjena, na priměr:

c. *область, вестъ, користъ, крѣпость, велюсть, сѣмрътъ, клѣтъ, памать, рѣчь, кокошь, мѣсль, соль, мошь, ношь, пешть...*
take čisla: *пять, шесть, семь, осмь, девать, десать...*

g. *область, честь, корысть, крѣпость, челюсть, смерть, клѣтъ, память, рѣчь, мысль, соль, мочь, ночь, печь...* take čisla: *пять, шесть, семь, осмь...* do тридцать.

s. *област, корист, крѣпост, челуст, смрт, клѣт, кокош, памет, рѣч, мисао, соо; моћ, ноћ, пећ...*

č. *vlast, čest, korist, křepkost, čelist, pamět, řeč, smrt, mysl, sol; moc, nos, pec...*

p. *włóść, cześć, korzyść, czelusć, kokosz, pamięć, rzecz, myśl, sol; moc, nos, piec...*

uz. *област, власт, чест, коріст, крѣпост, челуст, смерть, клѣт, памет, рѣч, мисел, сол, кокош, моч, ноч, печ...* take čisla: *пет, шест, седем, осем...*

Primetba.

Trěm statnim 4. sklanje še ustavlja ер; ta su: *матн, дѣштн, нетн, уз. мати, дшчи, нети* i se sklanjaju tako:

Jednotnik c. 1. 5. *мат-н* 2. -ере 3. -ерн 4. -ерь 6. -ерн 7. -ернѡ

uz. *мат-и* -ере -ері -ер -ері -ерју

Množnik c. *мат-ерн* -ерь -еремь -ере -ерехь -ерьми

uz. *мат-ері* -ер -ерем -ере -ерех -ермі

Dvojniki c. 1. 4. 5. *мат-ерн* 2. 6. -ероу 3. 7. -ерьма

uz. *мат-ері* -еру -ерма

V naših narečjih se ta slova već ali manje oddaljuju od te presne staroslavjanske sklanje: vsaki spisovatelj jih može sklanjati tako, kako je to upravo v njegovom narečji navadno; slovnica uzajemna se ne može

upušćati v iznimke i podrobnosti pojedinih slov, njej je uže dosta, ako može jednom podati stručni i kratki pregled naj glavnějšíh pravil.

Obća poznamenovanja k sklanjam.

§. 110. V priměrih perve i druge sklanje ste postavljeni v někojih padih po dvě koncovki za koncovki uzajemni, koji ste obě navadni i obični v Slaviji, samo da je v někojih krajih obična i navadna jedna, v drugih druga, v někojih obě.

§. 111. Staroslavjanščina děla 4. pad jednotni statnih mužskih životnih i neživotnih jednak padu pervomu: рабѣ, конь, мевѣ, 4. = 1. рабѣ, конь, мевѣ; pri statnih mužskih neživotnih dělaju take vsa naša narečja pad 4. jednotni jednak pervomu, pri životnih se je pak toti 4. pad obderžal samo v některih slovih, kako něka prerědka starina: r. ити за мужѣ, č. *jíti za muž, sednouti na kůň, probůh*, p. *išé za muž, siadaé na koň, žyc brat za brat, przebog*.

Statna mužska životna dělaju v vsěh narečjih pad 4. jednotni jednak drugomu: r. раба, s. роба, č. *chlapa*, p. *chłopa*, uz. роба; neživotna jednak pervomu: r. мечѣ, s. мач, č. *meč*, p. *miecz*, uz. меч.

Poljščina i osobito ruščina v tom zělo preterivate.

Poljščina ne stavlja samo pri statnih mužskih životnih za 4. pad jednotni pad drugi, nego take :

1. pri některih neživotnih, takova su imena jiger, plesov, imena některih dreves, rastlin, kož, kart i imena vědečka na *ik*: *grac menueta, tanczyé polonesa, ściqé dęba, wyrwaé bodaka* . . . dalje

2. pri mužskih statnih osobnih stavlja take v množniku pad 2. za pad četverti: *chłop, król*, pad 4. množni: *chłopów, krolow*.

Naj dalje je v tom zaišla ruščina, ktera stavlja 2. pad za četverti pri statnih životnih ne samo v jednotniku, nego i v množniku i v vsěh spolih: рабѣ, конь, чадѣ, княгиня . . . 4. pad množni: рабовѣ, коней, чадѣ, княгинѣ . . .

Tako prečesto ruskopoljsko stavljanje pada 2. město četvertoga se sovsěm protivi značaju i duhu jezika slavjanskoga i bi se ne imelo naslědovati.

§. 112. Ruski pad 5. je vseгда jednak pervomu v vsěh spolih, čislih i sklanjah, samo někoja statna sklanje perve imaju svoj osobiti pad 5. jednotni, taka su: боже! господи! владыко! отче! Иисусе Христе!

O ruskom i poljskom množniku.

§. 113. Ruski padí množnikovi 3. 6. i 7. i poljska pada množnikova 6. i 7. imaju v vsěh sklanjah koncovke ženske iz sklanje tretje r. *амѣ, ахѣ, ами* ali *ямѣ, яхѣ, ями*, р. *ачѣ, ами*, tako:

I. 3.	рабамъ	6. рабахъ	7. рабами	p. 6. <i>chłopach</i>	7. <i>chłopami</i>
	конямъ	коняхъ	конями	<i>królach</i>	<i>królami</i>
II.	дѣламъ	дѣлахъ	дѣлами	<i>działach</i>	<i>działami</i>
	полямъ	поляхъ	полями	<i>polach</i>	<i>polami</i>
III.	рыбамъ	рыбахъ	рыбами	<i>rybach</i>	<i>rybami</i>
	волямъ	воляхъ	волями	<i>wolach</i>	<i>wolami</i>
IV.	костямъ	костяхъ	костями	<i>kościach</i>	<i>kościami</i>

Tako sklanjaju tote pade Rusi i Poljaki, to je blizo 60 milijonov Slavjanov. Slovencem su ti padi take navadni. To je na bělom dně, da tako močno razširjene koncovke pristojno i slušno se ne směju postaviti med iznimke, nego da se moraju sprijeti v sadajnoj slavjanščině radi naramne razširjenosti za koncovke veljavne i pravilne zraven koncovek navadnih v staroslavjanščině i češčině itd. V sklanjah I. II. i III. sta v těh padih zato po dvě koncovki postavljene za uzajemne i slavjanski spisovatelj može svobodno izmed nju izbrati i upotřebiti onu, ktera je njegovomu narečju naj priličnjša. Te koncovke uzajemne su:

3.	рабом,	коньем,	дѣлом,	польем,	костем, i
	рабам,	коньям,	дѣлам,	польам,	костьям,
6.	рабіх,	коньих,	дѣліх,	польих,	костех, i
	рабах,	коньях,	дѣлах,	польах,	костях,
7.	рабі,	коньі,	дѣлі,	польі,	костмі, i
	рабамі,	коньямі,	дѣлами,	польами,	костьямі.

Verlo zanimivo i osobito važno je to, da su v gorotanskoj slovenščině vse te koncovke v djanji, v istině, de facto navadne i obične, i da se v govorě i v pismě smesom upotrebuju, kako se někomu sljubi.

Kromě toga ima gorotanska slovenščina take dvojniki v govorě i v pismě ne samo pri statnih imenih, nego i pri zaimenih, pridavnih, čislih i v glagoljih, ima i dostižen način (supinum) — skoro bi imela vse važnjeje staroslavjanske tvaroslovne slike, samo da je zgubila pri glagoljih v sadajnom časě v osobě tretjejednotnoj i množnoj koncovu *t*, kako je to i v serbščině, češčině i poljšćine, da se po gor. slovensko piše i govori: *on hvati, oni hvale* město с. *хвалитъ, хвалать*; dalje

da je zgubila jederni čas minuli jednoduhi, koji se je obderžal do sada samo v serbščině.

O množniku serbskom.

§. 114. Množnik serbski je sovsěm poměšan, tako da su vsi padi neprimi preskočili v koncovke někakoga dvojnika; po vsej prilici se je to pripetilo onda, ko se je iz staroserbšćine počel izgubljeti dvojnik.

V vsěh sklanjah ima:

2. pad množni podobu někoga pada 6. množnoga na *ax* i v sklanji IV. na *ux*:

робах, пањах, дѣлах, пољах, рибах, вољах, костих;

ali odmetnuvši po serbskom običaji pisme *x*:

роба, пања, дѣла, поља, риба, воља, кости.

3. 6. i 7. padi imaju jednaku, někomu dvojniku podobnu, koncovku *има* ali *ма*, někada *ми* ali *им*, v 3. sklanji *ама* itd.:

робима, пањима, дѣлима, пољима, рибама, вољама, костима — i take zaimeпа i pridavна: нама, вама, њима, мојима, жутима, врућима . . .

ali: робма пањма, дѣлма, пољма . . .

ali: робми, пањми, дѣлми, пољми . . .

ali: робим, пањим, дѣлим, пољим . . .

Ta směšnjava je tako velika, da, ako ravno se někada pravilno naredita pada 6. na *ux* i 7. na *u*, opet ta dva pada poměšata svoje koncovke med seboj, da se někada govori i piše směsoma: o писарих i с писарих pa opet: o писари i с писари. Zato Čelakovski ostermivši nad tako golemoj směšnjavoj uzklikne v svojej knjigi: Čtení o srovnovací mluvnici slovanské na straně 129: „Však dosti té hojnosti, kterou se obtížná ničemnost ilyrského skloňování v množniku nijak zakryti nedá, ano spíše jest novou závadou. Pročež nemůžeme než schvalovati snažení novějších spisovatelův a gramatikův ilyrských, jenž v tento nelad a zmatek opět nějaký pořádek uváděti počínají, užívajíce slovanštějším způsobem vždy v dat. *om* neb *em*, v lok. *ih*, v instr. *i* neb *ima* (v žen. skloň. *am*, *ah*, *ami* itd.)“ (Pa dosta te obilnosti; da je ilirsko sklanjanje množnika dosadno i malovrědno, se nikako zakryti ne da, nego děla opet novu směšnjavu. Zato moramo vsakako hvaliti nověje spisovatelje i slovničarje jugoslavjanske, kteri se trude, ovi nered i ovu smetnju opet někako urediti, užívajući uprav po slavjansku vsegda v padě 3. *om* ali *em*, v 6. *ix* v 7. *i* ali *ima*, (v ženskoj sklanji *am*, *ax*, *ami*).

ami

Tako poměšanih koncovek množnikovih neima nijedno narečje slavjansko, nego samo Serbi, pa niti oni vsi, jer Serbi stanujući v Sremě, v Bačkoj i v Banatě činivaju někada, Horvati i Slovenci vsegda, scěla pravilno v množniku mužske pade 3. na *ом, ем*, 6. na *ux*, 7. na *u*, ženske na *ам, ах, аму*. V serbskih slovnicaх su se nepravo postavile koncovke uprav slavjanske i pravilne v iznimku, a serbskopokrajinske i nepravilne za pravilo, jer su v serbskom prostorečji močno razprostranjene. Da bi se ta pogrěška proti uzajemnosti slavjanskoj po mogućnosti popravila, sem v ovoj knjigi dal množniku koncovke pravilne horvatsko-serbske i sem postavil koncovke nepravilnoga množnika, dvojniku podobnoga, v iznimku, kamo po vsej pravici i spada.

O preskakivanji imen statnih.

§. 115. Daleko večji děl statnih imen v naših narečjih se slaga v spolě, v sklanji i priměřě, některa statna su pak vendar v raznih narečjih ali v jednom istom narečji različnoga spola i se sklanjaju po različnoj sklanji ali po različnom priměřě; na priklad:

e. птѣца, r. птаха, čp. *ptak*; c. змѣй i змиа; s. змај i змија, p. *zmija*, č. *zmije*; r. брюхо, p. *brzuch*, č. *břicho*; s. попрыга, č. *popruh*, p. *poprag* i *poprega*. . . — Po različnosti spola se statna take sklanjaju po različnih sklanjah. — Statna končeča se na soglasnike ustnične *o, b, p, m* ali i na druge soglasnike su v staroslavjanščině, ruščině i poljščině nerědko pomehčana i se sklanjaju po mehkom priměřě: голѣбь, r. голубь, p. *golq̄b'*; c. врьвь, r. червь, p. *czew'*; c. медвѣдь, r. медвѣдъ, p. *niedźwiedz'*; c. гость, r. гость, p. *goś*. . . V serbščině i češčině su tverda i se sklanjaju po tverdom priměřě: s. голуб, č. *holub*, s. црв; č. *červ*; s. медвѣд, č. *medvėd*; s. гост, č. *host*. . .

Take razlike nas malo ali nimalone smetaju i našem književnomu jeziku malo ali nič ne škode, samo ako statna imena se doslědno derže spola i sklanje, čisla i priměra, kamo spadaju glede na 1. pad jednotni v někojem narečji. Naprotiv gerdo i ostudno je, ako statna imena v srědě sklanje preskakivaju v pojedinih padih iz jednoga spola v drugi, iz jedne sklanje v drugu, iz tverdogo priměra v mehek ali naopako. Tako divje preskakivanje statnih imen v srědě sklanje v pojedinih padih

se ne terpi v nijednom izobraženom književnom jeziku, se ne može i se ne smē terpeti niti v književnom jeziku slavjanskom.

V staroslavjanščině preskakivaju statna imena tako rēdko, da skoro nije vrēdno spomēnjati. Prerēdko preskoče statna mehka perve sklanje v padih množnikovih v 2. 4. i 7. v sklanju četvertu, na primēr :

Iz I. sklanje pad 2. mn. мжжъ, 4. мжжа, 7. мжжн
v IV. sklanju „ „ „ мжжнѣ, мжжн, мжжнн.

V ruščině preskakivaju statna, ako izuzameš pade množnikove 3. 6. i 7. (§. 113.) porēdko; namreč :

Iz perve sklanje preskakiva :

1. pad mn. tverdih statnih vseгда v pad 4. mn. na *ы* : рабы, mēsto uz. рабы ;

1. pad mn. preskoči samo v slēdečih statnih v sklanju drugu : берегъ, бокъ, вечеръ, голосъ, городъ, жерновъ, колоколъ, лугъ, лѣсъ, поваръ, погребъ, пологъ, рукавъ, сторожъ, тетеревъ, тормазъ, шелепъ i imaju *а* : берега, бока . . . mēsto : uz. берегі, боки . . .

2. pad mn. mehkih na *ю, ш, ч, щ, ц, ъ* preskoči vseгда v sklanju četvertu i ima *ей* : коней, mēsto uz. коньев ;

4. pad mn. mehkih preskakiva vseгда v pad 1. mn. na *и* : кони, mēsto uz. конье.

Iz druge sklanje preskakiva :

1. pad mn. samo nekterih statnih v sklanju pervu na *ы* : махало, махалы, солнце, солны . . . i od srēdnjih odpeljana na *ище* : личище, личищи . . .

2. pad mn. statnih tverdih i mehkih preskoči verlo gerdo pa i verlo rēdko v sklanju pervu : очко очковъ, ушко ушковъ, солнце солнцовъ . . .

Iz tretje sklanje preskakiva :

2. 3. i 6. pad jednotni i 1. 4. 5. množni statnih mehkih vseгда v tverd primēr i imaju :

2. воли, змѣи, 3. i 6. волъ, змѣѣ, 1. 4. 5. mn. воли, змѣи mēsto uz. волье, змѣје, „ волюбѣ, змѣји, „ волье, змѣје.

V serbščině preskakivaju statna, ako izuzameš množnik, prerēdko.

V prvoj i drugoj sklanji preskakiva :

6. pad jednotni tverdih statnih vseгда v pad 3. jednotni na *y* :
 робу, дѣлу . . . město uz. робѣ, дѣлѣ . . .

V tretjej sklanji preskakiva :

2. 3. i 6. pad jednotni i 1. pad mn. tverdih vseгда v mehki priměr i imaju :

2. рибе, 3. i 6. jedu. риби, 1. mn. рибе město uz.

риби, „ рибѣ „ риби.

5. pad jednotni mehkih statnih někada v tverd priměr: волю město: воле.

V češči n ě preskakivaju statna dosta porědko.

V pervoj sklanji preskakiva :

6. pad jednotni statnih životnih i skoro vsěh izhadjajučih na *h*,
ch, *k* v sklanju na *u* : na břehu, v prachu, na počatku ;

6. pad jednotni statnih osobnih preskoči, pa verlo ředko, v pad
 3. jednotni na *ovi*, na priměr: *postlovi* ;

7. pad jednotni tverdih preskakiva vseгда, pa samo v Čehah, v priměr mehki: *chlapem*, město uz. хлопом. Slovaki imaju pravilno *chlapom*.

1. pad mn. mehkih neživotnih preskakiva v pad 4. na *e* = c. a :
meče, koše . . . Statna na *tel* imaju v padě 1. mn. take *e*, pa ovo nije preskók, nego pokratjeno не: *učitele* = c. оучители ;

3. pad mn. statnih mehkih preskakiva vseгда v tverd priměr na
ům : *hráčům* . . . město uz. j грачем ;

7. pad mn. statnih mehkih preskoči, pa verlo ředko, v sklanju 4. :
konmi, mužmi . . . město: uz. коньи, мужи . . .

V drugoj sklanji preskakiva :

6. pad jednotni statnih na *ho, cho, ko* v pad 3. jednotni: *jho*
jhu, ucho uchu, viko viku . . .

7. pad jednotni statnih tverdih preskakiva vseгда, pa samo v Čehah,
 v priměr mehki: *dilem*, město uz. дльом. Slovaki imaju pravilno *om* ;

2. pad mn. mehkih statnih preskoči v sklanju 4. : *poli* město
 uz. поль.

Iz tretje sklanje preskakiva :

2. pad mn. statnih mehkih na *le* veči děl v sklanju 4. : *váli*
 město uz. воль.

V poljščině je toto gerdo i ostudno preskakivanje — na žalost
 budi řečeno — naj običnějše i se ješče neprestano širi.

Pad 3. mn. tvrdih i mehkíh statníh vsěh sklanj děla poljščina na *om*; pri tvrdih mužských i srědnjih je to pravilno: *chłopom, dziełom*; pri mehkíh mužských i srědnjih i pri ženskih je to pa gerdo i pogrěšno: *królom, polom*, uz. *кральем, полєм*, — isto tako pogrěšno, samo ješče ostudněje, stoji mužska koncovka *om* statním ženskím přivěšena, kako se je to počelo sklanjati samo v novějih časih: *k rybom wolom*. — Vsa slavjanščina sklanja — i sama poljščina je do konca 17. veka često pravilno sklanjala na *am*: *rybam, wolam*. — „In den ätern denkmalern und noch bis zum schlusse des siebzehnten jahrh. findet man häufig *am*: *studniam, kobyłam, drogam, nogam, duszam*“ .. Miklosič. Form. 468.

V prvoj sklanji preskakiva:

6. pad jednotni tvrdih statníh životníh v sklanju na *u* (ali v 3. pad jedn.): *na osłu, przy panu, po posłu* . . . onda skoro vsěh končěih se na *g, ch, k*: *na brzegu, w prochu, na początku* . . .

7. pad jedn. tvrdih statníh preskakiva vseгда v priměr mehkí na *em*: *chłopem* město uz. *хлопом*.

1. pad mn. mehkíh neosobníh statníh preskakiva v 4. pad mn. na *e = c*. *а*: *konie, miecze; kraje* . . . uz. *коньи, мечи, краји* . . .

1. pad mn. tvrdih preskoči gerdo pa řědko v sklanju 2. uzimajuč koncovku statníh srědnjih na *a*: *żywota, uda* . . . ale je take pravilna koncovka navadna: *żywoty, udy* . . .

2. pad mn. mehkíh statníh preskoči gerdo pa řědko v sklanju 4.: *obywateli, pisarzy* . . . ale običněje i pravilněje se piše: *obywatelów pisarzów* . . . uz. *обивательев, писарьев* . . .

7. pad mn. statníh tvrdih i mehkíh preskoči, pa samo někada, v sklanju 4.: *s wozmi, s końmi, królmi, mężmi* . . . město uz. *c wozí, коньи, кральи, мужи* . . .

V drugoj sklanji preskakiva:

6. pad jednotni statníh končěih se na *go, cho, ko*: *ucho, jabłko* . . . v pad 3. jedn. *uchu, jabłku* . . .

7. pad jedn. tvrdih statníh preskakiva vseгда v priměr mehkí: *dziełem* uz. *дѣлом*;

2. pad mn. některih jednosložníh preskoči verlo ostudno v sklanju 1. *dno dnów, tło tłow* . . . skoro vsěh na *wie*: *bezprawie bezprawiów, przysłowie przysłowiów* . . . *solnce solnców, z jěj liców* . . . O tom

piše Čelakovski na straně 136 „Anobrž i v 3. pádu jednotníka dovoluji si mnozí mužského skloňování *owi* užívati: *jimieniowi, południowi, słońcowi* vedlé *jimieniu, południu* a t. d., kterýchžto nešvar a vlčkův i cyrilský i český jazyk docela prost jest, ano také v dávných polských spisovatelův nic toho se nenalezá.“

V tretjej sklanji preskakiva :

2. pad jednotni mehkich statnih vseгда v priměr tverdi na *i*: *woli* město pravilnoga *c*. na *a* uz. *e*: *волье*. V staropoljščině se je *owi* pad pravilno končival na *e*, pa i ješče sada se v prostorečji poljskom ne rědko čuje; „die sprache des volkes hat das *e* im sg. gen. nicht selten bewahrt: *granice, zemie, pszenice*.“ Miklosič. Dobro bi bilo, da bi spisovatelji poljski naslědovali govor ljudstva, kteri je v tom mnogo pravilněji od književnoga jezika;

2. pad jedn. statnih preskoči samo porědko v sklanju pridavnih čineč: *wolej, rolej* . . . město uz. *волье, роље* . . .

2. pad mn. statnih tverdi preskoči někada v sklanju pervu, privěšujuč osobito ostudno ženskim statnim koncovku mužsku *ów*: *gra grów, mgła mglów, ćma ćmów, rzesa rzesów, mucha muchów, gruszka gruszków* . . . uz. *јреп, мерел, тем, рѣс, мух, грушек* . . . Některa statna mogu dělati po poljsku toti pad pravilno: *wisnia wisien, trześnia trzesien* . . . i take nepravilno preskočivši v sklanju 4.: *wisni, trześni* . . . piši uz. vseгда pravilno: *вишня вшень, чрешня чрешень* . . .

7. pad mn. preskoči někada pregerdo v sklanju 1.: *dobrymi uwagi, zaslužonimi nadgrodi* . . . uz. *добрими увагами, заслуженими надградями* . . .

Uzajemno pravilo :

Sklanjaj statna imena v vsěh padih i čislih doslědno po toj istojs sklanji i po tom istom priměre, k kteromu statno pridnaležiglede na pad 1. jednotni — brez ostudnoga preskakivanja v srědě sklanje v pojedinih pa dib iz jedne sklanje v drugu, iz tverdogo priměra v mehek ali na opako.

O castenji i pogerdjivanji statnih imen.

§ 116. Vsaka dobra slovnica uči sklanjati statna imena pravilno: poljska slovnica — někada i česka — pak učite zraven toga take ješče,

kada se moraju sklanjati statna imena nepravilno i kada uprav pogrešno. Takova kazipravila su v poljščině:

1) Pad 2. jednotni sklanje perve statnih imen bezživotnih mora dobivljati koncovku manje navadnu *u* vzetu iz jednotnika na *ov* (§. 95.): *kwas kwasu, miód miodu* . . . Některi slovníčarji tvrde nepodstatno, da se mora dajati koncovka pravilna *a* predmetom uznešenějim, plemenitějim, manje navadna koncovka *u* pak manje uznešenim, i manje plemenitim, na priměr slovo: *sztokfisz*, živa riba, bi imelo v 2. padě jednotnom: *sztokfisz*a; mrtva riba naprotiv, kada se prodaja za blago, bi imelo *sztokfisz*u.

To pravilo nije istinito. Mnogo neživotnih statnih se ješče do sadajne dobe nije dalo pokaziti i od pravilne koncovke *a* odvernuti pored vsega usilovanja slovníčarjev, takova su:

Imena jiger, kart, plesov: *wist wista, tuz tuza, mazur mazura* . . .

Imena peněz, deneg: *grosz grosza, dukat dukata, rubel rubla* . . .

Imena udov telesa človečjega i živinskoga i imena bolesti: *włos włos*a, *zęb, zęba, ogon, ogona* . . .

Imena některih dreves, rastlin i njih dělov: *jawor jawora, grzyb grzyba, kłos kłosa, liść liścia* . . .

Imena orudja, posudja i oružja: *bijak bijaka, bęben bębna, palasz palasza, kociet kotla* . . .

Imena oblačil i njih dělov: *kożuch kożucha, pas pasa, rękaw rękawa* . . .

Imena pokrajín, gor, rěk, měst: *Wołyń Wołyńia, Dunajec Dunajca, Krakow Krakowa* . . .

Imena měscov: *maj maja, listopad listopada* . . .

Mnoga jina statna imena: *kąt kąta, młyn młyna, chléb chleba, chléw chlewa* . . . Vidi Miklosičevu Formenlehre str. 445. i 446.

Některa statna su se dala do sada pokvariti samo na polo, na toliko, da se jim zraven pravilne koncovke *a* samo smě někada dati i koncovka *u*: *dwór, orzech, ogród, płot, król, mąż* . . . *dwora* i *dworu, orzecha* i *orzechu* . . .

2) Pad 6. jednotni sklanje perve statnih tverdih životnih i onih, ktera se končivaju na *g, ch, k*, mora dobivljati koncovku manje navadnu

u vzetu iz jednotnika na *oy* (§. 95): *na oslu, przy panu, na brzegu, w prochu* . . .

I ovo pravilo nije sovsëm istinito, jer někoja životna i neživotna statna imena se nisu dala ni do sada sovsëm ugnati v koncovku *u*, nego se jim ona samo smě dati zraven koncovke pravilne *ie*: *przy chłopie i chłopu, przy sąsiedzie i sąsiadu, w borze i boru, w domie i domu*...

3) Pad 1. množni sklanje perve mora dobivljati samo pri statnih osobnih koncovku pravilnu *i*: *chłopi, króli* . . .

Statnim neosobnim tverdim se mora dajati koncovka pogrešna *y = c. ы*, vzeta iz pada 4. množnoga priměra tverdoga: *stoł stoły, koł koły* . . .

Statnim neosobnim mehkim se mora dajati koncovka pogrešna *e = c. а* vzeta iz pada 4. množnoga priměra mehkoğa: *miecze* . . .

Koncovka osobna *i* se ima dajati take zvěrem, pa samo ako jih hočemo počastiti, jim něku osobnost pripisati i človečju važnost podělití; dalje:

Koncovka pogrešna *y, e = c. ы, а* se mora dajati i osobam, kada hočemo malovrednomu i zločestomu člověku pogerdati, ga upodlití i zvěrem ga priravnati i prispodobiti. —

To su sama kazipravila. Slovníčarji imenuju dosta neuměstno i neprikladno koncovku pravilnu koncovkoj osobnoj, ali človečjoj, pogrešnu pak koncovkoj neosobnoj, ali zvirečjoj, „gdy myslimy upodlití niecnotliwą osobę ludzką i do zwierząt przyrównać, dajemy jej zakończenie zwierzęce.“ Gramatyka języka polskiego od Kopeczyńskiego. Vidi Miklosičevo Formenlehre na straně 450.

Pa niti ovo poměšano pravilo se nije doslědno upeljalo, nego dobivljaju ješće sada statna osobna koncovku tako imenovanu neosobnu i nacpako neosobna osobnu, „die persönliche form ist jedoch nicht auf personen, die sächliche nicht auf sachen beschränkt, vielmehr können personennamen die sächliche, thiernamen die persönliche form annehmen... es ist daher dasselbe subst. nicht selten zweier formen fähig.“ Mikl. Forml. 450.

Vse to se može glede uzajemnoga književnoga jezika prosuditi ovako: Vsa ova poljska pravila o češćenji i pogerdživanji statnih imen su sama kazipravila svojevoljno i nepodstatno ustanovljena.

Takova kazipravila su v češčině :

1) Pad 2. jednotni sklanje perve statnih imen tverdih neživotnih mora dobivljati koncovku manje navadnu *u*, vzetu iz jednotnika na *oy* (§. 95.): *dub dubu* . . .

To pravilo nije istinito. Mnogo tverdih statnih neživotnih se ješče do sadajne dobe nije dalo pokaziti i od pravilne koncovke *a* odvernuti pored vsega usilovanja slovníčarjev; takova su :

Imena měst: *z Říma, do Krakova* . . .

Imena měscov na *en*: *leden ledna, březen března* . . . i imena dni na *ek*: *pondělek pondělka* . . .

Mnoga jina statna: *do chléva, kus chleba, ze mlejna, do kouta, plod života, korec ovsá* . . .

Mnoga statna su se dala pokvariti do sada samo na polo, na toliko, da se jim zraven pravilne koncovke *a* samo smě někada dati i koncovka *u*: *dvâr, ořech, ostrov, les, kus, duch, hřích, kožich, jazyk, potok, rok* . . . *dvora i dvoru, ořecha i ořechu* . . .

2) Pad 6. jednotni sklanje perve statnih tverdih neživotnih, osobito nevidljivih, i skoro vsěh končěčih se na *h, ch, k* mora dobivljati koncovku manje navadnu *u*, uzetu iz jednotnika na *oy* (§. 95.): *hněv hněvu, div divu, dar daru; na břehu, v prachu, na počátku* . . .

I ovo pravilo nije sovsěm istinito, jer mnogo neživotnih se ješče do sadajne dobe nije dalo ugnati v koncovku manje običnu *u* pored vsega usilovanja slovníčarjev i se derže i sada ješče stalno koncovke pravilne *ě* :

Imena měst: *v Římě, v Krakově* . . .

Imena prazdnikov: *po sv. Janě, po Jakubě* . . .

Mnoga jina statna, koja imaju i v padě 2. jednotnom pravilno *a*: *v chlévě, o chlebě, v koutě, po obědě* . . .

Mnoga statna neživotna su se dala pokvariti samo na polo, na oliko, da se jim zraven pravilne koncovke *ě* samo smě někada dati i koncovka manje navadna *u*, taka su zvlastě končěča se na soglasnike ustnične *b, p, m*: *na dubě i dubu, na slupě i slupu, na stromě i stromu v chramě i chramu* . . .

3) Pad 1. množni sklanje perve statnih imen tverdih neživotnih, mora dobivljati koncovku pogrěšnu *y = e*, vzetu iz pada 4. množnoga priměra tverdoga: *duby, stromy* . . . Naprotiv pad 1. množni

statnih imen mehkih neživotnih mora dobivljati koncovku pogrěšnu *e* = *c*. *a* vzetu iz pada 4. množnoga priměra mehkoga: *meče* . . .

I ovo pravilo je neistinitio, jer někoja bezživotna statna su do naših časov poderžala pravilni *i*: *javor javoři, ořeč ořeši, potok potoci, bok boci* . . .

Vsa ta pravila poljska i česka su same prazdne izmišljotine novějih slovničarjev, kteri skušaju izmisliti za vsaku razliku v sklanjanji take poseben poměn, čto nije bilo niti v staroslavjanščině, niti v staročěščině, niti v staropoljščině. Da su ova pravila neveljane izmišljotine, se jasno vidi uže iz njih nedoslědnosti: těrja se namreč, da se mora dajati koncovka manje navadna *u* v jednotnom padě drugom statnim bezživotnim — v padě šestom pak životnim. Kakova nedoslědnost! — Osobito čudno je poljsko pravilo: da mora spisovatelj nelěpo i pogrěšno pisati, ako hoče podloga i malovrednoga človeka pogerđiti. — Nepravilnoj i pogrěšnoj pisarijoj ne pogerđi spisovatelj nikoga do samoga sebe i do svojega spisa, isto tako ne počesti pravilnim pisanjem opet nikoga jinoga, nego samoga sebe i svoj spis. — Ta izmišljena pravila kvare doslědno književni jezik na veliku njegovu štetu. Uže ono preskakivanje statnih v pojedinih i posamesnih padih je ostudno (§. 115.), mnogo ostudněje pak toto pogerđivanje statnih imen; jer v preskakivanji se pogrěšne koncovke stavljaju samo kako něke nehvalitebne iznimke, v ovom čěščenji i pogerđivanji pak se nametavaju i vtiravaju silovito za pravilo tako, da se po ovih kazipravidih mora spisovatelj nerědko siliti, da nenavadnu i pogrěšnu koncovku stavi i ondě, kdě je često pravilna koncovka obična do sih dob v govorě i v pismě; zato:

Pišuč uzajemno sklanjaj statna imena perve sklanje budite osobna ali neosobna, budite životna ali bezživotna, pravilno v jednotnom padě 2 na *a*, v 6. na *u*, v 1. množnom na *vi*.

О zaimeni.

§. 117. Zaimena su alj statna ali pridavna. Statna su: азъ ты. Sklanjata se tako:

Jednotnik.

с.	1.	азъ	2. мене	3. мѣнѣ	4. мене	6. мѣнѣ	7. мѣноу
г.		я	меня	мнѣ	меня	мнѣ	мною
с.		ја	мене	мени	мене	мени	мноу
ч.		<i>ja</i>	<i>mene</i>	<i>meni</i>	<i>mene</i>	<i>meni</i>	<i>mnou</i>
р.		<i>ja</i>	<i>menie</i>	<i>menie</i>	<i>menie</i>	<i>menie</i>	<i>mnja</i>
уз.		ја	мене	менѣ	мене	менѣ	?
с.		ты	тебе	тебѣ	тебе	тебѣ	тобою
г.		ты	тебя	тебѣ	тебя	тебѣ	тобою
с.		ти	тебе	теби	тебе	теби	тобом
ч.		<i>ty</i>	<i>tebe</i>	<i>tobe</i>	<i>tebe</i>	<i>tobe</i>	<i>tebou</i>
р.		<i>ty</i>	<i>ciebie</i>	<i>tobie</i>	<i>ciebie</i>	<i>tobie</i>	<i>tobiq</i>
уз.		ті	тебе	тебѣ	тебе	тебѣ	?
с.		—	себе	себѣ	себе	себѣ	собою
г.		—	себя	себѣ	себя	себѣ	собою
с.		—	себе	себи	себе	себи	собом
ч.		—	<i>sebe</i>	<i>sobe</i>	<i>sebe</i>	<i>sobe</i>	<i>sebou</i>
р.		—	<i>siebie</i>	<i>sobie</i>	<i>siebie</i>	<i>sobie</i>	<i>sobq</i>
уз.		—	себѣ	себѣ	себе	себѣ	?

Množnik.

с.	мы	насѣ	намѣ	ны (насѣ)	насѣ	нами
уз.	мі	нас	нам	нас	нас	нами
с.	вы	васѣ	вамѣ	вы (васѣ)	васѣ	вами
уз.	ві	вас	вам	вас	вас	вами

Dvojnik.

	м.	ст. ж.		
с.	мы два,	мы двѣ	2. 4. 6. наю	3. 7. нама
уз.	мі два,	мі двѣ	нају	нама
с.	вы два,	вы двѣ	ваю	вама
уз.	ві два,	ві двѣ	вају	вама

§ 118. Razbor padov.

c. азъ je zastarano, samo Slovenci v Rožji imaju ješče *jaz*; 4. pad mn. мы, въ je take zastaran i je samo pri Černogorcih običen.

r. pad 2. jedn. меня, тебя, себя ima nedobro я město c. е.

Množnik je vsej slavjanščině jednak.

s. padi 3. 6. i 7. množni: нѣма, вама su iz poměšanoga množnika. §. 114.

Pad 1. dvojnिकovi od азъ glasi pri Slovencih popolno: ми два, ми двѣ, od ты: ві два, ві двѣ; c. ва, въ, je samo koncovka popolnoga pada 1. dvojnिकova město мы два, мы двѣ i въ два, въ двѣ; nerědko se izpusti два, двѣ i se stavlja samo мы, въ. Miklosič je stavil v svojej knjigi Formenlehre na straně 60. v priměr pokratjena pada ва, въ, ja naprotiv nepokratjena мы два, мы двѣ, въ два, въ двѣ; to nisem učinil iz jine naměre, nego samo jasnosti radi, da se vidi od kuda su pokratjeni dvojniki ва, въ i мы, въ; c. на, нѣ su pak slově od slovníčarjev izmišljeně za 1. pad dvojnिकovi od pada 2. наю.

§. 119. Primetba.

Padi 2. 3. i 4. jednotni se take pokratjuju :

c. 2.	4.	ма, та, са	3.	ми, ти, си
r.		(мя, тя) ся		(ми, ти, си)
s.		ме, те, се		ми, ти, си
č.		мѣ, тѣ, се		ми, ти, си
p.		миѣ, тиѣ, сиѣ,		ми, ти, си
uz.		ме, те, се,		ми, ти, си.

Dalji padi se stavljaју: 1. v početku povědi, 2. po predlogih, 3. kada se zaimе važno izgovori na priměr: uz. Ти сам себѣ дајеш мед, а менѣ остављаш пелин; jinače se stavljaју ti padi pokratjeno.

Sadajna ruščina izbėgava někako te kratke pade, čto ne bilo bi trěba, jer su obični všem narečjim — su bili znani i samoj staroruščině i su navadni i istomu sadajnomu govoru ruskoga ljudstva. „Pisemní ruský jazyk štítí se jaksí těchto krátkých pádův, vyjímajíc ся při časosloveh; leč nejsou neznámy starší ruštině a prostonárodní mluvě. Čelakovski 228.

§. 120. Zaimena pridavna su: н, ъ, я; мой, мое, моя; ты, то, та; кто, что . . .

§. 121. Zaimе pridavno н, љ, ља, се sklanja tako :

Jednotnik.

	m.	sr.			m.	sr.		
c. 1.	н,	љ	2. љго	3. љгоу	4. н,	љ	6. љмъ	7. нмъ
г.	онъ,	оно	его	ему	его	немъ	нмъ	
s.	он,	оно	њга	њму	њга, је	њем	њим	
č.	<i>on,</i>	<i>ono</i>	<i>jeho</i>	<i>jetu</i>	<i>jeho, je</i>	<i>net</i>	<i>nit</i>	
p.	<i>on,</i>	<i>ono</i>	<i>jego</i>	<i>jetu</i>	<i>jego, je</i>	<i>niem</i>	<i>nit</i>	
uz.	он,	оно	јго	јму	јго, је	њем	њим	

ž.

c.	љ	ља	љй	љ	љй	љмъ	
г.	она	ея	ей	ее	ней	ею	
s.	она	ње	њој	њу	њој	њом	
č.	<i>ona</i>	<i>je</i>	<i>je</i>	<i>je</i>	<i>ni</i>	<i>je</i>	
p.	<i>ona</i>	<i>jeje</i>	<i>jeje</i>	<i>je</i>	<i>nije</i>	<i>nije</i>	
uz.	она	је	јеј	ју	њеј	?	

Множник.

	m.	sr.	ž.		m.	sr.	ž.	
c. 1.	н	љ	ља	2. нхъ	3. нмъ	4. ља, ља, ља	6. нхъ	7. нмм
г.	они	онъ	онъ	ихъ	нмъ	(я) ихъ	ихъ	ими
h.	они	она	оне	њих	њим	ње, љих	њих	њими
č.	<i>oni</i>	<i>ona</i>	<i>ony</i>	<i>jich</i>	<i>jit</i>	<i>je</i>	<i>nich</i>	<i>jimi</i>
p.	<i>oni</i>	<i>one</i>	<i>ony</i>	<i>ich</i>	<i>it</i>	<i>je</i>	<i>nich</i>	<i>imi</i>
uz.	они	она	оне	јих	јим	је	њих	јими

Dvojniki.

	m.	sr.	ž.
c. 1. 4.	ља,	н,	н
uz.	она, онъ,	онъ	јеју
			јима.

§. 122. Razbor padov.

c. Pada 1. jednotni н, љ, ља i 1. mn. н, ља, ља sta zastarana, mēsto nju se stavlja uz. он, оно, она ; они, она, оне.

V neprimih padih toga zaimena se stavlja mēsto početnoga j po-mehčano нь 1. kada stoji zaimе v početku povēdi. 2. po predlogē, 3 kada se važno izgovori, tako :

- с. отъ него, къ нему, къ ней, съ нѣмъ, къ нѣмъ, за нѣмъ . . .
 г. отъ него, къ нему, къ ней, съ нимъ, къ нимъ, надъ ними . . .
 h. од њога, к њему, к њој, с њим, к њим, за њими . . .
 č. od něho, k němu, k ní, s ním, k ní, za nimi . . .
 p. od niego, ku niemu, ku niej, z nim, k nim, za nimi . . .
 uz. од нього, к ньему, к њеј, с њим, к њим, за њими . . .

Jinače po jinih slovih i kada se zaime ne izgovarja važno, se mogu po serbsku, česku i po poljsku pokratiti v padě 2. i 3. jednotnom tako, da se odmetne početno *je*, město serbskoga: *њега, њему* se može postaviti: *га, му*, město č. *jeho, jemu* — *ho, tu*, město p. *jego, jemu* — *go, tu*, město uz. *нього, ньему* — *го, му*.

с. 4. pad jedn. mužski *н* je zastaran, vendar se je v vsěh naših narečjih obderžal, v ruščině malo řědčěje, kada stoji pred zaimenom predlog, koji těrja 4. pad i onda se *н* pokrati na *ь* i se mu predstavi *н = нь*, na priměr:

- с. онь, нань, зань, надень, прѣдень . . .
 г. понь, нань . . . с. понь, подань, надаь . . .
 č. oň, naň, zaň, nadeň, předeň . . .
 p. oń, nań, zań, nudeń, przedeń . . .
 uz. онь, нань, зань, надень, предень . . .

г. V padě 2. jedn. ženskom ея = с. *ѣя* stoji *я* nedobro za с. *ѣя* priličnjeje bilo bi *je: jeje*.

Pad 4. mn. životnih se дѣла po rusku jednak drugomu (§. 111.) tako i v poljščině.

с. 2. pad jedn. mužskoga i srědnjega spola se konči na *а*: *њега*, vsa ostala slavjanščina ima *о*: *јеро*.

6. pad jedn. spola mužskoga i srědnjega њему je preskok v pad 3. (§. 115).

V padě 7. jedn. mužskoga i srědnjega spola: њоме ima sama jedina serbščina i ona ne vseгда.

Padi 3. 6. i 7. mn. њима su iz množnika poměšanoga. (§. 114.),

Tako se sklanja i с. *нже, ѣже, иже*; г. *иже, еже, яже*, č. *jenž jež* — samo da se padom privěšuje *же, ž*.

§. 123. мой, мое, моя se sklanja blizo kako н, е, а.

Jednotnik.

	m.	sr.		m.	sr.	
c.	1. мой,	мое	2. моего	3. моему	4. мой,	мое
г.	мой,	мое	моего	моему	мой,	мое
s.	мой,	мое	моего	моему	мой,	мое
č.	<i>máj, mé</i>	<i>mého</i>	<i>měmu</i>	<i>máj, mé</i>	<i>mět</i>	<i>mým</i>
p.	<i>mój, mójē</i>	<i>mójego</i>	<i>mójemu</i>	<i>mój, mójē</i>	<i>mójēm</i>	<i>mójim</i>
uz.	мой,	мое	моего	моему	мой,	мое
	ž.					
c.	моя	моѣа	моѣй	моѣ	моѣй	моѣа
г.	моя	моѣа	моѣй	моѣ	моѣй	моѣа
s.	моя	моѣа	моѣй	моѣ	моѣй	моѣа
č.	<i>má</i>	<i>mé</i>	<i>mé</i>	<i>mou</i>	<i>mé</i>	<i>mou</i>
p.	<i>mója</i>	<i>mójēj</i>	<i>mójēj</i>	<i>mójē</i>	<i>mójēj</i>	<i>mójā</i>
uz.	моя	моѣа	моѣй	моѣ	моѣй	моѣа?

Množnik.

	m.	sr.	ž.		m.	sr.	ž.
c.	1. мон,	мона,	моѣ	2. монхъ	3. монѣ	4. мона,	мона,
г.		мои		монхъ	3. монѣ	4. мона,	мона,
h.	моји,	моја,	моѣ	можих	3. моѣ	4. мона,	мона,
č.	<i>móji, má, mé</i>		<i>mých</i>	3. <i>mým</i>	4. <i>mé, má, mé</i>		
p.	<i>móji, mójē, mójē</i>		<i>mójich</i>	3. <i>mójim</i>	4. <i>mójē</i>		
uz.	моји,	моја,	моѣ	мојих	3. мојим	4. моје,	моја,
					6. мојих,	7. мојими	

Dvojniki.

	m.	sr.	ž.
c.	1. 4. моя,	мон,	мон
uz.	моја,	моји,	моји
			моју
			мојима.

§. 124. Razbor padov.

r. Pad 2. jednotni ženski ima я město e. ¹² priličnije bilo bi je :

Pad 1. mn. děla samo ruščina za vse spole : мои, i pad 4. mn. jednak drugomu : моихъ.

s. Pad 2. jedn. mužskoga i srědnjega spola se konči samo po jugoslavjansku na a : mojega.

Pada jednotna ženska 3. i 6. imata : s. mojoj, to je preskok v tvered priměr: toj.

Padi 3. 6. i 7. mn : мојима ali мојим je iz poměšanoga množnika. (§. 114).

p. Pad 2. jedn. ženski děla sama poljščina : *mojej*.

§. 125. Tako se sklanjaju :

c. твоѣ, своѣ, нашѣ, вашѣ.

r. твоѣ, своѣ, нашѣ, вашѣ, сеѣ, сіе, сія.

s. твой, свой, наш, ваш, који, које, која.

č. *tvůj, svůj, náš, váš.*

p. *tvoj, svoj, nasz, wasz.*

uz. твой, свой, наш, ваш, који, е, а.

§. 126. Primetbe.

Toto zaimе мой se v serbsččině, češčině i poljščině verlo gerdo i različno pokratjuje i terga :

s. se izpušča izmed srědě slova *je* : мо(је)га, мо(је)му, ali se odterga posleđnje pisme : моjer(a), моjem(y), ali se osakati v srědě i na konci : мо(је)г(a), мо(је)м(y).

p. se izpušča na srědě *j* : мо(j)i, мо(j)ich, мо(j)im, мо(j)imi, ali se izpušča *oj* : m(oj)ego, m(oj)emu, m(oj)ém, m(oj)ym, m(oj)a, m(oj)ěj m(oj)q . . . m(oj)ych, m(oj)ym, m(oj)ymi.

č. Čehoslavjani prebivajuči v Čehah izpuščaju *oj* v vsěh neprimih padih, pa kako svědoči Čelakovski, padi 2. 3. i 6. množni nepokratjeni : *tvojich, tvojim* ne glase niti sada neznanu českomu uhu zraven pokratjenih : *tvých, tvým*. Večja strana Čehoslavjanov, to je Čehove na Moravě i Slovaki sklanjaju lěpo nepokratjeno „im slovakischen und mährischen dialekte bilden die vollen formen die regel.“ Miklosič Forml. 404. Zato :

Sklanjaj pišnuč uzajemno zaimena prisvajajuča neosakatjeno vseгда, kadakoli samo možeš.

§. 127. Zaimе тѣ, то, та се sklanja tako:

Jednotnik.

	m.	sr.		m.	sr.		m.	sr.
c. 1.	тѣ, то		2. того	3. тому	4. тѣ, то	6. томъ	7. тѣмъ	
r.	тотѣ, то		того	тому	тотѣ, то	томъ	тѣмъ	
s.	тај, то		тога	тому	тај, то	том	тим	
č.	<i>ten, to</i>		<i>toho</i>	<i>tomu</i>	<i>ten, to</i>	<i>tom</i>	<i>tim</i>	
p.	<i>ten, to</i>		<i>tego</i>	<i>temu</i>	<i>ten, to</i>	<i>tem</i>	<i>tym</i>	
uz.	те, то		того	тому	те, то	т м	тѣм,	
	ž.							
c.	та		тоѣ	тоѣ	тѣ	тоѣ	тоѣ	
r.	та		тоя	тоѣ	ту	тоѣ	тою	
s.	та		те	тој	ту	тој	том	
č.	<i>ta</i>		<i>té</i>	<i>té</i>	<i>tu</i>	<i>té</i>	<i>tou</i>	
p.	<i>ta</i>		<i>téj</i>	<i>téj</i>	<i>te</i>	<i>téj</i>	<i>tq</i>	
uz.	та		те	тој	ту	тој	?	

Množnik.

	m.	sr.	ž.		m.	sr.	ž.
c. 1.	тѣ, та, тѣ			2. 6. тѣхъ	3. тѣмъ	4. тѣ, та, тѣ	7. тѣми
r.	тѣ			тѣхъ	тѣмъ	тѣ	тѣми
h.	тѣ, та, те			тих	тим	те, та, те	тими
č.	<i>ti, ta, ty</i>			<i>těch</i>	<i>těm</i>	<i>ty, ta, ty</i>	<i>těmi</i>
p.	<i>ci, te, te</i>			<i>tych</i>	<i>tym</i>	<i>te</i>	<i>tymi</i>
uz.	тѣ, та, те			тѣх	тѣм	те, та, те	тѣми

Dvojnuk.

	m.	sr.	ž.
c. 1.	4. та, тѣ, тѣ	2. 6. тою	3. 7. тѣма
uz.	та, тѣ, тѣ	тоју	тѣма.

§. 128. Razbor padov.

r. Pad 2. jedn. ženski nedobro тоя за с. тоѣ, pravilnije bi bilo за та pisati je: roje.

Pada 1. i 4. mn. ima ruščina za vse spole jednako тѣ, poljščina samo pad 4. mn. te: spoli bi se imeli razlikovati.

s. Pad 2. jednotni mužskoga i srednjega spola izhadja samo po jugoslavjansku na a: tora.

Město *uz. њ* se piše po serbsku *uje*; тијем, тијех, тијема. — 6. pad jednotni mužski i srědnji: тому је прескок v pad 3. jedn. (§. 115.)

Padi 3. 6. i 7. тијема су из помешаногa множиника. (§. 114.)

č. Padi 2. 3. i 6. jednotni ženski: *té* су пократјени; приличнје би се писало непократјено, како то чинива staroslavjanščina i ostala narečja.

p. Město *o* se stavlja *e*: *tego, temu, tém, tej*.

§. 129. Tako se sklanjaju:

c. овъ, ово, ова; онъ, оно, она; самъ, само, сама; всакъ, всако, всака; какъ, како, какa; њакъ, њако, њака; једннъ, једнно, једнна;

г. этотъ, это, эта; одинъ, одно, одна; самъ, само, сама; i některa на ой: такой, какой, никакой; нѣкій, нѣкое, нѣкоя;

s. овај, онај, свак, -о, -а;

č. *on, ono, ona*, pogrešno: *onen, onno, onna* — *jeden, jedno, jedna; vsēchen, vsēchno, vsēchna*;

p. *ow, owo, owa*; *on, ono, ona*; *sam, samo, sama*; *jeden, jedno, jedna*;

uz. ов, он, так, как, јак, њакак, сам, вак, -о, -а; једен, једно, једна.

§. 130. Zaime къ prinima v padě pervom privěšek то = кѣто; zato nepravo s. тко i č. *kdo*; sklanja se kako slědi:

c. 1.	4.	кѣто,	2.	кого	3.	кому	6.	комъ	7.	цѣмъ
г.		кто		кого		кому		комъ		цѣмъ
s.		тко		кога		кому		кому		ким
č.		<i>kdo</i>		<i>koŋo</i>		<i>komu</i>		<i>kom</i>		<i>kým</i>
p.		<i>kto</i>		<i>kogo</i>		<i>komu</i>		<i>kiet</i>		<i>kim</i>
uz.		кто		кого		кому		ком		ким.

Samo jugoslavjanščina děla pad 2. на *a*: кога; pad 6.: кому је прескок v pad 3. (§. 115.)

Samo poljščina děla pad 6. *kiet*.

Tako se sklanjajē i slově: нѣкто, нѣкто.

§. 131. Zaime въ prinima v padě 1. privěšek то = вѣто, zato jemanje pravilno s. што.

Sklanja se kako slědi:

Узајемни правоиc.

с.	1.	4.	ѹѢТО	2.	ѹЕСО	3.	ѹЕМОУ	6.	ѹЕМЪ	7.	ѹНМЪ
г.			ЧТО		ЧЕГО		ЧЕМУ		ЧЕМЪ		ЧѢМЪ
с.			ШТО		ЧЕГА		ЧЕМУ		ЧЕМУ		ЧИМ
č.			со		čeho		čemu		čem		čim
р.			со		czego		czemu		czem		czym
uz.			что		чего		чему		чем		чим.

Samo jugoslavjanščina děla pad 2. na *a*: чега; pad 6. чему je preskok v pad 3. (§. 115.)

O imeni pridavnom.

§. 132. Pridavna imena se děle, kako statna, na tvrda i mehka. Sklanjaju se dvojako: po neizvěstnu i po izvěstnu.

§. 133. Po neizvěstnu se sklanja pridavno, kada stoji pri někom statnom imeni neopreděljenom, neurčitom, točno nenaznačenom, na priměr: uz. Подај менѢ (койнибудѢ, — койгод — *nějaky* — *któri-kolwiek*) свѣтел нож.

Po izvěstnu se sklanja pridavno, kada stoji pri někom statnom imeni opreděljenom, určitom, točno naznačenom, na priměr: Подај менѢ (тотѢ, — тај — *ten*) свѣтлі нож.

§. 134. Po neizvěstnu se končivaju pridavna tvrda с. на Ѣ, о, а: ДОБР-Ѣ, -о, -а i se sklanjaju točno tako kako statna tvrda: ДОБРѢ ро РАѢѢ, ДОБРО ро ДѢЛО, ДОБРА ро РѢѢА; mehka se končivaju на Ѣ, ю, я ali на ѣ, ю, я: ДОБЛ-Ѣ, -іе, -іа; ВЕЛ-ѣ, -іе, -іа i se sklanjaju točno kako statna mehka: ДОБЛѢ ро КОНѢ, ДОБЛІЕ ро ПОЛІЕ, ДОБЛЯ ро ВОЛЯ; ВЕЛІѣ ро КРАѣ, ВЕЛІЕ ро ПОСѢЛАНІЕ, ВЕЛІЯ ро ЗИМА.

V pradavnih dobah su se sklanjevala vsa pridavna na naćin statnih imen. V staroslavjanščině je neizvěstno sklanjanje obićno všem pridavnim v vsěh padih, ćislih i spolih: v sadajnih naših narećjih se je ale ta prekrasna i jederna razlika med sklanjoj neizvěstnoj i izvěstnoj izgubila v mnogih padih zavolju nebrіžljivosti ali neznanstva spisovateljev. Padi neizvěstne sklanje, koji su přišli iz obićaja, se nadoměstjuju iz sklanje izvěstne i su slědeći:

7. pad jednotni mužski i srědnji, i vsi neprimi padi množni vsěh spolov.

Sklanja neizvĕstna pridavnih.

§. 135.

Jednotnik.

Tverd primĕr.

	m.	sr.		m.	sr.		
с. 1.	прав-ѣ,	-о,	2. -а,	3. -оу,	4. -ѣ,	-о,	6. -ѣ 7. -омъ
г.	петров-ѣ,	-о,	-а,	-у	-ѣ,	-о,	-ѣ -ымъ
с.	прав,	-о,	-а,	-у	-ѣ,	-о,	-у -им
č.	<i>kralŭv,</i>	-о,	-а,	-и	-ѣ,	-о,	-ѣ -ѣт
р.	<i>królow,</i>	-о,	-а,	-и	-ѣ,	-о,	-ѣ -ѣт
uz.	прав,	-о,	-а,	-у	-ѣ,	-о,	-ѣ -им

ž.

с.	прав-а	-ѣ	-ѣ	-ѣ	-ѣ	омъ
г.	петров-а	-ѣ	-оѣ	-у	-оѣ	ою (оѣ)
с.	прав-а	-е	-и	-у	-и	-ом (оѣ)
č.	<i>kralov-a</i>	-у	-ѣ	-и	-ѣ	-ои
р.	<i>królow-a</i>	-у	-ѣ	-ѣ	-ѣ	-ѣ
uz.	прав-а	-ѣ (е)	-ѣ	-у	-ѣ	-оѣ?

Množnik.

	m.	sr.		m.	sr.		
с.	прав-и,	-а	-ѣ	-омъ	-ѣ,	-а	-ѣхъ -ѣ
г.	петров-и,	-ѣ	-ѣхъ	-ѣмъ	-ѣ,	-ѣ	-ѣхъ -ѣми
h.	прав-и,	-а	-и	-им	-е,	-а	-и
č.	<i>kralov-i,</i>	-а	-ѣх	-ѣт	-у,	-а	-ѣх -ѣти
р.	<i>królow-i,</i>	-а	-ѣх	-ѣт	-у,	-а	-ѣх -ѣти
uz.	прав-ѣ,	-а	-ѣх	-ѣм	-ѣ (е),	-а	-ѣх -ѣми

ž.

с.	прав-ѣ	-ѣ	-ѣмъ	-ѣ	-ѣхъ	-ѣм
г.	петров-ѣ	-ѣхъ	-ѣмъ	-ѣ	-ѣхъ	-ѣми
h.	прав-е	-и	-им	-е	-и	-ими
č.	<i>kralov-y</i>	-ѣх	-ѣт	-у	-ѣх	-ѣти
р.	<i>królow-y</i>	-ѣх	-ѣт	-у	-ѣх	-ѣти
uz.	прав-ѣ (е)	-ѣх	-ѣм	-ѣ (е)	-ѣх	-ѣми

Dvojník.

	m. sr. ž.		m. sr. ž.
c. 1. 4.	прав-а, -ѣ, -ѣ	2. 6.	-оу 3. 7. -ома, -ома, -ама
uz.	прав-а, -ѣ, -ѣ,	-у	-ома, -ома, -ама.

Mehkih pridavnih neizvěstnih je verlo malo i se sklanjaju v obće kako tvrda, nije druge razlike kromě, která izvira iz njih mehkosti. Takova su na priměr: с. пѣшь, проуѣ, воуї; сннь, воужда . . .

§. 136. Razbor koncovek.

Ruščina děla v važnoј reči — uzajemni slavjanski jezik je take reč sveršeno važna — pad 6. jednotni mužski i srědnji na ѣ: о сынѣ царевѣ, pad 2. jedn. ženski na ѣ: отъ щедроты царевы, jinače pak v reči nevažnoj омѣ, ої: uzajemno vsegda ѣ, і.

Pad 3. i 6. jednotni ženski děla na ої sama jedina ruščina.

Pad 7. jednotni ženski na ою se pokratjuje na ої: грамотої царевої; ta koncovka je znana i Slovencem i zato prevažna, jer je naj razširjenějša izmed vsěh koncovek toga pada.

Pada množna 1. 4. imata za vse spole ѣ: петров-ы; spoli bi se imeli razlikovati.

Sama jedina serbščina děla 6. pad jednotni mužski i srědnji na у: прав-у, to je preskok v pad 3. jednotni. (§. 115.)

§. 137. Tako se sklanjaju:

1. Prisivajajuča pridavna:

c. na овѣ, ово, ова i на евѣ, ево, ева: поп-овѣ, -ово, -ова, отъ-евѣ, -ево, -ева . . .

г. на овѣ, ово, ова i на евѣ, ево, ева: поп-овѣ, -ово, -ова; отц-евѣ, -ево, ева . . .

с. на ов, ово, ова i на ев, ево, ева: поп-ов, -ово, -ова; ковач-ев, -ево, -ева . . .

č. на ѡв, ово, ова: брат-ѡв, -ово, -ова; отц-ѡв, -ово, -ова . . . tako i imena vlastna: David-ѡв, -ово, -ова . . .

p. на оw, оwо, оwа: брат-оw, -оwо, -оwа; оjc-оw, -оwо, -оwа . . . tako i imena vlastna: Buteniew, Rumiancowa . . .

uz. на ов, ово, ова alі на ев, ево, ева: поп-ов, -ово, -ова; ковач-ев, -ево, -ева . . . tako i vlastna imena: Давідов, Бутиньев, Румьанцев . . .

2. Prisvajajuča prídavná :

c. на бнѣ, ѣно, ѣна: дѣвнѣ-бнѣ, -ѣно, -ѣна; дѣд-бнѣ, -ѣно, -ѣна . . .

г. на инѣ, ино, ина: матер-инѣ, -ино, -ина; дяд-инѣ, -ино, -ина . . .

с. на ин, ино, ина: мајк-ин, -ино, -ина; жен-ин, -ино, -ина . . .

ѣ. на *in, ino, ina*: *děvč-in, -ino, -ina*; *tet-in, -ino, -ina* . . .

р. на *in, ino, ina* ali *yn, yno, yna*: *žon-in, -ino, -ina*; *matcz-yn, -yno, -yna* . . . Tako i vlastna imena: *Karamzin* . . .

uz. на ин, ино, ина: дѣвич-ин, -ино, -ина; жен-ин, -ино, -ина . . .

Tako i vlastna imena: Голицин, Карамзін . . .

3. Vsa ostala prídavná, kada se upotrěbuju neizvěstno: с. здрав-ѣ, -о, -а; нов-ѣ, -о, -а; бѣл-ѣ, -о, -а . . .

г. prídavná, kada se upotrěbuju neizvěstno — čto je v književnoj ruščině navadno skoro samo v padě 1. jednotnom i množnom: здрав-ѣ, -о, -а; нов-ѣ, -о, -а; бѣл-ѣ, -о, -а . . . Mnogo izverstněje od književnoga jezika je v tom prostorečje rusko, ktero se dosta često služi te krasne i jederne sklanje neizvěstne v vsěh padih, kako to v predstojećem priměřě stoji. Osobito zanimivo je čitati veliku množinu neizvěstnih prídavnih v raznih padih stojěčih i v ruskom prostorečji navadnih, ktera Miklosié navodi v Formenlehre na stranama 326. i 327. kdě piše: „Die volkssprache macht in poesie und prosa von der nominellen declin. viel ausgedehnteren gebrauch“ — als die schriftsprache:

с. prídavná vsa, kada se upotrěbuju neizvěstno, čto se v serbčině i v obče v narečjih jugoslavjanskih dosta pravilno i daleko čestěje činiva, nego v kteromkoli sadajnom jeziku slavjanskom: готов, -о, -а, весел, -о, -а . . .

ѣ. V staročesčině je bila ta sklanja neizvěstna sovsěm obična, v sadajnoj češčině naprotiv su samo někoja prídavná sklanje neizvěstne sposobna, na priměř: *zdrav, hotov, bos, jist, vesel, hoden, učasten* . . . zvlastě pričastja minula terpeča: *chvalen, spasen, poručen, znam* . . . i ješče ova slova, kako prisvajajuča na *in, ino, ina*, se sklanjaju neizvěstno samo v padu 1. i 4. jednotnom i množnom. Pad 3. jednotni mužski na *u* javi se s neurčitim *býtí* ješče dosta često: *živu, veselu, smutnu, pečlivu býtí*, zvlastě s pričastjem minulim terpečim: *chvalenu, spasenu, řečenu, zahanbenu, odsouzenu, volenu, postavenu býtí* . . .

p V sadajnom književnom jeziku poljskom su samo někoja pridavna neizvěstne sklanje sposobna i to blizo slēdeća: *zdrów, gotów, bos, ist, wesół, godzien, pewien, podobien, pelen, łaskaw, wiadom, świadom, szkodzien, mocen, wdzięczen, bezpieczen* . . . zvlastě pričastja minula terpeća: *gonion, zbawion, poruczon* . . . i ješće tēh malo slov se sklanja, kako i pridavna na *in, ino, ina*, neizvěstno samo v padu 1. i 4. jednotnom i množnom.

Mnogo izverstněje od književnoga jezika poljskoga je v tom prostorečje poljsko, koje se služi ješće do sih dob sklanje neizvěstne čisto i pravilno — pa spisovatelji poljski se ne potruđe ali ne znađu stavljati pridavna v sklanju neizvěstnu. „Diese kürzere form der adjective hatte ehedem ihre volle geltung; das volk spricht sie bis zur stunde rein und regelmässig, während die schriftsteller sie nicht anzuwenden im stande oder willens sind.“ Dr. J. P. Jordans Polnische sprache str. 33.

V podobě prislovov se je neizvěstna sklanja obderžala v vsēh naših glavnih jezikih, to se razumi, samo v onih padih, kteri su v sadajnoj slavjanščině v podobě neizvěstnoj navadni, na priměr:

r. pad 2. до сыта, до чыста, до полна, изъ далека, изъ млада, съ перва, 3. по малу, по розну, 6. въ давнѣ, въ новѣ . . .

s. pad 2. до сита, до чиста, 3. по малу . . .

č. pad 2. do čista, z blizka, z daleka, za živa, 3. po malu, po česku, 6. v cele . . .

p. pad 1. rado, powinno, wysoko, 2. do czysta, z blizka, z daleka, bez mala, 3. po malu, po polsku, 6. w cale . . .

uz. pad 2. до сита, до чиста, до полна, из далека, из млада, за жива, 3. по малу, по розну, по славянску, 6. в давнѣ, в новѣ . . .

Pišuč uzajemno služi se prilěžno i marljivo sklanje neizvěstne, kděkoli se je, budi v pismě, budi v prostorečji, ješće obderžala.

O sklanji izvěstnoj pridavnih.

§. 138. Sklanja izvěstna pridavnih se naredi, ako se padom sklanje neizvěstne privěse padi zaimena н, љ, ѝ, i se oboje spoji v jeden cělek, v jedno slovo. Ta sklanja si je dosta podobna v narečjih naših; razlike izviraју samo iz toga, da pri spojevanji i slučevanji pridavnoga s zaimenom se v različnih narečjih izpuščaju različna pismena. Činiva se to ovako:

c. pad 1. jednotni: добръ + н = добрый, добро + ю = доброю, добра + я = добрая, 2. добра + юго izpustivši ю = добраго, г. добраго, s. добраго, ѓр. izpustivši aj: *dobrého, dobrego*; pad 3. c. доброу + юмоу = добромоу, rs. доброму, ѓр. *dobremu* . . .

Sklanja izvēstna pridavnih ima dva primēra, tverd za pridavna tverda, mehек за придавна mehka.

Sklanja izvēstna pridavnih tverdih.

§. 139.

Jednotnik.

	m.	sr.		m.	sr.		
c.	1. прав-ый,	-ою	2. -аго	3. -оюу	4. -ый,	-ою	6. -омь (ъмь) 7. -ымь
г.	прав-ый,	-ою	-аго	-оюу	-ый,	-ою	-омь -ымь
s.	прав-и,	-о	-ога	-оюу	-и,	-о	-ом -им
ѓ.	<i>prav-ý,</i>	-é	-ého	-ému	-ý,	-é	-ém -ým
p.	<i>prav-u,</i>	-e	-ego	-emu	-u,	-e	-ém -um
uz.	прав-ий,	-оје	-ога	-оюу	-ий,	-оје	-ом -им
	-и,	-о		-и,	-о		
	ž.						

c.	прав-ага	-ъна	-ой (ъй)	-жн	-ой (ъй)	-ою
г.	прав-ая	-ия (ой)	-ой	-ую	-ой	-ою
s.	прав-а	-е	-ој	-у	-ој	-ом
ѓ.	<i>prav-a</i>	-é	-ej (e)	-ou	-é	-ou
p.	<i>prav-a</i>	-éj	-éj	-u	-ej	-u
uz.	прав-аја	-е	-ој	-ују	-ој	-ој? у?
	-а			-у		

Множик.

	m.	sr.	ž.		m.	sr.	ž.
c.	прав-ин,	-ага,	-ъна	-ыхъ -ымь	-ъна,	-ага,	-ъна -ыхъ -ыми
г.	прав-ые,	-ья,	-ья	-ыхъ -ымь	-ые,	-ья,	-ья -ыхъ -ыми
h.	прав-и,	-а,	-е	-их -им	-е,	-а,	-е -их -ими
ѓ.	<i>prav-i,</i>	-á,	-é	-ých -ým	-é,	-á,	-é -ých -ými
p.	<i>prav-i,</i>	-e,	-e	-ych -um	-e,	-e,	-e -ych -umi
uz.	прав-ији,	-аја	-ије	-их -им	-ије,	а-ја,	-ије -их -ими
	-и,	-а,	-е		-е,	-а,	-е

Dvojniki.

c. 1. 4. прав-ага, -ѣн, -ѣн 2. 6. -оую 3. 7. -ѣма
uz. прав-а, -ѣ, -ѣ -у -іма

§. 140. Razbor koncovek.

V jednotniku mužskoga i srědnjega spola je:

1. i 4. pad uz. nestegnuto: прав-іj, -oje, stegnuto: прав-і, -о.

§. 13.

r. pad 1. mužski *ыѣ* ali *іѣ*: злыѣ, сухіѣ . . . su počeli novější spisovatelji pisati *оѣ*: злоѣ, сухой . . . čto je prostorečna posebnost ruska, koja se javlja samo v pridavnih imajućih naglas na koncovki v ruščině po ředko, v ostalih narečjih nikada. —

č. 1. pad srědnji: *pravě*, p. *prawe* je preskok v sklanju mehku.

2. pad uz. прав-ога, 3. -ому, 6. -ом.

V naj starějših staroslavjanskih spisih se najdu pridavna s nestegnutimi koncovkami: добраго, доброуоумоу, добрънхъ, добрънмъ, добрънмн, koje su uže davno zastarane; isto tako zastaran je i 2. pad прав-аго, se javlja samo v ruščině: прав-аго, ale i ruščině bi mnogo bolje priličilo: прав-ога, nego прав-аго, jer v padě 3. ne slědi *аму* nego *ому*: прав-ому. „Es ist ferner unzweifelhaft, dass es dem genius der russischen sprache angemessener wäre zu schreiben красного, второго statt der altslov. formen краснаго, втораго.“ Mikl. Forml. 375. Za uzajemni književni jezik je pak naj prikladněje pisati *-ога*, jer tako piše i izgovarja serbščina i sama ruščina, ona piše sicer прав-аго pak izgovarja serbščině podobno: прав-ова.

s. правог', правом', правоме su posebnosti serbske.

č. *prav-ěho*, *-ěmu*, *-ěm* i p. *praw-ego*, *-emu*, *-ěm* su koncovke iz mehke sklanje ale vrlo razširjene, ako se jih dakle českopoljski spisovatelji služe i pri tverdih pridavnih, to uzajemnomu književnomu jeziku malo smeta, jer v padě 6. je uže staroslavjanščina směsom stavljala *-ѣмъ* i *-омъ*: правѣмъ i правомъ.

6. pad uz. прав-ом, 7. прав-ім.

V poljščině sta se ta dva pada čudno poměšala, město da bi se ta dva pada med seboj naležito razlikovala, se razlikuje scěla neosnovano spol tako, da se naredja za mužski spol v obu padu jednako *ym*: *dobrym męžem* i *dobrym męžu*, za spol srědnji opet v obu padu jednako

ém: *dobřém dziecięciem* i *dobřém dziecięciu* — „vřak proti analogii; neb kdyby v tom řlřsledni býti chtěli, musili by vřecky pády mužského pohlaví *y* neb *i* psáti: *prawygo, prawymu, tanigo, tanimu* a t. d. Mnohem lépe bude Lok. od Sociativu rozeznávati, jakoř to ostatní nářečí činí, a jak sme to v obrazei postavili.“ Hanka 133.

V jednotniku řenskoga spola je:

1. pad uz. nestegnuto: *прав-аја, stegnuto: прав-а. §. 13.*

2. pad uz. *прав-е*. — *с. правѣна* je zastarano, město toga se po rusku krivo piře: *прав-ыя*, a opet krivo govori: *прав-ой*, ta posleđnja koncovka je preskok v pad 3. tverdoga priměra; *p. praw-ej* preskok v pad 3. mehkgoga priměra.

3. i 6. pad uz. *прав-ој*. — *č. prav-e* je preskok v 2. pad; *č. prav-ej* i *p. praw-ej* je preskok v mehek priměr, koji se najde uře v staroslavjanřčině: *прав-ѣй* i *прав-ой*.

4. pad uz. nestegnuto: *прав-ују, stegnuto: прав-у. §. 13. с. прав-жнѣ* je zastarano; *r. прав-ую*; naj običněřša koncovka toga pada je *y*, koju ima serbřčina vsegda, ruřčina odmetnuvři *ю* někada: *прав-у*; město poljskoga *у* se bez toga piře v ostalih nářečijh *y* i *č. ou* tako nije nič jinoga, nego dolgo *y*: zato uz. *прав-у*.

7. pad uz. *прав-ој*? — Verlo razřirjena je ta koncovka 6. pada, jer se po rusku ne ředko město *прав-ою* piře i govori: *прав-ой*, koja koncovka je i Slovencem znana.

V množniku je:

1. pad uz. ako bi ga hotěl narediti nestegnuto: *прав-ији, -аја, -ије*; stegnuto je pak: *прав-ѣи, -а, -е. §. 13.*

Po rusku su koncovke pada 1. i 4. vse poměřane, piře se v obu padu, to je v 1. město *с. ии, аја, ѣна* i v 4. padě město *с. ѣна аја, ѣна* krivo *г. ље, љя, љя* i govori se take krivo v 1. i 4. padě v vřeh spolih samo *ље*. Spoli bi se imeli vsakako razlikovati, kako to činiva staroslavjanřčina.

Po řeskokopoljsku děla se 1. pad mužski na *i* = uz. *и* pravilno samo onda, kada stoji pridavno pri řeskijh statnih řivotnih i prirastkovih i pri poljskijh statnih osobnih prirastkovih, naprotiv ako stoji pridavno pri řeskijh statnih neřivotnih i pri poljskijh neosobnih nasleđuju spisovatelji tisto kazipravilo, da se v takovom slučaji mora dajati i pridavnim koncovka pogreřna *e* izposuđjena iz pada 4.

množnoga č. *zelene stromy, ostre nože, p. nowe domy, ostre nože*
uz. зеленѣи стромѣ, острыѣ ножи, новыѣ домѣ. §. 115.

Neprimi padi imaju v vsěj slavjansčiniě jednake koncovke ; v padě
2. i 6. прав-их, v 3. -им, v 7. имі; samo s. 3. 6. i 7. pad прав-има
ali прав-им je iz pomešanoga množnika. (§. 114.)

§. 141. Po tverdom priměřě se sklanjaju v obče rečeno :

1. pridavna, koja imaju v koncovki tverd soglasnik :

c. ona na *тъй, оуе, ата* : нов-тъй, -оуе, -ата ; добр-тъй, -оуе, -ата ;
сух-тъй, -оуе, -ата ; крѣпк-тъй, -оуе, -ата . . .

г. ona na *ый, ое, ая* : нов-ый, -ое, -ая ; добр-ый, -ое, -ая ; tudi ona
na *з, х, к*, ako ravno imaju po ruskom pravopisě nedobro *ий, ое,*
ая : сух-ий, -ое, -ая ; крѣпк-ий, -ое, -ая . . .

s. нов-и, -о, -а, добр-и, -о, -а ; сух-и, -о, -а ; крѣпк-и, -о, -а . . .

č. pridavna na *ý, é, á* : нов-ý, -é, -á ; tuh-ý, -é, á ; such-ý, -é, -á ;
krępk-ý, -é, -á . . .

р. ona na *у, е, а* : нов-у, -е, -а ; добр-у, -е, -а. Po pravici spadaju
semo i vsa pridavna tverda na *gi, ki* : *tegi, tege, tega* ; *krzepki*
krzepke, krzepka i samo radi zamotanoga pravopisa poljskoga i radi
prečestoga pomehčevanja, po kterom se i vsegda tverda soglasnika
g i *k* pomehčujeta, se sklanjaju po poljsku po priměřě mehkom ;
naprotiv se v poljščiniě sklanjaju po tverdom priměřě nedoslědno
zavolju zamotanoga pravopisa take mehka na *ży, szy, czy, rzy* :
śwież-y, -e, -a ; *piesz-y, -e, -a* ; *pierwsz-y, -e, -a* ; *owcz-y,*
-e, -a . . .

uz. : нов-іј, -оје, -аја ; добр-іј, -оје, -аја ; сух-іј, -оје, -аја ; крѣпк-іј,
-оје, -аја . . . ali stegnuto : нов-і, -е, -а . . .

2. pridavna město statnih ali město vlastnih imen uživana :

г. подданный, святой, мостовое, дымовое ; Трубецкой, Раевская,
Пожарская . . .

s. свети, духовни . . .

č. *poddaný, svatí, spropitne, Radecký* . . .

р. *poddany, święty, wrotny, pokojowa, spropitne* . . .

uz. поддані, светі, духовні, вратні, покојова, мостовоје, домовоје,
спропитне, Трубецкі, Рајевска, Радецкі, Пожарскаја . . .

3. čísla redovna :

- с. прѣвътый, вѣтортый, вѣтврѣтый . . .
 г. первый, второй, четвертый, пятый, шестой . . .
 s. први, други, четврти, пети, шести . . .
 č. *druhý, čtvrtý, pátý, šestý* . . .
 p. *piérszty, czwarty, piąty, szosty* . . .
 uz. перві, другі, четврті, пети, шести . . . третин se sklanja po mehkom priměř.

§. 142. Primetba.

V 1. padě mužskom množnom se pred *i* soglasniki obojetni, to je pomehčavni, pomehčaju, vseгда tverdi se pak spreměnjaju po staroslavjansku, česku i poljsku :

- с. г, х, к, ск : *благтый, глаouxтый, веланктый, земьсктый* . . .
 v з, с, ц, ст ali сц : *блaзѣн, глаоусѣн, веланѣн, земьстѣн ali земьсѣн* . . .
 č. *h, ch, k, sk, ck : mnohý, hluchý, veliký, český, německý* . . .
 v з, š, c, št, čt : *mnozí, hluší, velicí, čeští, nemečtí* . . .
 p. *g, h, ch, k, sk, ck : tegi, blahy, suchy, dziki, królewski, turecky*
 v dz, z, s, c, sc, cc : *łędzy, blazi, susi, dzicy, królewscy, turecci.*

Rusi i Slovaki i Serbi stanujuči v Slavoniji i Bosně ne spreměnjaju těh pismen; Slovenci jih v někojih krajih měnjaju, v někojih jih ne měnjaju i opěť v jinih krajih je svobodno měnjati ali ne měnjati jih. (§. 74.) Zato :

Po uzajemnu se mogu *z, x, k, sk* v pervom padě množnom mužskoga spola v konceovki pred *i* měnjati v *з, с, ц, ст* — ali se mogu ne spreměnjati; na priměř :

- uz. *благі, глухі, великі, земскі* . . .
 ali *блaзі, глyсі, веліці, земсті* . . .

Ako se v staroslavjanščině pada 3. i 6. jednotna ženska naredita po starom na ѣи i pad 6. jednotni mužskoga i srědnjega spola na ѣмь, se ovi soglasniki take v těh padih spreměnjaju, — ako se pak narede po novějem na ой, оь, se ne spreměnjaju.

V poljščině su počeli scěla pogrěšno *žy* i *szy* spreměnjati v *zi, si*. „Ano proti analogii aneb spátečnou analogií proměňují nyní i *žy* v *zi, szy* v *si*: *choży chozi, gorszy gorsi, nasz nasi*, čehož však před tím ne bývalo, aniž to ve výslovnosti jakého základu má.“ Hanka 134.

„Žy und szy verändern die Neuern lächerlicher Weise in zi und si ganz gegen alle Analogie und Aussprache.“ J. P. Jordan. 35.

Sklanja izvěstna pridavnih mehkih.

§. 143.

Jednotnik.

	m. sr.			m. sr.			
c.	1. вели-н	-ю	2. -яго, 3. -ямоу,	4. -н, -ю	6. -юмь, 7. -нмь		
г.	рыбі-н	-е	-яго	-ему	-н, -е	-емь	-имь
s.	врућ-н,	-е	-ега	-ему	-н, -е	-ему	-им
č.	ryb-i,	-i	-iho	-imu	-i, -i	-im	-im
p.	ryb-i,	-ie	-iego	-ietu	-i, -ie	-iém	-im
uz.	ribij-i	-e	-его	-ему	-i, -e	-ем	-им.

ž.

c.	вели-н	-н	-нѣй (нй)	-нѣ	-нѣй	-нѣнѣ
г.	рыбѣ-н	-н	-нѣй	-нѣ	-нѣй	-нѣнѣ
s.	врућ-н	-н	-нѣй	-нѣ	-нѣй	-нѣнѣ
č.	ryb-i	-i	-i	-i	-i	-i
p.	ryb-ia	-ie	-ie	-ie	-ie	-ie
uz.	ribij-a	-e	-e	-e	-e	-e? y?

Množnik.

	m. sr. ž.			m. sr. ž.						
c.	вели-н,	-нѣ,	-нѣ	-нхъ	-нмь	-нѣ,	-нѣнѣ,	-нѣ	-нхъ	-нми
г.	рыбѣ-н		-нхъ	-нмь		-н		-нхъ	-нми	
h.	врућ-н,	-а,	-е	-нхъ	-нмь	-е,	-а,	-е	-нхъ	-нми
č.	ryb-i		-ich	-im		-i		-ich	-imi	
p.	ryb-i,	-ie,	-ie	-ich	-im	-ie		-ich	-imi	
uz.	ribij-i,	-a,	-e	-ix	-im	-e,	-a,	-e	-ix	-imi.

Dvojniki.

	m. sr. ž.			m. sr. ž.		
c.	1. 4. вели-нѣнѣ,	-н,	-н	2. 6. -юю	3. 7. -нми	
uz.	ribij-a,	-i,	-i	-y	-ima.	

§. 144. Razbor koncovek.

Město c. велинѣ, велинѣ, велинѣ, велинѣ stoji ne ředko: велинѣ, велинѣ, велинѣ, велинѣ . . . ; v sklanju su postavljene kon-

covke kratše, jer su sadajnim narečjem podobnėje. — Ruska pada jednotna 1. i 4. mužskoga spola imata *iŭ*, jinače stavlja čela sklanja pologlasnik *ь*: *рыб-ій, рыбае, рыба* . . . město *с. і*: *рыбин, рыбае, рыба* . . . Ovi ruski pologlasnik *ь* ovdě samo měša; imelo bi se pisati ali nepokratjeno *i*, uz. *ribij-i, -e, -a*, kako to děla staroslavjanščina, ali bi se imelo *i* scěla izpustiti, kako to dělaju češčina, poljščina i serbščina: č. *rybí*, p. *ryb-i, -ie, -iego* = uz. *ribj-i, -e, -ero* . . . (§. 48.)

V serbščině se pridavna imajuča v koncovki *в, б, н, м* krivo jeruju: *рибли, кравли* . . . město da bi se jotovala: *рибји, кравји* . . . (§. 63.)

V češčině se ta sklanja vsa neizměрно pokratjuje. (§. 66.)

V jednotniku mužskoga i srědnjega spola je:

1. i 4. pad uz.: *ribij -i, -e*; 2. *-ero*, 3. *-emy*. 6. *-em*, 7. *-im*.
6. pad s. *вруч-ему* je preskok v pad 3.

V jednotniku ženskoga spola je:

1. pad uz. *ribij-a*.
2. „ „ *ribij-e*. — r. *рыбей* i p. *rybiěj* je preskok v pad 3. jednotni.
3. i 6. „ *ribij-ej*. — *с. велий* je zastarano; v 3. i 6. padě se je *нй* v *кй* spreměnilo: *велией, боуей, послѣдней, третней*... i ova koncovka je postavljena v priměr za to, jer je sadajnim narečjim podobnēja. — s. *врух-ој* je preskok v tverđ priměr. (§. 115).

V množniku je:

1. pad uz. *ribij-i -e, -a*. — Ruščina ima v 1. i 4. padě za vse tri spole *u*: *рыби*; i češčina *і*: *rybí*; v 4. padě take poljščina *ie*: *rybie*: spoli bi se imeli vsakako razlikovati, kako to činiva staroslavjanščina.

Neprimi padi imaju v vsěj slavjanščině jednako:

2. i 6. pad uz. *ribij-ix*, 3. *-im*. 7. *imi*. — Samo serbščina ima v padih 3. 6. i 7. poměšano: *врух-има* ali *врух-им*. (§. 114.)

Dvojnिकove polne koncovke su zastarane, zato su stavljene v uzajemni priměr samo koncovke stegnute, jer su v sadajnoj slavjanščině, osobito v gorotanskoј slovenščině samo ove obične.

§. 145. Tako se sklanjaju:

1. c. pridavna izvēstna mehka samo tista, koja se končivaju na *ин, ие, -на* = uz. *iji, ije, ija* ali *ji, je, ja*, i ktera su odvozena od životnih imen statnih: *ръб-ин, -иe, -на; днв-ин, -иe, -на; коз-ин, -иe, -на; овъу-ин, -иe, -на . . .*
- r. pridavna izvēstna mehka samo tista, ktera se končivaju na *ий, ъе, ѡа* i su odvozena od životnih imen statnih: *коз-ий, -ѡе, ѡа, кур-ий, -ѡе, -ѡа; волч-ий, -ѡе, -ѡа . . .*
- s. vsa pridavna izvēstna mehka i pomehčana i stupnjovana: *рибъ-и, -е, -а; дивъ-и, -е, -а; телеѡ-и, -е, -а; туѡ-и, -е, -а; предъ-и, -е, -а; задъ-и, -е, -а; послѡдъ-и, -е, -а; богатий-и, -е, -а; милїи-и, -е, -а . . .*
- č. vsa pridavna izvēstna mehka i pomehčana i stupnjovana: *kozi, holubi, teleci, člověči; peši, sveži; chytřejši, slabějši, starši . . .*
- p. vsa pridavna izvēstna pomehčana, končeča se na *i, ie, ia*: *koz-i, -ie, -ia; tan-i, -ie, -ia; przedn-i, -ie, -ia; zadn-i, -ie, -ia; posledn-i, -ie, -ia . . .* Po pravici spadaju semo i vsa pridavna mehka i stupnjovana: to je ona na *ży, szy, czy, cy*: *świeży, -e, -a; piesz-y, -e, -a; pierwsz-y, -e, -a; owcz-y, -e, -a; zajecz-y, -e, -a; chytrzejsz-y, -e, -a; ostrzejsz-y, -e, -a . . .* i samo radi zamotanoga pravopisa poljskoga se sklanjaju po poljsku po tverdom priměre. — Krivo se naprotiv sklanjaju po ovom mehkom priměre samo radi zamotanoga pravopisa pridavna tverda na *gi, ki*: *tęg-i, -ie, -ia; stodk-i, -ie, -ia . . .* koja po pravici bi imela na tverd priměr spadati.
- uz. vsa pridavna izvēstna mehka i pomehčana i stupnjovana: *дївїи-и, -е, -а; кѡзїи-и, -е, -а; овчїи-и, -е, -а; свѡжїи-и, -е, -а; пешїи-и, -е, -а; тудъїи-и, -е, -а; волчїи-и, -е, -а; хїтрѡїшїи-и, -е, -а; острѡїшїи-и, -е, -а . . .*
2. pridavno-statna na priměre č. *koči, krejči, sudi . . .* p. *podstoli . . .*
3. c. третин, r. трет-ий, -ѡе, ѡа, s. треѡ-и, -е, -а; č. *třet-i*, p. *trzec-i, -ie, -ia*, uz. *треть-и, -е, -а*; tako se sklanja i: c. *чин, чие, чна*; r. *чей, чѡе, чѡа*; s. *чији, чије, чија*; č. *čí*; p. *czyj, czyje, czyja*; uz. *чији, чије, чија*.

Primetbe.

§. 146. Po ovoj sklanji se sklanjaju take vsa pridavna staroslavjanska i ruska :

1. mehka imajuća v koncovki :

- с. ж, ш, ѡ: пѣшн, проучн . . .
г. ж, ш, ч: пешій, свѣжій, дремучій . . .

2. vsa pridavna pomehčana :

- с. древнн, прѣдѣнн, задѣнн, ѡубѣдн . . .
г. древній, передній, задній, послѣдній, чужій . . .

3. vsa pridavna stupnjovana :

- с. богатѣйшн, славнѣйшн, блажайшн, младшн . . .
г. богатѣйшій, слабѣйшій, строжайшій, младшій . . .

4. take ruska pridavno-statna, na priměr : конюшій (veliki konjuh), нищій (prosjak), прихожая (predjisra, predsoba) . . . samo to se mora pri vsěh těh pridavnih znamenovati, da dělaju pada 1. i 4. v jednotniku i v množniku koncovke polne i nestegnute, ovako :

Jednotnik.

- с. 1. добл-н, -юю, -ята; 4. -н, -юю -жж;
г. син-ій, -е, -я; -ій, -е, -юю;
уз. снѣ-iji, -еје, -аја; -iji, -еје, -ују; ali stegnuto :
снѣ-ji, -је, -ја, -ji, -је, -ју.

Mножник.

- с. 1. добл-н, -ята, -ята, 4. -ята, -ята, -ята;
г. син-іе, -ія, -ія, -іе, -ія, -ія
уз. снѣ-iji, -аја, -еје, -еје, -аја, -еје; ali stegnuto :
снѣ-ji, -ја, -је -је, -ја, -је.

Po rusku su koncovke pada 1. i 4. v množniku vse poměšane piše se krivo v obu padu: син-іе, -ія, -ія i izgovarja se opet krivo v vsěh spolih іе; spoli bi se imeli v uzajemnom književnom jeziku na vsaki sposob kako v staroslavjanščině razlikovati.

To se v ostalom samo po sebě razumi, da v staroslavjanščině i v ruščině soglasniki po naravě svojej vseгда mehki ж, ш, ѡ se ne pomehčuju jerovanim samoglasnikom, nego da jim slěde samoglasniki prosti, nejеровани, na priměr : пѣш-н, -ею, -ата, pa не : пѣш-н, -юю, -ата.

О stupnjovanji.

§. 147. Pridavna dělaju drugu stupnju na trojni sposob.

1. Naj običněje se naredi druga stupnja, ako se pridavnomu město koncovke perve stupnje pristavi:

- с. ѣйшии, ѣйшею, ѣйшата: богат-ъ, богат-ѣйшии, -ѣйшею, -ѣйшата, мнл-ъ, мнл-ѣйшии, -ѣйшею, -ѣйшата . . .
- г. пѣйшии, пѣйшею, пѣйшата: бѣл-ый, бѣл-ѣйшии, -ѣйшею, -ѣйшая; слаб-ый, слаб-ѣйшии, -ѣйшею, -ѣйшая . . .
- gsl. *ejši, ejše, ejša*: *bogat, bogat-ejši, -ejše, -ejša, slab, slab-ejši -ejše, -ejša* . . .
- č. *ejši* za vse tri spole: *slab-ý, slab-ější, bíl-ý, běl-ější* . . .
- р. *iejszy, iejsze, iejsza*: *chytr-y, chytrzejszy, ciepły, ciepłejszy -e, -a* . . .
- uz. *пјшѣ, пјше, пјша*: богат, богат-ѣјши, -ѣјше, -ѣјша, слаб, слаб-ѣјши, -ѣјше, -ѣјша . . .

Primetba.

Ako se konči pridavno:

- с. на г, х, к, л, ст, se ti soglasniki pomehčaju v ж, ш, ы, жа, шт se pristavi айшии, айшею, айшата: благ-ъ, благ-айшии, -айшею, -айшата, тнх-ъ, тнш-айшии, -айшею, -айшата, крѣпкъ-ъ, крѣпкъ-айшии, -айшею, -айшата . . .
- г. на з, х, к, ѓ, ст, se ti soglasniki pomehčaju v же, ш, ч, жеѓ, шѓ i se pristavi onda айшии, айшею, айшата: строг-ый, строж-айшии, -айшею, -айшая, ветх-ый, ветш-айшии, -айшею, -айшая, крѣрк-ий, крѣрч-айшии, -айшею, -айшая, толст-ый, толщ-айшии, -айшею -айшая . . .
- č. на h, ch, k, z, s, sk, ck, se ti soglasniki pomehčaju v ž, š, č, ž, š št, čt i se postavi *ejši* ali *ši*: *drah-ý, draž-ší, tich-ý, tiš-ši, hork-ý, horč-ejši, otrock-ý, otročt-ější* . . .
- р. на, g, ch, k, se ti soglasniki spreměne v ž, sz, cz i se pristavi *ejszy*, ali *szy, sze, sza*: *drog-i, drož-szy, cich-y, cisz-szy, such-y susz-szy, -sze, -sza* . . .
- uz. на з, х, к, se ti soglasniki spreměne v ж, ш, ч i se pristavi *пјшѣ, пјше, пјша* ali *ајшѣ, ајше, ајша* ali *шѣ, ше, ша*: благ, блажејши, али блажајши; крѣпкѣ, крѣпчејши али крѣпчајши, тѣх, тѣмајши али тѣшши.

2. Mnoga pridavna čine drugu stupnju pokratjeno, da se pridavnomu mjesto ѡишии пристави:

с. шии, шею, шага: млад-ѡ, млад-шии, -шею, -шага, ѡнст-ѡ, ѡнст-шии, -шею, -шага . . .

г. шии, шее, шая: млад-ый, млад-ший, -шее, -шая, стар-ый, стар-ший, -шее, шая . . .

гсл. ши, ше, ша: star, star-ши, -ше, -ша, slab, slab-ши, -ше, -ша . . .

ч. за vse spole ши: star-ы, star-ши, slab-ы, slab-ши . . .

р. szy, sze, sza: star-y, star-szy, -sze, -sza, slab-y, slab-szy, -sze, -sza . . .

уз. ши, ше, ша: млад, млад-ши, -ше, -ша, стар, стар-ши, -ше, ша, слаб, слаб-ши, -ше, -ша . . .

Primetbe.

Mnoga pridavna končea se:

с на ѡкъ, ѡкъ odmetnu ovu koncovku i priijimaju шии, шею, шага, крат-ѡкъ, крат-шии, -шею, -шага, крот-ѡкъ, крот-шии, -шею, -шага, тьн-ѡкъ, тьн-шии, -шею, -шага . . . ako se к не odmetne, se pak spremeni в в i se пристави айшии, айшею, айшага: далеку-айшии, шнрок-ѡ, шнроу-айшии . . .

г. на кии, окии odmetnu ovu koncovku i priijimaju шии, шее, шая: низ-кий, низ-ший, шир-окый, шир-ший, выс-окый, выс-ший . . . ako se к не odmetne, se pak spremeni в ч i se пристави айшии, айшее, айшая: далеку-ый, далеч-айший, глубоку-ый, глубоч-ай-ший, -айшее, -айшая . . .

гсл. на ак, ек, ок odmetnu ovu koncovku i priijimaju ши, ше, ша: ten-ek, ten-ши, dal-ek, dal-ши, шир-ок, шир-ши, -ше, -ша . . .

ч. на кы, екы, окы odmetnu ovu koncovku i priijimaju ши: krat-кый, krat-ши, теж-кый, теж-ши, dal-екый, dal-ши, шир-окый, шир-ши, vys-окый, vys-ши . . .

р. на ки, еки, оки odmetnu ovu koncovku i priijimaju szy, sze, sza: glad-ки, glad-szy, dal-еки, dal-szy, wys-оки, wys-szy, -sze -sza . . .

уз. на к, ек, ок odmetnu ovu koncovku i priijimaju ши, ше, ша: крат-ек, крат-ши, крот-ек, крот-ши, тен-ек, тен-ши, -ше, -ша . . .

Po poljsku činiva se 2. stupnja od wysoki pogrešno: wyžszy,

„wozu lächerlicherweise die grammatiker *wyž* erfunden haben.“ Dr. J. P. Jordan na straně 37.

Staroslavjanščina može dělati drugu stupnju take na sposob prislovov, čto serbščina nedobro vseгда činiva, da se privěsi město koncovke perve stupnje:

c. ѣн, ѣе (ѣа): богат-ѣ, богат-ѣн, -ѣе, (-ѣа), юн-ѣ, юн-ѣн -ѣе, (-ѣа) . . .

s. ији, ије, ија, pokratjeno take ји, је, ја али ни, не, на: богат-богат-ији, -ије, -ија, слаб, слаб-ији, -ије, -ија . . .

Soglasniki г, х, к, з, с v koncovki stoječi se spreměne v ж, ш, ч, ж, ш, pismena д, т, л, н se po serbsku jeruju, to je, se spreměne v ђ, ѣ, љ, њ i soglasniki ustnični se pomehčaju s љ: драг, дражји, јак, јачји, брз, бржји, млад, млађи, туп, тупљи . . .

Večji děl pridavnih na ак, ек, ок odmetne ovu koncovku i pristavi s. ији али ји али и: слад-ак, слађ-и, уз-ак, уж-ји, дал-ек, даљ-и, вис-ок, виш-и . . .

§. 148. Tretja stupnja pridavnih se naredi v sadajnih narečjih naj običněje, ako se drugoj stupnji predstavi naj; v staroslavjanščině i v ruščině se naj predstavlja rědčeje, naprotiv v serbščině, v češčině i v poljščině je to stalno ravilo:

c. (най) богатѣйши, (най) мнлѣйши . . .

г. найбѣлѣйшій, найлучшій . . .

s. naj богатији, naj дражји . . . *gsl. naj bogateji, naj ostrejši, naj starši . . .*

č. *nej slabějši, nej starši, nej širši . . .*

p. *naj ostrzejszy, naj starszy, naj dalszy . . .*

uz. naj бѣлѣјши, naj легчаші, naj старші, naj шірші . . .

Tretja stupnja se take naredi:

c. ako se predstavi drugoj stupnji прѣ али все али zajedno obě tě slově: прѣмноостнѣйши, всемноостнѣйши, всепрѣсвѣтлѣйши . . .

г. ako se predstavi pervoj али drugoj stupnji пре али все: пребогатый, превысокій, всеблагій, всесвятый; всепокорнѣйшій, всенижайшій . . .

s. ako se predstavi pervoj stupnji пре али все: пребогати, пресвѣтли, пречастни . . .

- č. ako se predstavi prvoj stupnji *pře* ali *vše*: *přebohatý, převeliký; vševládný* . . .
- p. ako se predstavi prvoj stupnji *prze* ali *wszech*: *przedrogi, przewysoki, wszechmocny* . . .
- uz. ako se predstavi prvoj stupnji *пре* ali *все*: *пребогати, превисоки, пресвѣтлі; всеблагі, всесветі, всемогучі, всевладні* . . .

Po rusku se tretja stupnja take naredi, ako se prvoj stupnji predstavi slovo *самый*: *самый легкій, самая кроткая, самые бѣлые* . . .

Znano je, da se činiva tretja stupnja, ako se pridavnomu stoječemu v drugoj stupnji pristavi po rusku *най* ali *изъ всѣхъ*: ruščina pak nerědko děla tretju stupnju take nestavljajuč nijednu ovu dvu, tretju stupnju značčih, častic, na priměr: *богатѣйшій, легчайшій* . . . To nije dobro, to je nejasno; nije dosta *най* ali *изъ всѣхъ* samo primisliti, nego se mora pridavnomu djansko pripisati, da postane jasna tretja stupnja: *най богатѣйшій, изъ всѣхъ легчайшій* . . .

§. 149. Prislovi se ne sklanjaju, pa se stupnjuju.

Druga stupnja se naredí, ako se korenu prislova pridá:

- с. *вѣ*: *богат-о, богат-вѣ, нов-о, нов-вѣ, остр-о, остр-вѣ* . . .
- г. *ѣ*: *богат-о, богат-ѣ, нов-о, нов-ѣ, остр-о, остр-ѣ* . . .
- с. *ије*: *богат-о, богат-ије, нов-о, нов-ије, остр-о, остр-ије* . . .
- č. *ѣји*: *čistý, čistě, čistěji, pěkný, pěkně, pěkněji* . . .
- p. *іеј*: *czysty, czysto, czysciéj, piękny, pięknie, piękniej, prawy, prawie, prawiej* . . .
- uz. *богат-о, богат-ѣје, нов-о, нов-ѣје, чіст-о, чіст-ѣје* . . .

Prislovi končėči se:

- с. на *ъко, ько* odmetnu ovu koncovku i koreninski soglasnik se romehča: *крѣпъко, крѣплае, глѣбоко, глѣбле, вѣсоко, вѣше* . . . ako se pak *к* ne odmetne se spremeni v *ч*: *далеко, далечайше* . . .
- г. на *ко, око*: *узко, уже, близко, ближе, низко, ниже, широко, шире, високо, выше* . . .
- с. на *ко, еко, око*: *сладко, слађе, узко, уже, далеко, даље, високо, више* . . .
- č. на *ко, еко, око*: *ouzko, ouže, blízko, bliže, nízko, níže, těžko tíže, daleko, dale, široko, šíre, vysoko, výše* . . .

p. na *ko, eko, oko*: *wązko, wężej, blisko, bliżej, nisko, niżej, ciężko, ciężej, daleko, dalej, szeroko, szerzej, wysoko, wyszej* . . .

uz. na *ko, eko, oko*: *узко, уже, blisko, ближе, nisko, ниже, широко, шире, високо, выше* . . .

Tretja stupnja prislovov se naredi v sadajnih narečjih na sledeči sposob. Prislovu stoječemu v stupnji drugoj se predstavi:

r. *всѣхъ: всѣхъ легче, всѣхъ лучше* . . .

s. *нај: нај богатије, нај новије* . . .

č. *nej: nej čistěji, nej pěkněji* . . .

p. *naj: naj czysciiej, naj piekniej* . . .

uz. *нај: нај богатѣје, нај чистѣје, нај пѣкнѣје* . . .

§. 150. Prislovi se stupnjuju v vsej slavjanščině na *ѣје, uz. богато, богатѣје*; staroslavjanščina, ruščina i gorotanska slovenščina stupnjuju prislove ne samo na *ѣје*, nego take na *ѣјше* ali *ше*: uz. *слабо, слабѣјше* ali *слабше*.

Pridavna se stupnjuju v vsej slavjanščině na: *ѣјши, ѣјше, ѣјша*, uz. *богат, богат-ѣјши, -ѣјше, -ѣјша*; take na *ши, ше, ша* (r. *ши, шее, шая*), uz. *стар, стар-ши, -ше, -ша*. Sama ruščina činiwa někada: *айш'ий, айшее, айшая*. — Sama serbščina stupnjuje na: *ији, ије, ија*: *богат, богат-ији, -ије -ија* i ruščina na *ѣе*: *богат-ѣе*, i to nepreměno v vsěh spolih, padih i čislih, tako da se po rusku druga stupnja nič ne sklanja pa bi se vsakako sklanjati imela.

Za uzajemni književni jezik oi moglo v obče veljati pravilo: Tretja stupnja se naredi, ako se pridavnomu privěsi *ѣјши* i predpostavi slovko *нај*; druga stupnja, ako se privěsi pridavnomu *ѣји, ѣје, ѣја* i da se sklanja pravilno.

§. 151. Některa pridavna, skoro v vsěh narečjih ona ista, se stupnjuju nepravilno: stupnuj jih svobodno vsako narečje i v uzajemnom književnom jeziku po svojem (§. 13.), taka su:

с.	велин	али велинкъий	болин, большин	prislov:	болѣе
	малъ,	мьнин, мьньшин		„	мьнѣе
	благъ,	оунин, оуньшин		„	оунѣе
	добръ,	добрѣй i лоууьшин		„	лоууьше
	зълъ,	горьшин		„	горѣ i горьше

г.	великій, большій, величайшій, prislov :	больше
	малый, меньшій, малѣйшій	„ меньше
	высокій, высшій, высочайшій	„ выше
	низкій, низшій, низжайшій	„ ниже
	хорошій (добрый) лучшій	„ лучше
в.	велики, већи, нај већи	„ већ
	мали, мањи, нај мањи	„ мање
	добар, бољи, нај бољи	„ боље
	зао, гори, нај гори	„ горе
џ.	<i>veliký, větší, nej větší</i>	
	<i>malý, menší, nej menší</i>	„ méně
	<i>dobry, lepší, nej lepší</i>	„ lépe
	<i>zlý, horší, nej horší</i>	„ hůře
	<i>dlouhý, delší, nej delší</i>	„ déle
	<i>brzo, dříve; mnoho, více.</i>	
р	<i>wielki, większy, naj większy</i>	
	<i>mały, mniejszy, naj mniejszy, prislov :</i>	<i>mniej</i>
	<i>dobry, lepszy, naj lepszy</i>	„ <i>lepiej</i>
	<i>zły, gorszy, naj gorszy</i>	„ <i>gorzej</i>
	<i>mного (wiele) więcej; lekko, lżej.</i>	

O čislě.

§. 152. O čislích samo kratko; najpred o čislích osnovních; takova su :

с. једанъ, -о, -а, г. одинъ, одно, одна, v važnoј besědě: едінъ, едно, една, s. један, једно, једна, џр. *jeden, jedno, jedna*, uz. једен, једно, једна se sklanja blizo kako pridavno.

§. 153. два, двѣ і оба, обѣ se sklanjate, to se вѣ, samo v dvojniku, овако :

m. sr. ž.

с.	1. 4. два, двѣ	2. 6. двою (двоу)	3. 7. двѣма
г.	два, двѣ	двухъ,	3. двѣмъ, 7. двѣмѣ
в.	два, двѣ	двјуу (двјуух)	3. 7. двѣма

	m.	sr. ž.			
č.	1. 4. <i>dva</i> ,	<i>dvě</i>	2. 6. <i>dvou (dvouch)</i>	3. 7. <i>dvema</i>	
p.	<i>dva</i> ,	<i>dwie</i>	<i>dwu (dwoch)</i>	<i>dwietma</i>	
uz.	два,	двѣ	дву	двѣма	
"	оба,	обѣ	обу	обѣма	

§. 154. Razbor padov.

uz. 1. 4. pad spola mužskoga два, оба, střednjega i ženskoga: двѣ, обѣ. — rp. je v střednjem spolě krivo *dva*, *dwa*, je to preskok v koncovku množnikovu; p. *dwaj* za statna životna je koncovka izmišljena.

" 2. 6. pad дву, обу. — с. двою je zastarano, r. двухъ, s. двијух, č. *dvouch*, p. *dwoch* ima množnikovo x ovdě krivo pristavljeno.

" 3. 7. pad двѣма. — 3. pad r. двумъ, č. *dvoum*, p. *dwóm* je preskok v množnik; 7. pad r. двумя, č. *dvouma*, p. *dwoma* je take krivo. двухъ, двухъ „neutrum probandum, uti nec двома.“ Dobrovski str. 510.

V serbščině se pusti два, nerědko i двѣ nesklanjano v vsěh padih.

§. 155.

	m.	sr. ž.			
c.	1. триє,	три	2. трій.	3. тремъ,	4. три, 6. трехъ, 7. тремн
r.	три,	трехъ.	тремъ,	три,	трехъ, трема
gsl.	<i>triје</i> , <i>tri</i> ,	<i>trih</i> ,	<i>trem</i> ,	<i>tri</i> ,	<i>trih</i> , <i>tremi</i>
č.	<i>tri</i> ,	<i>tri</i> ,	<i>trem</i> .	<i>tri</i> ,	<i>třech</i> , <i>třemi</i>
p.	<i>trzej</i> , <i>trzy</i> ,	<i>trzech</i> ,	<i>trzem</i> ,	<i>trzy</i> ,	<i>trzech</i> , <i>trzema</i>
uz.	(трије) три,	трех,	трем,	три,	трех, тремі.
c.	1. четърне,	четърн,	2. четръ,	3. четъремъ,	4. четърн
					6. четърехъ 7. четърн
r.	четыре,	четырёхъ,	3. четыремъ,	4. четыре,	
					6. четырехъ, 7. четырма
gsl.	<i>štirji</i> , <i>štiri</i> ,	<i>štireh</i> ,	3. <i>štirem</i> ,	4. <i>štiri</i> ,	
					6. <i>štireh</i> , 7. <i>štirmi</i>
č.	<i>čtyři</i> ,	<i>čtyř</i> ,	3. <i>čtyřem</i> .	4. <i>čtyři</i> ,	
					6. <i>čtyřech</i> , 7. <i>čtyřmi</i>
p.	<i>czterej</i> , <i>cztery</i> ,	<i>cztérech</i> ,	3. <i>cztérem</i> ,	4. <i>cztery</i> ,	
					6. <i>cztérech</i> , 7. <i>cztérma</i> .
uz.	(четирје) четіри,	четірех,	3. четірем,	4. четіри,	
					6. четірех, 7. четірмі.

§. 156. Razbor padov.

- uz. 1. 4. pad tri, četiri. — с. трѣ, ветыриѣ zastarano, se najde ješće v gorotanskoj slovenščini *trije* i v poljšćini: *trzej*, *czterej* město: *trzeje*, *cztereje* = трѣ, ветыриѣ.
- „ 2. pad: трех, четирех. — с. трѣи, ветырь zastarano, se najde samo v češćini: *tr̃i*, *čtyř* kako lěpa starina.
- „ 7. pad: тремі, четирмі. — г. тремя, четырмя, р. *trzema*, *czterma* su koncovke dvojnikove.

Serbščina ima ovdě vse někako s dvojnikovimi koncovkami poměšano: 2. pad: трију, четирју, 3. 6. 7. трима, четирма. (§. 114).

§. 157.

с.	пять,	шесть,	седмь	осмь,	девать,	десать,
г.	пять,	шесть,	седмь,	осмь,	девать,	дэсать,
с.	пет,	шест,	седам,	осам,	девет,	десет,
č.	<i>pět</i> ,	<i>šest</i> ,	<i>sedm</i> ,	<i>osm</i> ,	<i>devět</i> ,	<i>deset</i> ,
р.	<i>pieć</i> ,	<i>sześć</i> ,	<i>siedm</i> ,	<i>ośm</i> ,	<i>dziewięć</i> ,	<i>dziesięć</i>
uz.	пет,	шест,	седм,	осм,	девет,	десет.

Ova i vsa slědeća čisla od пет до сто su prava statna imena soborna ženskoga spola i se sklanjaju izvorno po priměre кость; v sadaj-nih narečjih pak tako rameno različno, da se slovnica uzajemna v to bludišće razlik nikako upušćati ne može: nego ovdě stoj samo, kako se sklanjaju i v besědě skladaju pravilno, to je, po staroslavjanski, da se spisovatelji ovomu priměru približuju, kadagod jim jih narečje pripusti.

Sklanjaju se ovako:

с.	1.	4.	пять	2.	3.	6.	пяти	7.	пятиж
uz.			пет				пети		петіју.

Naměsto čisel пет, шест, седам, осам . . . stavljaju Serbi radi čisla: петорица, шесторица, седморица, осморица . . . čto je scěla jedno isto, jer su jedna i druga čisla statna imena ženskoga spola i se v povědih skladaju po onih istih pravilih, jedina razlika postoji samo v tom, da se prva ovih čisel sklanjaju [po priměre коет i druga po priměre воля.

Uzajemno pišući Slovenec bi ova čisla v povědih blizo ovako skla-dal, kako slědi:

- Pad 1. Та пет (= петорица) књиг је драга.
 „ 2. Цѣна те петі (= петорице) књиг је велика.
 „ 3. Тој петі (= петорици) књиг се не може приговарјати.
 „ 4. Ту пет (= петорицу) књиг сем драго купи.
 „ 6. При тој петі (= петорици) књиг неімам добічка.
 „ 7. С тој петіју (= петорицој) књиг сем задовољен.

§. 158. Složena čisla s slovom na:

с.	једнн-ъ, -о, -а на десать,	два, двѣ на десать,	три на десать,
г.	единъ надесать,	двѣ надесать,	три надесать,
с.	једенаест,	дванаест,	тринаест,
č.	<i>jedenáct,</i>	<i>dvanáct,</i>	<i>trináct,</i>
р.	<i>jedenaście,</i>	<i>dwanaście,</i>	<i>trzynaście,</i>
уз.	једен надесет,	два надесет,	три надесет.

с.	четъри на десать,	пять на десать,	шесть на десать,
г.	четыре надесать,	пять надесать.	шесть надесать,
с.	четрнаест,	петнаест,	шестнаест,
č.	<i>čtrnáct,</i>	<i>patnáct,</i>	<i>šestnáct,</i>
р.	<i>czternaście,</i>	<i>piętnaście,</i>	<i>szesnaście,</i>
уз.	четіри надесет,	пет надесет,	шест надесет.

с.	седмь на десать,	осмь на десать,	девать на десать,
г.	седмь надесать,	осмь надесать,	девать надесать,
с.	седамнаест,	осямнаест,	деветнаест,
č.	<i>sedmnáct,</i>	<i>osmnáct,</i>	<i>devatenáct,</i>
р.	<i>siedmnaście,</i>	<i>ośmnaście,</i>	<i>dziewiętnaście,</i>
уз.	седем надесет,	осем надесет,	девет надесет.

Razlika čisel od једннъ надесать до девать на десать v sadajnih naših narečjih izvira jedino iz toga, da se slovo на десать v njih različno pokratjuje.

§. 159. Čisla složena bez slova na:

с.	двадесать,	тридесать,	четъридесать,	пятьдесать,
г.	двадесать,	тридесать,	четыредесать,	пятьдесать,
с.	двадесет,	тридесет,	четрдесет,	петдесет,
č.	<i>dvadcet,</i>	<i>tridcet,</i>	<i>čtyřidcet,</i>	<i>padesat,</i>
с.	<i>dwadzieścia,</i>	<i>trzydzieści,</i>	<i>czterdzieści,</i>	<i>pięćdziesiąt,</i>
уз.	двадесет,	тридесет,	четіридесет,	петдесет.

с.	шестъдесать,	седмъдесать,	осмъдесать,	девятъдесать,
г.	шестъдесять,	седмъдесять,	осмъдесять,	девятъдесять,
с.	шестдесет,	седамдесет,	осамдесет,	деветдесет,
č.	<i>šedesát,</i>	<i>sedmdesát,</i>	<i>osmdesát,</i>	<i>devadesát,</i>
р.	<i>sześdziesiąt,</i>	<i>siedmdziesiąt,</i>	<i>osmdziesiąt,</i>	<i>dziewięćdziesiąt</i>
uz.	шестдесет	седмдесет,	осмдесет,	деветдесет,

с.	сто,	тысашта,	тыма,
г.	сто,	тысяча,	миллионъ,
с.	сто,	тисуѣа.	миллон,
č.	<i>sto,</i>	<i>tisíc,</i>	<i>milíon,</i>
р.	<i>sto,</i>	<i>tisiąc,</i>	<i>milíon,</i>
uz.	сто,	тисуч (а),	милион.

V ruščině se piše město sedmъ, osmъ take семь, восемь; čísla od 11 do 19 se take pokratjuju i glase: одиннадцать, двѣнадцать, тринадцать, четырнадцать, пятнадцать . . . tako i desetke i glase: двадцать, тридцать, сорокъ, пятьдесятъ, шестьдесятъ, семьдесятъ, восемьдесятъ, девяносто V važnoj řeči — i v uzajemnom književnom jeziku, koji je jamačno važna řeč — se čísla tako pokratjeno ne pišu, nego kako gorě v priměre stoji. Vidi Vostokov: Русская грамматика на straně 66. 67.

V serbščině se po lenivom izgovorě někada nelěpo piše: педесет, шесет město pravilnoga петдесет, шестдесет.

Město тисуѣа pisati gerěko хиљада je isto tako ostudno, kako gorotanskoslovensko taužent i lužickoserbsko tawsent.

Сто je statno ime srednjega spola i se sklanja po priměre: слово.

с. тысашта, г. тысяча, с. тисуѣа je statno spola ženskoga, č. *tisíc* р. *tisiąc* mužskoga.

§. 160. Čísla redovna su pridavna i se take sklanjaju kako pridavna po tverdom primerě, samo трет-ин, -не, -на po mehkom.

1. с.	првьый,	2. вѣторый,	3. третій,	4. четврѣтый,	5. пятый,
г.	первый,	второй,	третій,	четвертый,	пятый,
с.	први,	други,	трећи,	четврти,	пети,
č.	<i>první,</i>	<i>druhý,</i>	<i>třetí,</i>	<i>čtvrtý,</i>	<i>pátý,</i>
р.	<i>piérszy,</i>	<i>drugí,</i>	<i>trzeci,</i>	<i>czwarty,</i>	<i>piąty,</i>
uz.	перви,	втори,	трети,	четверти,	пети.

б. с.	шестый,	7. седмый,	8. осмый,	9. деватый	10. десатый,
г.	шестый,	седмый,	осмый,	девятый,	десятый,
с.	шести,	седми,	осми,	девети,	десети,
č.	<i>šestý,</i>	<i>sedmý,</i>	<i>osmý,</i>	<i>devátý,</i>	<i>desátý,</i>
р.	<i>szósty,</i>	<i>siódmy,</i>	<i>ósmý,</i>	<i>dziewiąty,</i>	<i>dziesiąty,</i>
uz.	шести,	седм,	осми,	девети,	десети.

Čísła redovna od 11 do 19 su ona ista, koja od перви до девети i se isto tako i sklanjaju, samo da se vsakomu pristavlja po staroslavjansku i po rusku nespreměnjivo: на десать, г. надесять; po serbsku, česku, poljsku i ne řědko i po rusku se ova čísła sjedine v jedno jedino slovo i onda se na konci stoječi děl slova sklanja: десет-и о, -а.

11. с. пръв-ый, -оуе, -аа на десать, 12. вѣтор-ый, -оуе, -аа на

десать . . .

г. перв-ый, -оуе, -аа надесять   втор-ый, -оуе, -аа надесять . . .

али одинадцат-ыи, -оуе, аа,   двѣнадцат-ый, -оуе, -аа . . .

с. једанаест-и, -о, -а,   дванаест-и, -о, -а . . .

č. *jedenáct-ý,* -é, -á,   *dvanáct-ý,* -é, -á . . .

р. *jedenast-y,* -e, -a,   *dwunast-y,* -e, -a . . .

Desetke se odvozuju scěla pravilno:

с. 20. двадесатый, 30. трдесатый, 40. четырндесатый,

-оуе -аа . . .

г. двадесатый,   тридесатый,   четырндесат-ый,
-оуе, -аа . . .

с. двадесети,   тридесети,   четрдесет-и,
-о, -а . . .

č. *dvadacátý,*   *třidacátý,*   *čtyřidcát-ý,* -é, -á . . .

р. *dwudziesty,*   *trzydziesty,*   *czterdziest-y,* -e, -a . . .

uz. двадесети,   тридесети,   четірдесет-и, -о, -а . . .

§. 161. Čísła redovna višja, segajuča v stotine i tisuče se mogu skladati dvojerstno, — ali tako da se stave za vsa slova čísliteljna čísła redovna, kako se može činiti v staroslavjansčíně, češčině i poljščině:

с. ~~часть~~ ~~тысаштаи~~ ~~двоюстаи~~ ~~шестьдесатаи~~ . . .

č. *léta tisícího osmistého třidcátého šestého* . . .

р. *roku tysiącznego pięćsetnego ósmdziesiątego dziewiątego* . . .

али тако да се ставе все сама непремěна čísła osnovna i samo po-

slědnje čislo da je redovno, čto je v staroslavjanščině i v vsěh sadajnih jazykích navadno, zato scěla uzajemno, vseslavjansko i sovsem jednoduhu :

- с. въ лѣтъ шесть ты́сашть три́ста се́мьдесать осмо́мь ;
 г. три́десятилѣ́тная война́ нача́лась въ ты́сяча ше́стьсо́тъ осмы́надцатомъ́ году́ ;
 с. година́ тисы́х осамъ́ сто ше́стдесета́ i дру́га ;
 č. *rok tisíc osm set třicátý šestý* ;
 p. *tyśiąc pięćset ósmdziesiątego dziewiątego roku* ;
 uz. лѣта́ тисы́ха осемъ́ сет ше́стдесетъ́ друго́га .

§. 162 V zlomkih se izrazi čislitelj vseгда čisli osnovnimi, imenovatelj se pak može izraziti dvuverstno :

Ali se izrazi čisli redovnimi, kdě se obično pristavlja v serbščině slovo страна ali дио (дѣл), v poljščině: *część* ; na priměr :

- г. $\frac{2}{3}$ двѣ́ третыхъ́, $\frac{7}{10}$ семь́ деся́тыхъ́ . . .
 с. $\frac{4}{8}$ четы́ри осме́ стране́, $\frac{5}{6}$ петъ́ шестихъ́ страна́хъ . . .
 p. $\frac{2}{3}$ *dwie trzecie*, $\frac{5}{8}$ *pięć ósmych* . . .

Ali se izrazi statnim na іна, kako se to lěpo i jednoduhu činiva v češčině i serbščině :

- č. $\frac{4}{8}$ четы́ри осми́не, $\frac{5}{6}$ петъ́ шестина́хъ . . .
 с. $\frac{2}{3}$ *dvě třetiny*, $\frac{5}{7}$ *pět sedmin* . . .
 uz. $\frac{2}{3}$ двѣ́ третынѣ́, $\frac{4}{8}$ четі́ри осми́не, $\frac{5}{6}$ петъ́ шесті́нъ . . .

O glagolji.

§. 163. Děli glagoljevi su: koren, prehodni slog i koncovka časovavna, na priměr v glagolji: с. дѣл-а-ти, uz. дѣл-а-ті́ je дѣл koren glagoljev, а prehodni slog, ти́ časovavna koncovka. Koren sjedinjen s prehodnim slogom дѣла se zove penjem glagoljevim. Některi glagolji neimaju prehodnoga sloga, na pr. с. нес-ти uz. нес-ті́, onda je koren glagoljev zajedno i penj njegov.

§. 164. Glagolji se děle :

Po naravě svojej na proste i složene, na izvirne i izpeljane. Prosti su, kteri nisu sastavljeni s predlogom, na pr. с. нести́, uz. нести́ ; složeni su, kteri su s predlogom sastavljeni, na pr. с. отънести́, uz. од

нести. Izvirne imenujemo glagolje, kateri imajo svoj koren v glagolji, na pr. с. състн, uz. състи; izpeljane, kateri imajo svoj koren v jinih slovih, v statnih, pridavnih i tako dalje, na pr. с. ввератн od вверъ, трж-бнтн od тржа.

§. 165. Po pravilnosti se děle na pravilne i nepravilne. Nepravilnih je samo pet ali šest i od njih pozduñje. Ostatni su vsi pravilni.

§. 166. Po prehodnom slogě se děle na šest obrazov.

1. Obraz neima prehodnoga sloga: с нес-тн, бн-тн, г. нес-ти, би-ть, с. пас-ти, би-ти, č. *nes-ti, bi-ti*, p. *nieś-ć, bi-ć*, uz. нес-ті, бѣ-ті
2. Obraz ima prehodni slog с. нж: двнг-нж-тн, г. ну: двн-ну-ть, с. ну: мет-ну-ти, č. *nou*: *zdvih-nou-ti*, p. *nq*: *dzwig-nq-ć*, uz. ну: двіг-ну-ті.
3. Obraz ima с. ъ: жел-ѣ-тн, г. ѣ: рад-ѣ-ть, с. ѣ: жел-ѣ-ти č. *ě*: *um-ě-ti*, p. *bol-e-ć*, uz. ѣ: жел-ѣ-ті, ум-ѣ-ті. бол-ѣ-ті.
4. Obraz ima н: с. хвал-н-тн, г. хвал-н-ть, с. хвал-н-ти. č. *chvál-i-ti*, p. *chwał-i-ć*, uz. хвал-і-ті.
5. Obraz ima а: с. дѣл-а-тн, г. дѣл-а-ть, с. пит-а-ти, č. *děl-a-ti*, p. *dział-a-ć*, uz. дѣл-а-ті, піт-а-ті.
6. Obraz ima ова: с. куп-ова-тн, г. куп-ова-ть, с. куп-ова-ти, č. *kup-ova-ti*, p. *kup-owa-ć*, uz. куп-ова-ті.

Vsi glagolji se ne mogu staviti v vse obraze, nego samo v one, ktere njih naravě prilice.

Poljščina nagromadi někada v jednom jedinom glagolji po dva prehodna znaka *nq* i *ie*, čto se v nijednom jinom narečji ne nalazi; na pr. *tward-nq-ć, tward-ie-ć* i onda ješče: *tward-n-ie-ć*.

§. 167. Po trajanji se děle glagolji na dokončavne i na nedokončavne; nedokončavni se opet podrazděljuju na trajavne, opetovavne i mnogokratne tako, da razpadaju glagolji po trajanji na četiri vide, i ti su:

1. vid dokončavni, 2. nedokončavni trajavni, 3. nedokončavni opetovavni, 4. nedokončavni mnogokratni.

Vida trajaven i opetovaven se stavljata nerědko jeden mēsto drugoga.

§. 168. V kterom vidě glagolj stoji, se spozna iz značenja glagoljeva ali iz obraza njegovoga.

Po značenji su glagolji:

1. Dokončavni, kteri kažu, da se něčto jedenkrat, do konca stvori, dogodi, načini, doděje, dokonča, na priměr:

- с. принести, двинуть, прилетѣти . . .
 г. принести, двинуть, прилетѣть . . .
 s. odpaсти, metнути, прилетѣти . . .
 č. přinesti, radnouti, přiletěti . . .
 p. przynieść, dzwignąć, przylecieć . . .
 uz. prinesti, odpaсти, двігнути, metнути, паднути, прилетѣти . . .

2. Nedokončavni trajavni su glagolji, kteri kažu, da se něčto jedenkrat, neopreděljeno dolgo děla, godi, čini, děje, na priměr:

- с. нести, летѣти, хвалити . . .
 г. нести, летѣть, хвалить . . .
 s. трести, летѣти, хвалити . . .
 č. nesti, letěti, chváliti . . .
 p. nieść, lecieć, chwalić . . .
 uz. nesti, трести, летѣти, хвалити . . .

3. Nedokončavni opetovavni su glagolji, kteri kažu, da se něčto večkrat ali stvori, dogodi, načini, doděje, ali da se večkrat děla, godi, čini, děje, na priměr:

- с. сѣдати, лѣтати, метати . . .
 г. сѣдать, летать, метать . . .
 s. сѣдати, лѣтати, метати . . .
 č. sedati, letati, metati . . .
 p. siadać, latać, miatać . . .
 uz. сѣдати, лѣтати, метати . . .

4. Nedokončavni mnogokratni su glagolji, kteri kažu, da se něčto večkrat v različnih dobah s prestavkami zgadja, činiva, dělava, ponavlja, na priměr:

- с. оспівати, цѣлівати, отлѣтавати . . .
 г. капывать од копать, подкапывать, полетывать . . .
 s. показивати, записивати, записуєм . . .
 č. chodívám, přiletávám . . .
 p. chodziwać, chodziram, pokazywać . . .
 uz. осівати, цѣлівати, одлетавати, полетівати, подкапівати, записівати, ходівати, показивати . . .

§. 169. Po obrazě su glagolji:

1. D o k o n č a v n i :

a) Glagolji obraza drugoga prosti i složeni; na priměr :

с. дѣвнѣти, метнѣти, паднѣти — предѣвнѣти, отѣметнѣти, отѣлетнѣти . . .

г. дѣвнуть, метнуть, мазнуть — предѣвнуть, отметнуть . . .

с. дѣгнути, метнути, седнути — подѣгнути, одметнути . . .

č. *letnouti, padnouti, sednouti* — *přilítnouti, zapadnouti, přisednouti* . . .

р. *dźwignąć, gasnąć* — *potknąć, zabiegnąć* . . .

uz. дѣгнути, метнути, паднути, мазнути, седнути, летнути — предѣгнути, одметнути, одлетнути, помекнути, забѣгнути, западнути, приседнути . . .

b) Glagolji složeni obraza prvoga, tretjega i četvertoga, ako v svojem obrazě ostanu; na priměr :

с. прннестн, напнтн — прнлетѣтн, посѣдетн — похвалнтн, раздѣлнтн . . .

г. принести, выпить — прилетѣть, посидѣть — похвалить, разделить . . .

с. стрести, попити — прилѣтети, пожелѣти — похвалити, разделить . . .

č. *přinesti, vypít* — *přiletět, pozelet* — *pochvaliti, rozdělit* . . .

р. *przynieść, wypić* — *przylecieć, zabolec* — *pochwalić, rozdzielić* . . .

uz. прннести, изпиги — прнлетѣти, поседѣти, пожелѣти, поболѣти — похвалити, раздѣлити . . .

c) Glagolji složeni obraza petoga, ako nisu prenešeni iz prvih četirih obrazov v obraz peti; na priměr :

с. напнсатн, набратн, подкопатн . . .

г. написать, набрать, подкопать . . .

с. написати, набрати, закопати . . .

č. *napsati, přebrati, podkopati* . . .

р. *napsać, zebrać, zakopać* . . .

uz. написати, набрати, подкопати . . .

d) Glagolji složeni obraza šestoga, ako nisu izpeljani od glagoljev nego od jinih slov, na priměr :

с. прѣнменоватн, подароватн . . .

г. навоевать, презимовать . . .

- s. навојевати, презимовати . . .
č. *vybojovati, přezimovati* . . .
p. *zawojować, przezimować* . . .
uz. преименовати, подаровати, навојевати, презимовати . . .

Vsi ostali glagolji su nedokončavni i to :

2. Nedokončavni trajavni su :

a) Glagolji prosti obraza pervoga, tretjega i četvertoga ; na priměr :

c. нестн, питн — лѣтѣти, сидѣти — хвалити, дѣлѣти . . .

г. нести, пить — летѣть, сидѣть — хвалить, дѣлѣть . . .

s. пити, пасти — летѣти, сидѣти — хвалити, дѣлѣти . . .

č. *nesti, piti* — *letěti, seděti* — *chváliti, děliti* . . .

p. *nieść, pić* — *lecieć, siedzieć* — *chwalić, dzielić* . . .

uz. нести, пити — летѣти, сидѣти — хвалити, дѣлѣти . . .

b) Glagolji prosti obraza petoga, ako nisu prenešeni iz prvih četirih obrazov, na priměr :

c. писати, брати, копати . . .

г. писать, брать, копать . . .

s. писати, брати, копати . . .

č. *přsáti, bráti, kopati* . . .

p. *pisać, brać, kopac* . . .

uz. писати, брати, копати . . .

c) Glagolji prosti obraza šestoga, ako nisu izpeljani od glagoljev, nego od jinih slov, na priměr :

c. именовати, даровати . . .

г. воевать, зимовать . . .

s. војевати, зимовати . . .

č. *vojovati, zimovati* . . .

p. *wojować, zimować* . . .

uz. именовати, даровати, војевати, зимовати . . .

3. Nedokončavni opetovavni su :

a) Glagolji obraza petoga prosti i složeni, ako su prenešeni iz prvih četirih obrazov v obraz peti na priměr :

c. сѣдати, падати, лѣтати — посѣдати, нападати, прилѣтати . . .

г. сѣдять, падать, летать — посѣдять, нападать, прилетать . . .

s. сѣдати, падати, лѣтати — одпадати, прилѣтати . . .

č. *sedati, padati, létati* — *přisedati, přiletati* . . .

p. *siadać, padać, latać* — *wysiadać, odpadać* . . .

uz. сѣдати, падати, лѣтати — посѣдати, нападати, прилѣтати . . .

b) Glagolji obraza šestoga prosti i složeni, ako su prenešeni iz nižjih obrazov v obraz šesti; — někada su i trajavni, na priměr:

c. куповати, вѣровати — показовати, завезовати . . .

г. куповать, вѣровать — помаз-овать, -ую . . .

s. kupovati, vѣrovati — pokazovati, zavезovati . . .

č. *kupovati, věřovati*, — *rozkazovati, obvazovati* . . .

p. *kupować* — *rozwiązować, przystępować* . . .

uz. куповати, вѣровати — показовати, завезовати, помазовати, приступовати . . .

4. Nedokončavni mnogokratni su glagolji obraza petoga prosti i složeni na -авати, -авати̃, г. -авать, -ывать, na priměr:

c. подкоп-авати, -авати̃; г. подкап-ывать, -ываю; s. показ-ивати, -ивам; č. *chodívám, sedávám, podkop-avati, -ávám*; p. *chodźiw-ać, -iwam, pis-ywać, -ywam*; uz. подкоп-авати, -авам ali подкап-ивати, -ивам, показ-ивати, -ивам, ходывам, седавам . . .

§. 170. Osobito jasno je pokazal Čelakovski nazorno razliku vidov na straně 257. tako:

1. vid kako jeden bod ●

2. „ „ jedna čara —————

3. „ . . . . . ali — — — —

4. „ (. . . . .), (. . . . .), (. . . . .), itd. ali (— — — —), (— — — —), itd. morebiti i tako (—), (—), (—).

§. 171. Ovo razdělovanje glagoljev po obrazih i vidih je tako važno, da se ne može pravi značaj slavjanskoga glagolja veljano razuměti, ako se razlika i značenje tēh vidov dobro ne razumi. Po tēh vidih je slavjanščina mnogo bogatěja od ostalih evropejskih jezikov, ona ima blizo za vsaki glagolj jinih jezikov po dva glagolja, po tri i po četiri glagolje i to ne samo v načině neurčitom, nego v vsēh slikah časovavnih; ona je po tēh vidih mnogo krasněja od ostalih jezikov, ona lahko izrazi kratko i točno naj něžněše razlike v značenji glagoljev samo tēm, da stavi glagolj v jeden tēh vidov, čto ostali jeziki težko i to samo po opisovanji nejasno izraziti mogu, na priměr za glagolje: сѣдети, сѣдати, седавати ima němščina vse samo: *sitzen*. Zato se moraju vsegda marljivo

razlikovati glagolji dokončavni od nedokončavnih, jer se v značenji razlikuju docěla i nekoliko take v časovanji.

Naprotiv je v slavjanščině scěla nepotrěbno i izlišno razdělovati glagolje na active, passive, personale i reciproce.

O časovavnih slikah.

§. 172. Sadajna slavjanščina ima slědeće časovavne slike :

Čase tri : sadajni, minuli i budući.

Číslo trojno : jednotnik, množnik i dvojnik.

Osobe tri v vsakom čísle ; samo v velivnom načině se nedostava osobe perve ; tretja je drugoj jednaka.

Načinov pet : neurčiti, dostižni, kažući, velivni i želivni.

Pričastij pet : sadajno čineče, minulo časovavno, minulo čineče, minulo terpeče, sadajno terpeče.

Sposob dvojni : čineči i terpeči ; od terpečega samo pričastje minulo i sadajno.

§. 173. Některe časovavne slike su v některih narečjih izumerle i su navadne samo v jednom dělě slavjanstva, takove su : 1. Način dostižni, 2. čas minuli jednoduhi dokončavnih glagoljev, 3. čas minuli jednoduhi nedokončavnih glagoljev, 4. pričastje sadajno terpeče i 5. dvojnik.

Način dostižni je običen v staroslavjanščině, onda v sadajnoj književnoj češčině i v jugoslavjanščině, osobito pri Slovencih.

Čas minuli jednoduhi glagoljev dokončavnih i nedokončavnih je bil sovsěm običen v cirilščině, v staropoljščině i v staročeščině. V staročeščině se je obderžal do početka 16. veka i živi ješće dan danes krěpko v govorě i v pismě Bolgarov i Serbov jugoslavjanskih i lužičkih.

Pričastje sadajno terpeče je navadno ne samo v staroslavjanščině nego i v ruščině po tu dobu.

Dvojnik je bil navaden v cirilščině, staročeščině i staropoljščině i se je ješće krěpko obderžal v govorě i pismě Slovincov i lužičkih Serbov ; ovi Serbi ga uživljaju i v časě minulom jednoduhom ; take se někada pojavi ješće sada v govorě priprostoga ljudstva poljskoga, kako se vidi iz narodnih pėsen. Jako je zanimivo, čto o tom piše Mikl. v Forml. 490. 491 : „von dem dual haben wir in den ältesten (polnischen) denkmalern einige überreste . . . auch die spätere sprache, namentlich die

des volkes, kennt die dualform.“ Prispodobi §. 85. — V priměrih je časovanju serbskomu pristavljen dvojn timer gorotansko-slovenski.

Te krasne i jederne časovavne slike spadaju vsakako v slovn timer uzajemnu, ako ravno nisu znane všem sadajnim narečjem, su se one pak začuvale, kako izverstna vlastitost, v narečji jednom ali drugom. Kako jederno i krěpko glasi v serbščině i bolgarščině jednoduhi minuli čas, kako starodavno-velebno v gorotanskoj slovenščině i v lužičkoj serbščině dvojn timer i kako bogato stoji v ruščině pričastje sadajno terpeče!

Pravilo uzajemno glede ovih presnih, pa v sadajnoj slavjanščině ne povsuda obiěnih časovavn timer slik glasi:

Prilěžno služi se časa minuloga jednoduhoga, načina dostižnoga, čisla dvojn timer i pričeta stja sadajnoga terpečega, ako se v tvojem narečji ješčće najde budi v pismě budi v govorě.

§. 174. Občeta poznamenovanja k časovavn timer slikam:

1. Čase ima slavjanščina samo tri: sadajni, minuli i budući.

Toga pravila se mora slavjanski slovn timeričar tverdn timer držati, ako želi nauku o slavjanskom glagolji sam prilěčno razuměti i drugim ju jasno razložiti. Neznani su nam do čela polo i davno minuli časi, imperfecti, plusquamperfecti, futuri exacti i kako se ješčće sicer nazivaju toti srědnji časi v starějih i novějih jezicih.

„Neznána jsou nám docela imperfecta, plusquamperfecta, futura exacta, a jak sic nazýváno tyto prostřední časoslov časy ve starých i novějšich jazycích. Zásady této slovanský grammatik pevně se pridržeti musí, chce-li sic jinák získati náležitý přehled slovanského časoslova a sjednati jej i jiným.“ Čelakovski na straně 246.

2. Glagolji slavjanski imaju samo jeden jedin timer čas minuli kažučega načina; pa narediti se može ali složeno, ali jednoduhu; jednoduhi minuli čas se dalje naredi za glagolje nedokončavne jinače i za dokončavne opet jinače; pa kakokoli se naredi. je neprestano samo jeden jedin timer čas minuli. Složen timer čas minuli je obiěen v čeloj sadajnoj slavjanščině i sastoji iz več slov, na priměr: *хвална-тъ, -о, -а . . . ѿсмь, ѿсн, ѿсть . . . похва-лна-тъ, -о, -а . . . ѿсмь, ѿсн, ѿсть . . .*

Jednoduhi minuli čas sastoji samo iz jedn timer slova i izraste scěla iz penja glagoljeva, kako živa veja, kako živa vetev, iz živoga drevesa; jednoduhi minuli čas nije navaden v všeh narečjih, pa je vendar

to izvorna, presna i krasna slika časa minuloga, koja je v staroslavjanščini skoro izključivo vladala i samo pozdneje malo po malu ustupovala složenomu času minulomu. Jednoduhi minuli čas naredjaju nedokončavni glagolji jinače, pa dokončavni opet jinače, na priměr :

nedokončavno : хвал-иашъ, -иаше, иаше, -иашомъ, -иаште, -иаша . . .

dokončavno : похвали-хъ, -, -, -хомъ, -сте, -ша . . .

Složeni minuli čas i jednoduhi se razlikujeta samo v podobě, v značenji je scěla jedno isto, ako se piše : хвалил-ь, -о, -а ѥсмь ali хвалииашъ ; похвалил-ь, -о, а ѥсмь ali похвалихъ ; to je isto tako, kako se samo po podobě razlikuje i v značenji je scěla jednako, ako se piše po latinsku jednoduhu : *vidi* ali po italijansku složeno : *io ho veduto*.

3. Dokončavni glagolji neimaju jednoduhoga minuloga časa nedokončavnoga ; nedokončavni naprotiv neimaju dokončavnoga.

4. Dokončavni glagolji neimaju pričastja sadajnoga terpečega.

5. Pričastja su imena pridavna izpeljana od glagolja, zato se mogu sklanjati po izvēstnu, v staroslavjanščini take po neizvēstnu. §. 135. 139. 143.

6. Slika časa sadajnoga glagoljev dokončavnih ima tu osobitu vlastnost v sebě, da može značiti brez vse dvojsmiselnosti sada čas sadajni, sada čas budući, někada i minuli. To je prevažno.

Za sadajni čas stoji, kada znači, čto se obično zgdaja, činiva po jedenkrat, na priměr : га махне, кадъколі може ; му помігне, кдѣколі га загледа.

Za čas budući stoji po veznikih када, ако . . . na priměr : s. кад наѣм ; ако га похвали . . .

Za čas minuli stoji, kada se něčto pripověduje i onda se ime- nuje časom sadajnim pripovědajućim (praesens historicum) na priměr : s. то рекавши баци новчиѣ у поток, а новчиѣ одмах потоне на дно онда се он сагне те извади новчиѣ из воде, па га однесе госпо- дару натраг. Vidi Mikl. Formenl. 277.

Nije zato istina, da dokončavni glagolji neimaju sadajnoga časa, nego oni ga jamačno imaju i se stavlja, kada se něčto sada jedenkrat učini, samo da ona ista slika sadajnoga časa može značiti čas sadajni i zajedno i čas budući, nerědko take minuli i to brez vse dvojsmiselnostⁱ

Nije istina, da se mora glagolj nedokončavni staviti, kada bi imel glagolj dokončavni dojtj v čas sadajni, nego glagolji nedokončavni se ne

směju měšati s dokončavnimi. Kako v jinih slikah časovavnih tako i v sadajnom časě se mora staviti glagolj dokončavni, kada se něčto samo po jedenkrat zgodi, čini, na priměr: га махне (po jedenkrat), кадкаколі може; му помігне (po jedenkrat), кадѣколі га загледа; naprotiv se mora staviti glagolj nedokončavni, kada se něčto po večkrat zgadja, činiva, na priměr: га маха (po večkrat), кадкаколі може; му міга (po večkrat), кадѣколі га загледа.

Slovinci su jednom od nedavna počeli krivo stavljati v sadajnom časě, kada se něčto samo po jedenkrat zgodi, glagolj nedokončavni, na priměr: *s tēm listom ti pošiljam predplatu*; to je krivo i se mora staviti glagolj dokončavni: *s tēm listom ti pošljem* (po jedenkrat) *predplatu*.

§. 175. Časovavne slike su ali jednoduhe ali složene. Jednoduhe sostoje iz jednoga jedinoga slova, na pr.: хвалити, хвалиши . . . složene iz več slov, na pr.: хвалилѣ ѥсмь, хвалилѣ бѣдѣ . . . O složenih slikah pozdněje.

O časovavnih slikah jednoduhih.

§. 176. Naj važnėjši dvě sliki za časovanje ste: neurčiti način i sadajni čas, iz nju se izpeljavaju vse časovavne slike jednoduhe.

§. 177. Glede časovavnih slik jednoduhih su glagolji jednopenji i dvupenji. — Glagolji, koji izpeljuju vse časovavne slike jedino iz neurčitoga načina, kako iz jednoga jedinoga penja, se imenuju jednopenjimi; glagolji naprotiv, koji izpeljuju některe časovavne slike iz načina neurčitoga, některe iz časa sadajnoga, se imenuju dvupenjimi.

§. 178. Neurčiti način se stvori pravilno, ako se penju glagoljevu privěsi koncovka: тн: с. хвали-тн, s. хвали-ти, č. *chvali-ti*. Ruščina pokratjuje тн на ть: хвали-ть, poljščina на é: *chval-ic*, serbščina i bolgarščina odmetneta cělu koncovku neurčitoga načina тн, kada neurčitomu načinu slědi glagolj: ѣу, ѣеш, ѣе . . . писаѣу, писаѣеш, писаѣе . . . isto tako po bolgarsku: писа штъ, писа штеш, писа ште . . . to je: с. писати хошѣ, писати хошеш, писати хошеть . . . Iz toga se vidi, kamo bi došli, oko bi prostorečje naslědovali i neograničenomu pokratjevanju se podali; najpred bi se spreměnilo koncovkino и po rusku v pologlasnik ѣ, po serbsku i bolgarsku bi se odmetnula cěla

koncovka ти, to je, ves značaj načina neurčitoga. Ako ravno se v některih stranah Slavije ти ali и слабо izgovarja, bi se prece imelo pravilno i nepokratjeno pisati, jerbo to tѣrja slovoizpit i to bi se toliko ložeje učinilo, ker i Čehoslavjani govoreći obično izpuščaju *i*, pa ga prece hvaljevredno pišu, i jerbo ste v staro doba i poljščina i ruščina neurčiti način nepokratjeno pisavale; rusko ljudstvo ješće sada često v svojem govore ima nepokratjeno ти, kako se iz narodnih пѣсни i pripovѣdeh vidi, „и erhält sich jedoch häufig in der volkssprache, wie die lieder und märchen dartun: прикажи рубити, прикажи слово вѣмолвити.“ Mikl. Forml. Neurčiti način se konči uzajemno на ті: хвали-ти.

§. 179. Neurčiti način slѣdećih i ješće некоjih glagoljev se ne konči на ті:

c. стрѣнѣн, жеѣн, моѣн, пѣѣн, влѣѣн, рѣѣн, теѣн, сѣѣн, тлѣѣн . . .

r. стрѣчь, жечь, мочь, печь, влечь, . . . течь, сѣчь, толочь . . .

s. стрѣхи, жехи, мохи, пѣхи, вухи, рѣхи, техи, сехи, тухи . . .

č. *strǐci, žeci, moci, peći, vleci, řici, teci, séci, tlouci* . . .

p. *strzyc, żec, moc, piec, wlec, rzec, ciec, siec, tluc* . . .

uz. стрѣчи, жеци, мочи, пѣчи, влѣчи, рѣчи, теци, сеци, тлѣ? . . .

Proti vsej pravilnosti skušaju v poljščině način neurčiti predstojećih glagoljev zavijati на dz, dź: *strzydź, strzedź, źedź, modź* . . . dalje: *bośdź, paśdź, kłaśdź*, město: *bość, paść, kłaść*. Vsa taka neslovoizpitna zavijanja neurčitoga načina su pogrešna i se moraju zavreći kako neveljana i samo pravopis obtežujuća. „Všeka ostatní neslovopytně vyváděná zakoněni na dz a dź jako nedůvodná a jen pravopis obtěžující zavrhnouti třeba.“ Hanka 89.

§. 180. Iz neurčitoga načina se izpeljuju: 1. način dostižni, 2. pričastje minulo časovavno, 3. pričastje minulo čineče, 4. pričastje minulo terpeče, 5. čas minuli jednoduhi glagoljev nedokončavnih i 6. čas minuli jednoduhi dokončavnih.

§. 181. Način dostižni se naredi, ako se penju glagoljevu pristavi uz. т, на пр. c. писа-тъ, č. *psa-t*, gsl. *pisa-t*, uz. писа-т.

Ruščině i poljščině je način dostižni neznan.

§. 182. Pričastje minulo časovavno se naredi, ako se pristavi penju glagoljevu uz. л, ло, ла: c. писа-лъ, -ло, -ла, г. писа-ль, -ло, -ла, s. писа-о, -ло, -ла, č. *psa-l, -lo, -la*; p. *pisa-l, -lo* ла; uz. писа-л, -ло, -ла.

V serbščině se stavlja neslovoizpitno o : писао . . . město pismena л : писал (§. 73.)

Po staroslavjansku, rusku i serbsku se soglasnika : д, т, izsuvneta pred koncovku л, ло, ла : с. па-лъ, -ло, -ла, г. па-лъ, -ло, -ла, s. па-о, -ло, -ла ; naprotiv po česku, poljsku i gor. slovensku se ne izsuvneta, čto je pravilněje : č. *padl*, p. *padł*, gsl. *padel*, (§. 68.) uz. пад-л, -ло, -ла.

Kada se konči penj glagoljev na soglasnik, se v pričastji minulom časovavnom spola mužskoga odmetne někada koncovо л : г. греб-ъ, -ло, -ла ; вез-ъ, -ло, -ла ; простер-ъ, -ло, -ла ; мер-ъ, -ло, -ла ; č. *přiběh*, *spad*, *vrh*, *řek*, *sed*, *ved*, -lo, -la ; bolje ale se piše slovoizpitno i nepokratjeno, (§. 13.) uz. гребл, -о, -а, везл, -о, -а, простерл, -о, -а ; мерл, -о, -а, прибѣгл, -о, -а. . . .

§. 183. Причastje minulo čineč e se naredi po neizvěstnu takole :

Ako se penj glagoljev konči na samoglasnik se mu privěsi :

с. вѣ, вѣшн :	1. pad jedn. m. писа-вѣ,	sr. ž. -вѣшн,	mn. -вѣш-е,	-а, -а
г. вѣ, вши	"	"	писа-вѣ	" -вши, " -вше
с. в, вши	"	"	писа-в	" -вши, " -вше
č. в, <i>vši</i>	"	"	<i>psa-v</i>	" - <i>vši</i> , " - <i>vše</i>
p. <i>wszy</i>	"	"	m. sr. ž. <i>pisa-wszy</i> ,	" - <i>wsze</i>
uz. в, вші	"	"	m. писа-в, sr. ž. -вши	" -вше.

Ako se penj glagoljev konči na soglasnik, se mu privěsi :

с. ѣ, ѣшн :	1. pad jedn. m. плет-ѣ,	sr. ž. -шн,	mn. -ше, -ша, -ша
г. ши :	"	m. sr. ž. плет-ши	" -ше
с. ав, авши :	"	"	плет-ав, -авши, " -авше
č. -, <i>ši</i> :	"	"	<i>nes</i> , - <i>ši</i> " - <i>še</i>
p. <i>wszy</i>	v vsěh spolih i čislih :	<i>nios-wszy</i> .	

V staroslavjanščině se pričastje minulo čineče sklanja po neizvěstnu v vsěh spolih, padih i čislih pravilno kako neizvěstna imena pridavna (gledaj Mikl. Formenl. na stranah 30. 37. 43.) ; v sadajnih narečijh slavjanskih je neizvěstno sklanjanje toga pričastja zastarano i samo prvi pad običen.

Izvěstno sklanjanje toga pričastja je pak v čeloj slavjanščině navadno i se sklanja scěla pravilno, kako izvěstna pridavna imena mehka, na priměr : uz. писа- вши, -вше, -вша, -вшега -ему . . . §. 143.

Scĕla pogrĕšno se po poljsku stavlja pred *szy* ješće i znak pričastja minuloga časovavnoga *l*: *pogrzebszy, przywiódszy*, město: *pogrzebszy, przywiódszy* . . .

§. 184. Причastje minulo terpeče se naredi, ako se pri vĕsi penju glagoljevu končecĕmu se na samoglasnik и, na soglasnik ен :

с. нъ: писа-нъ, -но, -на . . .

г. нъ: писа-нъ, -но, -на . . .

с. н: писан, -но, -на . . .

č. n: *psa-n, -no, -na* . . .

p. n: *pisa-n, -no, -na* . . .

uz. писа-н, -но, -на . . .

По руску се и neslovoizpitno podvaja: чита-ний, -ное, -ная.

V staroslavjanščinĕ se konči to pričastje malo da ne vseгда на нъ, porĕdko на тъ, isto tako, v glavnih naših narečjih на и; т imaju obično samo glagolji obraza drugoga i obraza pervoga samo tisti, kterih penj izhadja na samoglasnik: г. двинуть, битъ, с. метнуть, битъ, č. *zdvihn-ut, bit*, p. *dzwignęt, bit*, uz. двігнут, біт . . .

§. 185. Čas minuli jednoduhi nedokončavnih glagoljev se naredi takole:

a) Ako izhadja penj glagoljev na samoglasnik, se mu privĕse, v obće rečeno, slĕdeče koncovke:

с. jedn. -ахъ, -аше, -аше, мн. -ахомъ, -асте, -ахъ,

дв. -ахова, -аховъ, 2. 3. -аста, ахо, -астъ

с. -ах, -аше, -аше, мн. -асмо, -асте, -аху.

uz. -ах, -аше, -аше, -асмо, -асте, -аху.

b) Ako penj izhadja на soglasnik, se mu pak privĕse slĕdeče koncovke:

с. jedn. -ѣахъ, -ѣаше, -ѣаше, мн. -ѣахомъ, -ѣасте, -ѣахъ,

дв. -ѣахова, -ѣаховъ, 2. 3. -ѣаста, -стъ.

с. -ијах, -ијаше, -ијаше, мн. -ијасмо, -ијасте, -ијаху.

uz. -ијах, -ијаше, -ијаше, -ијасмо, -ијасте, -ијаху.

§. 186. Čas minuli jednoduhi dokončavnih glagoljev se naredi takole:

a) Ako izhadja penj glagoljev на samoglasnik, se mu privĕse slĕdeče koncovke:

c. jedn.	-хъ, -, -,	mn.	-хомъ, -сте, -ша	
		dv.	-хова, -ховъ,	2. ž. -ста, -ствъ,
s.	-х, -, -,	mn.	-смо, -сте, -ше.	
uz.	-х, -, -,		-смо, -сте, -ше.	

b) Ako penj izhadja na soglasnik, se mu pak privěse slědeče koncovke:

c. jedn.	-охъ, -е, -е,	mn.	-охомъ, -осте, -оша,
		dv.	-охова, -оховъ, 2. ž. -оста, -остъ.
s.	-ох, -е, -е,	mn.	-осмо, -осте, -оше,
uz.	-ох, -е, -е,		-осмо, -осте, -оше.

Koncovka 1. osobe v množniku glagoljev dokončavnih i nedokončavnih je c. хомъ, pa je zastarana i jedino v lužičkoj serbščině navadna, jugoslavjanska serbščina stavlja: смо; dvojník toga jednoduhoga časa minuloga je pa sovsěm izumerl, se najde jedino v serbščině lužičkoj, zato je v uzajemnoj slovnici izostavljen.

Iznimke pri pojedinih časovanjih.

§. 187. Sadajni čas se naredi, ako se penju glagoljevu privěse slědeče koncovke:

c. jedn.	-ѣ, -ешн, -еть,	mn.	-емъ, -ете, -ѣтъ
		dv.	-ева, -евъ, -ета, -етъ
г.	-у, -ешь, -еть,	mn.	-емъ, -ете, -утъ.
s.	-ем, -еш, -е,	"	-емо, -ете, -у;
		dv.	(-ева, -еве, -ета, -ете)
č.	-u (i, em), -eš, e,	mn.	-eme, -ete, -ou;
p.	-e (em), -esz, -e,	"	-emy, -ecie, -q.
uz.	-у, -еш, -е,	"	-емо, -ете, -ут;
	-ем, -еш, -е,	"	-емо, -ете, -у;
		dv.	-ева, -евъ, -ета, етъ.

§. 188. Razbor koncovek.

V jednotniku:

Perva osoba ima dvě koncovki y i em.

Na em se končivaju :

s. Vsi glagolji, ako izuzameš dva jedina: хођу i мору.

č. Glagolji obraza 3. 4. i 5. na priměr: *umím, chválím, dělám* . . .

p. Vsi glagolji — jer glagolji obraza 5. imaju očitno m, na priměr:

dzialam . . . vsi ostali imaju *m* skrito v samoglasniku nosovom *e*, čitaj: *em* . . .

c. Vsi glagolji pravilni imaju *u*, pa skrito v samoglasniku nosovom *ж* čitaj *ou*.

Na *y* naprotiv se končivaju:

r. Vsi glagolji pravilni.

č. Glagolji 2. obraza, na priměr: *zdvihnu* . . .

Glagolji 1. obraza oni, kterih penj se konči na soglasnik na priměr: *nes-u* . . .

Dalje se končivaju v češčině na preglášeno *u*, to je, na *i*:

Glagolji 1. obraza, kojih penj so konči na samoglasnik, na priměr:

bi-ji . . .

Glagolji 5. obraza, kojih penj se konči na soglasnik mehek ali pomehčan, na priměr: *pis-i* . . .

Glagolji 6. obraza, na priměr: *kupu-ji* . . .

Koncovka na *em* je povodněja, je izvorna, pa obě koncovki osobe perve *em* i *y* stě v slavjanščině verlo razširjeně i razprostranjeně zato (§. 13. 45.):

Perva osoba je dnotnikova ima uzajemno *emiy*: *нимем* i *нимы* . . .

Druga osoba ima po uzajemnu i po vseslavjansku *em*: *ним-ем*.

c. *-ешн* je zastarano.

Tretja osoba ima dvě verlo razširjeně koncovki; staroslavjanščina ima *еть* i ruščina *еть*, naprotiv imaju serbščina, češčina i poljščina *e*, jer jim je koncovo *t* odpadlo, zato (§. 13.):

Uzajemno ima tretja osoba jednotnikova *em* i *e*: *ни-шет* i *нише* . . .

V množniku:

Perva osoba ima c. *емъ* (*ъ = o*) = *emo*, s. *emo*; r. *емъ*, škoda, da se po rusku *ъ* ne izgovarja ovdě kako *o*; č. *-eme*, samo p. *emy*. Naj neprikladnějša koncovka je *em*, jer ju imaju mnogi glagolji v osobě 1. jednotnoj i je zato dvojsmiselna. Izvorna i naj priličnějša i zato:

Uzajemna koncovka perve osobe mn. je *emo*: *нимемо* . . .

Druga osoba množnikova ima po uzajemnu i po vseslavjansku *ere*: *нимете* . . .

Tretja osoba množnikova ima dvě verlo razširjeně koncovki; staroslavjansčina ima ть, ruščina ть, naprotiv je serbščině, češčině i poljščině т odpadlo, zato (§. 13.):

U zajemno konči se tretja osoba množnikova na т: пишу́т ali mo že o vo т take odpasti, na priměr: пишу́.

§. 189. Iz sadajnoga časa se izpeljuje: 1. velivni način, 2. pričastje sadajno čineče, 3. pričastje sadajno terpeče.

§. 190. Velivni način se naredi takole:

Ako se konči glagoljev penj sadajnoga časa na soglasnik, se pri-
vše penju slēdeče koncovke:

c. jedn.	2.	3.	-н,	mn.	1.	-ѣмъ,	2.	3.	-ѣте
					dv.	1.	-ѣва, -ѣвѣ	"	"
								"	"
г.	"	"	-и,	mn.	"	-имъ	"	"	-ите
с.	"	"	-и,	mn.	"	-имо	"	"	-ите
					(dv.	"	-ива, -иве,	"	"
								"	"
ч.	"	"	-'	mn.	"	-те	"	"	-те
р.	"	"	-'	"	"	-ту	"	"	-cie
уз.	"	"	-и	"	"	-имо	"	"	-ите
					dv.	"	-ива, -ивѣ,	"	"
								"	"
								"	"

Ako se konči glagoljev penj sadajnoga časa a samoglasnik, se pri-
vše penju slēdeče koncovke:

c. jedn.	2.	3.	-й,	mn.	1.	-ймъ,	2.	3.	-йте
					dv.	"	-йва, -йвѣ	"	"
								"	"
г.	"	"	-й,	mn.	"	-ймъ	"	"	-йте
с.	"	"	-ј,	"	"	-јмо	"	"	-јте
					(dv.	"	-јва, -јве	"	"
								"	"
ч.	"	"	-ј.	"	"	-јме	"	"	-јте
р.	"	"	-ј.	"	"	-јму	"	"	-јcie
уз.	"	"	-ј,	"	"	-јмо,	"	"	-јте
					dv.	"	-јва, -јвѣ	"	"
								"	"
								"	"

Osobě 2. i 3. v jednotniku imatě izvorno jednaku koncovku, isto tako osobě 2. i 3. v množniku; međjutěm se 3. osoba nerědko i opiše tēm, da se osobě tretjej časa sadajnoga predstavi:

с. да: да бѣдѣтъ, да хвалѣтъ . . .
г. пусть: пусть онѣ строятъ, пусть они строятъ . . .

s. нек али нека: нека игра, нека играју . . .

č. *necht*: *necht dělá, necht dělají* . . .

Povodna i izvorna slika je izverstnēja od opisane.

§. 191. Pričastje sadajno čineče se naredi po neizvjestnu takole:

Glagoljem obraza 4. i onim, kterih penj sadajnoga časa se konči na soglasnik mehек али pomehčan se pristavi:

c. а, аштн: м. хвал-а, ср. ž. -аштн, мн. ашт-е, -а, -а

г. я, ячи v vsěh spolih i čislih хвал-я, -ячи.

s. еһи: хвал-еһи.

č. e, *ic* jedn. m. *chvál-e*, ср. ž. -*ic*, мн. -*íce*.

p. *qc* v vsěh spolih i čislih: *chval-qc*.

uz. e, ечи: jedn. m. хвал-е, ср. ž. -ечи, мн. -ече.

Glagoljem, kterih penj se konči na soglasnik tverd, se pristavi:

c. ъ, аштн: jedn. м. нес-ъ, ср. ž. -аштн, мн. ашт-е, -а,

г. а, учи: v vsěh spolih i čislih нес-а, -учи.

s. уһи: нес-уһи.

č. a, *ouc*: jedn. m. *nes-a*, ср. ž. -*ouc*, мн. -*ouce*.

p. *qc* v vsěh spolih i čislih: *nes-qc*.

uz. a, учи: jedn. m. нес-а ср. ž. -учи, мн. -уче.

Glagoljem, kterih penj se konči na samoglasnik, se umetne i med koren i koncovku: ѡштн, г. ючи s. јуһи, č. *jouc*, p. *jqc*, uz. јуч.

Po neizvjestnu se sklanja ovo pričastje samo v staroslavjanščině v vsěh spolih, čislih i padih, vidi Miklosičevu Formenlehre na stranah 30. 36. 43. V sadajnih narečjih je neizvjestna sklanja toga pričastja zatarana i nije od nje nič v običaji, kromě pada pervoga.

Izvjestno se sklanja to pričastje v narečjih sadajnih scěla pravilno, kako imena pridavna. §. 143.

§. 192. Pričastje sadajno terpeče se konči na:

c. -мъ, -мо, -ма: хвалн-мъ, -мо, -ма . . .

г. -мъ, -мо, -ма: хвали-мъ, -мо, -ма . . .

uz. -м, -мо, -ма: хвали-м, -мо, -ма . . .

Izvjestno se sklanja to pričastje scěla pravilno, kako pridavna imena.

§. 193. Vsi glagolji pravilni (nepravilnih je v slavjanščini samo pet ali šest) imajo v naših narečjih skoro sovsém jednake časovavne koncovke tako, da bi za vsako narečje skoro jedno jedino časovavne koncovke. V slavjanskem časovanju se pak mēnjaju: 1. koncovke, 2. prēhodni slog, 3. način, to je sposob, po katerom se privēšuje koncovka penju glagoljevu v časē sadajnom, i ovi sposob spremēnja različno koncovke časovavne.

Časovavna koncovka se privēsi penju glagoljevu na trojni sposob

1. Ako se konči penj glagoljev na soglasnik, se koncovka penju prosto privesi:

нес-ѧ, нес-ешн, нес-еть, нес-емъ, нес-ете, нес-ѧть . . .

2. Ako se konči penj na samoglasnik, onda se ustavi med penj i koncovku pisme *j* (nēkada *в*), da se ne dotikata dva samoglasnika:

ен-ј-ѧ, ен-ј-ешн, ен-ј-еть, ен-ј-емъ, ен-ј-ете, ен-ј-ѧть . . .

3. Ali pak se ta dva soglasnika stegneta v jeden, čto se činiva pri glagoljih obraza 4. vseгда po cēloj slavjanščini, pri glagoljih obraza 5. primēra pervoga pa samo v serbščini, češčini i poljščini, na primēr, mēsto:

хвалн-ѧ, хвалн-ешн, хвалн-еть, хвалн-емъ, хвалн-ете, хвалн-ѧть . . .

se stegna i naredi:

хвал-ѧ, хвалн-шн, хвалн-тъ, хвалн-мъ, хвалн-те, хвал-ѧть . . .

§. 194. Da se vse te razlike v časovanju točno okažu, je trēba ustanoviti šest časovanj, katerih prvo i peto ima po dva primēra.

1. Časovanje.

§. 195. 1. Primēr: нес-ти.

с.	г.	с.	ч.	р.	уз.
нес	нес	нас	<i>nes</i>	<i>nieš</i>	нес
-ти	-ти	-ти	<i>-ti</i>	<i>-ć</i>	-ти

Neurčiti način.

-тъ	—	-т	<i>-t</i>	—	-т

Pričastje minulo časovavno.

-лъ	-ъ, -ло, -ла	-ал, -ло, -ла	<i>-l</i>	<i>-l</i>	-л.

Pričastje minulo čineče.

ъ,	-ъ, -ши	-авши	<i>-š'i</i>	<i>-szy</i>	-ші

с. г. s. љ. р. uz.
Prіčastje minulo terpeče.

-енъ -енъ -ен -en -ion -en

Čas minuli nedokončavnih glagoljev.

Jedn.	1.	-ѡахъ —	-ијах —	—	-ијах
	2.	-ѡаше	-ијаше		-ијаше
	3.	-ѡаше	-ијаше		-ијаше
mn.	1.	-ѡахомъ	-ијасмо		-ијасмо
	2.	-ѡасте	-ијасте		-ијасте
	3.	-ѡахж	-ијаху		-ијаху
dv.	1.	-ѡахова, -въ			
	2. 3.	-ѡаста, -ствъ			

Čas minuli dokončavnih glagoljev.

		понес	попас		понес
Jedn.	1.	-охъ —	-ох —	—	-ох
	2.	-е	-е		-е
	3.	-е	-е		-е
mn.	1.	-охомъ	-осмо		-осмо
	2.	-осте	-осте		-осте
	3.	-оша	-оше		-оше
dv.	1.	-охова, -въ			
	2. 3.	-оста, -остъ			

Čas sadajni.

		нес	пас		нес
Jedn.	1.	-ж -у	-ем -и	-e -y	-у, -ем
	2.	-ешн -ешъ	-еш -eš	-iesz	-еш
	3.	-еть -еть	-е -e	-ie	-ет, -е
mn.	1.	-емъ -емъ	-емо -eme	-ietu	-емо
	2.	-ете -ете	-ете -ete	-iecie	-ете
	3.	-жть -уть	-у -ou	-q	-ут, -у
dv.	1.	-ева, -евъ	(-ева, -еве		-ева, -евъ
	2. 3.	-ета, -еть	-ета, -ете)		-ета -еть.

Velivni načín.

Jedn.	2. 3.	-и -и	-и -	-i	-i
mn.	1.	-ѡмъ -имъ	-имо -me	-'my	-імо
	2. 3.	-ѡте -ите	-ите -te	-'cie	-іте

	с.	г.	с.	щ.	р.	из.
dv. 1.	-ѣва, -ѣвъ		(-ива, -иве			-іва, івъ.
2. 3.	-ѣта, -ѣтъ,		-ита, -ите)			-іта, -ітъ.

Pričastje sadajno čineče.

-ѣи, ѡштн -я, -учи -ући -а, -оис -ѡс -а, -учи

Pričastje sadajno terpeče.

-омъ -мъ, — — — — — -ом.

§. 196. Tako se časuju glagolji obraza pervoga, kterih penj sadajnoga časa se konči na soglasnik, i to na:

- з, с: с. грѣстн грѣзѣ, лѣзтн лѣзѣ, паствн пасѣ . . .
 г. грѣсти грѣзу, лѣзти лѣзу, пасти пасу . . .
 с. грѣсти грѣзем, лѣсти лѣзем, пасти пасем . . .
 щ. *hryzti hryzu, pastí pasu, vezti vezu* . . .
 р. *gryść gryzę, paść pasę, wieźć wiozę* . . .
 из. grízti gríзем, лѣзти лѣзем, пасти пасем, везти везем . . .
- а, т: с. бостн бодѣ, краствн крадѣ, плестн плетѣ . . .
 г. бости боду, красть краду, плести плету . . .
 с. бости бодем, красти крадем, плести плетем . . .
 щ. *bŕsti bodu, krastí kradu, plestí pletu* . . .
 р. *bość bode, kraść kradę, pleść pletę* . . .
 из. бості бодем, красті крадем, плесті плетем . . .
- в, б, п: с. грѣстн грѣбѣ, тепствн тепѣ . . .
 г. грѣсти грѣбу . . .
 с. грѣбсти грѣбем, тепсти тепем . . .
 щ. *zábsti zebe, (tepstí) tepu* . . .
 р. *grześć grzebę;*
 из. грѣбсті грѣбем, тепсті тепем, зебсті зебе . . .
- г, х, к: с. пѣствн пѣкѣ, стрѣствн стрѣгѣ, тѣствн текѣ . . .
 г. пѣчь пеку, стрѣчь стрѣгу, тѣчь теку . . .
 с. пѣћи пѣчем, стрѣћи стрѣжем, тѣћи течем . . .
 щ. *pecí peku, strící strěhu, təcí teku* . . .
 р. *pieć piekę, strzyc strzygę, cieć ciekę* . . .
 из. пе-чі, -ку, (-чем,) стрі-чі, -гу, (-жем,) те-чі, -ку,
 (-чем) . . .
- л, р: с. млѣствн млѣж, мрѣствн мрѣ, трѣствн трѣж . . .
 г. молоть мелю, мереть мру, тереть тру . . .

s. млѣти мељем, мрѣти мрем . . .

č. *mléti melí, mříti mru, tříti tru* . . .

p. *mleć miele, mrzeć mre, trzeć tre* . . .

uz. млѣти, мељем, мрѣти, мр-ем, (-у), срѣти, тр-ем, (-у) . . .

Primetbe.

§. 197. Glagolji, kterih penj sadajnoga časa se konči na г, х, к, дѣлају neurčiti način město na тн ovako:

с. пекж печн, стрнжж стрншн, жегж жешн, могж мошн,

г. пеку печь, стригу стричь, жгу жечь, могу мочь

s. печем пећи, стрижем стрићи, жгем жећи, могу моћи,

č. *peku peći, . . . stríci, žhu žeci, mohu moći,*

p. *piekę piec, strzygę strzyc, żegę żec, mogąc moc,*

uz. пеку печи, стригу стрічі, жгу жечі, могу мочі.

с. влѣкж влѣшн, рекж решн, текж тешн, сѣкж сѣшн, тлѣкж тлѣшн . . .

г. влеку влечь, ... теку течь, сѣку сѣчь, толку толочь..

s. вучем вући, речем рећи, течем тећи, сечем сећи, тучем тући..

č. *vleku vléci, řku řici, teku teci, ... tluku tlouci...*

p. *włokę wlec, rzekę rzec, . . . cieć, siekę sieć, tłukę tłuc...*

uz. влѣку влѣчі, реку речі, теку течі, сѣку сѣчі, толку тл?

Protí vsej pravilnosti skušaju v poljščině način neurčiti zavijati na dz, dž: *strzydz, strzedz, źedz, modz* . . . dalje: *bošdz, pašdz, kłašdz* město: *bošć, pašć, kłaść*. Vsa taka neslovoizpitna zavijanja neurčitoga načina se moraju kako pogrešna i samo pravopis obtežujuća zavreči. „Všecka ostatní neslovoizpitná vyváděná zakončeni na dz a dž, jako nedůvodná a jen pravopis obtěžující zavrhnouti třeba.“ Hanka 89.

Toti glagolji spreměnjaju po vsěj slavjanščině г, х, к pred е v ж, ш, в i to:

1. V pričastji minulom terpečem, na priměr:

с. печенъ, г. печенъ, s. печен, č. *pečen*, p. *pieczon*, uz. печен.

2. V časě sadajnom: с. пекж, печ-ешн, -еть, -емъ, -ете,

пекжть; пек-ева, -евъ -ета, -еть.

г. пеку, печ-ешь, -еть, -емъ, -ете, пекуть.

s. печ-ем, -еш, -е, -емо, -ете, пеку, (печ-ева, -еве, -ета, -ете)

č. *peku, peč-eš, -e, -eme, -ete, pekou*

p. *pieke, piecz-esz, -e, -emy, -ecie, peka*
uz. пеку, печ-еш, -ет, -емо, -ете, пекут; печ-ева, -евѣ, -ета, -етѣ.

3. V časě minulom jednoduhom glagoljev dokončavnih:

c. пекохъ, печ-е, печ-е, пекохомъ, пекосте, пекоша . . .

s. пекох, печ-е, печ-е, пекосмо, пекосте, пекоше

uz. пекох, печ-е, печ-е, пекосмо, пекосте, пекоше.

Před ъ, н se měnjaju г, х, к po staroslavjansku, po serbsku i po česku v z, с, ц, po poljsku v з, s, cz, po rusku naprotiv ostanu ta pismena neproměnjena; to velja v velivnom načině vse jedno, ako se samoglasnik i odmetne ali ne odmetne:

c. пец-н, пец-ьмъ, пец-ьте; пец-ьва, -ьвѣ, пец-ьта, -ьтѣ

s. пец-и, пец-имо, пец-ите; (пец-ива, -иве, пец-ита, -ите)

č. *pec, pecte, pecte.*

p. *piecz, pieczmy, pieczcie.*

г. пеки, пекимы, пекимо. §. 74.

§. 198. Ako glagoljev penj sadajnoga časa se končí na л, т, se tě dvě pismeni v načinoma neurčitom i dostižnom spreměnitě po vsej slavjanščině v с, v ostalih slikah časovavnih se pa opet stavitě л, т:

c. пад-ж, пад-ти мѣсто пад-ти; плетж, плес-ти мѣсто плет-ти

г. боду бости, плету, плести . . .

s. бодем бости, плетем плести . . .

č. *bodu bŭsti, pletu plesti . . .*

p. *bodej bość, pletej pleść . . .*

uz. паду пасти, боду бости, плету плести . . .

Jedna velika strana slavjanstva, to je staroslavjanščina, ruščina i serbščina, odmetava л, т pred koncovku pričastja minuloga časovavnoga, druga velika strana, to je češčina, poljščina i gorotanska slovenščina, naprotiv zaderža tě dvě pismeni, kako to slovoizpit kaže:

c. крадѣ кра-лъ, -ло, -ла; плетѣ плес-лъ, -ло, -ла . . .

г. краду кра-ль, -ло, -ла; плет-ту плес-ль, -ло, -ла . . .

s. крадем крад, -о, -а; плетем плел, -о, -а . . .

naprotiv л, т se ne izpuščata:

č. *bodu bodl, -o, -a, pletu pletl, -o, -a . . .*

p. *bodej bodl, -o, -a; pletej plottl, -o, -a . . .*

gsl. *bodem bodl, -o, -a; pletem, pletl, -o, -a . . .*

uz. краду крад, боду бодл, плету плел . . . §. 68.

§. 199. Glagolji, kterih penj se konči na в, в, п, radi odmetavaju v načině neurčitom ta pismena, na priměr: с. грестн město грестн, г. грести, р. *grześć*, pravilněje ima serbščina: грестн и češčina: *po-hřebsti*, zato uzajemno: грестн.

V pričastji minulom časovavnom se po rusku i po česku često koncovka л odmetne, pa samo v spolě mužskom, na priměr:

г. везти, вез-ѣ, -ло, -ла; нести, нес-ѣ, -ло, -ла . . .

č. *spad, utek, příběh*, ale v običaji je i slika slovoizpitna: *spadl, utekl, příběhl*; uzajemno se piše nepokratjeno: везл, -о, -а, несл, -о, -а, спадл, -о, -а, утекл, -о, -а, příběгл, -о, -а . . . §. 13.

§. 200. Samo něčto malo je glagoljev, kterih penj sadajnoга časa se konči na р, л, i oni imaju v časovanji některe nepravilnosti, na priměr:

с. мрѣ, мрѣлѣ, мрѣнѣ alі мрѣтѣ, мрѣтн; мелѣж, мелѣлѣ, мелѣтѣ, мелѣтн . . .

г. мру, мерѣ . . . мерѣтѣ, мерѣтѣ; мелю, мололѣ, молотѣ, молотѣ . . .

с. мрем, мро . . . мрт, мрѣти; мелем, млео, млевен, млѣти . . .

č. *mru, mřel, mřen, . . . mřiti; melu, mlel, mlen, mliti . . .*

р. *mrę, mart, mrzon, mart, mrzeć; mele, mlal, mlon, mlec . . .*

uz. мру, мерл, мрен и мерт, мрѣти; мелю, млѣл, млен и млѣт, млѣти.

§. 201.

2. P r i m ě r бнн.

с.	г.	с.	č.	р.	uz.
Neurčiti način.					
бн	би	би	<i>bi</i>	<i>bi</i>	бѣ
-тн	-тѣ	-тн	<i>-ti</i>	<i>-ć</i>	-тѣ
Dostižni način.					
-тѣ	—	-т	<i>-t</i>	—	-т
Pričastje minulo časovavno.					
-лѣ	-лѣ	-л	<i>-l</i>	<i>-l</i>	-л
Pričastje minulo čineče.					
-вѣ	-вѣ	-в	<i>-v</i>	<i>-wszy</i>	-в, -вшѣ.
Pričastje minulo terpeče.					
-тѣ	-тѣ	-т	<i>-t</i>	<i>-t</i>	-т
Узajemni pravopis.					12

Čas minuli jednoduhi nedokončavnih glagoljev.

	с.	г.	с.	č.	р.	уз.
Jedn. 1.	-ѣахъ	—	-јах	—	—	-јах
2.	-ѣаше		-јаше			-јаше
3.	-ѣаше		-јаше			-јаше
mn. 1.	-ѣахомъ		-јасмо			-јасмо
2.	-ѣасте		-јасте			-јасте
3.	-ѣахѡ		-јаху			-јаху
dv. 1.	-ѣахова, -въ					
2. 3.	-ѣаста, -стѣ					

Čas minuli jednoduhi dokončavnih glagoljev.

	набн		наби		набы
Jedn. 1.	-хъ	—	-х	—	-х
2.	-		-		-
3.	-		-		-
mn. 1.	-хомъ		-смо		-смо
2.	-сте		-сте		-сте
3.	-ша		-ше		-ше
dv. 1.	-хова, -въ				
2. 3.	-ста, -стѣ				

Čas sadajni.

	бн	бъ	би		оби	
Jedn. 1.	-ж	-ю	-jem	-ji	-je	-ju, -jem
2.	-юшн	-ешь	-jеш	-ješ	-jesz	-jеш
3.	-ють	-тъ	-je	-je	-je	-jet, -je
mn. 1.	-юмъ	-емъ	-jемо	-jeme	-jemy	-jемо
2.	-юте	-ете	-jете	-jete	-jecie	-jете
3.	-ють	-ютъ	-ju	-ji	-ja	-jut, -ju
dv. 1.	-юва, -ювъ		(-јева, -јеве			-јева, -јевѣ
2. 3.	-юта, -ютѣ		-јета, -јете)			-јета, јетѣ

Velivni načín.

	2.	3.	-й	-й	-j	-j	-j
Jedn. 2. 3.							
mn. 1.	-ймъ	-ймъ	-jмо	-jme	-jmy	-jмо	
2. 3.	-йте	-йте	-jte	-jte	-jcie	-jte	
dv. 1.	-йва, -йвъ		(-јва, -јве			-јва, -јвѣ	
2. 3.	-йта, -йтѣ		-јта, -јте)			-јта, -јтѣ	

Staroslavjansko pričastje minulo čineče se odpeljuje take od penja sadajnega časa: пенѣ.

Glagolj бити spreménja po rusku pred samoglasniki jotovanimi и в ъ; бѣю, бѣшь, бѣтъ . . . v velivnom načině spreménja и в е: бѣй, бѣймѣ, бѣйте; dalje pred samoglasniki jotovanimi se spreménja и в о, na priměr: мѣтъ, мою, моешь, моеть . . . Uzajemno se ne ima tako mēnjati, nego se ima pisati slovoizpitno. §. 48.

2. Č a s o v a n j e.

§. 204.

	с.	г.	с.	ѣ.	р.	уз.
Neurčiti način.	двнѣ	двн	мет	<i>zdvih</i>	<i>dźwig</i>	двнѣ
	-нѣти	-нуть	-нуди	<i>-nouti</i>	<i>-nqč</i>	-нуди
Dostižni način.	-нѣтъ	—	-нуд	<i>-nout</i>	—	-нуд
Pričastje minulo časovavno.	-нѣлъ	-нудѣ	-нуд	<i>-nul</i>	<i>-nql</i>	-нуд
Pričastje minulo čineče.	-ѣ	-нудѣ,	-нудши	<i>-nuc</i>	<i>-nqwszy</i>	-нудѣ, -нудши
Pričastje minulo terpeče.	-нѣтъ	-нудѣ	-нуд	<i>-nut</i>	<i>-nič</i>	-нуд
Čas minuli jednoduhi nedokončavnih glagoljev.	—	—	—	—	—	—
Čas minuli jednoduhi dokončavnih glagoljev.						
Jedn. 1.	-нѣхѣ	—	нуд	—	—	-нуд
2.	-нѣ	—	-нуд	—	—	-нуд
3.	-нѣ	—	-нуд	—	—	-нуд
мп. 1.	-нѣхомѣ	—	-нудомо	—	—	-нудомо
2.	-нѣсте	—	-нудете	—	—	-нудете
3.	-нѣша	—	-нудеше	—	—	-нудеше
дв. 1.	-нѣхова, -вѣ	—	-нудомо	—	—	-нудомо
2. 3.	-нѣста, -ствѣ	—	-нудете	—	—	-нудете
Čas sadajni.						
Jedn. 1.	-нѣ	-нуд	-нудомо	<i>-nu</i>	<i>-ne</i>	-нуд, -нудомо
2.	-нѣши	-нудѣ	-нудеш	<i>-neš</i>	<i>-niesz</i>	-нудѣ
3.	-нѣтъ	-нѣтъ	-нѣ	<i>-ne</i>	<i>-nie</i>	-нѣтъ, -нѣ

	с.	г.	с.	џ.	р.	уз.
мп. 1.	-немъ	-немъ	-немо	- <i>neme</i>	- <i>niemy</i>	-немо
2.	-нете	-нете	-нете	- <i>nete</i>	- <i>niecie</i>	-нете
3.	-нѣтъ	-нутъ	-ну	- <i>nou</i>	- <i>nq</i>	-нут, -ну
дв. 1.	-нева, -въ		(-нева, -ве			-нева, -невъ
2. 3.	-нета, -тѣ		-нета, -те)			-нета, -нетѣ
Velivni načín.						
Jedn. 2. 3.	-ни	-нѣ	-ни	- <i>ni</i>	- <i>ni</i>	-ні
мп. 1.	-нимъ	-нимъ	-нимо	- <i>něme</i>	- <i>nimyu</i>	-німо
2. 3.	-нѣте	-нѣте	-ните	- <i>něte</i>	- <i>nicie</i>	-ніте
дв. 1.	-нѣва, -въ		(-нива, -ве			-ніва, -нівъ
2. 3.	-нѣта, -тѣ		-нита, -те)			-ніта, -нітѣ
Přičastje sadajno čineče.						
	-ны	-нучи	-нући	- <i>na, nous-nq</i>		-нучі
Přičastje sadajno terpeče.						

§. 205. Tako se časuju glagolji obraza drugoga, na priměr :

- с. гаснѣти, гѣбнѣти, канѣти, канкнѣти, метнѣти, паднѣти, тонѣти . . .
- г. вернуть, гинуть, метнуть, мазнуть, тонуть . . .
- с. викнути, гинути, канкнути, метнути, сахнути . . .
- џ. *hasnouti, hynouti, kanouti, minouti, tonouti* . . .
- р. *gasnqć, ginqć, kanqć, schnqć, sunqć* . . .
- уз. гаснути, гинути, вернути, вікнути, каннути, клікнути, метнути, мазнути, мінути, паднути, сехнути, тонуті, сунуті . . .

§. 206. Primetbe.

Mnogi glagolji radi izsuvnu soglasnik stojeći pred prehodnim slogom нж, na priměr mĕsto slovoizpitnoga pisanja :

- с. тнскнѣти, капнѣти, топнѣти, г. вяднуть, гляднуть, киднуть,
- с. врѣнути, киднути, гибнути, џ. *kapnouti, duchnouti*, р. *cisknqć, kapnqć, pisknqć* se piše neslovoizpitno с. тнскѣти, канѣти, тонѣти, г. вянуть, глянуть, кинуть, с. врнути, кинуті, џ. *kanouti, dunouti*, р. *cisnqć, kanqć, pisanqć*. — Vzájemno pišuč derži se koliko moguće slovoizpita. §. 13.

Ako se koren glagoljev konči na soglasnik, se može glagolj časovati ali pravilno, ali se može нж izsuvnuti v slĕdećih slikah :

V pričastji minulom časovavnom: с. дѢВНГНЖЛЪ ali дѢВНГЛЪ, г. погаснулъ ali погас, љ. *hasnul* ali *hasl*, р. *gasnql* ali *gast* — по serbsku samo pravilno brez izpuščanja sloga ну: дѢВИГНУЛ, -О, -А . . .

V pričastji minulom terpečem osobito по г, х, к: с. дѢВНГНЖТЪ ali дѢВНЖЕНЪ, г. дѢВИНУТЪ ali дѢВИЖЕНЪ, с. дѢИГНУТЪ ali дѢИЖЕНЪ, љ. *tahnout* ali *tažen* . . .

V časě minulom jednoduhom dokončavnom :

с. дѢВНГ-НЖХЪ, -НЖ, -НЖ, -НЖХОМЪ, -НЖСТЕ, -НЖША . . . ali:

дѢВНГОХЪ, дѢВНЖЕ, дѢВНЖЕ, дѢВНГОХОМЪ, дѢВНГОСТЕ, дѢВНГОША . . .

с. дѢИГ-НУХ. -НУ, -НУ, -НУСМО, -НУСТЕ, -НУШЕ; ali:

дѢИГОХ, дѢИЖЕ, дѢИЖЕ, дѢИГОСМО, дѢИГОСТЕ, дѢИГОШЕ.

Ako je v neurčitem načíně někak soglasnik izpadel pred нж, se mora v jednoduhom minulom časě opet ustaviti, na priměr od гинуть se mora načiniti гѢИНУТИ i onda se časuje :

с. гѢИГ-НУХ, -НУ, -НУ, -НУСМО, -НУСТЕ, -НУШЕ, ali :

погѢИО-ОХ, -Е, -Е, -ОСМО, -ОСТЕ, — ОШЕ по priměřě нести

3. Časovanje.

§. 207.

	с.	г.	с.	љ.	р.	уз.
Neurčiti načín.	жел	рад	жел	<i>um</i>	<i>ter</i>	жел
	-ѢТИ	-ѢТЬ	-ѢТИ	-ѢТИ	-ѢЕ	-ѢТИ
Dostižni načín.	-ѢТЬ	—	-ѢТ	-ѢТ	—	-ѢТ
Pričastje minulo časovavno.	-ѢЛЪ	-ѢЛЪ	-ѢЛ	-ѢЛ	-ѢЛ	-ѢЛ
Pričastje minulo čineče.	-ѢВЪ	-ѢВЪ	-ѢВ,	-ѢВ	-ѢВ	-ѢВ, ѢВШИ
Pričastje minulo terpeče.	-ѢНЪ	-ѢНЪ	-ѢН	-ѢН	-ѢН	-ѢН
Čas minuli nedokončavnih glagoljev.						
Jedn. 1.	-ѢХЪ	—	-ѢХ	—	—	-ѢХ
2.	-ѢШЕ	—	-ѢШЕ	—	—	-ѢШЕ
3.	-ѢШЕ	—	-ѢШЕ	—	—	-ѢШЕ

с. *gr.* *s.* *p.* *uz.*
 mn. 1. -ѡХОМЪ — -ѡСМО — -ѡСМО
 2. -ѡСТЕ — -ѡСТЕ — -ѡСТЕ
 3. -ѡХУ — -ѡХУ — -ѡХУ
 dv. 1. -ѡХОВА, -ѡВЪ — -ѡСТА, -ѡСТЪ — -ѡСТА, -ѡСТЪ
 2. 3. -ѡСТА, -ѡСТЪ — -ѡСТА, -ѡСТЪ

Čas minuli jednoduhi dokončavnih glagoljev.

пожел — пожел — пожел
 Jedn. 1. -ѡХЪ — -ѡХЪ — -ѡХЪ
 2. -ѡ — -ѡ — -ѡ
 3. -ѡ — -ѡ — -ѡ
 mn. 1. -ѡХОМЪ — -ѡСМО — -ѡСМО
 2. -ѡСТЕ — -ѡСТЕ — -ѡСТЕ
 3. -ѡША — -ѡШЕ — -ѡШЕ
 dv. 1. -ѡХОВА, -ѡВЪ — -ѡСТА, -ѡСТЪ — -ѡСТА, -ѡСТЪ
 2. 3. -ѡСТА, -ѡСТЪ — -ѡСТА, -ѡСТЪ

Čas sadajni.

жел — жел — жел
 Jedn. 1. -ѡЖ — -ѡЮ — -ИМ — -*im* — -*ieje* — -ѡЖУ, -ѡЖЕМ
 2. -ѡЖЕШ — -ѡЖЕШЬ — -ИШ — -*iš* — -*iejesz* — -ѡЖЕШЬ
 3. -ѡЖЕТЬ — -ѡЖЕТЬ — -И — -*i* — -*ieje* — -ѡЖЕТЕ, -ѡЖЕТЕ
 mn. 1. -ѡЖЕМЪ — -ѡЖЕМЪ — -ИМО — -*ime* — -*iejemu* — -ѡЖЕМО
 2. -ѡЖЕТЕ — -ѡЖЕТЕ — -ИТЕ — -*ite* — -*iejecie* — -ѡЖЕТЕ
 3. -ѡЖЕЖЬ — -ѡЖЕЖЬ — -ѡЖЕЖЬ — -*iji* — -*ieja* — -ѡЖЕЖЬ, -ѡЖЕЖЬ
 dv. 1. -ѡЖЕВА, -ѡЖЕВЪ — (-ИВА, -ИВЕ) — -ѡЖЕВА, -ѡЖЕВЪ
 2. 3. -ѡЖЕТА, -ѡЖЕТЪ — -ИТА, -ИТЕ) — -ѡЖЕТА, -ѡЖЕТЪ

Velivni načín.

Jedn. 2. 3. -ѡЙ — -ѡЙ — -И — -*ej* — -*iej* — -ѡЙ
 mn. 1. -ѡЙМЪ — -ѡЙМЪ — -ИМО — -*ejme* — -*iejmu* — -ѡЙМО
 2. 3. -ѡЙТЕ — -ѡЙТЕ — -ИТЕ — -*ejte* — -*iejcie* — -ѡЙТЕ
 dv. 1. -ѡЙВА, -ѡЙВЪ — (-ИВА, -ИВЕ) — -ѡЙВА, -ѡЙВЪ
 2. 3. -ѡЙТА, -ѡЙТЪ — -ИТА, -ИТЕ) — -ѡЙТА, -ѡЙТЪ

Pričastje sadajno čineče.

-ѡЯ — -ѡЯ — -ѡЯ — -*eje* — -*iejac* — -ѡЯ, -ѡЯЧИ

Pričastje sadajno terpeče.

-ѡЕМЪ — -ѡЕМЪ — -ѡЕМЪ — -ѡЕМЪ — -ѡЕМЪ — -ѡЕМЪ

§. 208. Tako se časuju glagolji obraza tretjega:

1. kateri imajo v penji sadajnoga časa take ъ :

c. ъти, ѡж, ѡешн, su glagolji začinavi: богатѣти, зеленѣти, каменѣти, слабѣти, оумѣти . . .

г. ѣтъ, ѡю, ѡешъ: богатѣтъ, говѣтъ, одолѣтъ, зеленѣтъ, старѣтъ . . .

s. ѣти, ѣjem, ѣjеш imata samo dva glagolja: умѣти, тлѣти; ostali glagolji, kateri bi se tu sem slišali, su spremenili penj sadajnoga časa v им, иш i se časuju v slikah odpeljanih iz neurčitoga načina po časovanji 3., v slikah odpeljanih od sadajnoga časa po časovanji 4: блѣдѣти, -им, бѣлѣти, -им, жутѣти, -им . . .

č. glagolji začinavi i glagolji odpeljani od pridavnih imen na *ѣти, им: бѣлѣти, туčnѣти, onѣmѣти, bujnѣти, ochromѣти, умѣти* . . . su spremenili v sadajnom časě c. ѡж, ѡешн, ѡеть, ѡемъ, ѡете

v *им, иш, і, іме, -ите*, i su zadržali izvirno *ѣ* = c. ъ samo v osebě 3. mn. sadajnoga časa: *ѣjí* preglášeno za c. -ѡжъ: *умѣjí*; v načině velivnom *умѣj, умѣjте*, *умѣjте* i v pričastji sadajnom činečem: *умѣjе*;

p. vsi glagolji začinavi na: *іеѣ, іеjе, іеjesz: kamіenіеѣ, niemіеѣ, ozdrowіеѣ, slabіеѣ, starzeѣ* . . .

uz. glagolji začinavi i mnogi jini na ѣти, ѣju, ѣjеш: богатѣти, зеленѣти, каменѣти, слабѣти, умѣти, говѣти, одолѣти, тлѣти, бѣлѣти, толчнѣти, онѣмѣти, буjnѣти, ochromѣти, оздравѣти . . .

2. Glagolji:

c. на ѡти, ѡж, ѡешн. V slikah sadajnoga časa se časuju pak po časovanji 4.: горѣти, болѣти, висѣти, бѣдѣти, вртѣти, звѣнѣти, зрѣти, кипѣти, летѣти . . .

г. на ѣтъ, ю, ишъ: горѣтъ, болѣтъ, вртѣтъ, висѣтъ, звенѣтъ, зрѣтъ, кипѣтъ, летѣтъ . . .

s. на ѣти, им, иш: горѣти, болѣти, вртѣти, кипѣти, летѣти;

č. на *ѣти, им, иш: hořeti, viseti, vrtěti, kypěti, letěti, boletі, želetі* . . .

p. na *іеѣ, им, иш: kipіеѣ, wisіеѣ, lecіеѣ, siedzіеѣ, szumіеѣ* . . .

uz. glagolji na ѣти, им, иш: горѣти, болѣти, висѣти, бѣдѣти, вртѣти, звенѣти, зрѣти, кипѣти, летѣти, седѣти, шумѣти.

3. Glagolji, kateri imajo v neurčitom načině po mehkih soglasnikih, to je, po *ј, ж, ш, ѡ, шт* (= ш = šč) mĕsto ъ za prehodni slog a:

c. ати, аж, аешн. V slikah sadajnoga časa se časuju po časovanji 4.:

бѣжати, дрѣжати, лежати, слышати, кричати, молчать, бояти
са . . .

г. ать (ять), у, ишь: бѣжать, держать, лежать, слышать, кричать,
молчать, боять ся . . .

с. ати, им, иш: бѣжати, бучати, блежати . . .

ѣ. *eti, im, iš: běžeti, držeti, ležeti, zvučeti, klečeti, křičeti . . .*

р. *eć, im, isz: bieżeć, dzierżeć, klezczeć, leżeć, słyszeć . . .*

уз. ати, им, иш: бѣжати, держати, лежати, слышати, молчати, бојати
се, бучати, блежати, звучати, клечати . . .

4. Glagolji česki dvusložni, kteri imaju v slikah neurčitoga načina preglášeno *i* město ѣ, to je: *iti, im, iš* město *ěti, im, iš: bdíti, mníti, zříti, dlíti . . .* (§. 48.)

уз. бдѣти, мнѣти, зрѣти, длѣти . . .

Primetba.

Glagolji česki opetovavni, kteri imaju preglášeno *ěti, im, iš* město с. тати, тати, татиш се časuju po česku sicer kako: *uměti, umím* — pa oni upravo ne spadaju na časovanje tretje, nego na peto, takovi su: *č. stavěti, váletí, vyháněti, napájeti, -im, -iš . . .*

с. ставляти, валати, поганяти, напа -тати, -тати, -татиш . . .
уз. ставляти, валати, поганяти, напајати . . . §. 48.

4. Č a s o v a n j e .

§. 209.

	г.	с.	р.	ѣ.	уз.	
Neurčiti načín.						
	хвал	хвал	хвал	<i>chvál</i>	<i>gon</i>	хвал
	-нѣти	-ить	-ити	<i>-iti</i>	<i>-ić</i>	-ити
Dostižni načín.						
	-нѣтъ	—	-ит	<i>(-it)</i>	—	-ит
Pričastje minulo časovavno.						
	-наъ	-илъ	-ил	<i>-il</i>	<i>-il</i>	-ил
Pričastje minulo čineče.						
	-нвѣ	-ивѣ	-ив	<i>-iv</i>	<i>-iwszy</i>	-ив, -ивши
Pričastje minulo terpeče.						
	-енъ	-енъ	-ен	<i>(-ēn)</i>	<i>-ion</i>	-ен

с. г. с. љ. р. из.

Čas minuli jednoduhi nedokončavnih glagoljev.

Jedn. 1.	-ѣахъ	—	-ѣах	—	-ѣах
2.	-ѣаше		-ѣаше		-ѣаше
3.	-ѣаше		-ѣаше		-ѣаше
mn. 1.	-ѣахомъ		-ѣасмо		-ѣасмо
2.	-ѣасте		-ѣасте		-ѣасте
3.	-ѣахъ		-ѣаху		-ѣаху
dv. 1.	-ѣахова, -въ				
2. 3.	-ѣаста, -ствъ				

Čas minuli jednoduhi dokončavnih glagoljev.

	похвал		похвал		похвал
Jedn. 1.	-нхъ	—	-их	—	-их
2.	-н		-и		-и
3.	-н		-и		-и
mn. 1.	-нхомъ		-исмо		-исмо
2.	-нсте		-исте		-исте
3.	-нша		-ише		-ише
dv. 1.	-нхова, -въ				
2. 3.	-нста, -ствъ				

Čas sadajni.

	хвал		хвал		хвал
Jedn. 1.	-ю	-ю	-им	-im	-ю, -им
2.	-иши	-ишь	-иши	-iš	-ish
3.	-итъ	-итъ	-и	-i	-it, -i
mn. 1.	-имъ	-имъ	-имо	-ime	-imo
2.	-ите	-ите	-ите	-ite	-icie
3.	-ятъ	-ятъ	-е	-i	-et? -e?
dv. 1.	-ива, -ивъ		(-ива, -иве		-iva, -ivъ
2. 3.	-ита, -итъ,		-ита, -ите)		-ita, -itъ

Velivni načini.

Jedn. 2. 3.	-и	-и	-и	'	'	-i
mn. 1.	-имъ	-имъ	-имо	'me	'my	-imo
2. 3.	-ите	-ите	-ите	'te	'cie	-ite
dv. 1.	-ива, -ивъ		(-ива, -иве			-iva, -ivъ
2. 3.	-ита, -итъ		-ита, -ите)			-ita, -itъ

с. г. s. ċ. p. uz.

Pričastje sadajno čineče.

-а -я -ячи -ећи -е, -іс -ісц -е, -еці

Pričastje sadajno terpeče.

-имъ -имъ — — — — -им.

§. 210. Tako se časuju glagolji obraza četvertoga, na priměr :

с. мѣножити, грѣшити, влачити, танти — боудити, вратити — возити, гасити — дѣланти, бранити, варити — ловити, вабити, коупити, ломити . . .

г. лсжитъ, страшитъ, учитъ, танти — будитъ, мутитъ — разитъ, гаситъ — палитъ, бранитъ, варитъ — ловитъ, вабитъ, купитъ ломитъ . . .

с. множити, грѣшити, влачити, дојити — будити, вратити — возити, гасити — палити, бранити, варити — ловити, вабити, купити, ломити . . .

ċ. *množiti, hřešiti, učiti, tajiti — souditi, nutiti — kaziti, hasiti — valiti, viniti, kuřiti — loviti, vábiti, topiti, lomiti . . .*

p. *mnożyć, grzeszyć, wloczyć, taić — sądzić, mącić — kazić, gasić — walić, winić, wierzyć — łowić, wabić, topić, łomić . . .*

uz. множити, грѣшити, влачити, тајити — будити, вратити — возити, гасити — дѣлити, бранити, варити — ловити, вабити, купити, ломити . . .

§. 211. Primetbe.

Slédeći pomehčavni soglasniki л, н, р, д, т, з, с се pomehčavaju uz. в ль, нь, рь, дь, ч (ц) ж, ш — по vseslavjansku в pričastji minulom terpečem, — по staroslavjansku i rusku take в 1. osobě jednotnoj sadajnoga časa i по staroslavjansku i serbsku take в časě minulom jednoduhom nedokončavnom; spreměnja se pak :

л в лі с. дѣ-лнти, -лѣнъ, -лѣж, -лѣлахъ . . . г. па-лить, -лѣнъ, -лю; с. па-лити, -лѣн, -лѣх; ċ. *va-liti, -len*; p. *wa-lić, -lon*; uz. дѣ-лѣти, -лѣн, -лѣу, -лѣх . . .

н в ни с. бра-ннти, -нѣнъ, -нѣж, -нѣлахъ . . . г. бра-нить, -нѣнъ, -ню; с. бра-нити, -нѣн, -нѣх . . . ċ. *vi-niti, -nen*, p. *winić, -nion*; uz. бра-нѣти, нѣн, -нѣу, -нѣх . . .

Р V РИ, С. ВА-РНТН, -РНЕНЪ, -РНѢ, -РНААХЪ . . . Г. ВА-РИТЬ, -РЕНЪ, -РЮ; С. ВА-РИТИ, -РЕН, -РА́Х . . . Ć. *ku-řiti, řen*, Р. *wie-rzyć, rzon*; UZ. ВА-РИТИ, -РЬЕН, -РЬУ, -РЬА́Х . . .

Д V ЖД, С.: БОУ-АНТН, БОУ-ЖАЕНЪ, -ЖАѢ, -ЖАААХЪ . . . Г. V Ж: БУ-ДИТЬ, -ЖЕНЪ, -ЖУ; С. V Ѓ: БУ-ДИТИ, -ЃЕН, -ЃА́Х . . . Ć. V З: *bu-diti, zen*; Р. V ДЗ: *sq-dzić, dzon*; UZ. V ДЬ: БУ-ДИТИ, -ДЬЕН -ДЬУ, -ДЬА́Х . . . (§. 64.)

Г V ШТ, С. (≡ Ш) ВРА-ГНТН, -ШЕНЪ, -ШѢ, -ШАААХЪ . . . Г. V Ч: МУ-ТИТЬ, -ЧЕНЪ, -ЧУ; С. V Ѓ: ВРА-ТИТИ, -ЃЕН, -ЃА́Х . . . Ć. V С: *chy-titi, sen*; Р. V С: *mq-cić, con*; UZ. V Ч: ВРА-ТИТИ, -ЧЕН, -ЧУ, -ЧА́Х . . . (§. 65.) али V Ц: ВРА-ЦЕН . . .

З V Ж, С. ВО-ЗНТН, -ЖЕНЪ, -ЖѢ, ЖАААХЪ . . . Г. РА-ЗИТЬ, -ЖЕНЪ, -ЖУ; С. ВО-ЗИТИ, -ЖЕН, -ЖА́Х . . . Ć. *vo-ziti, žen*; Р. *wo-zić, żon*; -UZ. ВО-ЗИТИ, -ЖЕН, -ЖУ, -ЖА́Х . . .

С V Ш, С. ГА-СНТН, -ШЕНЪ, -ШѢ, -ШАААХЪ . . . Г. ГА-СИТЬ, -ШЕНЪ, -ШУ; С. ГА-СИТИ, -ШЕН, -ША́Х . . . Ć. *ha-siti, šen*; Р. *ga-sić, szon*; UZ. ГА-СИТИ, -ШЕН, -ШУ, -ША́Х . . .

Slédeči pomehčavni soglasniki в, б, п, м se pomehčavaju v zgoré imenovanih slučajih po staroslavjansku, po rusku i po serbsku s ѡ, po ĉesku i po poljsku s ѡ (po ĉesku se ne poznamenuje, po poljsku se stavlja *ǫ*) i tako se spreménja:

В V ВАІ С. ЛО-ВНТН, -ВЛІЕНЪ, -ВЛІѢ, -ВЛІААХЪ . . . Г. ЛО-ВИТЬ, -ВЛЕНЪ, -ВЛЮ, С. ЛО-ВИТИ, -ВЛЕН, -ВЛ́АХ . . . Ć. *lo-viti, ven*; Р. *lo-wić, wion*; UZ. ЛО-ВИТИ, -ВЛЕН, -ВЛЮ, -ВЛ́АХ . . .

В V БАІ С. ВА-БНТН, -БАІЕНЪ, -БАІѢ, -БАІААХЪ . . . Г. ВА-БИТЬ, -БЛЕНЪ, -БЛЮ; С. ВА-БИТИ, -БЛЕН, -БЛ́АХ . . . Ć. *va-biti, ben*; Р. *wa-bić, bion*; UZ. ВА-БИТИ, -БЛЕН, -БЛЮ, -БЛ́АХ . . .

П V ПАІ С. КОУ-ПНТН, -ПАІЕНЪ, -ПАІѢ, -ПАІААХЪ . . . Г. КУ-ПИТЬ -ПЛЕНЪ, -ПЛЮ; С. КУ-ПИТИ, -ПЛЕН, -ПЛ́АХ . . . Ć. *to-piti, pen*; Р. *to-pić, pion*, UZ. КУ-ПИТИ, -ПЛЕН, -ПЛЮ, -ПЛ́АХ . . .

М V МАІ С. ЛО-МНТН, -МЛІЕНЪ, -МЛІѢ, -МЛІААХЪ . . . Г. ЛО-МИТЬ, -МЛЕНЪ, -МЛЮ; С. ЛО-МИТИ, -МЛЕН, -МЛ́АХ . . . Ć. *lo-miti, men*; Р. *lo-mić, mion*; UZ. ЛО-МИТИ, -МЛЕН, -МЛЮ, -МЛ́АХ . . . (§. 62.)

Zgoré imenovana pismena se isto tako pomehčavaju pa samo v osebé prvoj jednotnoj ĉasa sadajnega pri onih glagoljih obraza tretjega, kteri se v sadajnom ĉasé ĉasuju po ĉasovanji četvertom.

5. Časovanje.

§. 212.

1. Priměr: дѣлати.

с.	г.	с.	ѣ.	р.	уз.
Neurčiti način.				<i>dz</i>	
дѣл	дѣл	пит	<i>děl</i>	<i>zdiat</i>	дѣл
-ати	-ать	-ати	-ati	-ac	-ати
Dostižni način.					
-ать	—	-ат	-at	—	-ат
Pričastje minulo časovavno.					
-алъ	-аль	-ал	-al	-al	-ал
Pričastje minulo čineče.					
-авъ	-авъ	-ав	-av	-awszy	-ав, авши.
Pričastje minulo terpeče.					
-анъ	-анъ	-ан	-an	-an	-ан

Čas minuli jednoduhi nedokončavnih glagoljev.

Jedn. 1.	-ахъ	—	-ах	—	—	-ах
2.	-аше		-аше			-аше
3.	-аше		-аше			-аше
мп. 1.	-ахомъ		-асмо			-асмо
2.	-асте		-асте			-асте
3.	-ахъ		-аху			-аху
dv. 1.	-ахова, -въ					
2. 3.	-аста, -стѣ					

Čas minuli jednoduhi dokončavnih glagoljev.

Jedn.	доѣл	допит			доѣл
1.	-ахъ	—	-ах	—	-ах
2.	-а		-а		-а
3.	-а		-а		-а
мп. 1.	-ахомъ		-асмо		-асмо
2.	-асте		-асте		-асте
3.	-аша		-аше		-аше
dv. 1.	-ахова, -въ				
2. 3.	-аста, -стѣ.				

	с.	г.	с.	č.	р.	уз.
Čas sadajni.						
Jedn.	дѣл		пит			дѣл
1.	-аѣ	-аю	-ам	-ám	-am	-ају, -ам
2.	-аѣши	-аешь	-аш	-áš	-asz	-ајеш, -аш
3.	-аѣтъ	-аеть	-а	-á	-a	-ајет, -а
mn.						
1.	-аѣмъ	-аемъ	-амо	-áme	-amy	-ајемо, -амо
2.	-аѣте	-аете	-ате	-áte	-acie	-ајете, -ате
3.	-аѣтъ	-ають	-ају	-ají	-aję	-ајут -ају
dv.						
1.	-аѣва, -вѣ		-ава, -аве			-ава, -авѣ
2. 3.	-аѣта, -тѣ		-ата, -ате			-ата, -атѣ

Velivni način.

Jedn.	2.	3.	-ай	ай	-ај	-ej	-aj	-aj	
mn.	1.	2.	3.	-аймъ	-аймъ	-ајмо	-ejme	-ajmy	-ајмо
				-айте	-айте	-ајте	-ejte	-ajcie	-ајте
dv.	1.	2.	3.	-айва	-вѣ	(-ајва, ајве			-ајва, -ајвѣ
				-айта, -тѣ		-ајта, -ајтѣ)			-ајта, -ајтѣ

Pričastje sadajno čineče.

-аѣ	-ая	-ајући	-aje, -ajic	-ajęc	-aje, -ajuci

Pričastje sadajno terpeče.

-аѣмъ,	-аемъ	—	—	—	-ајем,

§. 213. Tako se časuju glagolji obraza petoga

1. koji imaju v penji sadajnoga časa take a:

с. ати, аѣ, аѣши: зидати, аѣти, аѣши, играти, питати; валѣти ставѣти, враѣти . . . take oni на ѣвати, ѣвати, ѣватишн: оснѣвати, цѣѣвати . . .

г. ать, аю, аешь: гадать, игратъ, питать, мотать, ругать, валѣть . . . take glagolji на ѣвать, ѣваю, ѣваешь: сказывать, помазывать . . .

с. на ати, ам, аш: зидати, питати, мотати; валѣти, ставѣти . . . take glagolji на ивати, ивам: показивати . . .

č. на ати, ám, áš: žádati, motati, trhati . . . take glagolji на ивати, ivám, ivás: chodivati, sedávati . . .

р. на аѣ, ам, аш: гадѣ, граѣ, думаѣ, складаѣ . . . take glagolji на ywac, ywam, ywasz: pisuwac . . .

уз. на ати, ају, ајеш али на ати, ам, аш: зидати, јиграти, питати, гадати, мотати, ругати; валѣти, ставѣти, враѣти . . . take glagolji

na ívatí, ívaју, ívaјеш ali na ívatí, ívam, ívaш : оснívatí, цѣлívatí, сказívatí, помазívatí, ходívatí, пісívatí . . .

2. Glagolji na атн, ж, ешн, kterih penj sadajnoga časa se končí na tverd soglasnik. V slikah sadajnoga časa se časuju po časovanji prvom po priměře нестн.

с. атн, ж, ешн : братн, бер-ж, -ешн, зватн, гнатн, жен-ж, -ешн . . .

г. ать, у, ешь : брать, бер-у, -ешь, драть, дер-у, -ешь, звать, зов-у, -ешь . . .

с. ати, ем, еш : брати берем, звати зовем, прати, перем . . .

č. *ati, u, eš : bráti ber-u, -eš, dráti der-u, -eš, zváti zvu, zveš . . .*

р. *ac, e, iesz : brač, biore, bierziesz, zwać, zwe, zwiesz . . .*

uz. atí, у, еш : браті, бер-у, -еш, зваті, зов-у, -еш . . .

3. Glagolji, kterih penj sadajnoga časa se končí na samoglasnik V slikah sadajnoga časa se časuju po časovanji prvom po priměře : вѣтн ; tí glagolji se konče :

с. на вѣтн, ѣ, ѣшн : сѣятн, сѣ-ѣ, -ѣшн, бавѣтн, бавѣ-ѣ, -ѣшн, лавѣтн, лавѣ-ѣ, -ѣшн . . .

г. на ять, ю, ешь : сѣять, сѣ-ю, -ешь, лаять, ля-ю, -ешь, маять, ма-ю, -ешь . . .

с. на јати, јем, јеш : сјјати, си-јем, -јеш, лјјати, ла-јем, -јеш, грајјати, гра-јем, -јеш . . .

č. na *jati, ji, ješ : laјati, kaјati, vѣјati, zјјati v neurčitom načíně se stegnu v lati, la-ji, -ješ, kati, ka-ji, -ješ, vati, vѣ-ji, -ješ, ziti, zi-ji, -ješ . . .*

р. na *jac, je, jesz : dziać, dzieје, dziejesz ; kajać, kaje, kajesz ; laјac, la-је, -jesz . . .*

uz. na јаті, ју, јеш : сѣ-јаті, -ју, -јеш, бавѣ-јаті, -ју, -јеш, лавѣ-јаті, -ју, -јеш . . .

§. 214. Primetbe.

Glagolji opetovavni na вѣтн, вѣѣ, вѣѣшн. na priměre : ставѣятн, валѣятн, поганиѣтн, напавѣ-тн, -ѣѣ, -ѣѣшн . . . se po česku nelěpo preglášavaju v cělom časovanji tako močno, da iz časovanja petoga za-blude v časovanje tretje, č. *stavěti, valeti, vyháněti, napáјeti*. Časuju se preglášeno takole : *shan-ěti, -ěl, -ěn ; -im, -iš, -í, -ime, -ite, -ěјi ; -ěj, -ějme ; -ějte ; —, -ěје*.

Tako naramno ne prekrutjuje nijedno slavjansko narečje svoje glagolje, kako uprav češčina s tĕm nesrečnim pregláševanjem. (§. 48.)

Pri glagoljih na *ати, аѣ, аѣши* se děli vse slavjanstvo v časovanji sadajnoga časa na dvĕ preveliki strani; jedna strana, to je staroslavjanščina i ruščina časujetĕ po izvorno glagolje s koncovkami popolnimi, naprotiv serbščina, češčina i poljščina te koncovke pokratjuju, kako se v primĕrĕ vidi. V književnom jeziku uzajemnom se mogu svobodno stavljati koncovke popolne ali pokratjene. (§. 13.)

V velivnom naćinĕ ima vsa slavjanščina književna: *-aj, -ajmo, -ajte* — sama jedina češčina pregláshuje *a* v *e*, ćineć: *dĕlej, dĕlejme, dĕlejte*. Ne preglásevati je izverstnĕje. (§. 48.)

§. 215.

2. Primĕr: *писати, пишѣ.*

	с.	г.	с.	ć.	р.	уз.
Neurćiti naćin.	пис	пис	пис	<i>ps</i>	<i>pis</i>	пис
	-ати	-ать	-ати	<i>-ati</i>	<i>-ac</i>	-ати
Dostižni naćin.	-атъ	—	-ат	<i>-at</i>	—	-ат
Prićastje minulo časovavno.	-алъ	-аль	-ал	<i>-al</i>	<i>-at</i>	-ал
Prićastje minulo ćineće.	-авъ	-авъ	-ав	<i>-av</i>	<i>-awszy</i>	-ав, -авши
Prićastje minulo terpeće.	-анъ	-анъ	-ан	<i>-an</i>	<i>-an</i>	-ан
Ćas minuli jednoduhi nedokonćavnih glagoljev.						
Jedn. 1.	-аахъ	—	-áx	—	—	-áx
2.	-ааше	—	-áше	—	—	-áше
3.	-ааше	—	-áше	—	—	-áше
mn. 1.	-аахомъ	—	-áсмо	—	—	-áсмо
2.	-аасте	—	-áсте	—	—	-áсте
3.	-аахѣ	—	-áху	—	—	-áху
дв. 1.	-аахова, -въ	—	-áва, -авъ	—	—	-áва, -авъ
2. 3.	-ааста, -стѣ	—	-áста, -ствѣ	—	—	-áста, -ствѣ

с. г. с. љ. р. uz.
Čas minuli jednoduhi dokončavnih glagoljev.

Jedn.	напис	напис	напис
1.	-ахъ	-ах	-ах
2.	-а	-а	-а
3.	-а	-а	-а
mn. 1.	-ахомъ	-асмо	-асмо
2.	-асте	-асте	-асте
3.	-аша	-аше	-аше
dv. 1.	-ахова, -въ		
2. 3.	-аста, -астъ		

Čas sadajni.

Jedn.	пиш	пиш	пиш	<i>piš</i>	<i>pisz</i>	пиш
1.	-ж	-у	-ем	-i	-e	-у, -ем
2.	-ешн	-ешъ	-еш	-eš	-esz	-еш
3.	-еть	-еть	-е	-e	-e	-ет, -е
mn. 1.	-емъ	-емъ	-емо	-eme	-emy	-емо
2.	-ете	-ете	-ете	-ete	-ecie	-ете
3.	-жъ	-утъ	-у	-i	-e	-ут, -у
dv. 1.	-ева, -евъ		(-ева, -еве			-ева, -евъ
2. 3.	-ета, -етъ		-ета, -ете)			-ета -етъ

Velivni način.

Jedn. 2. 3.	-и	-и	-и	-i	-i	
mn. 1.	-ѣмъ	-имъ	-имо	-me	-my	-имо
2. 3.	-ѣте	-ите	-ите	-te	-cie	-ите
dv. 1.	-ѣва, -ѣвъ		(-ива, -иве			-ива, -ивъ
2. 3.	-ѣта, -ѣтъ		-ита, -ите)			-ита, -итъ

Pričastje sadajno čineče.

-а	-а,	-учи	-ући	-e,	-ic	-ac	-e,	-учи

Pričastje sadajno terpeče.

-емъ	-емъ	—	—	—	—	-ем.

§. 216. Tako se časuju tisti glagolji obraza petoga, katerih koren neurčitoga načina se konči :

с. на : л, н, р, а, т, з, с, г, х, к, в, б, о, п, у, м,

koren sadajnega časa pak na pomehčana :

лї, нї, рї, жд, ш, ж, ш, ж, ш, у, влї, блї, плї, млї :

Узајемні правопіс.

глаго-лати, -лаѣ, -лаѣши; сте-пати, -ниѣ, -ниѣши; о-рати, -риѣ, -риѣши; гла-дати, -жаѣ, -жаѣши; кле-вати, -щиѣ, -щиѣши; ва-зати, -жаѣ, -жаѣши; брѣ-сати, -шѣ, -шѣши; вѣ-кати, -ѣѣ, -ѣѣши; гѣ-бати, -баѣ, -баѣши; ка-пати, -паѣ, -паѣши; дрѣ-мати, -маѣ, -маѣши . . .

г. о-рати, -рю, -рѣшь; гла-дати, -жу, -жѣшь, ка-зати, -жу, -жѣшь; пла-кати, -чу, -чѣшь; зо-бати, -блю, -блѣшь; сы-пати, -плю, -плѣшь; дрѣ-мати, -млю, -млѣшь . . .

с. каш-ляти, -лѣм; гла-дати, -ѣм; ве-зати, -жем; бри-сати, -шем; ла-гати, -жем; ма-хати, -шем; пла-кати, -чем; зо-бати, -бѣм; хра-мати, -мѣм . . .

č. *hlo-dati*, -zi; *me-tati*, -ci; *va-zati*, -zi; *ple-sati*, -ši; *strou-hati*, -ži; *dy-chati*, -ši; *škla-bati*, -bi; *kla-mati*, -mi . . .

р. *o-rać*, -rze; *glo-dać*, -dze; *szep-tać*, -cze; *li-zać*, -że; *czę-sać* -sze; *stru-gać*, -że, *ska-kać*, -cze; *ka-pać*, -pie, *drze-mać*, -mie . . .

уз. Koren neurčitoga načina se konči na:

л, н, р, д, т, з, с, г, х, к, в, б, п, м

koren sadajnoga časa pak na pomehčana:

ль, нь, рь, дь, ч(ц) ж, ш, ж, ш, ч, вль, бль, пль, мль;

на priměr: глаго-лати, -лѣу, -лѣшь; о-рати, -рѣу, -рѣшь; гла-дати, -дѣу, -дѣшь; ка-зати, -жу, -жѣшь; пла-кати, -чу, -чѣшь; зо-бати, -блюу, -блѣшь; си-пати, -плюу, -плѣшь; дрѣ-мати, -млюу, -млѣшь . . .

§. 217. Primetbe.

Ne malo glagoljev obraza petoga može se svobodno časovati ali po priměre дѣлати ali po priměre писати; mnogi samo по дѣлати, malo kteri samo по писати. Tako se može časovati:

с. съвазати і съважѣ, показати і покажѣ, прорнцати і прорнуж . . .

г. капаю і каплю, храмаю і храмлю, мигаю і мигу . . .

с. гибам і гибѣм, узиам і узимѣм, сипам і сипѣм . . .

č. *hlodam* і *hlozi*, *metam* і *meci*, *plesám* і *pleši*, *strouhám* і *strouži* . . .

р. *oram* і *orze*, *miotam* і *miocę*, *wizam* і *wiżę*, *strugam* і *struże* . . .

уз. je to ravno tako.

Některi glagolji se v naših književnih jezicah različno zavijaju i krute v književnom jeziku uzajemnom se imaju pisati slovoizpitno, na priměr:

- с. КЛАТИ КОЛѢМ; СТАЛАТИ СТЕЛАМЪ, СЪЛАТИ СЪЛАМЪ, БОРИТИ БОРИМЪ, ПРАТИ, ПОРѢМ.
- г. КОЛОТЬ КОЛЮ, СТАТЬ СТЕЛЮ, СЛАТЬ ШЛЮ, БОРОТЬ БОРЮ, ПОРОТЬ ПОРЮ.
- с. КЛАТИ КОЪЕМ, СТАЛАТИ СТЕЪЕМ, ПОСЛАТИ ПОШЪЕМ, БОРИТИ СЕ, БОРИМ СЕ, ПРАТИ ПОРѢМ.
- џ. *klati kolu, stlati stelu, poslati pošli . . .*
- р. *kłoć kole, ślać, ściele, ślać, śte . . .*
- из. КЛАТИ КОЛЪУ, СТАЛАТИ СТЕЛЪУ, ПОСЛАТИ ПОШЛЪУ, (БОРИТИ) БОРЪУ, ПРАТИ, ПОРЪУ, АЛИ -ЪЕМ.

6. Časovanje.

§. 218.

с. г. с. џ. р. из.

Neurčiti način.

коуп	куп	куп	<i>kup</i>	<i>kup</i>	куп
-ОВАТИ	-ОВАТЬ	-ОВАТИ	<i>-ovati</i>	<i>-ować</i>	-ОВАТИ

Dostizni način.

-ОВАТЪ	—	-ОВАТ	<i>-ovat</i>	—	-ОВАТ

Pričastje minulo časovavno.

-ОВАЛЪ	-ОВАЛЪ	-ОВАЛ	<i>-oval</i>	<i>-owal</i>	-ОВАЛ

Pričastje minulo čineče.

-ОВАВЪ	-ОВАВЪ	-ОВАВ	<i>-ovav</i>	<i>-owawszy</i>	-ОВАВ

Pričastje minulo terpeče.

-ОВАНЪ	-ОВАНЪ	-ОВАН	<i>-ovan</i>	<i>-owan</i>	-ОВАН

Čas minuli jednoduhi nedokončavnih glagoljev.

Jedn. 1.	-ОВАЛХЪ	—	-ОВАХ	—	-ОВАХ
2.	-ОВАШЕ		-ОВАШЕ		-ОВАШЕ
3.	-ОВАШЕ		-ОВАШЕ		-ОВАШЕ
mn. 1.	-ОВАЛОМЪ		-ОВАСМО		-ОВАСМО
2.	-ОВАСТЕ		-ОВАСТЕ		-ОВАСТЕ
3.	-ОВАЛХЪ		-ОВАХУ		-ОВАХУ
dv. 1.	-ОВАЛХОВА, -ВЪ				
2. 3.	-ОВАСТА, -СТЕ				

с. г. s. č. p. uz.

Čas minuli jednoduhi dokončavnih glagoljev.

Jedn.	накуп	—	накуп	—	накуп
1.	-овахъ		-овах		-овах
2.	-ова		-ова		-ова
3.	-ова		-ова		-ова
мп. 1.	-овахомъ		-овасмо		-овасмо
2.	-овасте		-овасте		-овасте
3.	-оваша		-оваше		-оваше
дв. 1.	-овахова, -въ				
2. 3.	-оваста, -ствъ				

Čas sadajni.

Jedn.	коуп		куп		куп	
1.	-оуж	-ую	-ујем	-uji	-uje	-ују, -ујем
2.	-оујешн	-уешь	-ујеш	-uješ	-ujesz	-ујеш
3.	-оујеть	-уетъ	-ује	-uje	-uje	-ујет, -ује
мп. 1.	-оујемъ	-уемъ	-ујемо	-ujete	-ujemy	-ујемо
2.	-оујете	-уете	-ујете	-ujete	-ujecie	-ујете
3.	-оујуть	-уютъ	-ују	-uji	-ujq	-ујут, -ују
дв. 1.	-оујва, -въ		(-ујева, -ве			-ујева, -въ
2. 3.	-оујта, -твъ		-ујета, -те)			-ујета, -твъ

Velivni načín.

Jed. 2. 3.	-оуй	-уй	-уј	-uj	-uj	-уј
мп. 1.	-оуймъ	-уймъ	-ујмо	-ujme	-ujmy	-ујмо
2. 3.	-оуйте	-уйте	-ујте	-ujte	-ujcie	-ујте
дв. 1.	-оуйва, -въ		(-ујва, -ве			-ујва, -въ
2. 3.	-оуйта, -твъ		-ујта, -те)			-ујта, -твъ

Pričastje sadajno čineče.

-оуја -уя, -уючи -ујући -uje -ujac -ује, -ујучи

Pričastje sadajno terpeče.

-оујемъ -уемъ — — — -ујем.

§. 219. Tako se časuju glagolji šestoga obraza, na priměr :

с. вѣровати, даровати, цѣловати . . .

г. вѣровать, воевать, зимовать . . .

s. вѣровати, војевати, зимовати . . .

č. *vojovati, darovati, milovati* . . .

p. *milować, calować* . . .

uz. вѣровати, даровати, цѣловати, војевати, зимовати, міловати . . .

Časovanje glagolja БЫТИ, БЛАЖ, ЕСМЬ.

§. 220. Složene časovavne slike se naredjaju tĕm, da se pristavi k pričastju ali k neurčitomu načinu glagolj pomočljivi БЫТИ, БЛАЖ, ЕСМЬ; zato stoj ovdĕ najpred časovanje toga pomočljivoga glagolja.

с.	г.	с.	ѣ,	р.	уз.
Неурčiti način.	БЫ	бы	би	by	by
	-ТИ	-ТЬ	-ТИ	-ti	-ti

с.	г.	с.	ѣ,	р.	уз.
Dostižni način.	-ТЬ	—	-Т	-t	—

с.	г.	с.	ѣ,	р.	уз.
Pričastje minulo časovavno.	-ЛЪ	-ЛЪ	-ЛЪ	-l	-l

с.	г.	с.	ѣ,	р.	уз.
Pričastje minulo čineče.	-ВЪ	-ВЪ, -ВШИ	-В, -ВШИ	-v, -vši	-wszy -v, -vši

с.	г.	с.	ѣ,	р.	уз.
Pričastje minulo terpeče.	-ТЪ	-ТЪ	-Т	-t	-t

Čas minuli jednoduhi nedokončavni.

Jedn.	с.	г.	с.	ѣ,	р.	уз.
1.	-ахъ	—	-jah	—	—	-jah
2.	-аше	—	-jаше	—	—	-jаше
3.	-аше	—	-jаше	—	—	-jаше
mn. 1.	-ахомъ	—	-jасмо	—	—	-jасмо
2.	-асте	—	-jасте	—	—	-jасте
3.	-ахъ	—	-jаху	—	—	-jаху
dv. 1.	-ахова, -вѣ	—		—	—	
2. 3.	-аста, -ствѣ	—		—	—	

Čas minuli jednoduhi dokončavni.

Jedn.	с.	г.	с.	ѣ,	р.	уз.
1.	-хъ	—	-х	—	—	-х
2.	-	—	-ше	—	—	-ше
3.	-	—	-ше	—	—	-ше
mn. 1.	-хомъ	—	-смо	—	—	-смо
2.	-сте	—	-сте	—	—	-сте
3.	-ша	—	-ше	—	—	-ше
dv. 1.	-хова, -вѣ	—		—	—	
2. 3.	-ста, -ствѣ	—		—	—	

	с.	г.	с.	č.	P.	uz.
Čas sadajni.						
Jedn.	1. јесмь	(есмь	јесам	<i>jsem jestem</i>	јесем, сем	
	2. јесн	есн	јеси	<i>jsi jestes</i>	јеси, си	
	3. јесть	есть	јест	<i>jest jest</i>	јест, је	
mn.	1. јесмь	есмы	јесмо	<i>jme jestešmy</i>	јесмо, смо	
	2. јесте	есте	јесте	<i>jste jesteście</i>	јесте, сте	
	3. сѣтъ	суть)	јесу	<i>jsou są</i>	сут, су	
dv.	1. јесва, јесвѣ		(сва, све		јесва, -ѣ; сва, свѣ	
	2. 3. јеста, јестѣ		ста, стѣ)		јеста, -ѣ; ста, стѣ	

Čas budući.

Jedn.	бѣд	буд	буд	<i>bud będ</i>	буд	
	1. -ж	-у	-ем	<i>-u -e</i>	-у, -ем	
	2. -ешн	-ешь	-еш	<i>-eš -ziesz</i>	-еш	
	3. -еть	-еть	-е	<i>-e -zie</i>	-ет, -е	
mn.	1. -емь	-емь	-емо	<i>-eme -ziemy</i>	-емо	
	2. -ете	-ете	-ете	<i>-ete -ziecie</i>	-ете	
	3. -ѣтъ	-уть	-у	<i>ou -u</i>	-ут, -у	
dv.	1. -ева, -евѣ		(-ева, -еве	<i>-ziewa</i>	-ева, -евѣ	
	2. 3. -ета, -етѣ		-ета, -ете)	<i>-zieta</i>	-ета, -етѣ	

Velivni način.

Jed.	2. 3. -н	-ь	-и	<i>-' -bądź</i>	-и	
mn.	1. -ьмь	-ьмь	-имо	<i>'me -bądźmy</i>	-имо	
	2. 3. -ѣте	-ѣте	-ите	<i>'te -bądźcie</i>	-ите	
dv.	1. -ѣва, -ѣвѣ		(ѣва, -ѣве		-ѣва, -ѣвѣ	
	2. 3. -ѣта, -ѣтѣ		-ѣта, -ѣте)		-ѣта, -ѣтѣ	

Pričastje sadajno.

сы сѣштн будучи будући *jsa, jsouci będąc*

Pričastje buduće.

бѣдѣштн будуши будући *buda, budouci* — будучи

Želivni način časa sadajnoga.

Jedn.	1. бѣхъ	бы	бих	<i>bych bym</i>	біх	
	2. бѣы (бѣистъ)	„	би	<i>bys byś</i>	біси	
	3. бѣы (бѣистъ)	„	би	<i>by by</i>	бі	
mn.	1. бѣхомъ	„	бісемо	<i>bychom byšmy</i>	бісемо	
	2. бѣистѣ	„	бісте	<i>byste byście</i>	бісте	
	3. бѣша	„	біше	<i>by by</i>	бі (біше)	

- dv. 1. БЫХОВ -а, -ѣ (бисв -а, -е) бісва, бісвѣ
2. 3. БЫСТ -а, -ѣ бист -а, -е) біста, бістѣ

Želivni način časa minuloga.

- с. jedn. БЫХЪ, БЫ, БЫ БЫЛЪ, -О, -А
mn. БЫХОМЪ, БЫСТЕ, БЫША БЫЛ-И, -А, -Ы
dv. БЫХОВ-А, -Ѣ, БЫСТ-А, -Ѣ БЫЛ-А, -Ѣ.
- г. jedn. БЫ, БЫ, БЫ БЫЛЪ, -О, -А
mn. БЫ, БЫ, БЫ БЫЛ-И.
- с. jedn. БИХ, БИ, БИ БИЛ, -О, -А
mn. БИСМО, БИСТЕ, БИШЕ БИЛ-И, -А, -Е
dv. (бисв-а, -е, бист-а, -е, бил-а, -е).
- ѣ. jedn. *bych, bys, by byl, -о, -а*
mn. *bychom, byste, by byl-i, -а, -у.*
- р. jedn. *byt, byš, by byl, -о, -а.*
mn. *bysmu, byście, by byli, byly, byly.*
- uz. jedn. біх, бі, бі біл, -о, -а
mn. бісмо, бісте, біше біл-і, -а, -е
dv. бисв-а, ѣ-, бист-а, -ѣ біл-а, -ѣ.

Čas minuli složeni kažučega načina.

- с. jedn. ЁСМЪ, ЁСН, ЁСТЬ БЫЛЪ, -О, -А
mn. ЁСМЪ, ЁСТЕ, СЪТЪ БЫЛ-И, -А, -Ы
dv. ЁСВ-А, -Ѣ, ЁСТ-А, -Ѣ БЫЛ-А, -Ѣ.
- г. jedn. Я, ТЫ, ОНЪ, ОНО, ОНА БЫЛЪ, -О, -А
mn. МЫ, ВЫ, ОНИ, ОНѢ БИЛИ.
- с. jedn. САМ, СИ, ЈЕ БИЛ, -О, -А
mn. СМО, СТЕ, СУ БИЛ-И, -А, -Е
dv. (сва, све, ста, сте БИЛ-А, -Е.)
- ѣ. jedn. *sem, si (jest) byl, -о, -а*
mn. *sme, ste (sou) byl-i, -а, -у.*
- р. jedn. 1. *byl-em, -om, -am*, 2. *byl-es, -os, -as*, 3. *byl, -о, -а (jste*
mn. 1. *bylišmy, bylyšmy, bylyšmy*, 2. *bylišcie, bylyście, bylyście*,
3. *byli, byly, byly (sq).*
- uz. jedn. сем, сі, је біл, -о, -а
mn. смо, сте, су біл-і, -а, -е
dv. сва, свѣ, ста, стѣ бил, -а, -ѣ.

§. 221. Prímetbe.

Příčastje minulo terpeče je navadno samo, kada je s předlógom složeno:

с. ДОБЫТЬ, г. ДОБЫТЬ, с. ДОБИТ, č. *dobyť, p. dobytý, uz. добіт, -о, -а.*

V sadajnom časě se pomočljivi glagolj časuje dvojako: čělo ali pokratjeno.

Čělo se časuje ovako:

uz. *jesem, jeci, jest, jесмо, jeste, cy; jесва, jесвѣ, jеста, jestѣ.*

Pokratjeno se časuje pak ovako:

uz. *сем, ci, je; смо, сте, cy; сва, свѣ, ста, стѣ.*

Pomočljivi glagolj se stavlja čěl samo v počětku povědi i kada se važno izgovarja.

Po česku i poljsku se rada izostavlja v časě sadajnom 3. osoba jednotna i množna č. *jest, jsou, p. jest, są;* po rusku se izostavlja ves sadajni čas: *есмь, еси, есть, есмы, есте, суть* i město njega se stavljaju zaimena: *я, ты, онъ, оно, она; мы, вы, ани, онѣ.* — Izverstněje je vsakako stavlјati glagolj pomočljivi pravilno i ne spreměnjati ga s zaimeni osobnimi.

Čudno se stavlja po poljsku před osobu 1. i 2. jednotnikovu i množnikovu v sadajnom čase osoba 3. *jest*, to je, město: *sem, si, smy, scie* — se piše: *jestem, jesteś, jesteśmy, jesteście.*

V velivnom načíně bi se koncovkino *i* ne imelo spreměnjati na *y* i *'*: г. *будь, будьмъ, будьте;* č. *буд, будме, будте,* nego bi bilo priličněje pisati: *буді, будімо, будіте.*

Želivni načín sadajnoga časa ima v 2. i 3. osobě jednotnikovej č. kromě *бы* take *бысть*, čto je starina, jer se ne najde nikdě v sadajnoj slavjanščíně. — V ruščíně se je ovi načín tako smorščil, sčerknul i sgerčil, da ima v vsěh osobah nepreměno samo *бы*, koje se smatra kako něka nespreměnljiva častica i se rada spaja s časticoj da v jedno slovo: *дабы.* — Izverstněje je vsakako časovati želivni načín nezgerčeno, popolno i pravilno. §. 13.

Někoji slovničarјi skušaju v češčíně i poljščíně napraviti ješče něki davno minuli čas kažučega i želivnoga načína. Kažuči načín sostavljaju ovako:

č. *byl sem byl, byl si byl, byl jest byl, byli sme byli . . .*

- p. 1. *byl-em, -om, -am byl, -o, -a*; 2. *byl-eš, -oš, -aš byl, -o, -a*;
3. *byl, -o, -a (jest) byl, -o, a*; mn. 1. *bylišmy byli* . . .

Želivni način sostavljaju ovako:

- č. *bylbych byl, bylbyš byl, bylby byl, bylbychom byli* . . .
p. *bylbym byl, bylbyš byl, bylby byl, bylbyšmy byli* . . .

Ale to nije nekaki osobiti davno minuli čas, nego je obični čas minuli kažućega i želivnoga načina, samo da je v njem pričastje *byl, -o, -a* nepotrebno i izlišno po dvakrat postavljeno. §. 174.

§. 222. Slavjansčina ima vlastně samo jeden jedini pomoćljivi glagolj: БЪИТИ, БЪДѢ, БЕСЬ, vendar stavlja serbščina verlo često mjesto БЪДѢ sadajni čas glagolja ХОТѢТИ, zato stoj ovdě, kako se te glagolj časuje v sadajnom času:

- c. ХОТѢТИ: ХОЩѢ, ХОЩЕШ, ХОЩЕТЬ; ХОЩЕМЪ, ХОЩЕТЕ, ХОТѢТЬ;

dv. *хочева, хочевъ, хочета, хочеть.*

- r. ХОТѢТЬ: ХОЧУ, ХОЧЕШЬ, ХОЧЕТЬ; ХОЧЕМЪ, ХОЧЕТЕ, ХОТѢТЬ.

- s. ХОТѢТИ: ХОЋУ, ХОЋЕШ, ХОЋЕ; ХОЋЕМО, ХОЋЕТЕ, ХОЋЕ;

dv. (*хочева, хочеве, хочета, хочете.*)

- č. *chtiti: chci, chceš, chce; chceme, chcete, chtí (chtějí).*

- p. *chcieć: chce, chcesz, chce; chcemy, chcecie, chcą.*

- uz. ХОТѢТИ: ХОЧУ, ХОЧЕШ, ХОЧЕТ; ХОЧЕМО, ХОЧЕТЕ, ХОТ . . . ?

dv. *хочев-а, -ѣ, хочет-а, -ѣ.*

Glagolj ХОТѢТИ se časovaje v sadajnih narečjih verlo različno kruti i terga na vse strani; za c. ш (шт) se izgovarja i piše po rusku i gorotanskoslovensku ч, po serbsku h, po česku i poljsku c. §. 65. — V češčině i poljščině se izpušća o, v serbščině x, nerědko ćeli prvi slog xo i se onda pokratjeno časuje ovako: *hy, hesh, he; hemo, hete, he.* (§. 178.) —

Uzajemno se piše nepokratjeno, kako to ima većja strana Slavjanov i kako kaže slovoizpit. §. 13.

O časovavnih slikah složenih.

§. 223. Složene slike časovavne su: 1. čas minuli složeni, 2. čas budući, 3. želivni način sadajnoga časa, 4. želivni način minuloga časa i 5. terpni smisel.

§. 224. Čas minuli složeni se naredi, ako se pričastju minulomu časovavnomu pristavi БЕСЬ, БЕСИ, БЕСТЬ . . .

- с. jedn. хвална-ѣ, -о, -а *јесмь, јесн, јесть*
 мн. хвална-и, -а, -ы *јесмѣ, јесте, сѣтъ*
 дѵ. хвална-а, -ѣ *јесв-а, -ѣ, јест-а, -ѣ.*
- г. jedn. я, ты, онѣ, оно, она хвалил-ѣ, -о, -а,
 мн. мы, вы, они, онѣ хвалил-и.
- с. jedn. хвалил, -о, -а сам, си, је,
 мн. хвалил-и, -а, -е смо, сте, су;
 дѵ. (хвалил-а, -е сва, све, ста, сте.)
- џ. jedn. *chwalil, -o, -a sem, si, jest,*
 мн. *chwalil-i, -a, -y sme, ste, sou.*
- р. jedn. *chwalit-em, -am, -om; chwalit-eś, -oś, -aś; chwalit, -o, -a*
(jest); мн. *chwaliliśmy, chwalilyśmy, chwaliliście, chwali-*
łyście; chwalili, chwalily (sq).
- иѵ. jedn. хвалил, -о, -а сем, си, је,
 мн. хвалил-и, -а, -е смо сте, су;
 дѵ. хвалил-а, -ѣ сва, свѣ, ста, стѣ.

Čudno je kako sadajna poljščina čas minuli složeni zavito sastavlja; staropoljščina je nekada mnogo lępe i pravilnęje stavljala ovako: *chwalil, -o, -a jeśm, jeś, jest; chwalili, chwalily jeśmy, jeście (sq).* V govorę poljskoga ljudstva se ova pravilna časovavna slika i sada nekada sliši.

§. 225. Čas budući glagoljev nedokončavnih se naredja v sadajnih naredjih dvojako:

1. Da se pomoćjivi glagolj бждж пристави neurčitomu načinu:

- с. jedn. хвалити бждж, бждешн, бждеть
 мн. хвалити вждемѣ, бждете, бждѣтъ
 дѵ. хвалити бждева, бждевѣ, бждета, бждеть.
- г. jedn. хвалить буду, будешь, будетѣ,
 мн. хвалить будемѣ, будете, будутѣ.
- џ. jedn. *chwaliti budu, budeś, bude,*
 мн. *chwaliti budeme, budete, budou.*
- р. jedn. *chwalić bede, bedziesz, bedzie,*
 мн. *chwalić bedziemy, bedziecie, beda,*
 дѵ. *chwalić bedziewa, bedzieta.*
- с. jedn. хвалићу, хвалићеш, хвалиће

mn. хвалићемо, хвалићете, хвалиће;
ali ху, ћеш, ће, ћемо, ћете, ће хвалити.

2. Da se pomoćljivi glagolj бждж pristavi pričastju minulomu časovavnomu, što se činiva v povēdih s veznici: да, ако, када . . .

V neslavjanskih jezikih se v tom slučaju stavlja obično futurum exactum:

с. jedn. бждж, бждешн, бждеть хвална-ъ, -о, -а

mn. бждемъ, бждете, бждѣтъ хвална-н, -а, -ы

dv. бждева, бждевъ, бждета, бждѣтъ хвална-а, -ѣ.

с. jedn. будем, будеш, буде хвалил, -о, -а

mn. будемо, будете, буду хвалил-и, -а, -е

dv. (бодева, -е бодета -е хвалил-а, -е.)

р. jedn. *bede, bedziesz, bedzie chwalił, -o, -a*

mn. *bedziemy, bedziecie, będą chwalili, chwalily.*

V ruščině i češčině ova časovavna slika nije obična.

Pomoćljivi glagolj бждж se može neurčitomu načinu i pričastju minulomu časovavnomu svobodno ali predpostavljati ali zapostavljati. Poljščina pak razlikuje to tako, da se glagolj *bede* neurčitomu načinu ima zapostavljati, pričastju naprotiv predpostavljati.

Uzajemno se zato može narediti budući čas dvojako:

jedn. хвалити буду, будеш, буде

mn. хвалити будемо, будете, буду

dv. хвалити будева, будевѣ, будета, будѣтъ.

S veznici: да, ако, када . . . se naredi ovako:

jedn. будем, будеш, буде хвалил, -о, -а

mn. будемо, будете, буду хвалил-и, -а, -е

dv. будева, будевѣ, будета будѣтъ хвалил-а, -ѣ.

Za čas budući glagoljev dokončavnih se stavlja slika sadajnoga časa. §. 174.

§. 226. Želivni način sadajnoga časa se naredi, ako se pričastju minulomu časovavnomu pristavi želivni način sadajnoga časa glagolja быти.

с. jedn. хвална-ъ, -о, -а быхъ, бы, бы

mn. хвална-н, -а, -ы быхомъ, бысте, быша

dv. хвална-а, -ѣ быхов-а, -ѣ быст-а, -ѣ

г. jedn. хвалил-ъ, -о, -а бы, бы, бы

mn. хвалили бы.

- s. jedn. хвалил, -о, -а бих, би, би
 mn. хвалил-и, -а, -е бисмо, бисте, би
 dv. (хвалил-а, -е бисв-а, -е, бист-а, -е.)
- č. jedn. *chvalil*, -о, -а *bych*, *bys*, *by*
 mn. *chvalil-i*, -а, -у *bychom*, *byste*, *by*.
- p. jedn. *chwalil*, -о, -а *bym*, *byś*, *by*
 mn. *chwalili*, *chwalily* *byśmy*, *byście*, *by*.
- uz. jedn. хваліл, -о, -а біх, бі, бі
 mn. хваліл-і, -а, -е бісмо, бісте, бі
 dv. хваліл-а, -ѣ бісв-а, -ѣ, біст-а, -ѣ.

§. 227. Želivni način minuloga časa se naredi, ako se pričastju minulomu časovavnomu pristavi želivni način minuloga časa glagolja БЪИТИ:

- c. jedn. БЪИЛ-Ѣ, -О, -А БЫХЪ, БЫ, БЫ ХВАЛНА-Ѣ, -О, -А
 mn. БЪИЛ-И, -А, -Ы БЫХОМЪ, БЫСТЕ, БЫША ХВАЛНА-И, -А, -Ы
 dv. БЪИЛ-А, -Ѣ БЫХОВ-А, -Ѣ, БЫСТ-А, -Ѣ ХВАЛНА-А, -Ѣ.
- г. jedn. БЫЛ-Ѣ, -О, -А БЫ ХВАЛИЛ-Ѣ, -О, -А
 mn. были бы хвалили.
- s. jedn. бил, -о, -а бих, би, би хвалил, -о, -а
 mn. бил-и, -а, -е бисмо, бисте, би хвалил-и, -а, -е
 dv. (бил-а, -е бисв-а, -е, бист-а, -е хвалил-а, -е.)
- č. jedn. *byl*, -о, -а *bych*, *bys*, *by chvalil*, -о, -а
 mn. *byl-i*, -а, -у *bychom*, *byste*, *by chvalil-i*, -а, -у.
- p. jedn. *był*, -о, -а, *bym*, *byś*, *by chwalil*, -о, -а
 mn. *byli*, *były* *byśmy*, *byście*, *by chwalili*, *chwalily*.
- uz. jedn. біл, -о, -а біх, бі, бі хваліл, -о, -а
 mn. біл-і, -а, -е бісмо, бісте, бі хваліл-і, -а, -е
 dv. біл-а, -ѣ бісв-а, -ѣ, біст-а, -ѣ хваліл-а, -ѣ.

§. 228. Od terpečega smisla neima slavjansčina nič, kromě dvou pričastij, namreč pričastje minulo terpeče i sadajno terpeče; ovo posljednje je obično samo v staroslavjansčině i ruščině. Vse ostale slike terpečega smisla se mogu izraziti samo opisano. Naredjaju se opisani ali složeni časi terpečega smisla tēm, da se pričastju minulomu terpečemu glagolja pristavlja pomoćljivi glagolj БЪИТИ ali БЪИВАТИ v onom časě, kojega imeti želimo; БЪИТИ se pristavlja, ako hočemo narediti sliku dokončavnu, БЪИВАТИ pak, ako hočemo narediti nedokončavnu.

Sadajni čas terpeči dokončavnih glagoljev se naredi ovako:

с. **једн.** хвалѣн-ѣ, -о, -а **јесмь, јесн, јесть**

мн. хвалѣн-н, -а, -ѣ **јесмь, јесте, сѣтъ**

дв. хвалѣн-а, -ѣ **јесв-а, -ѣ, јест-а, -ѣ.**

г. **једн.** я, ты, онъ, оно, она **хвален-ѣ, -о, -а**

мн. мы, вы, они, онѣ **хвален-н**

с. **једн.** хваѣн, -о, -а **сам, си, је**

мн. хваѣн-н, -а, -е **смо, сте, су**

дв. (хваѣн-а, -е **сва, све, ста, сте.**)

џ. **једн.** *chvalěn, -o, -a sem, si, jest*

мн. *chvalěn-i, -a, -y sme, ste, jsou.*

р. **једн.** *chwalon, -o, -a jestem, jesteš, jest*

мн. *chwaleni, chwalony jesteśmy, jesteście, są.*

уз. **једн.** хвалѣн, -о, -а **сем, сѣ, је**

мн. хвалѣн-і, -а, -е **смо, сте, су**

дв. хвалѣн-а, -ѣ **сва, свѣ, ста, стѣ.**

Čas minuli terpeči:

с. **бѣл-ѣ, -о, -а јесмь, јесн, јесть хвалѣн-ѣ, -о, -а itd.**

уз. **біл, -о, -а сем, сѣ, је хвалѣн, -о, -а itd.**

Čas buduči:

с. **бѣдѣ, бѣдешн, бѣдеть хвалѣн-ѣ, -о, -а itd.**

уз. **будем, будеш, буде хвалѣн, -о, -а itd.**

Terpeči smisel nedokončavnih glagoljev se naredi točno tako, kako glagoljev dokončavnih, samo da se мѣсто бѣти ставља бѣвѣти.

Kako se časuje v složenih slikah časovavnih glagolj с. хвалѣти уз. хваліті (§. 224. 225. 226. 227. 228.): tako se časuju vsi glagolji vsѣh časovanj.

Vostalom slavjanščina izbѣgava terpeči smisel, kada koli samo може.

§. 229. Nepravilni glagolji su: бѣти, бѣдѣ, јесмь (§. 220) хотѣти (§. 222) onda ješče:

с. **дати дамь, јести јемь, вѣдѣти вѣмь**

г. **дѣть дамѣ, ѣсть ѣмѣ**

с. **дати дам, јести јем**

џ. *dati dam, jisti jim, veděti vim*

р. *dać dam, jeść jem, wiedzieć wiem.*

Te tri nepravilne glagolje časuj med tēm vsako narečje po svojem; slovnica uzajemna se ne može upušćati v iznimke i podrobnosti pojedinih slov, njej je uže dosta, ako može podati stručni i kratki pregled naj glavnějših pravil.

O predlogu.

§. 230. Predlogi těrjaju ali po jednom padě ali po već padov. Take stanoviti prislovi těrjaju stanovite pade.

Slědeći predlogi těrjaju 2. pad :

c. оу, до, отъ, изъ, безъ, съ (de)

г. у, до, отъ, изъ, безъ, съ

s. у, до, од, из, без, с (ca)

č. u, do, od, z, bez, s

p. u, do, od, z, bez, z

uz. у, до, од, из, без, с (de, von).

Nije dobro pisavati po česku i poljsku pokratjeno z město iz, scěla krivo pak měšati med seboj predloga z i s.

Mnogi prislovi těrjaju take 2. pad :

c. бѣзъ, дѣла, кромѣ, вѣ мѣсто, около, посрѣдѣ, внѣ, ради

г. близъ, дѣла, кромѣ, вѣ мѣсто, около, срѣди, внѣ, ради

s. близу, (задѣл), кром, мѣсто, около, срѣди, изван, ради

č. *blízko, dle, kromě, místo, okolo, uprostřed, vně . . .*

p. *blisko, dla, krom, zamiast, okolo, pośrod, zewnątrz . . .*

uz. близо, дѣла, кромѣ, вмѣсто, около, посрѣдѣ, внѣ, ради

c. развѣ, подлѣ, окрестъ . . .

г. унутри, возлѣ, округъ, послѣ, сверху, окрестъ, опрѣчь . . .

s. полег, поред, послѣ, сврху, конец, крај, код . . .

č. *vnitř, vedle, konec, kraj . . .*

p. *wedle, wedlug, podług, oprocz . . .*

uz. внѣ, унутрі, возлѣ, полег, поред, ведлѣ, ведлуг, подлуж, округ, послѣ, сверху, окрест, опрѣчь, конец, крај, код . . .

Pad 3. těrja predlog c. къ, г. къ, s. к, č. k, p. ku, uz. k.

Slědeća prislova těrjata take pad 3. c. прѣмо, протнвоу, г. прѣмо, s. прама, проти, č. *přimo, proti*, p. *przeciw*, uz. прама, протів . . .

Poljsko *przeciw* tѣrja 2. pad nѣkada, rusko противу vseгда, na primѣr: противъ теченія, противъ непріятеля.

Pad 4. tѣrjaju: c. объ, чрезъ, про, низъ, сквозъ, прѣзъ, съ
 г. объ, чрезъ, про, низъ, сквозъ, съ
 s. об, чрез, низ, кроз
 љ. *ob, skrz, pro, pŕez, s*
 p. *ob, wskroś, pro, przez*
 uz. об, чрез, про, низ, кроз, сквоз, прѣз, с.

Kada c. съ, г. съ, љ. s znači to, љto љesko *as, asi* (circa, ungefähr) tѣrja pad 4. na primѣr: г. пришло челоувѣкъ съ (asi) десять, љ. *dal mu s (asi) pintu vina.*

Prislov мномо tѣrja po staroslavjansku i po љesku pad 4. — po ruskoserbskopoljsku pad 2. — uzajemno se moze stavljati s padom 2. ali 4.

Pad 6. tѣrja c. при, г. при, gsl. *pri*, љ. *pŕi*, p. *przy*, uz. *pri*.

Pad 7. tѣrja c. съ (cum, mit), г. съ, s. с, со, љ. s, se, p. s (krivo z, ze), uz. с.

Pada 4. obiĉno na pitanje: kamo? i 6. na pitanje: kdѣ? tѣrjaju:

c. о, въ, на, по
 г. о, въ, на, по
 s. о, (в) у на, по
 љ. о, в, на, ро
 p. о, w, на, ро
 uz. о, в, на, по.

Mѣsto o bi se ne imelo stavljati ob po obiĉaji ruskom i serbskom, niti bi se imelo pisati po serbsku y za v, jerbo y nѣĉto jinoga znamenuje i tѣrja 2. pad.

V staroslavjanšĉinѣ i v rušĉinѣ tѣrja po take ješĉe pad 3.: c. по водамъ, по стѣнамъ, г. лазить по горамъ, поступать по законамъ.

Pada 4. na pitanje: kamo? i 7. na pitanje: kdѣ? tѣrjaju:

c. надъ, подъ, предъ, за
 г. надъ, подъ, предъ, за
 s. над, под, пред, за
 љ. *nad, pod, pŕed, za*

p. *nad, pod, przed, za*
uz. над, под, пред, за.

Na pitanje: kada? těrja za 4. pad, i ako se v povědi izsuvne slovo v g r e m e, se onda samo prividno zdi i čini, da těrja pad 2. na priměr: s. То пригодило се за (време) цара Лазара.

Pada 4. i 7. těrja take prislov s. междоу, s. медј, међу, č. *mezi*, p. *między, między*, uz. медь, медьу; po rusku těrja pada 2. i 7. na priměr: между досокъ прошла вода; быть между страхомъ i надеждою.

Nerazločljivi predlogi su:

s. *възъ, (въ), па, пра, пръ, раз*
r. *вз, возъ, вы, па, пра, пере, разъ*
s. *уз, ... па, пра, пре, раз*
č. *vz, vy, pa, pra, pře, roz*
p. *wz, wy, pa, pra, prze, roz, wa*
uz. *вз, ві, па, пра, пре, раз али поз.*

V jugoslavjanščině stojita někde predloga *уз* i *паз* take sama za se.

О складњи слов.

§. 231. Поврачивна zaimena:

с. себе, себѣ, са; г. себя, себѣ, ся; в. себе, себи, се; ч. *sebe, sobě, se*; р. *siebie, sobě, się*; уз. себе, себѣ, се — се потребују не само за третју особу, него take за прву и другу, ако је дѣјанје, о ктером се говори, обрачено на подмет:

с. не мож азъ о себѣ творити ничесоже, а не: о менѣ; Марка приведн съ совожъ, а не: съ товожъ;

г. я себя знаю, а не: меня; ты себя бережешь, а не: тебя; онъ себя одѣваетъ, а не: его; мы себя обманываемъ, а не: насъ . . .

с. ја се бојим, ти се бојиш, он се боји, ми се бојимо . . . ја се припоручам, а не: ја мене припоручам; ти си се потепал, а не: ти си те потепал . . .

ч. *bojím se, bojiš se, bojí se, bojíme se, bojíte se, bojí se; já sám od sebe, ty sám od sebe, on sám od sebe, my sami od sebe, vy sami od sebe, oni sami od sebe* — *ты о sobě, вы о sobě, они о sobě nic nevěděli* . . .

р. *w ów czas kupim sobie dwoje dzieci. Co wiesz? Siebie samego*; — а не: *mnie samego*. — *Będziemy się bronili*, а не: *nas*.

уз. ја се бојим, ти се бојиш, он се боји; ја се препоручам; ти си се потепал; ми о себѣ нич нісмо вѣдели . . .

§. 232. Zaimе присvajajuče свой se stavlja v vsěh spolih i padih ne samo za tretju osobu, nego i za prvu i za drugu, to je město: мой, твой, нашъ, вашъ, ако се něчто privlastjuje podmetu:

с. различъ како водж гнѣвъ свой, а не: мой; оудрѣжн ѡзъикъ свой, а не: твой; рецѣте братоу своему, а не: вашему . . .

г. я далъ это своему вотчиму и твоей мачихѣ; онъ любитъ своего пѣсынка и твою внучку . . .

с. ја љубим своју жену; ти јашеш својега коња; он живи о својем

č. *nikdo, nic, nikda, nikoli* . . . р. *nikt, nic, nigdy* . . . уз. нікто, ніч, нікада, нікдѣ, ніколі . . .

с. да не погѣбнеть ннубтоже; да никоанже отъ тебе плода не бждеть . . .

г. я никого не видѣлъ; я ничего не слыхалъ; я никогда объ этомъ не говорилъ; овъ никуда не ходить . . .

с. то није ништа; никада неће доћи . . .

č. *nic tu nedám; nikda nepřijde; nikoli se to nestane; ty se ani Boha nebojiš* . . .

р. *nikt mu to za zle nepoczzyta; czy nic nie myslisz? Ja nigdy myśleć nie będę* . . .

уз. да ніч не погібне; да ніколі од тебе плода не буде; ја нікого не видѣл; он нікуда не ході . . .

§. 234. V povědih s slovom с. не, нѣсть, г. не, нѣтъ, с. не, није, č. *ne, není*, р. *nie, niemasz*, уз. не, није се стави предмет в 2. pad, koji se stavlja sicer в pad četvrti:

с. нмамъ грѣхъ — не нмамъ грѣха; не бждеть воловъ при насѣхъ; сѣиртъи не бждеть кътомуу, нн плачу, нн вопла, нн болѣзни не бждеть кътомуу . . .

г. не дѣлай зла; не теряй времени; про него нѣтъ извѣстія; не видно перемѣны . . .

с. не нмам ни круха ни вина; не тупи језика . . .

č. *netá to ani hlavy ani paty; nemám zubů, vlasů, střevic, peněz* . . .

р. *chłopiec nie słuchał tego; kwiatek niema ani duszy ani myśli* . . .

уз. імамо грѣх — не імамо грѣха; не дѣлай зла; не імам ні круха ні вина; не іма то ані главе ані пете . . .

§. 235. Statno в другом padě těrjaju pridavna slědeča i njim podobna:

с. пѣнъ, достоннъ, нагъ, аншьнъ, скждьнъ . . . оуста клатвы н горестн пѣна; сжтъ; достоннъ дѣлатель мзды своєю; нагъ лобрѣхъ дѣлъ; аншьнъ хлѣба; скждьнъ богатства . . .

г. полонъ, достоннъ, лишенный, скуденъ . . . сосудъ полный воды; человекъ достойный почтенія; лишенъ всего имѣнія . . .

с. пун, достојан, врѣдан, потрѣбан, гладан, жедан, пијан . . . пун је ујудности; достојан свакога поштења; *gsl. kruha pijan, vode žejin* . . .

č. *pln, hoden, oučasten, prázdnen, prost, syl, žádostiv, chtiv* . . .

kolik . . . р. *mnogo, wiele, malo, nieco, nic* . . . уз. много, до сѣта, нѣчто, мало, менѣ, нѣ, нѣколико . . . на примѣр:

с. много дѣла мало мѣзды . . .

г. много работы мало времени; сколько (есть) дней въ году? . . .

с. обилно квара а мало користи; мало вина а доста пшенице . . .

џ. *mnogo čarů, malo žab* . . .

р. *wiele drzew, malo bydła w domu* . . .

уз. много дѣла мало дѣлавцев; обилно шкоде мало користи . . .

§. 239. Někoji glagolji roměneči něku želju ali čut těrjaju drugi pad: с. жьдати, желати, искати, просити, чьати . . . г. жадать, желать, искать, просить, чаять, трѣбовать, достигать . . . с. чекати, искати, тражити, трѣбовати . . . џ. *žádati, želeti, oželeti, hledati, prositi, čekati, následovati, potřebovati* . . . р. *žadać, życzyć, szukać* . . . уз. жадати, желати, јискати, просити, чакати, трѣбовати . . . на примѣр:

с. пождан благыхъ плодовъ юж; сребра нли злата нли рнзъ нли юдннаго възжелалхъ; нштѣ покоя; жнвота проснлъ жеть отъ тебе . . .

г. я ожидаю отъ васъ прошеня; желать случая; искать мѣста; онъ просиль у васъ милости . . .

с. чекати приликє; искати покоја; трѣбовати огња . . .

џ. *žádá ti dobrého; čekati pomoci; hledati bylin* . . .

р. *žadać czego; życzyć komu wszystkiego dobrego* . . .

уз. пожелѣ благихъ плодовъ нненѣхъ; сребра алѣ злата алѣ облачил нѣ једнога нисем пожелѣл; покоја јискати; опрощенја просити . . .

§. 240. Skoro vsi glagolji povratjajuči těrjaju 2. pad, na priměr:

с. бойса бога; монхъ словесъ сыне бойса . . .

г. онъ боится кошекъ и пауковъ; я держусь его мнѣня; тако і: стыдиться, дожидаться, спрашиваться, удостоиваться, ужасаться, страшиться, схватиться . . .

с. бојати се грѣха; стидити се зла; држати се слова; плашити се грома; чувати се змије; спомѣнути се среће; надати се доброга; одрећи се својера имена . . .

џ. *báti se boha; styděti se bludu; držeti se stolu; varovati se zlého; chrániti se hněvu; odřici se práva; všeho se dověděl* . . .

kolik . . . p. mnoho, wiele, malo, nieco, nic . . . uz. много, до сѣга, нѣчто, мало, менје, нѣ, нѣколико . . . на priměr:

c. много дѣла мало мѣзды . . .

г. много работы мало времени; сколько (есть) дней въ году? . . .

с. обилно квара а мало користи; мало вина а доста пшенице . . .

č. *mnoho čarů, málo žab . . .*

p. *wiele drzew, mało bydła w domu . . .*

uz. много дѣла мало дѣлавцев; обилно шкоде мало користи . . .

§. 239. Někoji glagolji roměneči něku želju ali čut těrjaju drugi pad: c. жьдати, желати, нскати, просити, чьати . . . г. жадать, желать, искать, просить, чаять, трѣбовать, достигать . . . с. чекати, искати, тражити, трѣбовати . . . č. *žádati, želeti, oželeti, hledati, prositi, čekati, následovati, potřebovati . . . p. žadać, życzyć, szukać . . . uz. жадати, желати, јискати, просити, чакати, трѣбовати . . . на priměr:*

c. пождан благѣхъ плодовъ ѿна; сребра нан злата нан ризъ ни ѿднаго възжелалъ; нштѣ покою; жвота проснаъ естъ отъ тебе . . .

г. я ожидаю отъ васъ прошеня; желать случая; искать мѣста; онъ просилъ у васъ милости . . .

с. чекати прилике; искати покоја; трѣбовати огња . . .

č. *žádá ti dobrého; čekati pomoci; hledati bylin . . .*

p. *žadać czego; życzyć komu wszystkiego dobrego . . .*

uz. пожелі благѣхъ плодовъ нъеніхъ; сребра алі злата алі облачил ні једнога нісем пожелѣл; покоја јискати; опрошченја просити . . .

§. 240. Skoro vsi glagolji povratjajuči těrjaju 2. pad, na priměr:

c. бойса бога; монхъ словесъ съне бойса . . .

г. онъ боится кошекъ и пауковъ; я держусь его мнѣня; тако і: стыдиться, дожидаться, спрашиваться, удостоиваться, ужасаться, страшиться, схватиться . . .

с. бојати се грѣха; стидити се зла; држати се слова; плашити се грома; чувати се змије; спомѣнути се среће; надати се доброга; одрећи се својега имена . . .

č. *báti se boha; stydět se bludu; držeti se stolu; varovati se zlého; chrániti se hněvu; odřici se práva; všeho se dověděl . . .*

p. *bać się śmierci; on się siebie samego stydzi; strzeż się złych uczynków; dzierżać się czego . . .*

uz. бојати се грѣха; стидіти се зла; держати се стола; плашити се паукoв . . .

§. 241. Imena statna, koja poměne neizvěstnu množinu, kako хлѣбъ, вода, вино, мoука, жнто, пшеница, соуко . . . se stave

v 2. pad, ako se govori samo o jednom dělě te stvari; v tom slučaji se podrazumi slovo: нѣколко, нѣуто, мало, много, на priměr:

с. прннеси (нѣколко) хлѣба, вина, воды . . .

г. прнеси воды, дровъ . . .

в. дај ми круха, донеси вина и меса . . .

č. *dej mi vody, nalej vina, přines pšenice, mouky, másla . . .*

p. *on žebře chleba u drugih; z kšiček dobrých i pożytecznych rzeczy się nauczyć . . .*

uz. прнесі (нѣколко) хлѣба, вина, воде, пшенице, муке, масла . . .

Imena statna, ktera poměne neizvěstnu množinu, se stave v 4. pad, ako se govori o cěloj stvari, na priměr:

с. прннеси хлѣбъ, вино, вода . . .

г. носить воду, дрова . . .

в. дај ми крух, донеси вино и месо, што на столу лежи . . .

č. *přineste číše i nádoby hliněné; dej mi ten chléb, co na stole leží; kup mi takové sukno . . .*

p. *ojciec pyta, co wolę, jabłko czy chleb . . .*

uz. прнесі хлѣб, вино, воду і месо, что на столѣ лежи; прнесіте чаше і надобе глінене . . .

§. 242. Vreme i čislo (datum) se naznači padom drugim, někada i četvertim; na priměr, padom drugim:

с. то было втораго дьне, мѣсца шестаго, лѣта прѣваго . . .

г. это случилось пятаго января тысяча осмь сотъ шестьдесятъ перваго года . . .

в. писано првога липња године тисућ осам сто шестдесет прве . . .

č. *psáno prvního března léta tisíc osm set šedesátého prvního . . .*

p. *pisano roku tysiąc osmset pięćdziesiątego dziewiątego . . .*

uz. писано првога липња лѣта тисуч осем сто шестдесет првога . . .

Vreme se može naznačiti take padom četvertim:

с. то было вторы днь, прво лѣто . . .

- г. десѣтый годъ живу здѣсь . . .
 gl. *nedelo po gospojnici je pri nas somenj* . . .
 č. *šestý den před velikonoci; tu ten den byla veliká radost* . . .
 uz. десето лѣто живім овдѣ; те ден је біла велика радост . . .

§. 243. Statno ime, koje kaže, čigava je něka osoba ali stvar, se stavlja v drugi pad, pa samo onda, ako ima pri sebě pridavno ime, na priměr:

- с. сынъ бога нашего; домъ краля давида . . .
 г. сынъ Бога живаго; престолъ царя китайскаго . . .
 s. син Бога живаго; палача краля нашего . . .
 č. *syn Boha živého; dcera Davida krále* . . .
 p. *syn króla Dawida; brzytwa ojca swojego* . . .
 uz. сін бога нашего; град, двор краля нашего . . .

Ako pak bi imelo stati tako statno ime, ktero kaže čigava je osoba ali stvar, samo, se ono ne stavlja v pad drugi, nego se spremeni vsegda v pridavno, na priměr:

- с. на ий, овъ, евъ, ѡнъ, инъ, скій: сынъ божій, домъ давидовъ, рука краляева, прѣстолъ краљевскій . . .
 г. на ий, овъ, евъ, инъ, скій: сынъ божій, домъ Давидовъ, рука царева, царскій престолъ . . .
 s. на ји, ов, ев, ин, ски: син божји, породица Давидова; рука цесарева, прѣстол цесарски . . .
 č. на *i, ův, in, ský: syn boží, dcera Davidova, žena sláva mužova jest; ruka císařova; císařský trůn* . . .
 p. на *i, ów, in, ski: syn Dawidów; brzytwa ojcowa; ręka królowa, krolewski strój* . . .
 uz. на ји, ов, ев, ин, ски: сін божји, дом Давидов, рука царева, царскі престол . . .

Ako se nešto privlastuje samo jednoj osobě, se stavi pridavno s koncovkoj ов, ев али ин, на примěr мѣсто: глава господаря — глава господарева; мѣсто: образ дѣвце — образ дѣвичин; ако се пак нешто privlastuje već osobam али целому стану, се стави pridavno s koncovkoj ски али ји: дѣло всѣх господарев = дѣло господарско, навада всѣх дѣвиц = навада дѣвичја . . .

§. 244. Pad 3. se stavlja někada, osobito rado v staroslavjanščině, město pada drugoga :

- с. царь всѣй земли богъ ; врачъ доушамъ и тѣлоу . . .
- г. онъ хозяинъ этому дому ; роспись книгамъ . . .
- џ. *dlužník tělu; nepřítel penězům . . .*
- р. *nasi idą z Zaporoža na pohybel pankom i żydom! przyspieszyć koniec cierpieniom . . .*
- uz. Бог је владарь всѣй земли ; неприятель пѣнезом . . .

§. 245. Ako stoji pridavno samotno pri glagolji бѣти se take stavi pridavno v pad 3. neizvĕstni :

- с. тяжело ѣсть жнвоу бѣти, тяжело отѣлаженоу бѣти . . .
- г. быть здорову и спокойну душею, первое благо ; имъ должно быть готовимъ . . .
- с. бити великодушну, памяту и срѣћну ; лежко ти је бити пу-
сту . . .
- џ. *hrozná věc jest za živa pochovánu býti; nám nelze všeliké viny prostu býti . . .*
- uz. тежко је живу бити ; тежко је одлучену бити ; бити здраву і спо-
којну, перво благо . . .

§. 246. Pad 7. se stavlja ali s predlogom съ i se imenuje : spo-
lečnim, ali brez predloga i se imenuje : tvoriteljnim.

Tvoriteljni se verlo krasno stavlja město mnogih padov s pred-
logi, i to :

1. Kada znamenuje nastroj, orudje ali sredstvo, kojem se nešto čini, na priměr :

- с. оушнма слѣшатн ; оушма видѣтн ; солнж осолнтн ; оуен гра-
домъ вноградъ нхъ и урѣннчнє нхъ мразомъ . . .
- г. писать мѣломъ ; оковать сандукъ желѣзомъ ; мѣрить аршиномъ ;
я это видѣлъ своими глазами ; онъ его рубилъ саблею ; новое
знакомство подкрѣпляется подарками . . .
- с. златом писати а блатом печатити ; каменом зидати, коѣем гра-
дити ; прими ово обѣма руками ; он га је сабљом посѣко ; ново
се познанство потверђује удворностјом . . .
- џ. *nożem krąjeti, pilou řezati, nůžkami stríhati, srpem žiti; kosou sici; slepotou poražen; jedem otrávití; máslem namazati . . .*

p. *nadbiegl chłopczyk machając drewnianą szabelką; kwiatek jest dla człowieka pokarmem, ozdobą, lekarstwem; przeżegnał się krzyżem świętym . . .*

uz. ушіма слішати; пісати мѣлом; он га је сабљој посекал; цвѣтек је чловѣку покермом, оздобој і лѣкарством . . .

2. Kada znamenuje sposob (način) ali pričinu: *онъ младъ възрастомъ малъ . . .*

г. онъ блѣдень лицомъ; богатъ милостію; боленъ головою; великъ именемъ и дѣломъ; высокъ ростомъ; дикъ правомъ; знатенъ породою; нищъ духомъ; скуденъ умомъ; слабъ здоровіемъ . . .

č. *ta vdova jest bohata drahými obrazy a rytinami; Čechy jsou slavné hudbou, uměním a spisovatelstvím; tou příčinou, náhodou, omylem se to stalo; radostí plakati; hladem umřiti, smíchem puknouti . . .*

p. *się ucieszyć starym obyczajem; czestowano mlekiem, jajami i śledziami . . .*

uz. он је чіст сердцем; радостіој плакати; смѣхом пукнути; гладом умрѣти; богат новцем, сіромах умом . . .

3. Kada stoji statno za prisudek, se stavija pad 7. za pad prvi po glagoljih slēdećih i njim podobnih: с. *быти . . . г. быть, живѣть, статья, сдѣлаться, учиниться, признаться . . . с. бити . . . č. býti, státi se, zůstati, ostati, dělati se . . . p. być, zostać . . . uz. біти, постати, стати се, учиніти се . . . на примѣр:*

с. *дѣштан мой дѣвоуж (юсть) . . .*

г. *сестра моя была тому причиною; онъ сталъ великимъ человекомъ; онъ сдѣлался богатымъ . . .*

с. *мой брат је био дуго времена војникомъ; бити господиномъ а не имати чимъ живѣти; он је родомъ Славјан, именованъ Радославъ, занатомъ књижаръ . . .*

č. *já jsem byl vojákem; já budu jemu otcem; já nejsem více tvým hostem ani ty můj hospodářem, ale ty můj a já tvým nepřitelem . . .*

p. *pobije wszystkich i zostanie generałem a potem krolem; szkoda że ona nie chłopiec, toby był hetmanem; niechciała być żonką hetmańską . . .*

uz. мој брат је бiл долго времена војником; он је постао великим
человѣком; ја нејсем веч твојим гостем, ни ти мојим господарѣм,
него ти мојим i ја твојим непријатељем . . .

4. Kada stoji statno za prisudek, se stavlja 7. pad mĕsto ĉetvertoga po glagoljih slĕdeĉih i njim podobnih: с. нарештн, нарнцатн, именоватн, ставитн . . . г. назватъ, называтъ, именоваться, зваться, называться, показываться, почитаться . . . в. назвати, нарећи, именовати, начинити се, постати, писати се . . . ĉ. *nazvati se, jmenovati se, slouti* . . . р. *nazwać, nazywać, mianować* . . . uz. назвати, именовати, називати се, именовати се, показивати се, начинити се . . . на примѣр:
с. отъцель наречете ма; ннкѣтоже не нарнцаетса именовъ твъмъ; постави царьемъ надъ ннмъ елиакнма . . .
г. его зовутъ Ивановъ; онъ назывался княземъ; онъ показался добрымъ человѣкомъ . . .

s. су учинили њега кнезем . . .
ĉ. *vy nazýváte mne mistrem a pánem; jmenoval ji sestrou* . . .
р. *bydło, zboże, drzewo nazywamy towarami; wszędzie go nazywają wygnańcem* . . .
uz. њега зову Иванов; он је називал се кнезом; повсуда га називају вигнанцем . . .

5. Kada znamenuje okoliĉnost ĉasa, na primĕr:
с. дньемъ и ночью . . . г. днемъ работатъ, ночью покоитъся; весною насѣять, осенью собратъ . . .

s. лѣтомъ ваља пшеницу справляти; уторкомъ и петкомъ одлази пошта . . .
ĉ. *rannim jítrem; noĉním ĉasem; dñem i noci* . . .
р. *Ukraińskim koniem dñiem i nocą bieżał wierny kozak; ja się będę modlił wieczorem* . . .

uz. днем работати, ночью почивати; Украјинским коньем днем i ночью бѣжал вѣрні козак . . .

6. Ćim něĉto diši i miriši ali smerdi, se stavi v pad nastrojni, na primĕr:
г. кушанье пахнетъ дымомъ; пригарью пахнетъ; вино озывается бочкою . . .

ничего

- s. kuha je mirišila cvěhem, dok ju nije duhanom zasmradio . . .
č. *zahradnik vonívá šalvěji; tvůj kabát páchne tabákem; zde smrdí sirou* . . .
p. *to pachnie vinem; śmierdzi czosnkiem* . . .
uz. једіло пахне дімом; то воніва віном . . .

7. Mnogi prislovi nisu nič jinoga, nego okameneli padi nastrojni, na priměr :

- s. *новикъ, дѣникъ, волѣикъ* . . .
г. *тайкомъ, пѣшкомъ, лѣткомъ, верхомъ, кругомъ, даромъ* . . .
s. *дању, ноћу, јутром, вечером, зором, редом, кораком, временом, силом, срећом* . . . po gsl. se stavlja dvojnik: *skokoma, vekoma, vidoma* . . .
č. *darem, ouhrnkem, dilem, honem, horem, kolem, letem, málem, místem, mnohem, náhodou, skokem, stranou, valem* . . .
p. *swałem do kogo przybieć; szczęcią z powietrza, szczęcią z ziemi; kupami się zbiegać; wszystko ogolem brać* . . .
uz. *тајком, пѣшком, кругом, даром, јутром, вечером, скоком, нагодој, старој* . . .

§. 247. Dostižni način se stavlja, kako v latinščině, po 'glagoljih, koji znamenuju gibanje, gnutje, kretanje, dviženje; takovi su: *iti, leteti, skociti, pristupiti* . . . na priměr:

- s. *пришелъ ѱси ижунтѣ насѣ* . . .
s. *идем ловит рибе* . . . gsl. *pridem dělat, priskočim pomagat, letim klicat, podam se kupovat, polezem beračit, uzdvignem se seč, poberi se kopat, spravi se žet, pokliči me plesat, pelji me rajat, pojdimo godcem gledat* . . .
č. *јди спат, положи се спат* . . .
uz. *пришел сі мучит нас; идем ловит рибу, прідем дѣлат, пріскочім помагат, летети кличат, іди спат* . . .

§. 248. Opisani terpni smisel je verlo protiven značaju jezika slavjanskoga, zato se mu vsegda izbègne, kděkoli je samo nekoliko moguće, to se čini na već sponobov; naj lèpše i naj obiènjèje tēm :

1. Da se pověd terpna oberne v čineči, na priměr:
- с. перо оунесено юсть вѣтромъ, болже: вѣтръ оуноситъ перо . . .
  - г. люди, которые нами любены, болже: люди, которыхъ любимъ . . .
  - с. свѣт је од Бога створен, болже: Бог је свѣт створил; непријатели су од нашихъ предобљени, болже: наши су предобили непријателе . . .
  - č. *často jsem byl od svých rodičů napomínán*, болже: *často mě rodiče napomínali* . . .
  - uz. свѣт је од Бога створен, болже: Бог је свѣт створил; непријатели су од нашихъ предобљени, болже: наши су непријателе предобили . . .

2. Da se verlo lépo i verlo često stavi glagolj v smisel čineči s zaimenom povračivnim sa:

- с. апостолы просвѣштена вѣсть вся земля, болже: апостолы просвѣштена вся земля . . .
- г. я былъ устрашенъ этой вѣдомостью, болже: я устрашилса этой вѣдомостью . . .
- с. говорено је било, болже: говорило се је . . .
- č. *mluveno bývá*, болже: *mluví se* . . .
- р. *ziemia dzielena (jest) na kraje*, болже: *ziemia dzieli się na kraje* . . .
- uz. апостоли просвѣштена біла вся земля, болже: апостоли просвѣсти се вся земля . . .

3. Da se stavi glagolj v 3. osobu množnu činečega smisla, i onda se podrazumi slovo: людн:

- с. хваліено вѣсть нма юго, болже: хваліли (людн) нма его . . .
- г. онъ хваленъ бывалъ, болже: хвалили его (людн) . . .
- с. тражен си био, болже: тражили су те (людн) . . .
- č. *volán jsi*, болже: *wolají tě (lidé)* . . .
- р. *tyś wolan*, болже: *wolają cię (ludzie)* . . .
- uz. он хваленъ бивалъ, болже: хваліли су га (людн) . . .

§. 249. V slavjanščině se mogu stavljati slova svobodno v kterikoli red, kako to smisel govornikov těrja, na priměr v povědi českoj: *otec miluje syna* — se daju slova bez proměne smisla prestaviti šestkrat; v povědi: *pán chtěl stavěti dům*, i v povědi serbskoj:

Primetba.
Po rusku se ты v slavnih ogovorih i na samoga vladarja upotrebuje.

V mnogih krajih jugoslavjanskih reka narod vsakomu ti, niti ne ve niti zna jinoga nagovora ali naslova, nego kratko i jederno: ti gospodine! ti gospa! ti gospodichna! na priměr: Ti gospodary, sunce naše! Světli Bane, ti otaц и majka наша!

V poljščině se reka počemši od 16. veka vladarju i višej gospodě *ty: Najjasniejszy Panie racz darować! Zechciěj Jasniewielmożny Panie wstąpić! Najjasniejsza Pani racz darować!*

2. Priljudno, učtivo i udvorno nagovori Slavjan vsakoga človeka, od vladarja do seljaka, slovom **въ**, on jih vika.

Staroslavjani priljudno i učtivo govoreči su visoke osebe vikali, na priměr: Slavjani bolgarski su v vojski upili lěta 1016.: Běžejte, běžejte cesar!

V ruščině se pristavi vsegda kerstno i oćinsko ime končće se na **ичъ** bez prezimena: **здравствуйте сударь Петръ Михайловичъ!**

V serbščině se stavlja s slovom **ви** pridavno i pričastje vsegda v množniku mužskoga spola: **Када сте се повратили господине? Одлучили сте господична у варош доћи, добро сте то учинили.**

V češčině stoji s slovom **vy** glagolj v drugoj osobě množnoj, pridavno i pričastje pak v jednotniku, na priměr: *co jste milostpani učiniti ráčila? -- vy jste, pane, o tom tuším přesvědčen.*

V poljščině se govori v 2. osobě množnoj samo priprostim, na priměr: *Ojczye powiedzcie mnie nieco. Z wami ojczye pisarzu mnie być. Panie gospodarzu niemacie siekierki? Tatulu dajcież nam chleba. —*

V uzajemnom književnom jeziku bi bilo naj prikladnje, da bi se priljudno, učtivo i udvorno nagovarjal vsaki človek slovom **ви** i da bi se stavljalo pričastje i pridavno vsegda v množnik mužskoga spola, čto se zove, nagovoriti někoga udvornim množnikom — cum plurali majestatico; na priměr: **Здравствуйте господине, сте ли здорові? Добро сте учинили господична, да сте дошли. Отче, дайте ми хлѣба!**

Primetbe.

Sama jedina poljšina ima tu neslavjansku osobitost, da od 16. veka počinjaje nagovarja visoku gospodu v tretjej osobě jednotnoj i považuje to za naj vežu udvornost i učtivist, na priměr: *Niech Pan raczy darować! Niech Pani daruje!*

Poljsko priprosto ljudstvo se nagovarja med seboj take v dvojniku: *moj Grzasiu idźta po siekierkę do karczmy; przyniesta wody; to se pravi po poljsku: dvoić komu.* (§. 85.)

Take po česku su skušali nagovarjati se po městih v tretjej osobě, budi jednotnoj budi množnoj, na priměr: *kam pūjde dnes?* město: *kam pūjdeš dnes?* — *oni byli obžalován,* město: *byli jste obžalován,* — *ony nebyly lakoma,* město: *vy jste nebyly lakoma.* Tako bi izobraženi Slavjani ne imeli govoriti, ješče manje pisati, tako onikanje je neslavjansko, nehutno i ostudno; „diese in der böhmischen Sprache überflüssige und höchst widerwärtig klingende Redart sollte man durchaus nicht gebrauchen; sie ist dem Geiste der böhmischen Sprache zuwider und nur in den Städten im Gebrauche.“ Thom. Burians böhmische Sprachlehre. S. 369.

§. 251. Naj običnejši pozdravi, kada se ljudi srečaju, su:

Po ruski: здравствуй, здравствуйте! Odzdrav: здравствуй, здравствуйте сударь, али сударыня! i obično se reče zatim: все ли вы въ добромъ здоровѣ? Как вы поживаете? — Odgovor: слава Богу, изрядно! — по маленьку; — такъ и сякъ. — Kada někto odide reče: Прощай, прощайте! (adieu).

Po serbsku: Добро јутро! добер дан! добер вечер! Бог дај срећу! I se odgovori: Бог дај! Odiuč se reče: С Богом! срећно! лехко поћ! I v listih se piše ne rědko: здравствуйте!

Po česku: *Dobré jitro pane! dobrý večer! Jak se máte, milostivá slečno? Dobře, chvála Bohu!*

Po poljsku: *dobry dzień! dobre rano! dobry wieczor! Niech ci Bóg da zdrowie! Bądź zdrów! Wywaj zdrów, niech ciebie Bóg prowadzi!*

V uzajemnom književnom jeziku, kada někoga srečamo, se može reči: Здравствуй! здравствуйте. Odgovor: здравствуй! здравствуйте господине! госпа! господична!

Јесте ли ви всі здрави? Како се имате? Odgovori se: Слава Богу добро! изредно! — по маленку. — Добро јутро! добер ден! Бог дај сречу! Добер вечер! Odgovor: Бог дај! — Када се одиде: Прощај, прощайте! С Богом! Сречно! Лехко ноч!

Primetba.

Prazdne (leere Frasen) bi se v slavjansčini ne imele upotrebovati za pozdravljanja, jer prazdne reči nisu priljudnost i učtivost. Takove prazdne su na priměr v serbsčini: Слуга понизни, слуга покорни! i опо неконежно: молим, захваљујем; молим захваљујем; љубим руку; — захваљујем на доброту; имам срећу вас видѣти; срећа да сам се с вами састао; — молим за опроштење, што сам био слободан; уздржите ме у милости... V češčině: *ponižený služebník! ponižená služebnice! Uctivě ruku libam;* — *činím stou poklonu;* — *vitám vás.* Takova i těm podobna pozdravljanja su prazdne reči, koje bi ne trebalo kazati, nego, ako někto upravo hoće, radje v istině učiniti, to je ruku poljubiti, pokloniti se i pozdraviti i reči: č. *dobré jitro! dobrý večer.* . . .

§. 252. Pri javnih svečanostih su častivna klikovanja navadna, r. хура! s. живио, живила, живило, живили, живиле; někada: слава! — č. *sláva! at žije!*

Izmed ovih klicov je klic: *at žije* manje prikladen, jer se može samo jednomu i samo živomu človeku zaklicati; ješće neprikladniji je klic: s. живио, jer se mora neprestano mēnjati: живио, живила, живило, живили, живиле, — mertvomu človeku se niti ne spodobi zaklicati: живио. Klic častivni mora biti prikladen za vsaku priliku, za svakoga človeka i mora ostati vsegda nespremenljiv; takova izverstna klica imamo samo dva i ta se morata za uzajemni književni jezik zadržati, namreč: Слава! Хура!

§. 253. Naslovi su v naših glavnih jezicah blizo slēdeći:

Ru ski: Ваше царско Величество, Ваше царско Высочество, Ваше княжевско Сіятельство. — Světovna dostojanstva se děle v Rusiji na 12 i duhovna na deset činov. Svetovni čini imaju slēdeće naslove od zgora dole, čin: 1. i 2. imata naslov: Ваше Высокопревосходительство, 3. i 4. " " : Ваше Превосходительство,

5. ima naslov: Ваше Высокородіе,
 6. 7. i 8. imaju naslov: Ваше Высокоблагородіе,
 9. 10. 11. 12. imaju naslov: Ваше Благородіе.

Duhovski čini i njih naslovi su od zdola gorě:

1. Понамáрь, serkovnjak, 2. дьячѣкъ, рѣвец, 3. діяконъ.
 4. Священикъ ali іерей, duhovnik ima naslov: Ваше Преподобіе.
 5. Первосвященикъ, протоіерей, игумень i 6. архимандритъ imata naslov: Ваше Высокопреподобіе.
 7. Епископъ, архіерей, vladika ima naslov: Ваше Преосвященство,
 8. Архіепископъ, nadvladika i 9. Митрополитъ, pervostolnik imata naslov: Ваше Высокопреосвященство,
 10. Патриархъ od lěta 1721. nije naměštjen.

Serbski: Ваше цесарско краљевско Величанство; Ваша цесарско краљевска Висост; Ваша кнежевска Сјајност, Ваша Преузвишеност, Ваша Јасност, Ваша Милост, Ваша Узоритост . . .

Česki: *Císařská Královská Milost, Vaše Knižecí Osvícenost, Vaše Hraběci Milost, Vaše Milost, Vašnost, Velebnost . . .*

Poljski: *Pan Dobrodziej; Wielmożna Pani Dobrodziejko! Waszmość, Waszeć, Waść, Wac Pan, Wac Pani Dobrodziej, Wac Pani Dobrodziejko!* — Ako se govori o gospodě neprisutnoj se glase ovi poljski naslovi: *Jegomość, Jejmość; Ichmość Panowie, Ichmość Pani* . . .

Ovi naslovi se svobodno zaderžaju, kako su to někđě navadni, samo je potřeba, da se za uzajemni književni jezik veljano urede, jer do sada su gerdo zakleštrani i slovnično nerědko nepravilni; v ovih naslovih:

1. se uznešena osoba nelěpo vašika, to je, se nagovarja nelěpo slovom: ваш, ваше, ваша, naměště da bi se vikala, ali, ako je někđě navadno, tikala, to je, da bi se po slavjansku nagovarjala slovom: vi ali ti;

2. še dostojanstvo osobe izrazuje neprikladno, kako něka malovažna reč, pridavnim imenom, na priměr: цесарска, краљевска, кнежевска, бискупска милост, čto bi se imelo izraziti, kako glavna reč, statnim imenom, na priměr: цесарь, краљ, кнез, војвода, владика . . .

3. se stavljaju naslovi verlo dolgi, iz već slov sostoječi, na priměr: г. Высокоблагородіе, Высокопревосходительство, Высокопре-

подобіе, Высокопреосвященство, — р. *Jaśniewielmożny Panie, Jaśnieoświecony Książę* . . . i bi se imeli porazděliti radje na već i kratših slov, na priměr uz.: вісокі і благородні — вісокі і превосходні — вісокі і преподобні — вісокі і преосвѣщені господару. . .
 Ясні і велможні — јасні і освѣчені кнеже . . .

Uzajemno bi glasili naslovi blizo ovako :

- г. město: Ваше царско Величество — uz.: Пресвѣтлі царю; město: Ваше княжевско Сіятельство, uz.: Ві сіятельні кнеже
 město: Ваше Высокопревосходительство Высокоповѣлительной Фельдмаршалъ, uz.: Ві вісокі і превосходительні, нај вишји повелительні војводо;
 město: Ваше Высокоблагородіе, uz.: Ві вісокі і благородні сударь (господіне, господару), město: Ваше Высокопреподобіе, uz.: Ві вісокі і преподобні господіне . . .
- с. město: Ваша Преузвишеност, uz.: Ві преузвішені господіне
 Ваша Јасност, uz.: Ві јасні господару . . .
- č. město: *Vaše Císařská Milost*, uz.: Ві премілостві Цесаре; město: *Vaše Knižeci Osvícenost*, uz.: Ві освѣчені кнеже; město: *Jeho Jasnosti Knižeti*, uz.: Прејасному кнезу; město: *Vaše Biskupská Velebnost*, uz.: Ві нај велебнѣјші владіко !
- р. město: *Waszmość Waszec*, to je: *Wasza Miłość*, uz.: ві мілостіві пане !

V naslovih pisavati poredoma po dvakrat: господіне, господіне али пане, пане је neslavjansko.

O besědnji.

§. 254. Besědnja se ovdě imenuje sposob govorjenja i pisanja (stil). Naša besědnja ima biti *narodna i uzajemna*.

Besědnja slavjanska je *narodna*, ako je, koliko moguće, podobna sposobu govorjenja naroda slavjanskoga. Ovdě se mora dobro zapamětovati, da pravopis, sklanjanje statnih i časovanje glagoljev se ne smě ravnati prostorečju, to je, govoru priprostoga ljudstva, nego pravopis književnoga jezika mora biti slovoizpiten, sklanjanje i časovanje mora biti učeno uređjeno i uzajemno — besědnja naprotiv ima biti, koliko moguće, čisto narodna, to je, koliko moguće podobna govoru slavjanskoga naroda.

Nenarodna i nelěpa besědnja izvira naj već iz toga, ako slavjanski spisovatelj spisovaje misli v tudjem jeziku, — ako se usiluje někako visoko, zavito i naduto spisovati v dolgih umetno zapletenih povědih i periodah, — ako prerad i prečesto upotrebuje statna imena, osobito nevidljiva (abstracta), jer po takom pisanja sposobom ima spis sicer slova čisto slavjanska, po besědnji pak stane on sam nenaroden, tudj i neslavjansk. Vsi naši sadajni književni jeziki imaju već ali manje popravljati svoju besědnju, naj već pak češčina i poljščina. Da je česka besědnja někada dosta nenarodna i němčeča, to spoznaju Čehove sami. Karl B. Storch piše o tom v časopisě musea království českého v 1. svezku l. 1861. na straně 52. „Jazyk náš odchýlil se za vlivem němčiny ve mnohém a k veliké své újmě od původní své ryzé a slovanské přesnosti. V rukou našich zůstaly formy a slova, ale duch je namnoze vytracen. Kvap, hověti nutným potřebám literatury, učinil nás toho méně pilnými. Má se, čeho se z nouze dopustilo, ze zvyku státi právem? Bůh nás uchovej, abychom ten krásný, jadrný, ohebný a jasný jazyk předků tak nakvašený zůstavili svým potomkům. Čteš-li teď mnohé, ba přemnohé, čteš českou němčinu — k jakému prospěchu čtenářstva, rozuměj sám! Český

jazyk v přesnosti své, české psaní musí opět náležeti k prvním studiím českého spisovatele.“

Ono isto velja i o jeziku poljskom i děloma i o jugoslavjanščině. — Češčina svoju někako poněmčenu besědnju prelehko poravna i bolje poslavjani, jer je česki jezik jinače tako krasen i jasen, tako izverstno vzdělan i izobražen, tako lěp i lehkorazumljiv ostalim plemenom slavjanskim, da, v obče řečeno, neima popravljati i poravnavati skoro nič jinoga, nego odstraniti po malu pregláševanje (§. 48.) i pokratjevanje (§. 66.) i urediti besědnju svoju po narodnu.

§. 255. Besědnja stava narodna :

1. Ako spisovatelj spisovaje misli v svojem slavjanskom jeziku pa ne v tudjem. Živa je istina, čto piše o tom J. A. Berlič*): Poslědnič jěšče preserčno prosim one plemenite duše, koje iz čiste ljubezni do narodnoga slovstva v njem posluju — : da se navade v materinskem jeziku misliti, popred ko stanu něku knjigu spisovati, osobito pak prestavljati i da tako pišu, kako čto su svoj jezik od mladih nog slišali i se ga naučili. Naš jezik se ne može nikako strojiti od slova do slova po jinom jeziku, ako hočemo prijetno i razumljivo pisati, on ima, kako vsaki jini jezik svoje posebnosti, imenito, da skoro nikada ne stavimo drugoga pada bez pridavnoga imena i da imaju naša pridavna i naši glagolji nešto osobitoga, čto se v jinih jezicích ne najde . . .

2. Ako spisovatelj naslěduje krasnu, čisto narodnu besědnju narodnih pěsni i narodnih pripovědek budi kterogakoli slavjanskoga prostorečja.

---

*) „Endlich noch eine dringende Bitte an jene edlen Menschen, welche sich als Dilettanten mit der vaterländischen Literatur abgeben : — mögen sie doch, bevor sie ein Werk zu schreiben, besonders aber zu übersetzen anfangen, sich in ihrer Muttersprache zu denken gewöhnen, und so schreiben, wie sie die Sprache von Kindesbeinen gehört und gelernt haben. Unsere Sprache, wenn sie gut und verständlich geschrieben werden soll, kann nach keiner andern wörtlich konstruirt werden, sie hat, wie alle übrigen Sprachen, ihre Eigenheiten, worunter ich absichtlich bemerke: dass wir beinahe nie einen Genitiv ohne einem Beiworte haben, dass unsere Bei- und Zeitwörter etwas Eigenthümlisches besitzen, das den übrigen Sprachen mangelt . . .“ Berličs illirische Sprachlehre 1842, Seite XIII.

3. Ako spisovatelj se navadi stavljati podmet i glagolj bolje od početka povědi, i da onda slěde ostala slova, kako od glagolja komandovana, v svojem redě i v svojih padih; čěla pověd stane těm osobitě jasna i progledna, — čto se govornikom i spisovateljem ne može dosta važno i dorazno priporučiti.

4. Ako si spisovatelj prizadeva pisati priprosto, v kratkih povědih, poslovicam podobnih. To čini besědu jasnu, jedernu i lehkorazumljivu.

5. Ako spisovatelj imenuje vsaku stvar svojim pravim imenom, ako třeba i večkrat poredoma, na priměr:

r. město: *зашель онъ далеко, гдѣ нога смертнаго дотолѣ не бывала*, lěpše uz.: *гдѣ дотолѣ не бивало челоуѣка*;

s. město: *Нај вишији — он, који над звѣздами станује — Всемогући — он, који зна срца и мисли чловечанске*, lěpše i jednoduhu: *Бог*; město: *божје темло — божја вежа, — божја хиша*, lěpše: *церква . . .*

č. město: *tento cїl národu vytkla věčná Prozřetelnoř*, lěpše uz.: *к тому Бог поволал народ . . .*

p. město: *opatrnoř Boska — palec boski — řeka Wszecchnego*, lěpše jednoduhu: *Бог*; město: *jak to dobrze Opatrnoř zrzqdzila*, lěpše po gsl. *како је то добро Бог уредл*; město: *pracowitemu błogoslawiq Neba*, lěpše: *працовітому благослові Бог . . .*

6. Ako spisovatelj se varuje, koliko samo moguče, statnih imen nevidljivih (abstraktnih); vsaki rod slov je v slavjanščině lěpši i prijetněji od statnih imen nevidljivih. Město statnih nevidljivih se mogu lěpše stavljati:

1. Pridavna, na priměr:

r. město: *онъ зашелъ далеко въ мрачную густоту лѣса*, lěpše uz.: *он зашел далеко в мрачній густій лѣс*; město: *слухъ его пльняется пльнїемъ птички*, lěpše uz.: *он слїшал пльнї птичку*; město: *эта башня имѣетъ тридцать саженъ въ вышину*, uz.: *та башня је тридесет сеженъ висока*; — *этотъ дворъ двадцать саженъ въ длину*, uz.: *тотї двор је двадесет сеженъ долг . . .*

s. *бој од Никополи*, bolje: *бој нїкопольскї*; — *чистота од говора*, bolje: *чїст говор*; — *има срце од лава*, bolje: *је велик*

јунак; — ово има шест сежањах вишаве а девет сежањах ширине, *bolje*: ово је шест сежењ високо а девет сежењ широко...

č. *učintě mi tu libost*, *bolje*: будіте тако добрі; — *to jest k smíchu*, *bolje*: то јеет смѣшно; — *učiním s velikou radostí dle vaší libosti*, *bolje*: учинім із сердца рад, како вам је драго;

p. *nie mogł się wydziwić piękności świeżych kwiatków*, *bolje*: ні могол се надівіті пѣкнім, свѣжим квѣтком; — *wielką radością napisał swoje żądanie*, *lěpše*: прерадостно написал, што жадал...

2. Glagolji, na priměr:

г. *město*: граматика естъ руководство къ правилному употребленію словъ въ разговорѣ и въ писъмѣ, *lěpše*: словница учіт правильно говоріті і писаті . . .

s. *brinuje*, *skrb* имати, *bolje*: бринуті се, скербеті; — дати на знање, *bolje*: ознаніті; — изречење учинити, *bolje*: изречі; — налог дати, *bolje*: наложиті; — поглед бацити, метнути, развити, *bolje*: погледаті; — свѣтлост бацити, *bolje*: освѣтиті; — разлагу подати, *bolje*: разложиті; — у бѣг се подати, *bolje*: побѣгнути, бѣгаті; — умор склопи моје очи, *bolje*: вес уморен сем заспал, како дерва; — у време овога његова дошастја, *bolje*: када је дошел; — вељаву обдржати, *bolje*: обвелѣаті; — заклетву положити, *bolje*: заклеті се; — на исти начин, *bolje*: істо тако; — трговину тера и чини у њој велике кораке, *bolje*: тергује і то сречно; — ова рѣка се у необићном степену количества налази, *bolje*: ова рѣка је верло нарасла . . .

č. *činím svou poklonu*, *bolje*: се поклонім; — *budte bez starosti*, *bolje*: не старайте се; — *učinil byste mi veliké potěšení*, *bolje*: бісте га верло потѣшилі; — *mám bolení hlavy*, *bolje*: глава ме боли; — *on lehkovážně živ byl*, *bolje*: он лехковажно живіл; — *učiním dle vašeho rozkazu*, *bolje*: учинім, како укажете; — *přísahu skládati*, *bolje*: присечі; — *mám mrzutost, jsem mrzutý*, *bolje*: ме мерзі; — *s netrpělivostí jsem vás očekával*, *bolje*: нестерпѣливо сем вас очекавал; — *jsíte milovník horčice?* *bolje*: радо-лі јѣте торчіцу? — *kniha je zde k dostání*, *bolje*: кнѣга се здѣ достане, достава, продава; — *toto děvče má pěknou, zdravou barvu*, *lěpše*: тота дѣвојка је како млѣко і кри

(керб); — *učiňte mne své paní poručena*, bolje: припоручіте мене својей панї . . . — *nauczyć się robenia koszyków*, bolje: научіти се робіти кошїке; — *jakie rzemiosło jest dla niego najłatwiejsze do nauczenia się*, bolje: якого ремесла бі се он нај лежејше научїл; — *to jest łatwe do zbierania*, bolje: то се лехко сбіра; — *on miał pilne staranie*, bolje: он пілно старал се; — *drugie zapytanie zadał mu nauczyciel*, bolje: другїч запитал га учітель; — *milczenie powszechne trwało czas niejaki*, bolje: всі нѣколіко помолчали; *składam ci w najgłębszej pokorze dziękczynienia moja*, bolje: препокорно ті дѣкую; — *Bog widzi każdą czynność*, bolje: Бог віді все, что чїніiamo; — *praca jest źródłem do brego bytu i najskuteczniejszą rozcziwością rękojmiz*, bolje: кто добро чїні больше дочека; — *on niema ziarna do siewu*, bolje: он нема семена; — *z powodu nadzwyczajnego wylewu wod podczas żniwa taki pokazał się niedostatek zboża*, bolje: ради надзвичайне поводнї о жетвѣ такі почело недоставати жїта; — *wkrótce praca i oszczędność postawiły go w tym stopniu, iż się znalazł w stanie czynienia dobrze, wspierania nieszczęśliwych i nagradzania pracy*, (kako je to zamotano, kako scěla nėsłavjansko!) bolje: біл је працюїт і штедмїв тако, да је лехко добро чїнівал, лехко убоге подпірал і працюїтїм лехко заслужек дајал . . .

3. Nevidljivo statno se može někada samo jednoduho izostaviti, na p.:
 s. ја за своју особу не дозволим, лѣрше: ја не дозволїм; — нѣка особа је била овдѣ, лѣрше: нѣкто је біл овдѣ; — један неизмѣрни број од звѣздах, лѣрше: неизмѣрно звѣзд; — облачило је бѣле боје, лѣрше: облачило је бѣло; — нисам у стану ово учинити, лѣрше: не можем ово учїніти; — је доброга укуса, лѣрше: је добро; — за време лѣтошњїх покладах, лѣрше: в лѣтошњїх покладах; — кућа число 4., лѣрше: четвѣрта куча; — указ број 50., лѣрше: указ петдесетї; — у нај већој мѣри је воде на свѣту, лѣрше: нај веч је воде на свѣтѣ; — у нај већем степену трѣба да позор обратим, лѣрше: морам нај веч пазіти; — у рожном цвѣту живѣња дѣтинскога је умро, лѣрше: вес млад је вмѣрл . . .

č. *ona jest hodnověrná osoba*, bolje: она је годновѣрна; — *budte veselé mysli*, bolje: будіте веселі; — *10 kusů zlatých musel vypůjčiti*, bolje: десет златов мусел вѣпожчїті; — *menší výměř svobody míti*, bolje: меньшу свободу імѣті . . .

p. *trzy krowy z tego gatunku*, lěpše: три недобре краве; — *jakim sposobem*, lěpše: jako; — *z tego powodu*, bolje: зато; — *co tego za przyczyna*, lěpše: зачто . . .

§. 256. Besednja stava uzajemna:

1. Ako spisovatelj spisovaje se ozira na vsa plemena slavjanska i prouči naj važnějše knjige, budi v kteromkoli slavjanskom narečju izdane o tom predmetě, o kojem upravo spisovati naměrava. Tako spisana knjiga stane všem slavjanskim plemenom zajedno znana, kako domača, všem koristna i polezna, ona stane uzajemna, vseslavjanska upravo zato, ker je spisana prama okolnostim i potrebam všeh naših plemen.

2. Ako spisovatelj rad čita spise i knjige ostalih slavjanskih narečij i rad prevadja iz jednoga narečja v drugo.

3. Ako se stavlja čislo (datum) vsegda zajedno po starom, julijanskom kalendarju, po kojem počitaju Slavjani pravoslavni i po novom, gregorijanskom, po kojem počitaju Slavjani katolički i ponovljenoga věrozakona (reformirte), na priměr: великі добротник і родомьуб сербскі Сава Текелије се је родім 17./29. августа лѣта 1761. — Vsaki slavjanski kalendar bi imel bitı usporadan za hristjane katoličke i za pravoslavne zajedno; předděl za pravoslavne bi imel biti tiskan vsakako cirilicoj gradjanskoj.

4. Ako spisovatelj v svojih spisih i knjigah spoměnja radje slavjanske navade, obiçaje i bajoslovje — radje slavjanske slavne zgodbe, muže, junake, viteze i města, nego tudje; na priměr město: On je bil pěsник, kao Virgil, muder zakonotvorec, kako Solon, vladar mogućen, kako Karl Veliki, blag kao Titus, zlahten junak, kao vitez Bajard; on se bude spoměnjal od roda do roda kao Vilhelm Tell; njegovi ljudi su junaki, kao Spartanci, i pokrajina romantička, kao Švajcarska — bi se rěklo lěpše i bolje po slavjansku ovako: On je bil slaven pěsник, kako Deržavin, muder zakonotvorec, kako slavjanski Upravda (Justinian), vladar mogućen, kako Štefan Silni, ali kako Peter Veliki, blag kako Přemisl — kako sveta slavjanska apostola Ciril i Metud, zlahten junak, kako Sobieski pred Bečem; spoměnjal se bude od roda do roda, kako kralj Matjaš i

kako kraljevič Marko. Njegovi ljudi su junaki, kako Serblji i pokrajina romantička kako Černagora.

5. Ako spisovatelj upotřebuje slova slavjanska — budi iz kterogakoli narečja — radje, nego tudja.

Slavjanščina v obče naj več merzi tudja slova, zato malokada prijavi i naskitne se něko tudje slovo v cirilščině i v starih slavjanskich narečjih, naprotiv v novějšem časě se je nemalo tudjih slov vměšalo v narečja naša, osobito spisi službeni poljski i ruski su tudjimi slovi skoro tako močno prepleteni, kako zlo razvikani němečki kanclajštil, to je, kako němečka besědnja pisarnična. Ne stoje slavjanščině lěpo tudja statna imena, pa ješče gerdje tudji glagolji, ako se pak i těh več podrađe v to ali ono narečje naše, je to gotovo pa neradostno znamenje, da narod prestava samostatno misliti v svojem jeziku i da se svojevoljno pokorava tudjinstvu, je to znamenje, da oslabivlja i propada kako jezik, tako i narod sam. — Uznati se pak mora, da novějši slavjanski spisovatelji vsěh naših narečij se pazljivo snaže na vse strane otresti se ove tudje ropotije i očistiti od nje jezik svoj materinski i upeljati v njega presne slavjanske izraze i obrate: čto se ne može po zaslugi dosta donahvaliti uže zato, jer se iz toga vidi, da spisovatelj samostatno misli i svoj materinski jezik štuje. Tako to piše slavni Čehoslavjan L. Čelakovski v Srovnovací mluvnici na straně 279. „V jazyku staroslovanském a vůbec ve všech nářečích našich vyskytují se za starší doby jejich velmi pořidku cizí časoslovní kmenové, ježto slovanská mluva vyjímajíc poněkud jen statná jměna, neráda cizím žívlům do ostatních částek řeči přístup dáva. Jeví-li se pak už také i cizí časoslova v znamenitém počtu v tom neb onom z nářečí našich, jestiž to vždy jistou a však neradostnou známkou, že národ ve svém jazyku samostatně mysliti a cítiti přestává, podrobuje se samoděk působící naň cizotě; jest to znamením klesání jak jazyka tak národu samého. — Uznati však se musí, kterak na vše strany slovanských novějších spisovatelův bedlivě jest snažení shostiti se tohoto cizího, staromodního haraburdí a zcelovati zase řeč naši přesnými slovanskými výrazy neb obraty, což nemůže dosti vynachváleno býti, už z té příčiny, protože to vždy jest znamením jisté duševní činnosti a šetrnosti k mateřskému jazyku.“

Skerbno se moraju zato stavljati slova slavjanska město tudjih, na priměr :

V ruščině : меч město шпага — кнѣжница m. библиотека — блеск m. глинецъ — главнї лѣкар m. штаблѣкаръ — дно alї земля m. грунтъ — управитель писарнице m. директоръ канцеларїи — учитель m. профессоръ — ред m. классъ — прїпасї m. провіантъ — гласник m. геролдъ — тїсарница m. типографїя — дневник m. журналъ — народ m. нація — мѣница m. вексель . . . lěpše bi take bilo pisati : око, пес, конь, клубук m. глазъ, собака, лошадь, шлапа...

V serbščině : конь m. хат — гостивница m. хан alї бирцус — улица m. сокак — предмете m. махала — мїза alї стол m. трпеза — желудец m. штوماх — поднебье m. клима — народ m. нація — света вѣра m. религїя — духовничтво m. клир — житница m. хамбар — мост m. ћупрія — читательї m. читајућа публика . . .

V češčině se verlo rědko prijavi něko tudje slovo na priměr : *kšaft* = s. опорука, r. духовная — *rozšafný* bolje : опатернї — *mile* bolje : верста . . .

V poljščině su tudja slova francuska, latinska i němečka verlo obiĉna, koja da se po malu odstrane i upravo slavjanskimi izměne, je na najveĉ potrebno ; stavljati bi se zato imelo na priměr :

Тїскати m. *drukowac* — терговати m. *handlowac* — обѣд m. *kolacya* — дружство alї товариштво m. *kompania* — способ m. *kształt* — писме m. *litera* — верста m. *mila* — наслов m. *titul* — свѣчник m. *łichtarz* . . . i tako dalje.

6. Ako spisovatelj ne kova novih slov bez naj veĉje potrebe. Vsako slovo znano v kteromkoli nareĉїi je lěpše i prikladněje od novo skovanoga, jer je ono vendar nekdě znano, novo skovano pak nikdě, upravo zato jer je iz nova skovano. Prejišĉi vse slavjanske slovarje popred, ko poĉneš novo slovo kovati. Istinito, uzajemno i seĉla v smislě vseslavjanskom piše Arnošt Vysoký v predmluvě k svojemu slovníku technologiĉkému : „Co nemá Āech, má snad Moravan, Slovák nebo Slezák . . . Co by pak nám scházelo, můžeme přijmouti od Jinoslo-

vanů, zvláště ale od Rusa, honosícího se bohatou literaturou technickou. Tím posloužíme též slovanské vzájemnosti. Málo slov by potom zbylo, kterýchž bychom sobě utvořiti musili. Na všecken spůsob měli bychom zmocniti se dříve slov, kteráž v lidu žijí, ve spisech po předcích se zachovala nebo od Jinoslovanů užívána jsou, nežli přikročíme k tvoření nových názvů . . .“ (Čto neima Čeh, ima možebiti Moravan, Slovak ali Slezak . . . Čto by pak nam manjkalo, lahko prijmemo od Jinoslovanov, osobito ali od Rusa, kteri ima bogato slovstvo tehničko. Těm poslužimo take slavjanskoj uzajemnosti. Vsakako by imeli pojiskati slova, ktera se nahadjaju med ljudstvom i v starih spisih ali v jeziku Jinoslavjanov pred, nego počnemo tvoriti novo slovo . . .).

Dokončanje.

§. 257. Vse, čto ova knjiga obseže, bi se dalo kratko ponoviti i povědati tako, glej!

Spisovatelj slavjanski hoteč pisati samo za svoje pleme, piši nepreměno v svojem dosadajnom književnom jeziku, to je, spisovatelj ruski za Ruše po rusku, serbski za Serbe po serbsku, česki za Čehe po česku, poljski za Poljake po poljsku i tako dalje.

Naprotiv:

Spisovatelj slavjanski hoteč spisati něčto tako izverstnoga i tako važnoga, da bi imeli čitati i razuměti vsi književni Slavjani — piši opet v svojem dosadajnom književnom jeziku Rus po rusku, Serb po serbsku, Čeh do česku, Poljak po poljsku — pa — to je naj važněje, on piši svoje narečje uzajemno, približevavno ostalim književnim jezikom slavjanskim.

Kako bi se pak imeli pisati naši glavni književni jeziki, da bi to bilo uzajemno, približevavno i všem književnim Slavjanom dosta lahko razumljivo?

Upravo tako, kako do sada, i ker se budu mnoge razlike po malu same od sebe poravnale, nije skoro nič jinoga potřeba, nego samo:

Da veličanstvena ruščina malko poravna svoju azbuku gradjan-sku, §. 30. i 40. — da se odvadi prečestoga pomehčovanja slogov, §. 61. — i da odstrani tuđja slova, §. 228.

Da krěpka s e r b š č i n a malo poravna svoju azbuku gradjansku, §. 31. i 40. — da piše v obče slovoizpitno, §. 73. — da poravna množnikove koncovke, §. 114. — i da odstrani tudja slova, §. 228.

Da lěpa češčina upelje uzajemno uredjenu azbuku gradjansku, §. 32. i 40. — da se po malu odvadi neslavjanskoga preglāševanja samoglasnikov, §. 48. — i pokratjevanja slov, §. 66. — da ne zaběga prečesto v jednotnik na o y, §. 95. — da sklanjaje imena statna ne preskakiva iz jedne sklanje v drugu, §. 115. — i da poravna svoju někako poněmčenu besědnju tēm, da se čuva, koliko može, imen statnih nevidljivih (abstraktnih), §. 228.

Da prijemna poljščina upelje uzajemno uredjenu azbuku gradjansku, §. 33. i 40. — da se odvadi prečestoga pomehčovanja slogov, §. 61. — da piše v obče slovoizpitno, §. 72. — da ne zaběga prečesto v jednotnik na o y. §. 95. — da sklanjaje imena statna ne preskakiva iz jedne sklanje v drugu, §. 115. — da odstrani tudja slova, i v besědnji nevidljiva (abstraktna) imena statna. §. 228.

Slovenci i Bolgari da izobrazuju svoj jezik uzajemno i složno s Horvati i Serblji, — Slovaki pak i lužički Serbi uzajemno i svorno s Čehi.

Ako bi pak něki slavjanski spisovatelj ne hotel i ne imel veselja pisati uzajemno, to čisto nič ne stori, naj on samo marljivo spisuje, kako do sada, izverstne knjige v svojem dosadajnom književnom jeziku — ako bi se on spisovaje i ne približeval ostalim slavjanskim narečjem, je vendar on isto tako vse česti i vse hvale vrěden. §. 9.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS

00000380391

